anh duc

satul hon dat

ANH DUC

satul HONDAT

Traducere de *Crina Coşoveanu*
Cuvînt înainte de *Felicia Antip*

Coperta și ilustrații de
Adrian Dumitrache

ANH DUC
Hon Dat
Éditions en langues étrangeres, Hanoi, 1968

Cuvînt înainte

La sfîrşitul anului şcolar 1971—1972, un ziarist american, Anthony Lewis, a avut prilejul să asiste la examenul de absolvire al elevilor din ultima clasă a liceului din Hanoi. Bombardamentele americane din primăvara anului 1972 îi siliseră pe elevi să se refugieze — aşa cum făcuseră şi din 1965 pînă în 1968 — într-un sat din apropierea Fluviului Roşu. Lewis povesteşte cum s-a desfăşurat examenul de literatură : „La început, scena ar fi putut să aibă loc oriunde. Profesorul le-a spus să-şi lase notiţele la intrare, să nu copieze, să lase jos condeiele atunci cînd vor fi anunţaţi să termine. Au venit însă întrebările. Elevii urmau să scrie, în trei ore, un eseu asupra unuia dintre cele două subiecte literare propuse. Profesorul le-a scris pe tablă.

Prima temă era :

«Tînărul erou Le Ma Luong a spus că viaţa cea mai frumoasă este pe front, în lupta împotriva inamicului. Aşa gîndeşte întreaga generaţie tînără : generaţia Ho Şi Min.

Explicaţi de ce este întru totul corectă această idee. Trebuie să vă bazaţi pe poeme şi scrieri din perioada Rezistenţei împotriva francezilor şi a americanilor, pentru salvarea naţională, astfel încît să demonstraţi că literatura noastră a oglindit această idee mai frumoasă decît toate celelalte.»

A doua temă era :

«Vorbind despre literatura realistă din perioada cuprinsă între anii 1930 şi 1945, Truong Clinh (membru al Biroului politic) a subliniat că în această mişcare s-au remarcat opere care au atins niveluri relativ bune de gîndire şi acţiune, demascînd forţa brutală şi putredă a sistemelor colonialist şi feudal, descriind mizeria suferită de diversele straturi ale poporului nostru, care îşi îndreptau gîndurile spre revoluţie.

Bazîndu-vă pe diferite lucrări ale literaturii realiste din perioada anilor 1930—1945, demonstraţi aserţiunea de mai sus şi explicaţi legătura dintre aceste lucruri şi lupta noastră actuală.»"

Intreaga literatură vietnameză modernă se înscrie pe aceste coordonate. De decenii, starea de război constituie unicul mod de viață cunoscut de poporul vietnamez. Fiece carte scrisă în anii îndelungați ai luptei anticoloniale și antiimperialiste este un manifest, o chemare la luptă. Editura Univers a hotărît să prezinte cititorilor români o mostră a acestei literaturi agitatorice. Povestirea Satul Hon Dat *aparține unui scriitor din Vietnamul de Sud, Anh Duc, dar cum nu există decît un singur popor vietnamez, semnificația luptei este aceeași în Nord ca și în Sud, toate episoadele ei formează o unică epopee. Episodul relatat a avut loc cu peste un deceniu în urmă, în anul 1961. Pe atunci, prezența americană în Vietnamul de Sud — care avea să crească pînă la un total de jumătate de milion de soldați invadatori — era abia la începuturile ei. Încă nu se aplica tactica „pămîntului pîrjolit", nu se dezlănțuise cea mai intensă și îndelungată operațiune de bombardament din istorie (o tonă de bombe pe minut, pînă la un total de trei milioane de tone), nici măcar „satele strategice" — formă specifică de lagăr de concentrare — nu se înființaseră încă. Lupta era totuși înspăimîntător de aprigă, învrăjbirea între consăteni, între frați, între mamă și fiu chiar, luase forme paroxistice. Citim* Satul Hon Dat *nu ca pe o operă literară, ci ca pe un document, mărturie a unei situații de fapt, dar mai ales a unei stări de spirit. În condițiile unei încleștări atît de înverșunate, nu este timp pentru nuanțe, manicheismul devine absolut. Eroismul este exaltant, trădarea — oribilă, dușmanul — abject, răzbunarea — cumplită. Totul apare extrem de simplu, de clar și totuși de la începutul și pînă la sfîrșitul lecturii ne urmărește aceeași întrebare : cum a fost și cum continuă să fie cu putință ? Anthony Lewis relatează că la sediul reprezentanței din Hanoi a Guvernului Revoluționar Provizoriu al Vietnamului de Sud a făcut cunoștință cu Pham Thi Nguyen, o tînără de douăzeci și doi de ani din Vietnamul de Sud : „Domnișoara Nguyen, care vorbea cu multă însuflețire și zîmbea timid, mi-a spus că soldații americani i-au ucis, în august 1965, părinții și opt frați și surori, într-un sat din apropiere de Da Nang, în Vietnamul de Sud. Mi-a mai spus că la vîrsta de cincisprezece ani a furat explozive, a fabricat o mină și a ucis șapte americani.*

În anul 1967 a fost luată prizonieră și torturată, i-au bătut mîinile în cuie pe o masă de lemn. În cele din urmă, a fost salvată de patrioți și li s-a alăturat. După ce a ucis douăzeci și unu de americani a fost citată printr-un ordin de

zi pentru vitejie în luptă. În 1969 a pornit pe jos spre Hanoi, străbătînd 500 de mile în trei luni.
Este interesant că ea a considerat util să relateze lucruri atît de înfiorătoare. În toate războaiele se săvîrşesc acte de cruzime, dar cred că au fost puţine războaie în care să se fi săvîrşit asemenea cruzimi ca în războiul din Vietnam."
Satul Hon Dat *este cutremurătoarea cronică a unui şir de acte de cruzime. Din păcate, nimic nu e, în esenţă, inventat. Din păcate, într-un război atît de îndelungat şi de feroce apar bestii ca locotenentul saigonez Xam şi, reacţie inevitabilă, femei înnebunite, ca mama lui. Din păcate, într-un sat angajat în lupta cea mai dreaptă, este nevoie ca un flăcău să se specializeze, ca Ba Ren, în meseria de călău, să fie în stare să decapiteze un duşman sau un trădător dintr-o singură lovitură.*
Prima şi cea mai firească reacţie la citirea acestui roman este dorinţa imperioasă ca acest război să ia sfîrşit, ca mîndrul popor vietnamez, care nu s-a supus niciodată jugului străin şi a luptat totdeauna eroic împotriva unor opresori mult mai puternici decît el, să fie lăsat să trăiască în linişte, să iubească, să muncească, să creeze, să scrie altfel de literatură, literatura unor oameni liberi, să ducă o viaţă omenească.

FELICIA ANTIP

În loc de prezentare

De mai bine de unsprezece ani de luptă victorioasă, populația din Vietnamul de Sud a făcut multe minuni.

Popoarele Asiei, Africii și Americii latine, toată omenirea progresistă își îndreaptă privirile spre noi. Este lesne de înțeles. Trăind într-un regim colonial, jumătate dintr-un popor rezistă unei mari puteri, fruntașă a colonialismului, și o ține în frîu. Aceasta se datorește mai cu seamă unei puternice hotărîri și unei voințe de neclintit.

În Vietnamul de Sud, fiecare ținut, fiecare rîu, fiecare deal, fiecare cătun, fiecare ființă omenească, am putea spune, are propria ei istorie eroică. Și fiecare istorie în parte ne îngăduie să tragem concluzii asupra felului de a fi al celor paisprezece milioane de sud-vietnamezi.

Imperialiștii americani au făcut tot ce a fost posibil ca să-și mărească efectivele din Vietnamul de Sud, în scopul de a realiza un raport numeric de zece contra unu în favoarea lor. Acest raport spune mult despre valoarea soldatului yankeu, fără să mai vorbim de faptul că deseori acest raport este în realitate mult depășit. În satul Hon Dat, peste o mie de soldați inamici, înarmați pînă în dinți, au trebuit să abandoneze partida după șapte zile de ciocniri cu douăzeci de vietnamezi, dintre care trei femei și doi copii, unul de șapte, altul de treisprezece ani.

În acest roman, Anh Duc a izbutit să prezinte forța extraordinară a oamenilor mînați de un ideal, însuflețiți de o imensă voință de a lupta, păstrîndu-și calmul în fața dușmanilor care sînt adevărați diavoli, în aparență înspăimîntători datorită numărului și armamentului, dar lipsiți de o calitate de neprețuit : combativitatea. În aceasta constă caracterul specific al romanului Satul Hon Dat.

Întîmplarea se petrece prin 1961, în perioada ce a urmat zilelor de foc ale „răscoalelor simultane“. Aproape toate personajele lui Anh Duc sînt încă în viață. Ele continuă să realizeze, pe o scară mai largă, alte fapte de eroism,

asemănătoare celor de la Hon Dat, al căror deznodămînt nu va fi mai puțin strălucit ca cel dintîi.

Satul Hon Dat, *imagine fidelă a realității, este o carte frumoasă și emoționantă, chiar dacă nu este lipsită de defecte. Este o epopee printre atîtea altele, care constituie marea simfonie a luptei noastre împotriva agresorilor americani și a marionetelor lor. Apariția ei în momentul în care întreaga noastră țară este hotărîtă să lupte și să învingă este cum nu se poate mai nimerită și mai bogată în semnificații.*

Îi mulțumim lui Anh Duc.

Vietnamul de Sud, decembrie 1965
TRAN BACH DANG
MEMBRU AL PREZIDIULUI COMITETULUI CENTRAL
AL FRONTULUI NAȚIONAL DE ELIBERARE
PREȘEDINTELE UNIUNII LITERELOR ȘI ARTELOR
DIN VIETNAMUL DE SUD

capitolul I

1

— Hai ! Recunoaşte că aveam dreptate cînd susţineam că nu te-a uitat ! spuse Quyen surorii sale, Su. Ce scrisoare emoţionantă ! Şi ţine seama că este a optsprezecea ! E ceva ! Îţi şi închipuiai Dumnezeu ştie ce... Acum, totul e clar : scrisorile precedente s-au rătăcit, bineînţeles, ca şi ale tale. Cînd te gîndeşti că toată corespondenţa asta, de şapte sau opt ani încoace, s-a pierdut, cu toate că Nordul este tot ţara noastră... Ai de ce să înnebuneşti. Dar de azi, s-a isprăvit cu grijile şi cu frămîntarea pentru bărbatul tău, nu-i aşa ? Asta o să-ţi mai schimbe puţin gîndurile şi n-ai să mai repeţi într-una : „cu viaţa de răsfăţ pe care o duce acolo, nu mai are timp să se gîndească la nimeni !" Recunoaşte că ai fost nedreaptă !

Fata vorbea cu vioiciune şi glasul îi era vesel. Nu pentru a-şi apăra cumnatul, cum s-ar putea crede, ci pentru că bucuria dragei ei Su, după şapte ani lungi de aşteptare, o făcea fericită. Îi făcea plăcere să întreţină şi să amplifice bucuria pe care o împărtăşea alături de Su. Cu ochi scînteietori, muşcîndu-şi buzele din cînd în cînd, Quyen îşi sublinia cuvintele printr-un gest graţios al mîinilor.

Înapoie lui Su scrisoarea, dar păstră fotografia cumnatului şi, ieşind repede în verandă, o trase spre ea pe micuţa Thuy, care se juca lîngă scară :

— Uită-te bine şi spune-i mătuşichii : cine e domnul ăsta ? zise Quyen arătînd copilei fotografia.

— E tăticul meu ! răspunse fetiţa luînd poza şi sorbind-o din ochi. Sigur ! E chiar el.

— De unde ştii ?

— Mi-a spus mama.

Apoi, cuprinsă dintr-o dată de îndoială, îşi ridică ochii mari şi negri spre mătuşă şi o întrebă :

— E chiar el, mătuşă ?

Quyen luă fetiţa în braţe şi o duse spre un pat de campanie. După ce şi-o aşeză pe genunchi, făcu un semn afirmativ cu capul :

— Da ! zise ea. E chiar tatăl tău. De azi înainte, ţine minte cum arată. Acum, tăticul şi cu tine vă cunoaşteţi !

Întorcîndu-se după aceea către sora ei, rosti :

— Din scrisoare reiese că San a primit ultimul tău bilet şi fotografia în care eşti cu Thuy. Cînd te gîndeşti că abia după şapte ani, bărbatul tău a văzut, în sfîrşit, chipul fetiţei sale !

Cu un gest drăgăstos, Quyen îşi puse arătătorul pe fruntea nepoatei :

— Da, continuă ea, exact şapte ani pînă ce tăticul a ajuns să-ţi admire mutrişoara, micuţa mea ! La plecarea lui nici nu te născuseşi încă, înţelegi ?

Ascultîndu-şi sora, Su îşi aminti, de parcă ar fi fost ieri, scurta permisie pe care bărbatul ei o petrecuse cu ea, înainte de a pleca să se regrupeze în Nord. Chiar în casa asta pe piloţi, cu podeaua mîncată de carii, San, liniştit şi zîmbitor ca de obicei, îşi aşteptase plecarea. Numai soţia lui ştia ce se ascunde sub acest calm aparent. După ce repetase într-una : „Doi ani nu-s cine ştie cît !“, în ultima noapte îi destăinuise ceea ce gîndea în realitate.

— Draga mea, am spus doi ani ca să n-o amărăsc pe mama. Ţie pot să-ţi mărturisesc că nu cred să fie numai atît. Totul poate reîncepe într-un an, după cum poate dura trei, patru sau cinci ani. Trebuie să punem răul înainte... Să nu ne lăsăm luaţi prin surprindere.

Noaptea tîrziu, luase capul soţiei pe braţul său, şi, după o clipă de tăcere, spusese ca pentru el însuşi :

— Mă întreb dacă în Nord sînt tot atît de multe fructe ca pe aici. O să găsesc oare fructele de pe la noi ? Cu siguranţă că grepfruturi există şi acolo ! Doar că, nu ştiu cînd înfloresc. Nu-i obligatoriu să fie tot în preajma Sărbătorii Primăverii, ca aici.

La început, Su crezuse că bărbatul ei vorbea într-o doară, ca să spună ceva, dar înţelesese numaidecît unde voia să ajungă, la ce se gîndise înainte de a rosti aceste fraze aparent neimportante. Cu doi ani în urmă, în timpul unui ospăţ în cinstea învingătorilor campaniei militare din Long Chau Ha, San o remarcase pe Su, care servea la masă, fără ca ea să bănuiască nimic. Mai tîrziu îi mărturisise că ceea ce îl atrăsese la început fusese mireasma florilor de grep-

frut care-i parfumau părul frumos. Făcuseră cunoştinţă în timpul acelui ospăţ de neuitat. Apoi, într-o zi, întîlnind-o singură, San îi zîmbise şi o întrebase cu glas şoptit :

— De ce nu-ţi mai dai cu parfum de grepfrut ?

Iar Su, roşind încurcată, îşi muşcase buzele ca să-şi ascundă zîmbetul.

Aşa începuse romanul lor. Înfiripată în mijlocul victoriilor cîştigate de armatele noastre în toată ţara, dragostea lor înflorise, în acea lună a douăsprezecea, odată cu grepfruturile din Hon Dat, şi era pătrunsă de aroma îmbătătoare a acelor flori. După doi ani, iată-i căsătoriţi. Nunta lor, oficiată tocmai în momentul marii victorii de la Dien Bien Phu, a fost cea mai veselă din regiune. De atunci trecuseră mai bine de şapte ani. Soţii trăiseră împreună numai o lună. Abia astăzi Su primea veşti de la bărbatul ei, prin mijlocirea unei scrisori, prea scurtă, şi-i regăsea chipul iubit pe o fotografie prea mică.

Şapte ani ! Răstimpul i se părea ireal.

— Cum fuge vremea ! spuse ea visătoare. Au şi trecut şapte ani !

— Tocmai la asta mă gîndesc : el nici nu bănuie prin cîte încercări am trecut ! Dacă ar şti cum te-au silit zadarnic să semnezi actul de repudiere, cum te-au aruncat în „cuşca cu tigri“, în „groapa cu crocodili“ şi toate celelalte grozăvii, dacă ar şti !

— Cum ar putea să ştie ? zise Su zîmbind cu duioşie. Poate că a auzit vorbindu-se de toate astea, dar cum şi le-ar putea închipui exact ?

Profitînd de faptul că mătuşa şi mama stăteau la taclale, Thuy se dădu jos de pe genunchii tinerei fete şi înaintă în patru labe spre coşuleţul de lucru. Luă din el o oglinjoară, se îndreptă spre un colţ al patului, se rezemă de zid şi rămase acolo timp îndelungat, fără să scoată o vorbă. În cele din urmă, deschise palma, se uită lung la fotografia tatălui ei, apoi se privi în oglindă. Repetă de mai multe ori gestul, comparînd fiecare detaliu, ochii, gura, urechile, încercînd să ghicească asemănările. În privinţa ochilor şi a sprîncenelor, asemănarea nu e prea izbitoare. Ochii ei sînt rotunzi de tot, pe cînd ai tatălui sînt mai alungiţi. Sprîncenele lui sînt prea groase. Dar ce fericire ! Nasurile şi gurile se aseamănă tare mult. Cu inima fremătînd de bucurie, fetiţa deschise ochii mari în căutarea altor trăsături comune. Dorea să semene întru totul tatălui ei, căci îl iubea din tot sufletul. Simţămîntul acesta o cuprinsese în ziua în care aflase că are un tată al ei. Dintr-o dată, fusese convinsă că tot ceea

ce venea de la el nu putea fi decît extraordinar şi că, bineînţeles, el o iubea mai mult decît orice pe lume. În dimineaţa aceasta, cînd mama îi întinsese fotografia spunînd că este vorba de poza tatălui ei, o crezuse. Într-o măsură, pentru că mama n-o minţise niciodată, dar mai ales pentru că, privind fotografia, avusese impresia că îşi cunoaşte tatăl dinainte. Bineînţeles, nu-l văzuse decît în închipuire, căutînd să-şi alcătuiască o imagine din cele spuse de mama ei.

Era unul din lucrurile ce o rodeau pe tînăra femeie. La plecarea bărbatului, păstrase o fotografie de-a lui, pe care o ascunsese într-o punguliţă. În anul 1956, duşmanii care au arestat-o şi au condus-o la district au găsit fotografia şi au rupt-o în bucăţi. În anul acela se născuse Thuy.

În timp ce stătea de vorbă cu soră-sa, Su observă mişcările copilei, dar se feri să arate că a văzut-o. Strecură o privire lui Quyen, care se întoarse şi-şi duse mîna la gură ca să nu izbucnească în rîs la vederea micuţei Thuy, ocupată cu acest examen de identitate. Dar nu se putu abţine multă vreme. La hohotul de rîs al mătuşii, fetiţa tresări şi, roşindu-se, încercă să ascundă cu stîngăcie la piept fotografia şi oglinda.

Su însă nu rîse.

— Ce zici, draga mea ? Semeni cu tata ? o întrebă.

Thuy se întoarse fără să răspundă, cu ochii dintr-o dată împăienjeniţi. Su înţelese că fiica ei, susceptibilă cum o ştia, va izbucni în lacrimi. Nu-i spusese oare propria ei mamă : „Fetiţa ta seamănă leit cu tine cînd erai de vîrsta ei“ ?

Nu ştia de ce, dar atunci cînd pusese întrebarea copilei, simţise că şi ei i se umezesc ochii. O luă în braţe şi, aproape în aceeaşi clipă, izbucniră amîndouă în plîns.

Privind scena, Quyen zîmbea liniştită. Ştia că aceste lacrimi izvorau din marea bucurie a zilei de azi, care trezise amărăciunea atîtor ani de încercări şi aşteptare. Vrînd să pună capăt acestei stări, care pînă la urmă ar fi ştirbit fericirea soră-si şi a întregii familii, Quyen se ridică brusc şi zise :

— Asta mai lipsea ! Cît timp n-am avut veşti de la el n-aţi încetat să vă văitaţi. Iar acum, că le-aţi primit, vărsaţi lacrimi. Cine să vă mai înţeleagă ? Apoi, răsucindu-se pe călcîie, continuă : Foarte bine ! Staţi aici şi săturaţi-vă de plîns. Eu mă duc s-o caut pe mama ca să-i dau vestea cea bună.

— Păi, o ştie, spuse Su între două suspine. S-a dus pe plajă să ia creveţi şi peşti pentru cină.

Cu obrazul luminat, Quyen se opri în loc.

— Va să zică aşa stau lucrurile ! Un mic ospăţ pentru scrisoarea primită. Cînd om fi toţi laolaltă, ca să-i sărbătorească întoarcerea, cu siguranţă că va tăia porcul !

— Nu de asta, ci pentru că Tam Chan şi Ngan vin diseară...

— Aşa e ! Uitasem. Sesiunea lărgită a Comitetului de Partid al districtului şi-a terminat lucrările azi-dimineaţă. Ei se vor întoarce după-amiază. Nişte tovarăşi de-ai lui Ngan, din detaşamentul VT 3[1], care sînt în cătunul 2, mi-au spus că Tam Chan este detaşat aici pentru cîtva timp.

— Se pare că a fost ales secretar al districtului, nu-i aşa ? întrebă Su liniştită.

— Exact ! Secretar şi, în plus, însărcinat cu agitaţia şi propaganda... Lucru pe deplin meritat, după părerea mea. Adu-ţi aminte de perioada cea mai grea. Pe el îl trimiteau de fiecare dată acolo unde se dezlănţuia un atac inamic. Rămînea calm şi lucid în mijlocul celor mai mari pericole.

— Aşa e. Pe vremea aceea, de cîte ori îl întîlneam, mă simţeam liniştită. E extraordinar, cînd stai să te gîndeşti : în încercările revoluţiei foarte mulţi dintre ţăranii noştri s-au dovedit plini de calităţi. Tam Chan e un exemplu desăvîrşit. Mama povesteşte că pe timpul francezilor, el locuia la Vinh Hanh şi putea fi văzut la toate secerişurile venind să se angajeze ca muncitor, cu o rogojină făcută sul pe umăr.

— Se pare că încă de pe atunci milita.

— Da, şi chiar mai dinainte. Şi, în plus, are un suflet de aur. După ce am fost arestată, mi-a scris nu mai ştiu cîte scrisori ca să mă consoleze şi să-mi dea curaj. Cred că ţi le-am arătat.

— Sigur ! Le-am citit pe toate.

Zîmbind, înainte de a-şi continua spusele, Su adresă o clipire şireată surorii ei :

— Ce să mai vorbim ! Tu şi Ngan v-aţi fi despărţit definitiv fără Tam Chan. Dacă el nu ţi-ar fi explicat tot, ai mai plînge şi acum.

---

[1] *Vo Trang Tuyen Truyen :* Detaşament de propagandă armată (n.a.).

Quyen zîmbi mulţumită. În cele mai grele împrejurări acest surîs nu o părăsise, de-ai fi zis că şi-l va păstra toată viaţa. Cu excepţia acelei luni din anul 1958, pe care o petrecuse plîngînd. Dar după acea lună, supărarea îi trecuse, fără să lase nici cea mai mică urmă.
Toată povestea era în legătură cu un tînăr numit Ngan, de care Su pomenise adineaori. Muncitor tipograf, Ngan lucrase ca agent de legătură pentru o organizaţie clandestină din Rach Gia-ville. Arestat în anul 1955 şi trimis în lagărul de la Phu Loi, el participase la lupta declanşată ca urmare a afacerii cu otrăvirea deţinuţilor, comisă de Diem şi de americani. Ngan era unul dintre supravieţuitorii pe care duşmanii urmau să-i azvîrle în mare. Pe drum, sărise din camion şi reuşise să scape. Populaţia îi fărîmase cătuşele, îl ascunsese şi-l ajutase să fugă. La sosirea lui la Hon Dat, în 1959, nu avea decît douăzeci şi doi de ani, dar era membru al Partidului de trei ani, de pe vremea cînd era în închisoare. Îi mărturisise lui Quyen că în ziua confirmării ridicase mîna pentru a saluta un steag care nu exista decît în închipuirea lui. La Hon Dat fusese însărcinat cu adeziunile tineretului şi o cunoscuse pe Quyen, care nu avea decît şaptesprezece ani. Pe atunci, Hon Dat-ul. ca atîtea alte cătune, era pradă furiei dezlănţuite a agenţilor lui Ngo Dinh Diem. Odată, Ngan fusese nevoit să se ascundă timp de aproape două luni într-o tainiţă amenajată sub podeaua casei lui Quyen, pentru a o îndruma pe tînăra fată în primele ei acţiuni revoluţionare. Abia se dovedise Quyen în stare să lucreze fără ajutor, că el şi trebuise să-şi schimbe domiciliul. Aflase că duşmanul îl dibuise. Noua lui ascunzătoare a fost săpată sub un fals mormînt, printre cele adevărate. În fiecare noapte o tînără putea fi văzută strecurîndu-se acolo. Era Quyen, care venea să-i aducă de mîncare şi să discute despre munca lor comună. Uneori, adăuga hranei obişnuite cîteva banane sau alte fructe. Îl obliga să se schimbe, şi-i spăla rufele pe care le aducea pe ascuns la ea acasă. Dacă intervenea ceva neprevăzut, mama lui Quyen, maica Sau, îşi înlocuia fiica. Bătrîna însă izbucnea în plîns de fiecare dată cînd venea la ascunzătoare.
— Ngan, oare o să ne resemnăm aşa pînă-n vecii vecilor ? îl întrebase ea odată pe tînăr. Duşmanii spintecă şi fărîmă capetele la o groază dintr-ai noştri. Ieri, fetele mele au găsit în mlaştină oseminte şi fîşii de carne din cei şapte care au fost omorîţi cu o zi înainte.
Şi maica Sau izbucnise în suspine.

— Unde au pus osemintele ? întrebase Ngan.
— Le-au învelit într-o bucată de nylon şi le-au ascuns în peşteră.
Altă dată, luînd mîinile lui Ngan într-ale ei, îi spusese încetişor, după o lungă ezitare :
— Ngan, ştii că eşti ca şi copilul meu. Spune-mi cinstit : e ceva între tine şi Quyen ? Dacă o iubeşti, spune-mi, şi ţi-o dau de nevastă.
Emoţionat pînă la lacrimi, o strînsese cu putere la piept. Bineînţeles, el şi Quyen se iubeau. Dar era foarte bucuros că mama îşi deschisese sufletul în clipa în care duşmanul acţiona fără milă, iar el, Ngan, trebuia să trăiască în fundul acestei sinistre şi neobişnuite ascunzători. În afară de dragostea pe care i-o dăruia, purtarea maicii Sau nu putea fi explicată, gîndea el, decît prin încrederea în revoluţie şi ataşamentul faţă de cauza revoluţionară. Singur în întunecimea ascunzătorii, Ngan se întreba cum de bătrîna nu se gîndise că el ar putea fi ucis a doua zi, de ce nu se temuse să lege destinul fiicei sale de al unui om a cărui viaţă e atît de aspră. Quyen, în floarea vîrstei, era foarte drăguţă şi partidele — printre care ofiţeri marionetă, care deveneau cu acest prilej foarte blînzi, şi juni filfizoni din oraş care veneau pe plaja Hon Tre — nu-i lipseau. De nenumărate ori, maica Sau spusese vecinelor :
— Fata mea nu-i pentru de-alde ăştia !
Cît despre Quyen, stăruinţele pretendenţilor ei o deranjau grozav. Dar în fiecare seară, cînd ajungea la cimitir, necazurile-i dispăreau sub valul de dragoste şi de speranţă care o copleşea. În copilărie, niciodată nu îndrăznise să se aventureze prin părţile acestea, nici chiar în timpul zilei ; atunci nu-i mai era frică de nimic. Nu strigoii bîntuiau pe acolo, ci poliţiştii, şi de ei trebuia să te fereşti ! Din fericire, zbirii se sinchiseau prea puţin de cimitir, aşa că Ngan putuse petrece liniştit două luni în ascunzătoare, înainte de a ajunge la o bază secretă din pădure. Nenorocirea se abătuse asupra lui pe neaşteptate, într-o zi, pe cînd ieşea din ascunzătoare. Către ora prînzului, la liziera satului, cîţiva oameni l-au înhăţat într-o ambuscadă, iar seara, baza partizanilor fusese încercuită. Cum, din fericire, toţi băieţii erau plecaţi la pescuit moluşte, cei din comando nu găsiseră decît o cabană goală. Fuseseră auziţi vociferînd :
— La dracu ! Aici ne-a spus că e !
— Chiar aici, numai că, ştiindu-se descoperiţi, au şters-o.

Soldaţii rămăseseră la pîndă lîngă cabană timp de o jumătate de oră, apoi plecaseră.

— Ngan ne-a denunţat, spuseseră băieţii după această întîmplare.

— E limpede, nimeni altul.

— E de necrezut. Cine ar fi bănuit ? Aveam încredere în el, n-am fugit după ce l-au arestat, şi poftim că a spus tot !

Abia îi ajunsese la urechi vestea arestării lui Ngan, cînd Quyen află o alta, şi mai îngrozitoare, cea a trădării. Cele două lovituri de trăsnet căzuseră asupra ei în aceeaşi zi. Refuzase să creadă, neputîndu-şi-l închipui pe Ngan în stare de asemenea mişelie. Nici maică-sa, nici soră-sa nu dăduseră crezare acestei veşti. Dar zvonul că logodnicul ei indicase duşmanilor amplasamentul bazei secrete se răspîndise în toată regiunea. Oamenii cumsecade o priveau cu compătimire. Fata era năucită, de parcă cineva i-ar fi tras pe neaşteptate o puternică lovitură de baston peste şale. Plînsese o noapte întreagă, gîndindu-se că între ei doi totul se sfîrşise, că dragostea lor era distrusă. Uneori, amintindu-şi de caracterul bărbatului pe care-l iubea, ardea de dorinţa să strige : „Nu ! Nu ! Nu-i adevărat !“ Înspăimîntată de vîlva iscată, Quyen căutase totuşi să judece şi făcuse apel la încrederea ei în Ngan, pentru a nu da crezare zvonului. La capătul puterilor, pornise în căutarea lui Hai Thep, secretarul celulei de Partid, şi primise următorul răspuns : „Trebuie să-ţi păstrezi calmul, fata mea. Comitetul celulei tocmai a examinat problema, fără să ajungă însă la vreo concluzie, din lipsă de dovezi concrete. Am primit o scrisoare de la Tam Chan care ne recomandă : «Nu vă pripiţi ! Faptele sînt insuficiente pentru a ne îngădui să-l acuzăm pe tovarăşul nostru de trădare. Fără îndoială, vigilenţa este necesară, dar este tot atît de necesar să prevezi şi manevrele diabolice ale duşmanului. Am deschis o anchetă. Vă voi ţine la curent»“. Quyen se întorsese acasă cu o umbră de speranţă.

— Nu e nimic sigur, îi povestise ea surorii ei. Cei de la Partid nu au hotărît încă nimic.

— Exact ce ţi-am spus ! Membrii de partid au primit doar o simplă notă informativă, un îndemn la vigilenţă. Nu mai eşti copil, nu mai plînge într-una. Să avem răbdare !

— Bine, voi asculta sfaturile celor de la Partid şi pe ale tale. N-o să vă mai necăjesc.

— Ai să faci foarte bine. Dar, ascultă... Su şovăise o clipă, apoi, privindu-şi sora drept în faţă, rostise : Dacă Ngan n-a cedat, totul e în ordine, dar dacă s-a întîmplat contrariul... ce ai de gînd să faci ?

Quyen rămăsese tăcută multă vreme.

— Nu va mai fi nimic de făcut, spusese într-un tîrziu, cu voce slabă. Va fi ca şi cum ar fi murit, ca şi cum n-ar fi existat niciodată.

Din fericire, lucrurile nu luară întorsătura pe care o prevăzuseră ele. Zece zile mai tîrziu, întorcîndu-se din district, Tam Chan o chemase la bază. Îndată ce a văzut-o, primul lui cuvînt a fost :

— Taie un pui în cinstea mea, fată dragă, şi am să-ţi spun ceva ce merită osteneala !

Quyen înţelesese pe dată despre ce era vorba. Cu inima bătînd, se repezise să apuce mîna militantului care, zîmbind, căta spre ea cu o privire şireată şi repeta :

— Deci, ne-am înţeles în privinţa puiului ?

— Da ! încuviinţase degrabă Quyen, îmbujorîndu-se.

Tam Chan se ridicase şi o trăsese într-un colţ al cabanei, pentru a-i încredinţa cu voce şoptită :

— Mi-a ajuns la ureche că în ultimele zile te-ai lăsat pradă disperării. E-adevărat ? Ei bine, nu ai de ce să fii amărîtă. Ngan nu a greşit cu nimic.

Făcuse o pauză pentru a-şi scutura scrumul ţigării, apoi continuase :

— Am pus mîna pe un cuib de spioni. Între altele, au vorbit şi despre afacerea de luna trecută. Totul a pornit de la faptul că agenţii lor din cătunul Chua, care supravegheau zilnic din vîrful unui copac pe cei ce se duceau şi veneau din pădure, au văzut într-o după-amiază un fir de fum înălţîndu-se printre copaci. L-au înştiinţat pe Xam, şeful de post. Asta e toată povestea. A fost de-ajuns un firicel de fum, nimic altceva.

Ca uşurată de o grea povară, Quyen lăsase să-i scape un lung oftat.

— Pe de altă parte, continuase Tam Chan, am aflat de la informatorii noştri din închisoare că Ngan a rămas neclintit de la arestare şi pînă acum. În ciuda torturilor, duşmanul nu i-a putut smulge nici cea mai mică informaţie. De altfel, nu duşmanii au lansat vestea trădării lui Ngan ; ei s-au mulţumit doar să întreţină zvonul.

Năucită de remuşcări şi de fericire, Quyen se ridicase. Îşi pierduse cumpătul, asemeni unui avar care, după ce i-a fost furată comoara, o capătă îndărăt nu numai intactă, ci chiar sporită. Ura şi dispreţul lăsaseră locul unui val de duioşie şi de admiraţie. Departe de a fi vrednic de dispreţ, Ngan era chiar mai bun decît îl crezuse. În loc să-l piardă, îşi regăsise logodnicul mult mai demn de dragostea ei. Copleşită de bucurie, Quyen strînsese mîna lui Tam Chan, gata-gata să i-o frîngă. Redobîndise mai mult decît i se cuvenea : acum ruşinea se transformase în mîndrie.

Faptul cel mai extraordinar a fost că, la cinci zile după dezvăluirile lui Tam Chan, Ngan se întorsese la Hon Dat, cînd nimeni nu se aştepta. Ploua cu găleata cînd Quyen, care era cu maică-sa în pat, auzise bătăi în uşă şi pe cineva care o striga. Dintr-o săritură fusese în picioare ; recunoscuse vocea logodnicului ei, dar crezuse că visează. Şi totuşi, era el :

— Ma ! Ma !... Quyen ! Deschideţi !

Maica Sau se sculase, dar Quyen o oprise cu un gest. În timp ce mergea pe întuneric spre uşă, inima fetei bătea să se sfarme. De-abia o întredeschisese, că se şi lovise de Ngan, ud pînă la piele.

— Quyen, tu eşti ? şoptise tînărul.

— Oh ! Tu eşti, Ngan !

— Am reuşit să scap. Mă duceau spre rîu să mă înjunghie. I-am doborît la pămînt, m-am aruncat în apă şi iată-mă.

— O, ceruri !

Quyen se agăţase de gîtul lui, dar tînărul puse repede capăt manifestărilor ei de bucurie.

— Du-mă imediat la bază. S-au organizat potere ca să mă prindă. Pot fi aici dintr-o clipă în alta.

— Rămîi aici ! spusese Quyen autoritară, după o secundă de gîndire.

— Aici ? Cum ? se mirase fugarul.

— Aşa, nu rişti nimic stînd în ascunzătoarea cea veche de sub podea. Baza s-a mutat din nou !

Şi, trăgîndu-l de braţ, fata spusese :

— Hai !

Ascultător, Ngan îi făcuse pe voie ; fără să ştie de ce, prezenţa fetei îl liniştea. În timpul nopţii nu apăruse nici un soldat. Dar, ca măsură de prevedere în

plus, Quyen nu se duse să-şi vadă logodnicul decît a doua zi, spre sfîrşitul după-amiezii. Îi ceruse să-i povestească amănunţit despre arestare şi despre torturile la care fusese supus, apoi îl silise să-şi scoată haina, ca să-l frece cu o alifie preparată de maica Sau. Cînd i-a văzut rănile, a început să plîngă. Deasupra lor, în bucătărie, maica Sau şi Su pregăteau o supă de pui pentru Ngan. Tînărul, care aţipise, se trezi şi-i ceru lui Quyen să-i vorbească despre evenimentele petrecute de la arestare. Fata se întrebase dacă e bine să-i împărtăşească zvonurile care circulaseră pe seama lui. Se hotărîse să-i spună totul. Îi mărturisise chiar şi îndoielile care o hărţuiseră. Înmărmurit, tînărul se ridicase :

— Cum ? Va să zică, mi-au pus în cîrcă şi povestea asta ?

Peste măsură de îngrijorată, Quyen începuse să-i înşire faptele cu de-amănuntul. Numai după ce a terminat povestirea, Ngan se culcase la loc. Dar dăduse la o parte mîna logodnicii.

— Aşa stau lucrurile, mormăise el. Şi eu, care n-am ştiut nimic timp de o lună. Se ridicase apoi repede şi o privise pe Quyen drept în ochi :

— Şi tu m-ai urît, nu-i aşa ? S-a culcat din nou, fără să aştepte răspunsul, cu ochii îndreptaţi spre chepengul cunoscut al ascunzătorii, sprijinit de bîrne solide. Apoi vorbise ca şi cum s-ar fi adresat altcuiva :

— Dacă Ngan s-ar fi purtat în felul ăsta, ar merita să fie ciopîrţit de viu cu mîinile tale. Dar nici măcar nu i-a trecut prin minte aşa ceva ; ca şi data trecută, n-a făcut decît să strîngă din dinţi sub lovituri, sau să le spună călăilor : „Nu ştiu nimic. Şi chiar dacă aş şti, nu v-aş spune !“ Asta-i tot ce a spus Ngan, draga mea !

Vocea lui blîndă fusese încărcată de reproşuri. Ar fi vrut să spună : „Ceilalţi, treacă-meargă, dar tu, cum ai putut tu să te îndoieşti de mine ?“ Quyen, care-l înţelesese cum nu se poate mai bine, rămăsese locului, cu un aer jalnic, fără glas. Niciodată pînă atunci Ngan nu-i făcuse reproşuri atît de grave. Abia după o lungă tăcere, îndrăznise să deschidă gura :

— Păi... păi, niciodată n-am crezut de tot.

— Nu de tot, i-a retezat-o atunci tînărul, dar niţel tot ai crezut, aşa-i ?

Chiar în clipa aceea, se auziră bătăi în chepeng. Era Su, care aducea supa. Tînăra femeie observase că pe obrajii surioarei lacrimile curgeau şiroaie.

2

Tam Chan se opri din mers ca să privească îndelung peisajul. Apoi, cu o voce plină de admirație, zise :
— De fiecare dată cînd vin la Hon Dat, îl văd sub o înfățișare diferită. Uitați-vă la mantia asta de verdeață și la frunzulițele de scorțișoară ! Cîtă frăgezime !
Ngan și Dat, care-l escortau pe secretarul districtului, se opriseră și ei. Stînd în picioare lîngă Tam Chan, Ngan își îndreptă privirea spre Hon Dat. Din clipa în care părăsiseră șoseaua ca să apuce pe drumul ce ducea spre sat, Ngan se simțise tare fericit.
Dealul Hon Dat depășește în înălțime pe cei doi frați ai lui, Hon Me și Hon Soc. La poalele lui e ghemuit un cătun. La începutul celei de-a douăsprezecea luni a anului lunar, cînd briza care anunță apropierea Anului Nou, a Sărbătorii Primăverii începe să zburde prin natura însorită, Hon Dat-ul apare zîmbitor sub verdeață. Vegetația care năpădește dealul și cătunele învecinate freamătă de sevă. Toată regiunea e plină de arbori încărcați cu fructe. Acoperișurile de țiglă sau de paie, înghesuite unele într-altele, dădeau acestor cătune înfloritoare aerul unor tîrgușoare. Cîteva case erau cățărate chiar pe pantele line ale dealului. Văzute din depărtare, ele semănau cu niște hulubării decolorate de ploaie și de soare, sau, dimpotrivă, păreau nou-nouțe, cu pereții lor din lemn gălbui de *sao*. În fața Hon Dat-ului se întindea Plaja bambușilor, ale căror trunchiuri zvelte, de culoarea fildeșului, păreau că se află acolo dintotdeauna, calme și indiferente la trecerea anotimpurilor și la acțiunea intemperiilor.
În spatele perdelei de copaci marea își întindea pînza de peruzea. Cînd spuma valurilor mîngîia țărmul, Ngan avea impresia că malul se împodobea cu un volănaș de dantelă.
Cu mîna pe umărul lui Ngan, Tam Chan porni la drum zicînd :
— Da, locurile sînt încîntătoare. N-a trecut nici măcar un an de cînd ne-am răsculat și totul s-a și schimbat. Datorită luptei hotărîte a maselor, dușmanul n-a putut să facă prea mari pagube în timpul incursiunilor nimicitoare întreprinse pe aici la mijlocul anului.

— E adevărat că în unele localităţi din provincia noastră au răspîndit substanţe toxice ?
— Da. Dar asta nu face decît să le grăbească eşecul. Numai că după acţiunile noastre puternice, încep să-şi vină în fire şi, pe ici, pe colo, se observă o înviorare a activităţii lor.
— S-ar putea zice că aici au mîncat o chelfăneală straşnică.
— Or să se mai întoarcă încă de multe ori prin partea locului. Ei ştiu că avem aici o bază, că toate atacurile asupra oraşului pornesc din regiunea asta. În plus, Hon Dat-ul se găseşte în zona de manevră a forţelor S.E.A.T.O. În ceea ce ne priveşte, nu le dorim prezenţa aici. Dacă instalează un post în sat, va trebui să-l facem să dispară.
Tam Chan îşi încetini pasul şi, înainte de a continua, zîmbi cu înţeles :
— Pentru tine, Hon Dat-ul are o însemnătate deosebită. Oriunde te-ai duce, tot aici te vei întoarce, pentru că, s-ar putea spune, ai prins rădăcini în locul ăsta.
Ngan zîmbi. Tovarăşul lui îl întrebă :
— Pe cînd nunta ? După sărbători ? Mai bine o faceţi de Anul nou. În felul ăsta aş putea sta în capul mesei în chip de frate mai mare, căci după sărbători mă duc să urmez un curs. Strămoşii noştri au spus : „Cînd te-ai hotărît să te însori, n-o mai lungi". Straşnică dialectică în vorba asta ! Nu uita că a te consacra revoluţiei şi a te însura, două lucruri aparent contradictorii, în anumite cazuri fac una. Desigur, sînt băieţi pe care însurătoarea îi moleşeşte, dar pe mulţi alţii îi face să muncească cu mai mult avînt. Totul depinde de tovarăşa de viaţă. În ceea ce te priveşte, n-am nimic de zis. Despre Quyen pot să spun că e o partidă bună. Pune tot atît zel în munca pentru Federaţia tineretului cît şi în treburile gospodăriei : bucătăria, grădinăritul, cusutul. Şi pe deasupra e şi frumoasă. E adevărat că neînţelegerea de anul trecut te-a jignit niţeluş, dar pe de altă parte te-a făcut să vezi din ce aluat e plămădită fata. Mai curînd ar trebui să te bucuri. Să-ţi fi dat de gîndit dacă ar fi rămas nepăsătoare şi n-ar fi reacţionat. Cînd colo, a fost cît pe-aci să înnebunească.
La amintirea acestor fapte, Ngan zîmbi de plăcere, încercînd în acelaşi timp să-şi ascundă mulţumirea. Dacă la început se simţise jignit, gîndindu-se mai bine îşi dăduse seama că logodnica lui era cu atît mai demnă de dragoste şi încredere. Îşi spunea singur : „De două ori le-ai scăpat din mînă. Caută

să fii la fel de hotărît data viitoare". Căci acum știa ce calvar trăise biata Quyen cînd aflase groaznica veste.

Cum tocmai ajungeau la marginea cătunului, Tam Chan întrebă :

— Ngan, unde locuiesc băieții tăi ?

— În centrul cătunului. Treci să ne vezi ?

— Da, poate îl găsesc acolo pe Hai Thep.

Apoi, întorcîndu-se spre însoțitorul său, zise :

— Dat, vrei să dai o raită pe la tine, la Linh Quynh ?

Cu obrazul luminat de bucurie, Dat încuviință cu capul.

— Atunci du-te ! Vezi de te întoarce mîine !

Tînărul zîmbi cu toată gura și-și potrivi pe umăr cureaua carabinei.

— La revedere ! spuse el înainte de a se depărta cu pași mari. N-avea de făcut decît patru kilometri.

Cătunul Hon Dat se află chiar la poalele dealului cu același nume. Se prelungește pînă la Plaja bambușilor, la două sute de metri de mare. O livadă întinsă și deasă îl leagă de Vam Rang, un rîu nu prea lat, pe care mareea îl umflă și-l golește zilnic la chemarea păsării „bim bip", ale cărei țipete seamănă cu zgomotele înăbușite ale unor lovituri de corn. Înghesuite între grădini de arbori de pîine cu fructe aurite, grele, cocotieri și palmieri africani, între livezile de arbori de scorțișoară, de mangustanieri, avocatieri și tot soiul de arbori fructiferi, casele parcă

doresc să treacă dincolo de alee. Sînt construite fie la nivelul solului, fie cocoţate pe piloţi.
La capătul aleii care te conduce spre casă, se află, după caz, o scară pe dreapta sau pe stînga. Casele mari, cu acoperiş de ţiglă au de obicei două scări, cîte una de fiecare parte, accesul fiind astfel mult mai lesnicios.
Se spune că la vremea secerişului, văzută de la Tri Ton, reşedinţa districtului, regiunea celor trei dealuri aminteşte imaginea unei tinere fete culcată pe o rogojină de aur, care se trezeşte cu picioarele lungite şi capul întins spre o panglică de mătase albastru deschis. Orezăriile gălbui alcătuiesc rogojina de aur. Dar panglica de mătase să fie oare pîrîul ?
Abia ajunşi în mijlocul cătunului, cei doi bărbaţi auziră acordurile unei orchestre. Apoi se înălţă un glas de femeie.
— E cîntăreaţa noastră Nam Nho care-şi începe programul ! spuse Ngan.
— Aş zice că şmecherii de pe aici nu se plictisesc deloc, observă Tam Chan. E chiar Nam Nho ? Frumoasă voce, şi bine modulată. Nu mă mir că soldaţii din post se dau în vînt după ea... Da, da ! E adevărat că la Ca Tung au declarat că nu vor să tragă pentru ca s-o asculte pe domnişoara asta cîntînd ?
— Aşa e ! Era o nostimadă. Era unul care ţipa : „Oh, domnişoară, Iubiţico ! Te implor, încă un cuplet ! Sîntem nebuni după aşa ceva, nu mai tragem nici un foc".

— Tot s-a cîştigat ceva. Dar cuvintele cîntecului ? E o problemă destul de delicată pe care nu o cunosc prea bine ; numai că, după părerea mea, ar trebui ca acest cîntec să se adreseze în egală măsură inimii şi minţii, să-i scîrbească pe soldaţii-marionetă de condiţia de mercenari, să le stîrnească dorul, făcîndu-i să se gîndească la nevestele şi copiii lor şi să ţină trează în ei ideea dezertării. Să nu fie o îndoctrinare seacă, dar nici o gîngureală fără rost... Cîntecele lui Nam Nho trebuie că sînt tare sentimentale de vreme ce ei o strigă domnişoara Iubiţica, nu ?

— Nu atît cît crezi tu. Ştii cum sînt mercenarii cînd au în faţă o fată frumoasă. Nam Nho se înfurie cîteodată din cauza grosolăniilor lor. „Dacă n-ar fi vorba de îndatoririle mele revoluţionare, spune ea, ciumaţii ăştia ar putea să aştepte mult şi bine pînă să le cînt ceva !"

— Fiindcă veni vorba, micul Diep, elevul venit de la Rach Gia-ville, cum se poartă ?

— E un băiat de treabă pe care unitatea l-a îndrăgit. E firesc, felul nostru de viaţă l-a zăpăcit puţin.

— Aşa-i, toţi cei care vin de la oraş sînt aşa la început. Trebuie să-i acordăm o atenţie deosebită, sîntem datori s-o facem, pentru că este fiul unui tovarăş mort în misiune.

Cu cît se apropiau, muzica se auzea tot mai tare. Tam Chan desluşi sunetele instrumentului cu o singură coardă al lui Tu Don.

— De cînd şi-a pierdut vederea, spuse el, felul de a cînta al bătrînului este şi mai emoţionant decît înainte.

La capătul drumului, cei doi zăriră uriaşul tamarin secular la umbra căruia se înălţa coliba din paie a muzicantului, asemenea unui birt prăpădit, singuratic, la marginea drumului. Un cîine mare, galben, alergă înaintea lor cu chelălăituri de bucurie, încercînd să le lingă picioarele. În încăpere tocmai se sfîrşea bucata „În picioare, băieţi !", cîntată pe o arie veche. Membrii detaşamentului de propagandă armată, care-i înconjurau pe muzicant şi pe cîntăreaţă, strigară la vederea celor doi bărbaţi :

— Iată-i pe Tam Chan şi pe Ngan !

Tam Chan dădu mîna cu fiecare şi-l îmbrăţişă pe adolescentul ce părea, după aspect, a fi şcolar.

— Cum merge, Diep ? Îţi place aici ? îl întrebă el zîmbind.
— Sigur, unchiule ! răspunse Diep roşind ca o fetişcană.
Activistul scutură mîna lui Nam Nho :
— Bună ziua, cîntăreaţo !
Tînăra protestă încurcată :
— Vai, frate Tam !
Apoi Tam Chan se apropie de bătrînul orb :
— Ce mai faci, unchiule Tu ?
— Tu eşti, Tam Chan ?
Bătrînul pipăi cu o mînă tremurîndă trupul activistului şi-i strînse în tăcere mîinile. După un timp, întrebă :
— E mult de cînd n-ai mai venit pe aici. Şi continuă după o scurtă pauză : sau ai venit şi n-ai trecut pe la mine ?
Tam Chan puse uşor mîinile pe umerii şubrezi ai bătrînului.
— Treburile m-au reţinut prin alte locuri, unchiule. Niciodată n-aş trece pe aici fără să vin să te văd.
Rotindu-şi privirea, Tam Chan întrebă :
— Unde este micuţa Tim ?
— S-a dus după peşte, la rîu.
Bătrînul Tu Don tăcu. Îşi holba ochii morţi ca şi cum ar fi încercat să distingă chipul activistului. De nouă ani privirea lui se stinsese şi nu mai desluşea nici natura, nici chipul oamenilor. Nu mai vedea tamarinul vecin, nici vîrful dealului, nici plaja, nici fiinţele dragi. Tot ceea ce altădată îi izbise privirea se transformase, devenise altceva. Acest lucru îl chinuia amarnic ; să ştie că în jurul lui totul se schimbă şi să nu poată constata cu ochii lui ! De aceea, se silea să vadă totul în închipuire. Şi din aceeaşi pricină se înfuria sau se bucura mai mult decît ceilalţi. Nu demult, chiar acolo, alături, călăii din postul de la Hon Dat legaseră o activistă la picioarele tamarinului şi-o ţintuiseră cu mîinile de copac. Bătrînul auzise înjurăturile, ţipetele, detunăturile. Apoi o chemare : „Compatrioţi ! Răzbunaţi-vă nepoata !" Şi iar detunături. Bîjbîind, se grăbise să ajungă acolo, dar duşmanul îl împinsese înapoi. Cînd zgomotul paşilor se îndepărtaseră, se tîrîse spre copac. Trupul activistei nu mai era acolo ; îl luaseră călăii cu ei. Atunci începuse să plîngă, să plîngă, şi să sărute trunchiul tamarinului. Din orbitele adînci îi şiroiseră lacrimile toată noaptea şi

toată ziua următoare. De atunci, în fiecare noapte i se părea c-o vede pe activistă, că-i aude ţipetele. Încerca să-şi închipuie tamarinul rănit de gloanţe, de urmele cuielor. Iată cum se schimbase copacul pentru el.
La fiecare manifestaţie, chiar şi în timpul ploilor din august, cînd potecile se transformau în hîrtoape, cu nepoţica lui de mînă aştepta în faţa uşii trecerea manifestanţilor ca să li se alăture, să meargă să-şi strige revendicările la post sau la reşedinţa districtului. La întoarcere, după ce manifestaţia se încheia cu o victorie, bătrînul îşi închipuia cărarea din faţa casei lui plină de urmele paşilor. Asta era pricina pentru care se bucura mai mult decît ceilalţi. În zilele de răzmeriţă, era întotdeauna prezent la judecarea agenţilor sîngeroşi. În ziua procesului lui Muu, cel mai crud tiran din ţinut, cînd Hai Thep a întrebat asistenţa în numele Tribunalului revoluţionar ce pedeapsă să i se aplice, el a ridicat braţul strigînd : „Moartea ! Moartea !“ Fiecare a avut impresia că bătrînul şi-a recăpătat vederea. Dar după execuţie, cînd s-a hotărît să se întoarcă acasă, a plecat ajutîndu-se de baston.
Nimic nu se schimbase în mînia, în satisfacţia, în bucuria lui. Rămăseseră profunde ca orbitele lui, îndreptate stăruitor spre Tam Chan.
— Am spus doar aşa, urmă el ca din senin, nu ca să aduc vreo mustrare. Treci să mă vezi cînd ai timp. Ştiu că voi, ăştia, sînteţi foarte ocupaţi cu munca pentru revoluţie. Mă bucur, e şi asta un fel de a veni să mă vezi.
— Unchiule dragă, îl întrebă Tam Chan, mai bei ?
Bătrînul tăcu o vreme, apoi răspunse :
— Da, dar nu mult.
— Cu cît mai puţin, cu atît mai bine, unchiule.
— Ai dreptate. Acum nu mai e ca înainte. Spune-mi tu cine putea înainte să doarmă liniştit cînd auzea cum alor noştri li se zdrobea capul cu bulumacii ? Iar eu, orb cum eram, ce puteam să fac ? Nimic alta decît economie la orez, ca să-l dau supravieţuitorilor, dacă ar fi trecut vreunul prin faţa casei mele. Numai că, după plecarea lor, nu mai eram în stare să închid ochii, şi mă puneam pe băutură. Dar de cînd ne-am răsculat, continuă după o lungă pauză, nu mai beau atît.
Tam Chan strîngea din ce în ce mai puternic mîinile osoase ale bătrînului. Simţea din nou cum urcă în el ceva irezistibil, care clocotea.

3

Quyen puse pe pardoseala terasei bibanul, care încă se mai zbătea. Îşi suflecă mînecile pînă la cot şi tăie cu un cuţit mare de bucătărie sfoara de bambus, trecută prin urechile peştelui. Se apucă să-l curețe de solzi. Cu toate cele cinci degete bine întinse, nu izbutea să cuprindă bibanul în mînă. Nici vorbă, frumos peşte. Patru kilograme, spusese maica Sau care, aducîndu-l de pe plajă, fusese silită să-l mute de mai multe ori dintr-o mînă într-alta.
Pe corpul umed cu reflexe violete al peştelui, cuţitul făcea un zgomot surd. Solzi mari, cît o monedă de un ban, zburau în jur. Înainte de a-şi continua treaba, Quyen se distră aşezîndu-i unii peste alţii. Era o plăcere s-o priveşti cu cîtă îndemînare mînuia uriaşul peşte. O lovitură de cuţit făcea să zboare o aripă, o alta coada. Cît ai clipi, peştele fu gata pentru spintecat. Fata scoase apă din puţ cu o nucă de cocos, umplu un ulcior, apoi turnă totul într-un vas de porţelan şi cufundă în el peştele. După aceea, spălă duşumeaua de toate resturile cu multă apă.
Tocmai se pregătea să spintece peştele, cînd auzi un glas voios care striga pe scară :
— Ma ! Ma !
Era Tam Chan. Apoi, un alt glas :
— Ma !
Fata recunoscu îndată glasul vesel şi blînd al lui Ngan. Puse jos peştele, se spălă pe mîini şi, cu încheietura mîinii, îşi ridică şuviţele de păr ce-i atîrnau pe tîmple. Alergă în întîmpinarea oaspeţilor şi strigă bucuroasă :
— Oh, frate Tam !
Se tot învîrtea pe lîngă Tam Chan, mulţumindu-se să-i arunce lui Ngan doar cîte o scurtă privire. Îi veni să rîdă cînd îşi văzu logodnicul împopoţonat cu o haină neagră, prea largă pentru el, împrumutată cine ştie de la cine. Nici Ngan nu-şi întrebă nimic logodnica. Se mulţumi să se aşeze în mijlocul încăperii, o trase spre el pe micuţa Thuy şi o acoperi cu sărutări zgomotoase, pe care fetiţa i le înapoia. De fiecare dată cînd i se părea că zgomotul buzelor

nu era destul de sonor, o punea s-o ia de la început. Pînă la urmă, desfăcu brațele și i-l arătă pe Tam Chan fetiței, care alergă spre activist. La un pas de el, fetița se opri, cu brațele de-a lungul trupului, apoi se aruncă de gîtul lui.

Toți o priveau pe Thuy cu ochi rîzători și plini de dragoste. Maica Sau, care-și mesteca de bine, de rău betelul, zîmbea fericită. În spatele ei, Quyen împinse cu arătătorul în cocul mamei un ac, iar rîsul îi săpă în obraz două gropițe adînci. Surîsul lui Su era mai discret, dar își privea fiica cu o bucurie amestecată cu mîndrie, pe cînd îi urmărea fiecare gest. Găsea în fetiță o consolare fără margini. Căci Thuy era rodul dragostei sale, imagine vie a ei și a lui San. Thuy era legătura care-i unea pe toți prin prospețimea și prin puritatea ei.

— Mergi deja la școală ? întrebă Tam Chan.

— Da, unchiule ! răspunse copila cu vocea ei dulce.

— Singură ?

— Nu ! Cu bunica. Înainte de a continua, aruncă o scurtă privire bătrînei. Știi, merge cu mine în fiecare zi.

Maica Sau, care asculta dialogul de pe un pat de campanie, interveni, ștergîndu-și cu degetele colțurile gurii înroșite de betel :

— În fiecare zi o duc și o aduc, spuse ea. Dar nu-i place, și-mi zice într-una : „Lasă-mă să mă duc singură, bunico ! Știu drumul !" Cum s-o las ? Spune și dumneata, Tam Chan ! Avioanele care urlă pe cer în fiecare zi, navele care bombardează coasta din cînd în cînd. Nu sînt liniștită nici cînd o însoțesc și inima-mi bate la cel mai mic zgomot de avion. Cum ar ști ea să se adăpostească dacă ar fi singură pe drum și-ar veni avioane ?

— Doar s-au săpat atîtea adăposturi de-a lungul drumului, bunico, răspunse fetița.

— Ia uite-o ce isteață e, Tam Chan. Adăposturi ? Sigur că sînt. Dar spune-mi, ce-ai face dacă ai găsi acolo șerpi ?

Aici se opri și-și pregăti o nouă porție de betel :

— Copiii, urmă ea, își pierd capul și se aruncă în prima gaură, fără să se uite dacă-s șerpi. Se întîmplă asta și cu oameni mari, da-păi...

Cînd o auzi, Tam Chan, care-și da jos haina ca să-și scoată centironul unde păstra revolverul, izbucni în rîs ; imediat, îl urmară și ceilalți. Continuînd să

rîdă, Quyen își sprijini bărbia de umărul mamei sale și spuse :

— Știți, mamei îi e frică de orice !

— Da, sînt o fricoasă ! zise maica Sau aruncînd o privire piezișă spre mezină. „Nu, maica Sau e departe de a fi fricoasă !", își spuse Tam Chan. În anul 1958 o văzuse cu ochii lui cum ieșise cu bine dintr-o încercare îngrozitoare. Într-o zi, două sentinele din Hon Dat zăriseră din postul de observație, plasat la înălțime, un copil cocoțat pe un bivol, aproape de deal. Soldații făcuseră rămășag pe o țigară și unul dintre ei ochi și doborî puștiul, care se prăvăli la pămînt. Revoltată, populația din Hon Dat dusese trupul micuțului la post. Hai Thep o trimisese pe nevastă-sa și pe Su în calea manifestanților ca să le transmită : „Trebuie obținută cu orice preț pedepsirea vinovatului". El și cu Tam Chan, ascunși într-o casă de pe celălalt mal, urmăreau desfășurarea acțiunii. Soldații baraseră drumul și interziseseră accesul spre post, răspunzînd acuzațiilor mulțimii cu explicația că băiatul fusese pur și simplu atins de un glonț rătăcit. Dar manifestanții, fără să țină seama de ei, continuaseră să înainteze. Xam, care comanda pe atunci postul din Hon Dat, venise grăbit în fața mulțimii și-și îndreptase carabina spre maica Sau, care mergea în frunte.

— Stînga-mprejur ! urlase el. Încă un pas, babo, și te curăț !

Moment crucial, care urma să hotărască sfîrșitul înfruntării. Xam era un tip sîngeros și turbat, în stare s-o ucidă pe maica Sau pentru te miri ce. Dacă ea ar fi bătut în retragere, lupta ar fi fost pierdută. Dar bătrîna nu dăduse înapoi. Îi spusese lui Xam cîteva cuvinte, pe care Tam Chan era prea departe ca să le poată auzi. Văzuse numai cum țeava carabinei tremură. În acest timp, o femeie făcuse cîțiva pași și se așezase între armă și maica Sau. Era doamna Ca Xoi, mama șefului de post. Spusese ceva fiului ei, apoi, cu un gest brusc și hotărît, ridicase țeava carabinei. Folosind prilejul, maica Sau și manifestanții năvăliseră în post.

În cele din urmă, dușmanul fu silit să-l bage la arest pe ucigaș. Xam făgăduise că va fi dus la închisoare. La întoarcere, Tam Chan o întrebase pe maica Sau ce-i spusese lui Xam.

Aceasta a răspuns :

— I-am spus : „Dacă mă omori, e ca și cum ai doborî-o pe doamna Ca Xoi".

Şi ea a spus : „Nu trage în maica Sau, mai bine trage în mine. Poftim, iată-mi pieptul : Trage, Xam, ce-aştepţi ?“
Xam nu apăsase pe trăgaci. Toţi îl ştiau deosebit de crud, dar nu ajunsese atît de departe încît să-şi ucidă propria mamă.
Privind-o astăzi pe maica Sau, Tam Chan îşi aminti, de parcă ar fi fost ieri, de clipa în care înfruntase ţeava îndreptată spre pieptul ei.
— Mi se pare că ţi-e frică de avioane, Ma, spuse el, dar cum se face că atunci, în faţa carabinei lui Xam, nu ţi-a fost frică ?
Maica Sau rămase multă vreme tăcută.
— Nici de avioane nu mi-e frică, zise apoi, rostind rar cuvintele. Dar tremur pentru copiii mei şi copiii copiilor mei. De ce mi-ar mai fi mie frică, care sînt cu un picior în groapă ?
Şi continuă :
— Adică, vorba vine, pentru că încă nu-s gata de ducă. Trebuie să mai trăiesc pînă în ziua reunificării, trebuie să privesc atent cu ochii mei faţa Preşedintelui Ho. N-aş putea închide ochii împăcată decît după ce voi asista la aste două evenimente.
— Fii pe pace, Ma, mai curînd sau mai tîrziu, ai să asişti la amîndouă.
— Eşti sigur, Tam Chan ? Eşti chiar atît de sigur, băiatul meu ?
Repetă întrebarea, îndreptînd spre activist o privire rugătoare, ca pentru a-i cere să-i spună : „Ce mai e ? Ce noutăţi ? Ce se spune la Partid ? Repetă-mi totul ca să pot lua şi eu parte la bucuria ta !“
Bătrîna socotea că Tam Chan ştia şi înţelegea totul înaintea celorlalţi. Credea tot ce spunea activistul, aproba toate ideile lui ca bune şi drepte. Pentru că avea o încredere deplină în Partidul al cărui reprezentant, însărcinat să vegheze asupra ei şi a familiei ei, asupra întregului sat, era Tam Chan, astfel ca totul să decurgă fără nici o piedică, în bună înţelegere şi pe drumul cel drept.
— E sigur, Ma ! răspunse Tam Chan. Anii cei întunecaţi s-au terminat, vezi bine ! Înainte nu ceream decît să trăim în pace, nu voiam decît reunificarea. Dar americanii şi Ngo Dinh Diem nu ne lăsau nici măcar dreptul ăsta. Celui care cerea reunificarea i se tăia capul sau era spintecat. Nu mai puteam răbda. Aşa că, ne-am ridicat cu toţi ca unul. Acum, că am ajuns aici, nu vom lăsa puşca din mînă decît după ce vom cuceri dreptul de a trăi în pace şi demnitate.

— Atunci va trebui să ne batem încă multă vreme ?
— Cît timp va dura împilarea. Fiecare va participa la această luptă, pînă ce toţi americanii vor pleca !
— Mi se par tare încăpăţînaţi. Cînd or să plece ?
— Nu vor pleca decît dacă vom lovi tare. Ca pe franţuji, pe timpuri, pricepi ?
Maica Sau îşi puse mîinile în poală şi rosti cu glas scăzut :
— Degeaba pricep eu toate astea...
Îşi pocni limba de cerul gurii şi urmă :
— Nu-mi fac griji decît pentru voi ăştia, cei tineri, care aveţi parte de căsnicii risipite ; cît despre ciolanele mele bătrîne... Dar ascultă aici, în ciuda bătrîneţii mele, n-o să rămîn în urma voastră nici măcar cu un pas. Oriunde vă veţi duce, merg cu voi ! Mai sînt încă în stare să iau parte la lupte politice ! Pot foarte bine să fac de mîncare soldaţilor noştri.
Întorcîndu-se, băgă de seamă că Quyen era încă acolo. O împinse uşor :
— Ce-ai înlemnit aici ?
Şi adăugă, cu glasul îmblînzit :
— Termină repede cu peştele, fata mea. Se face tîrziu. E timpul să pregătim masa pentru băieţii ăştia.
Quyen îşi ridică încet bărbia de pe umărul mamei şi se îndreptă spre bucătărie. Cu Thuy de mînă, Ngan o urmă.
...Quyen întoarse peştele şi-i puse cuţitul pe burtă. Cu jumătate de glas îl întrebă pe Ngan care, în spatele ei, îşi scotea pistolul ca să-l agaţe pe perete.
— De la cine ai împrumutat haina ?
— De la tovarăşul Tham !
— Şi costumul pe care ţi l-am trimis ?
— L-am dat tovarăşilor.
— Iar !
Spintecă peştele şi-l spălă, vorbind înainte :
— Ştii că Su tocmai a primit o scrisoare de la bărbatul ei ?
— Da. Merge bine pe-acolo ?
Quyen făcu o mică strîmbătură :
— Cum ar putea fi altfel în Nord ! Studii, educaţie, nu le lipseşte nimic. San este un om cumsecade. Îi plîng de milă cînd îi citesc scrisoarea. Poţi

vedea cum se gîndeşte la toate, cînd dă sfaturi soţiei lui ! Să-şi păstreze calmul, să se ocupe de educaţia lui Thuy...

Se întrerupse o secundă, apoi urmă cu glas şoptit :

— A întrebat şi de noi doi...

— Cum de ştie ?

— I-a scriu Su ! Ştii că San i-a trimis soţiei optsprezece scrisori ? Nu ca tine, care ţi-ai făcut un obicei să nu scrii niciodată.

Auzind asta, Ngan o apucă pe Quyen de un colţ al hainei şi începu s-o tragă uşor.

— Mai zi o dată ! E chiar adevărat că nu ţi-am scris niciodată ?

Fata se mulţumi să zîmbească, fără să răspundă. Ngan trase mai tare, dar nu izbuti s-o facă să mai zică ceva. Atunci o împunse cu arătătorul între coaste şi logodnica lui sări ţipînd :

— Asta-i bună ! Nu mă laşi să-mi văd de treabă, Ngan ! Păi... la drept vorbind, mi-ai trimis o singură scrisoare !

— Cîte ? insistă Ngan continuînd s-o împungă.

— Două ! Două !

Thuy, care privea atentă scena, bătu din palme, încurajîndu-l pe Ngan cu voce tare :

— Mai hai, unchiu Ngan ! Mai gîdil-o puţin !

Quyen se întoarse spre ea muşcîndu-şi buzele şi, ameninţînd-o din ochi, zise :

— Va să zică ţii cu unchiul ? Bine ! N-am să mă mai joc cu tine.

Agăţîndu-se de braţul lui Ngan, copila se adresă mătuşii :

— Nu-i nimic, o să mă joc cu unchiu Ngan !

— Foarte bine ! Du-te de te joacă cu el ! Mîine, cînd o să plece, o să văd eu cu cine ai să te mai joci !

Thuy se cuibări lîngă Ngan şi-şi ridică ochii spre el :

— Nu pleci atît de repede, nu-i aşa, unchiule ? Rămîi să te joci cu mine pînă poimîine, pînă răspoimîine, vrei ?

Se auzi zgomot de paşi. Era maica Sau, care trecea spre bucătărie. Ngan se dădu la o parte, pentru a-i face loc.

— Cît stai la noi, Ngan ?

— Poate va trebui să plec poimîine, Ma, răspunse tînărul.

Brusc, devenise din nou serios. Îşi potrivi părul, întîrziind o clipă cu mîna

pe ceafă. Quyen se stăpîni să nu rîdă, văzînd ce aer serios își luase. Făcu și ea la fel și începu să taie din nou peștele cu îndemînare.

— Ce ne faci de mîncare, Quyen ?

— Biban rasol cu saramură de soia.

— Nu-i rău, dintr-un pește așa de frumos. Și din creveți și crabi ?

— Creveții cu sos de roșii și crabii cu oțet. Crezi că o să fie bine așa, Ma ?

— Fă cum crezi. Reputația noastră e în mîinile tale !

Maica Sau zîmbi și se duse. Orice ar fi spus, avea deplină încredere în fata ei. Su și Quyen erau mari specialiste în ale bucătăriei ; chiar ea le inițiase în arta culinară încă din fragedă copilărie. Nu înceta să le repete :

— Sîntem săraci. De-aia chiar și cel mai neînsemnat pește trebuie să știi să-l gătești perfect.

În realitate, fusese săracă doar înainte de revoluție. De atunci, se pomenise cu patru ari de pămînt roditor și o livadă, în calitate de văduvă a unui luptător al revoluției. Bărbatul ei fusese împușcat în 1940, chiar la Hon Dat, împreună cu alți cinci activiști, pentru crima de „comunism și deținere de arme". El fabrica puști și grenade în Pagoda de pe Muntele Dragonilor, care mai există și acum. Întîiul născut al maicii Sau căzuse pe cîmpul de onoare în timpul Rezistenței, într-o ambuscadă lîngă canalul Mop Van. Ginerele, bărbatul lui Su, fusese tovarăș de arme cu fiul ei. Toată familia, tatăl, copiii, ginerii și mama, își legase soarta de revoluție. La șaizeci și doi de ani, încercările și greutățile vieții îi albiseră părul de tot. Dar nu înceta să repete : „Domnul fie lăudat ! Mai am încă putere să lucrez în grădină și să plantez orezul. Cu siguranță că am să apuc să văd țara reunificată".

Într-adevăr, era profund legată de cauza revoluției prin toate firele posibile. Bărbatul și copiii, grădina și cîmpul de orez, toate erau carnea și sîngele ei. Își pusese speranțele în revoluție. În ea își găsea izvorul bucuria pe care și-o putea îngădui. Și bucuria asta îi umplea sufletul simplu și mare, cînd liniștit, cînd clocotitor. Nu era deloc greu să-ți dai seama. Astfel, în clipa de față, obrazul ei zbîrcit se lumina de bucurie văzîndu-i pe Ngan, Tam Chan și pe toți ai casei în jurul ei.

Intră în odaia cea mare în momentul în care Su îi arăta lui Tam Chan scrisoarea pe care tocmai o primise. Maica Sau spuse activistului :

— N-am prea înţeles tot ce spune, pentru că n-am ascultat decît o singură dată cînd a citit-o. Citeşte-o, băiatul meu, astă seară am să-i poruncesc lui Quyen să mi-o citească din nou, mai răspicat. San e un băiat chibzuit şi tare înţelept, trebuie să-i cîntăreşti bine fiecare vorbuliţă, ca să înţelegi.

Parcurgînd scrisoarea, Tam Chan zîmbea cînd şi cînd. Apoi Su îi dădu fotografia pe care el o privi cu atenţie, cu ochii larg deschişi, întorcînd-o pe toate părţile :

— Parcă s-a mai îngrăşat şi e mai alb la faţă decît atunci cînd a plecat, spuse el surîzînd şi înapoie fotografia lui Su. Ce înseamnă totuşi să trăieşti într-o ţară socialistă !

La aceste cuvinte, obrazul maicii Sau se lumină şi mai mult. Dar Su spuse cu glas cam îngrijorat :

— Eu arăt slabă de tot în fotografia pe care i-am trimis-o. Era făcută la puţin timp după ce ieşisem din închisoare.

— Cum era să te îngraşi în cuşca cu fiare unde te băgaseră ? zise maica Sau.

Tam Chan zîmbi din nou. Dar zîmbetul i se stinse repede :

— Ascultă, Su, spuse el. Fotografia despre care vorbeşti este deosebit de preţioasă. Nu oricine se poate mîndri că are o asemenea poză. Sînt sigur că San o preferă tuturor acelora pe care i le-ai dat. Doar că, i-ai spus că a fost făcută chiar după eliberarea ta ?

— Da... Dar am întors-o altfel : „Această fotografie am făcut-o după accidentul meu..."

— Atunci, ar fi trebuit să priceapă !

— Ar fi trebuit... da !

4

Maica Sau întinsese pe patul ei dintr-un lemn preţios o împletitură înflorată, care făcea parte dintr-o pereche pusă deoparte pentru zile mari.

Ngan şi Tam Chan tocmai îşi beau ceaiul, cînd auziră pe alee o voce care li se păru a fi cea a lui Hai Thep. Cînd Ngan alergă la uşă, Hai Thep ajun-

sese deja în curte. Noul venit era un om zdravăn, osos. Purta un ştergar vărgat înnodat în jurul capului, sub braţ un ghiozdan şcolăresc din imitaţie de piele şi un tranzistor japonez în bandulieră. Adresă un salut milităresc lui Ngan şi urcă scara cîte patru trepte o dată. Sărea treptele cu uşurinţă, cu toate că la piciorul stîng avea două degete amputate.

— Acum ai venit, Ngan ? Unde-i Tam Chan ?

— Aici !

Ajuns în încăpere, secretarul celulei de Partid îşi aruncă ghiozdanul într-un colţ al patului, şi-i făcu cu ochiul lui Tam Chan :

— Proaspăt sosit ?

Apoi se grăbi să-şi descheie un nasture de la haină, îşi scoase turbanul şi se folosi de el ca să-şi tramponeze uşor pieptul pe care apăruseră broboane de transpiraţie. Tam Chan umplu o ceaşcă cu ceai şi o aşeză în faţa lui Hai Thep. Noul venit luă ceaşca rîzînd.

— Poate să moară omul aşteptîndu-te, spuse el. Redistribuirea pămîntului reacaparat de Muu ne dă multă bătaie de cap. Nu-i deloc uşor, să ştii !

— Dar nici n-am spus vreodată c-ar fi uşor ! i-o întoarse vesel Tam Chan.

Hai Thep sorbi zgomotos o înghiţitură de ceai :

— Te aşteptam să-ţi cer părerea în mai multe probleme. De exemplu povestea cu...

Tam Chan îl opri pe dată printr-un gest al mîinii :

— Bea ceaiul şi rămîi să mănînci cu noi. Treburile lasă-le pe mîine. Ia-ţi o zi de repaus astăzi, şi uită grijile „profesionale“, dragul meu.

Hai Thep se aşeză pe pat şi goli trei ceşti cu ceai, una după alta. Dînd cu ochii de el, maica Sau, care venea de la bucătărie, strigă :

— Ah, tu eşti Hai Thep ! Dar Ba Ren şi Nam Tan unde sînt ?

— Habar n-am, Ma. Vin direct de acasă.

— Le-am trimis vorbă să vină să mănînce cu noi astă seară şi nu-i văd apărînd !

— Oh, nu te necăji pentru băieţii ăştia, Ma !

Şi pentru că Quyen tocmai venea cu cîte o farfurie aburindă în fiecare mînă, bărbaţii îi făcură repede loc. Fata puse în mijlocul rogojinii o farfurie cu crabi şi alta cu creveţi. Numai mirosul lor făcea să-ţi lase gura apă. Creveţii, mai ales, erau îmbietori. De mărimea degetului mare, cu carnea trandafirie des-

făcută din înveliş, se scăldau într-un sos colorat de roşii. La rîndul ei, Su aduse într-un vas de aluminiu un amestec de papaie verde, tocată mărunt, dreasă cu oţet, cu puţin peşte uscat prăjit pe grătar, şi arahide, în chip de aperitiv. Hai Thep se apleca să privească mai îndeaproape felurile de mîncare, îşi frecă mîinile şi-o trase pe Su de braţ :

— Draga mea, toate astea mi se par bune şi frumoase. N-am să uit s-o trimit pe nevastă-mea să ia lecţii de la voi două. Numai că, dacă nu-i decît ce-i pe masă, în ce ne priveşte, noi n-o să ne aşezăm !

Quyen, oricînd cu răspunsul pe buze, crezu de datoria ei să explice :

— Mai e şi peşte fript.

Hai Thep bătu tare din palme.

— Peşte fript ? Nici chiar cu peşte fript nu ne mulţumim, zise el cu un gest mic de refuz.

Quyen căscă ochii fără să priceapă.

— Ce proastă eşti ! îi spuse soră-sa. Nu-l cunoşti pe prietenul nostru ? Nu vezi c-o ia pe ocolite ?

Bucuros, Hai Thep începu să rîdă :

— Eşti şireată, Su ! Ia să vedem, aveţi lucrul acela la care mă gîndesc ? Dacă da, aduceţi-l repede !

Su zîmbi şi se întoarse către maica Sau.

— Bine, du-te de caută în cămară, spuse Ma. Ajunge o sticlă. Dacă nu, Hai Thep e în stare să facă greva foamei.

Su trecu în cămară şi ieşi cu o sticlă de alcool străveziu ca apa de izvor. Hai Thep apucă iute sticla şi o strînse la piept de parcă i-ar fi fost frică să nu-i fie luată înapoi. Îşi mişcă genunchii, pentru a-şi exprima deplina satisfacţie, şi le făcu semn celor doi prieteni să vină lîngă el pe pat. Îl privi fix pe cel tînăr şi spuse cu voce dulceagă :

— Ngan, dragul meu, mi-e milă de tine. Ce aer spăşit îţi iei cînd eşti în familia soacrei tale !

Şi întorcîndu-se spre maica Sau, continuă :

— Ma, să nu te încrezi în aparenţe ! În altă parte, şmecherul ăsta ar fi răsturnat pînă acum casa cu năzbîtiile lui, s-o ştii de la mine !

Maica Sau rîse clătinînd din cap ; Hai Thep se uită cu vădită mulţumire la prietenul său Ngan, care, încurcat, tocmai se aşezase pe pat.

Turnînd alcool într-un păhărel, Hai Thep stărui ca maica Sau să-l bea, dar ea refuză. La rîndul lor, Quyen şi Su clătinară din cap rîzînd, respingînd invitaţia. Pînă la urmă ciocni cu Tam Chan şi Ngan.

Abia se stinsese zgomotul vesel al celor trei pahare, că se auziră paşi grăbiţi în curte, şi apoi urcînd scara. Cei trei bărbaţi nu apucaseră să bea nici o înghiţitură, că Nam Tan şi Ba Ren dădură buzna în odaie. După ce strînseră mîna lui Tam Chan şi lui Ngan, se aşezară pe marginea patului. Tan începu să şoptească :

— Tocmai am aflat că inamicul concentrează aproape o mie de oameni la Tri Ton. Atacul începe mîine, asta-i sigur, dar nu se ştie în ce direcţie.

— Cîţi ai spus ? Aproape o mie de oameni ? întrebă Tam Chan.

Tam dădu afirmativ din cap.

— Un batalion regulat, un batalion de gărzi civile şi în plus o companie de mercenari.

— Cea a lui Xam, sublinie Ba Ren. Ni s-a precizat lucrul ăsta.

Tam Chan se încruntă fără să zică nimic. Se aplecă să ia dopul, astupă sticla şi i-o înapoie lui Su. Apoi, cu glas potolit, se adresă celor din jur :

— Dacă-i aşa, un păhărel e de-ajuns. Să terminăm repede cu cina. Ma, şi voi, Su şi Quyen, haideţi la masă. Cred că ne vor ataca, dar nu înainte de răsăritul soarelui. Trebuie totuşi să fim pregătiţi, dat fiind faptul că participă şi compania lui Xam. Sînt în stare să ne cadă pe cap mai devreme.

— Cu toate astea, în ultimele zile, nimeni nu l-a văzut pe „bătrînul cuc" dînd tîrcoale pe aici.

— Nu e neapărat nevoie să dea înainte pe-aici !

Maica Sau aşteptă să se termine masa ca să strîngă vasele. Bărbaţii se aşezară pe pat. Hai Thep îşi înnodă bine ştergarul în jurul capului şi zise :

— E limpede că vor veni pe-aici. Propun să scurtăm discuţia ca să ne pregătim imediat de paradă. Iată părerea mea : pe de-o parte, Ba Ren va strînge patrioţii ca să aşeze ţepuşele şi să amorseze grenadele. Nevastă-mea va pregăti grupele de manifestanţi. Trebuie să dăm mare atenţie luptei legale pentru a-l împiedica pe inamic să se dezlănţuie. Chiar acum voi trece pe acasă ca s-o vestesc pe nevastă-mea.

Tam Chan începu să bată darabana cu degetele, pe pat.

— Sînt de acord cu Hai Thep, spuse el. Dar să nu uităm, că o mie de oameni, e mult. Unde sînt ascunzătorile noastre subterane ? Au fost pregătite locuri pentru o eventuală retragere ?

— Ascunzători bune sînt destul de puţine. Abia ajung pentru cîteva grupuri. Sînt greu de amenajat într-un teren nisipos, care se surpă într-una. De curînd s-a produs o prăbuşire şi n-am avut timp s-o refacem. Plănuisem să le ieşim în cale în faţa grădinilor. Dacă treaba se încurcă, ne retragem în peşteră.

Tam Chan rămase o clipă tăcut. O umbră de îngrijorare îi trecu repede pe obraz.

— Trebuie să ne străduim să rezolvăm cît mai bine povestea asta cu ascunzătorile şi tranşeele. Altfel vom fi stînjeniţi în mişcări...

— Dar peştera îngăduie o apărare pe cinste, spuse Ba Ren. Acolo, doar unul singur dintr-ai noştri ar putea ţine piept la o sută de oameni. Aşa s-a întîmplat data trecută.

— Da, dar de data asta e altfel. Sînt de acord că peştera din Hon Dat oferă mari avantaje în apărare, dar nu trebuie să privim problema doar din punctul de vedere al terenului. Pentru că nu avem alte ascunzători sigure în sat, în lipsă de ceva mai bun, trebuie să adoptăm planul ăsta. Pe viitor însă, nu putem să luăm peştera ca singurul punct de sprijin.

Apoi, întorcîndu-se spre Ngan, continuă :

— Tu şi grupul tău de propagandă armată, aţi face bine să vă alăturaţi patrioţilor pentru a deschide focul.

— În ordine ! Avem trei puşti M.A.S., trei arme Thompson şi cincisprezece grenade MK 3. Toată lumea e gata de luptă.

Încîntat, Ba Ren scutură energic mîna tînărului.

— Sînt de părere, spuse Hai Thep, că Tam Chan nu trebuie să rămînă aici.

— Nu-i nici o primejdie. Rămîn cu voi, zise Tam Chan după o clipă de gîndire.

Apoi, trăgîndu-l pe Hai Thep spre el, coborî glasul :

— Rămîn în sat ca să ajut la conducerea luptei politice. Cunoşti vreo casă potrivită ?

O licărire de bucurie trecu prin ochii lui Hai Thep, care răspunse fără ezitare :

— Vino la mine. Nevastă-mea o să fie tare încîntată de sprijinul tău, pentru că ea are în sarcină grupurile de luptă politică. Din fericire, ascunzătoarea de la mine de acasă este solidă. Vino la mine, e cel mai bine.
Tam Chan făcu un semn afirmativ cu capul.
— Trimite repede pe cineva la Linh Quynh, adăugă el, ca să-l cheme pe însoţitorul meu, Dat. O să vă poată da o mînă de ajutor. O carabină în plus şi pe deasupra un bun trăgător !
Ba Ren făgădui să trimită imediat pe cineva la Linh Quyen. Între timp, Tam, care se ocupa de securitate, se apropie de grup şi îi înştiinţă cu glas scăzut :
— Mai e ceva de făcut. Cu siguranţă că inamicul, dacă vine prin partea locului, va folosi informatorii de pe-aici. Este la noi un anume Ba Phi pe care l-am lăsat liber ca să-l putem urmări. Trebuie să luăm o hotărîre în privinţa lui, altfel...
— Trebuie închis. Proprietarul acesta de pescării e periculos ; ca şi nevastă-sa, de altfel.
— Credeam că aţi şi făcut-o, se miră Tam Chan. Arestaţi-i !
Dar, nu se ştie de ce, adăugă imediat :
— Urmărirea lor a adus ceva nou ?
— Nimic nou, răspunse Tan.
Tam Chan făcu „toc", lovind cu degetul patul :
— Cu siguranţă că acum îşi aşteaptă cu nerăbdare stăpînii. Ar fi foarte bine dacă imediat după arestare am putea să-i stoarcem informaţii despre planurile inamicului. Cu siguranţă că ştie ce se pregăteşte.
Înţelegînd că era vorba despre arestarea unui spion, Ngan interveni :
— Şi-a dat seama că e filat ?
— Nu cred, zise Tan.
— Trebuie lucrat cu băgare de seamă, spuse Hai Thep. Casa lui e în celălalt capăt al satului, nu departe de inamic. Mai întîi trebuie să ne informăm dacă în cursul după-amiezii n-au trecut pe la el soldaţi din district.
— Lasă-ne să-ţi dăm o mînă de ajutor, propuse Ngan.
— Foarte bine ! Atunci, la treabă imediat ! Are să se întunece. Pînă ajungem acolo...
Ngan se ridică repede.

Quyen alergă în bucătărie şi aduse pistolul logodnicului ei. Tînărul îşi închise centura, apoi, împreună cu Tan, se strecură spre uşă.

— Să-l aduceţi direct la peşteră, da ? îi sfătui Hai Thep.

Pe drum, Ngan se apropie de tovarăşul său :

— Trebuie să fim şireţi, Tan. Să-l facem să vorbească înainte de a-l aresta.

— Cum ?

Ngan îi şopti la ureche cîteva cuvinte ; Tan se arătă încîntat şi aprobă zgomotos :

— Straşnic ! Straşnic !

Ngan adăugă :

— N-ai grijă, avem uniforme de ofiţeri. Oricum îl înhăţăm ; numai că, un minut mai devreme sau mai tîrziu contează în cazul nostru. Pentru că pe tine te cunoaşte, rămîi afară ca să fii cu ochii în patru. Încercăm să ne descurcăm singuri.

capitolul II

1

În seara aceea tîrguşorul Tri Ton devenise deodată foarte animat. Camioane încărcate cu soldaţi veniţi din Rach Gia-ville treceau repede, ridicînd un nor de praf, care se lăsa în vîrtejuri peste birturi, peste bazare şi peste casele aşezate pe cele două părţi ale singurei străzi din reşedinţa districtului. Abia oprite, soldaţii săreau din camioane şi mărşăluiau în grupe, înghiţiţi de praf. Cei din armata regulată erau în uniforme de pînză, iar mercenarii în ţinuta „leopard" ; toţi făceau zgomot pe şosea cu bocancii de piele şi pantofii lor de pînză.
Din pragul uşilor, populaţia îi privea trecînd şi făcea comentarii cu glas scăzut. Printre mercenari se puteau distinge figuri cunoscute, dar nimeni nu se gîndea să-i privească în faţă. În timp ce soldaţii din armata regulată, veniţi de la Saigon, priveau cu oarecare interes tîrguşorul, ceilalţi aveau o faţă împietrită şi o privire îngheţată pe cînd urcau strada, cu puştile şi carabinele îndreptate cu ţeava spre pămînt.
Xam, locotenentul lor, închidea coloana, păşind apăsat. Avea nişte ochi ciudaţi, din care nu se vedea decît albul. Uniforma „leopard" i se lipea de trupul voinic. Pe cap avea o bonetă ciudată, din trei bucăţi de pînză menite să-i protejeze de insolaţie ceafa şi urechile. Era chipiul cu „trei perdele", cum i se spunea în bătaie de joc. Un pistolet Colt 12 îl bătea peste coapsă şi culoarea cafenie a tocului se potrivea cu tenul lui bronzat. În plus, în bandulieră, purta o carabină, iar la şold o toporişcă. Toţi oamenii lui aveau aceeaşi uniformă şi erau echipaţi şi ei cu cîte o carabină sau o puşcă Thompson. Cîte un pumnal american le dădea un aspect şi mai sîngeros.
Xam se îndreptă brusc spre un birt, apucă o sticlă cu bere, făcu cu ochiul proprietarului chinez şi ieşi. Continuîndu-şi mersul, îşi scoase pumnalul din teacă şi cu o lovitură scurtă făcu să zboare gîtul sticlei. Lichidul se revărsă în spume. Se opri, dădu capul pe spate şi berea îi curse în gîtlej. După ce bău două

treimi, întinse sticla soldatului care era în fața lui. Încîntat, omul înghiți, asemeni șefului, ceea ce mai rămăsese, obișnuit probabil să bea în astfel de condiții.

În acel moment veni un ordin de la batalionul de gardă :

— Pe loc !

Într-adevăr, cazărmile garnizoanei din acest subsector nu puteau adăposti decît două batalioane suplimentare, iar noii veniți numărau mai mult de trei. Batalioanele armatei regulate ocupaseră tot spațiul. Restul, gărzi civile și mercenari, trebuiau să-și așeze tabăra sub cerul liber, într-o orezărie necultivată, al cărui pămînt crăpase de secetă.

După ce transmise ordinul, căpitanul voinic care comanda batalionul de gardă își conduse companiile în direcția orezăriei indicate.

Xam înjură printre dinți :

— La dracu ! Voi fi obligat să dorm afară, la mine acasă ?

Făcu totuși semn oamenilor lui să meargă spre terenul neocupat din apropierea tîrgușorului.

Razele stinse ale soarelui îngălbeneau pămîntul orezăriilor părăsite din preajma postului de comandă. Soldații alergau de colo-colo. Unii întindeau pe pămînt bucăți de cort, alții marcau amplasarea vetrelor, alții continuau să bea într-una apă sau alcool direct din bidoanele fabricate în S.U.A. și să trimită spre cer fumul de țigară. Oamenii aceștia răspîndeau miros de sudoare amestecat cu o duhoare de tutun tare, de alcool și chiar de produse cosmetice de proastă calitate. Toate la un loc produceau un miros greu de definit, cazon, grețos, foarte răspîndit la mercenari.

Cu un gest scurt, Xam își deschise larg cămașa. Avea numeroase fire galbene și roșii la încheieturile mîinilor, și un lanț de aur la gît cu o plăcuță de fildeș, ce reprezenta un demon cu colți înfricoșători. Xam considera obiectele acestea ca pe niște amulete menite să îndepărteze ceasul rău. Se întinse pe spate pe o prelată cenușie. Părea că nu-și dă seama că țigara se terminase deja. Dar, deodată, iată-l că aruncă brusc chiștocul departe și se ridică. Își plimbă ochii fără pupilă peste oamenii lui, care-și scoteau pîinile. Un soldat foarte mic de înălțime se strecură pînă la el :

— Vino să mănînci, Frate mai mare !

Xam se ridică în silă și porni după ordonanță pînă la o pînză așternută pe pămînt. Un pui fript, două pîini mari și o cutie cu sardele, deschisă, așteptau pe un ziar, folosit ca față de masă. După o scurtă privire, obrazul lui Xam se întunecă :

— N-a mai rămas „choum-choum" ?

— Ba da, Frate mai mare !

Ordonanța puse alături de mîncare un bidon greu cu băutură. Ochii lui Xam străluciră. Vădit mulțumit, ridică bidonul. Scoase dopul, bău o înghițitură, și încă una, înainte de a-l întinde ordonanței. Apoi, apucînd o pulpă de pui, mușcă cu toți dinții, rupse din ea și înghiți cu lăcomie. Dinții de aur din gura lui aveau o lucire murdară. Își șterse cu degetele grăsimea ce i se prelingea la colțul gurii. Ordonanța împărțea masa cu locotenentul, mîncînd și bînd cu o vădită încîntare, amestecată totuși cu un oarecare aer de respect. Bînd des și zgomotos, Xam scotea de fiecare dată cîte un grohăit de plăcere, înainte de a înfuleca o altă bucată de pui.

Cînd razele soarelui, al cărui disc roșu-închis se mai vedea încă la orizont, se stinseră, cei doi terminaseră jumătate din pui și tot bidonul cu băutură.

Cam cherchelit, Xam se ridică în picioare clătindu-se. Începu să se scarpine cu nădejde peste coaste. Aruncînd o privire spre soarele în asfințit, mormăi o înjurătură numai pentru el și rînji în tăcere. O bună parte din oameni erau la fel de beți ca și el. Acum, după ce dăduseră pe gît alcoolul pînă la ultima picătură, rupeau și-și împărțeau pîinea. Unii își scoaseră cămașa, lăsîndu-și dezgolit pieptul bronzat, tatuat cu dragoni și cu șerpi. Alții aduceau lemne, buturugi crăpate în două, șterpelite de cine știe unde.

Noaptea nu întîrzie să cadă. Ici, colo fură aprinse focuri, găuri luminoase în pînza nopții. Oamenii se îngrămădiră în jurul focurilor și puseră apă la fiert în gamele agățate de toartă pe cîte un băț. În ciuda opreliștei de a merge în oraș, mulți dintre ei se furișaseră în tîrg pentru a aduce alcool, bere și de-ale gurii. Consemnul venea de la comandamentul postului de control operațional, dar comandanții de unitate nu-l aplicau oamenilor lor. În ceea ce-l privea, Xam se alăturase zgomotos mercenarilor lui, puși pe chefuri. Aceștia nu mai conteneau cu lingușirile, poftindu-l să bea cu ei. Îi spuneau toți Frate mai mare. Invitară și un sublocotenent cu chip colțuros, pe care-l numeau al doilea Frate mai mare.

Xam prefera să fie numit Frate mai mare de oamenii săi ; „Domnule locotenent“ nu valora nimic în ochii lui.
— Vino să ciocneşti un pahar cu Fratele mai mic, Frate mai mare !
— Fratele nostru mai mare e grozav, bea dar nu se îmbată niciodată.
La auzul acestor cuvinte, Xam se lumină de plăcere. Primea invitaţiile tuturor şi nu refuza niciodată să dea pe gît un pahar. Într-adevăr, capacitatea lui în materie de băutură era uriaşă. Acum orbitele lui, de obicei lăptoase, erau înroşite, părînd încărcate de luciri de foc şi scăldate în sînge. Tovarăşii credincioşi se înghesuiau în juru-i, cuprinşi de o admiraţie înfricoşată atît faţă de capacitatea de a ţine la băutură, cît şi faţă de cruzimea dovedită în încăierările sîngeroase. Pe neaşteptate, unul din ei îşi întrebă şeful :
— Mîine, la Hon Dat, ai să te abaţi puţin pe acasă, Frate mai mare ?
Xam puse jos bidonul cu alcool, pe care se pregătea să-l golească. O clipă a rămas tăcut.
— Da, răspunse el într-un tîrziu. Am să trec pe acolo, bineînţeles, ca să-mi văd mama şi pe sora mea mai mică.
— Domnişoara Ca My ? Trebuie să fie mare acum, nu-i aşa, Frate mai mare ?
— Trebuie să aibă vreo nouăsprezece ani.
— Parcă le-aţi poftit să locuiască la oraş, de ce n-au venit ?
— Nu ! De data asta am să instalez un post la Hon Dat şi le voi muta cu locuinţa chiar în post !
Apoi, cu glas scăzut, Xam continuă :
— E frumoasă viaţa la Hon Dat. Cînd comandam postul de-acolo, eram mai fericit decît azi. Fructe cîte vrei. Carne uscată de bivol, aşijderea. Şi fete cu duiumul. Sînt pe acolo unele tare drăguţe, cu nişte sîni mari ca nucile de cocos. Cei care au mîinile mici nu pot trage nădejde să-i cuprindă în palmă !
Soldaţii rîdeau cu un gîlgîit de plăcere, gîndind că nu mai tîrziu decît a doua zi vor pune piciorul în acest paradis. În această clipă puţini se gîndeau la moarte, înveseliţi la gîndul că vor putea prăda, chefui şi tăbărî pe femei. Pentru unii din ei, Hon Dat nu era cu totul necunoscut. Făcuseră tot soiul de ticăloşii pe-acolo şi se lăudau cu ele. De pildă, dacă voiau să guste carne de bivol n-aveau decît să ţintească bine în cei care păşteau pe coasta dealului. Unul din ei povestea amănunţit cum procedase în violuri, şi-şi făcea un titlu de glo-

rie pentru că sfîşiase treisprezece pantaloni femeieşti. Un altul se lăuda că fărîmase atît de bine capul unora din Viet Cong cu ţăruşul care serveşte la ataşarea ramelor de barcă, încît uniforma îi era împroşcată cu creieri striviţi. Dar cel mai grozav era Fratele lor mai mare. Spintecase aici o sumedenie de oameni, cu o măiestrie rară. O lovitură de pumnal în plin plex solar, lărgită apoi cu îndemînare tocmai cît trebuie pentru a putea băga exact patru degete în rană, ca să scoţi ficatul întreg.

Xam deschisese burta a nenumărate persoane şi i se dusese faima pentru iuţeala cu care smulgea ficatul şi aduna fierea. Dar virtuozitatea lui nu se oprea aici. Mai ştia şi alte metode, mai monstruoase, de a ucide. În vinele lui curgea sîngele tatălui său, mare proprietar de pămînt, care domnise ca un despot în Hon Dat. În schimb, spunea lumea, nu avea nici o picătură din sîngele mamei sale, doamna Ca Xoi, această nenorocită din neamul khmerilor, a cărei viaţă nu fusese decît un lung calvar ce-i întunecase mintea.

Fusese totuşi o fată frumoasă în tinereţe, cu pielea obrazului arămie şi mersul legănat, atît de caracteristic olăreselor care transportă apa în vase de lut purtate pe cap. Fiecare dintre aceste tinere fete care se agită tot timpul în jurul mesei de olar face zilnic în medie treizeci de kilometri, adică distanţa dintre Hon Dat şi Rach Gia-ville. Munca dă trupurilor o plăcută supleţe. Mai mult decît atît, sînt deprinse să poarte în echilibru pe cap vasul cu care se întorc de la pîrîu. Cîtă armonie în gestul de a ridica vasul, cîtă graţie în mers! De la pîrîu pînă acasă, nu ating vasul niciodată. Pe potecile nisipoase braţele li se leagănă într-o mişcare liberă şi suplă.

În tinereţea ei, doamna Ca Xoi fusese ca fetele acestea.

Proprietarul Muu o obligase pe această frumuseţe de fată să-i devină concubină. De disperare, Thach Kha, logodnicul ei, părăsise ţinutul şi plecase la Kompong Cham în Cambodgia, să se angajeze culi la o întreprindere de plutărit. După naşterea lui Xam, Muu începuse să-şi neglijeze concubina. Îl interesau fete mai proaspete. Întrucît Ca Xoi era din nou însărcinată, o gonise de acasă, oprindu-şi fiul. Ca Xoi fusese nevoită să se despartă de copil şi părăsise cu pas şovăitor casa cea mare, solid aşezată pe temeliile ei de piatră. S-a întors la Hon Dat să locuiască într-o colibă, fiind obligată să muncească cu ziua ca să aibă din ce trăi. Cînd veni timpul să nască, se tîrîse singură în cîmpul de orez, muşcînd firele de paie ca să nu ţipe de durere. Din fericire, în noaptea

aceea, maica Sau, care se întorcea de la Vam Rang cu fiică-sa, Su, o găsise în drum şi o aduse la ea. Micuța Ca My se născuse în casa maicii Sau. O săptămînă mai tîrziu, Thach Kha s-a înapoiat de la Kompong Cham. S-a dus să o salute prea plecat pe maica Sau, să-i mulţumească şi să o roage să-i îngăduie s-o ia pe Ca Xoi şi pe copilaş la el acasă. Trăiau împreună cînd, la mai puţin de un an, Thach Kha fu atacat de oamenii lui Muu, pe cînd se afla în pădure după lemne. Tînărul doborîse cu securea pe unul dintre cei care-l atacaseră dar, fiind singur, căzu grav rănit. Se tîrî pînă în curtea casei şi muri. După nenorocirea asta, Ca Xoi începuse din nou să modeleze vase de pămînt, pentru a-şi creşte fata, care, pe zi ce trecea, îi semăna ciudat de mult în graţie şi gingăşie.
Cît despre Xam, el trăise întotdeauna ca un copil răsfăţat, împreună cu tatăl său, căruia îi semăna în toate. Era legat de el prin tot soiul de afaceri, mai cu seamă prin livezile şi ogoarele acaparate şi revîndute cu metrul pătrat. Crescuse în casa aceea mare, modernă. În timpul Rezistenţei, autorităţile revoluţionare confiscaseră pămînturile ca să le împartă ţăranilor şi casa căzuse în paragină.
Muu se refugiase la Rach Gia-ville. După restabilirea păcii, se întorsese în sat însoţit de fiul său Xam, acum sublocotenent în aramata diemistă. Îşi luase îndărăt pămîntul, reconstruise casa şi, împreună cu fecioru-său, se răzbuna pe revoluţionari cu toată furia ţinută în frîu atîţia ani. Cu carabina americană şi banda lui de mercenari, cei mai sîngeroşi pe care-i putuse găsi în posturile mici din împrejurimi, Xam se arăta a fi şi mai sălbatic decît tatăl său. Soldaţii lui Xam erau toţi în stare să alerge la fel de repede ca un cal. Îi urmăreau pe patrioţi în locurile descoperite, se furişau prin păduri şi atacau bazele patrioţilor la fel de bine ziua ca şi noaptea. Uneori, în timpul unei nopţi ploioase, sau exact în zori, puteau fi auziţi cum deschideau un foc înteţit. La fiecare împuşcătură de-a lor, locuitorii din Hon Dat se gîndeau îngroziţi la copii şi nepoţi, la patrioţii pe care-i iubeau, şi care poate tocmai cădeau sub gloanţe.
Ca Xoi era de o sută de ori mai speriată de aceste detunături decît oricare dintre ei.
În timpul răscoalei din 1959, proprietarul Muu fusese executat. Xam reuşise să fugă şi ajunsese mai crud decît înainte.

La Hon Dat, ca pretutindeni în lume, orice mamă îşi are suferinţele ei. Dar puţine mame avură de îndurat calvarul lui Ca Xoi.
Pe cînd era şeful postului Hon Dat, Xam aducea maică-si şi surorii lui bucăţi de mătase, aur şi alte obiecte de preţ, pe care le şterpelea în timpul atacurilor banditeşti. Amîndouă refuzau să primească darurile. Odată, bătrîna aruncase totul afară şi izbucnise în lacrimi, cu obrazul ascuns în palme.

2

În seara aceea, doamna Ca Xoi se îndrepta în tăcere spre crîşma doamnei Ba Ou, aşezată la răspîntia care duce spre Hon Dat. Mergea în întuneric, cu o sticluţă goală în mînă. Noaptea, cînd vedeau pe cineva trecînd fără lumină, locuitorii cătunului erau siguri că e vorba de nefericita Ca Xoi. Pentru că, în adevăr, nimeni altcineva nu trecea aşa, ca o umbră. Dar cea pe care toată lumea la Hon Dat o considera niţel nebună, se strecura cu uşurinţă în beznă. Niciodată, nu făcea un pas greşit, niciodată nu se împiedica de vreo piatră şi nu cădea în vreo groapă de pe drum. Părea că le ghiceşte şi le ocolea cu uşurinţă.
Crîşma era goală cînd sosi bătrîna. Trecînd pragul, o văzu pe proprietăreasă numărîndu-şi banii mărunţi la lumina unei lămpi cu gaz. Auzind zgomot de paşi, doamna Ba Ou ridică ochii, apoi spuse cu glas blînd :
— Dumneata eşti, doamnă Ca Xoi ? Ce doreşti să cumperi aşa tîrziu ?
În loc de răspuns, femeia arăta sticla goală. Crîşmăriţa înţelese pe dată. Termină de numărat banii, apoi îşi servi clienta. Numele pe care-l purta doamna Ba Ou înseamnă „rotunjor“ şi era, într-adevăr, vrednică de el ! Enormă, trupul ei mare se strecura cu greu pe după tejghea. Cînd întinse mîna să ia sticla, apărură inelele de grăsime ce-i încercuiau încheieturile durdulii. Se apropie de un vas mic de pămînt, cufundă în el un fel de păhărel de bambus şi începu să umple sticla doamnei Ca Xoi. Turna alcoolul direct pe gîtul sticlei, fără pîlnie, şi totuşi nici un strop nu picura pe jos.
Înapoind clientei sticla, crîşmăriţa o întrebă în dialectul khmer :

— Ia spune, ştii vestea ?
— Ce veste ? întrebă nefericita clătinîndu-şi capul cu părul răvăşit, ce bătea spre galben.
Doamna Ba Ou îi spuse la ureche :
— Xam a debarcat la Tri Ton. Am fost acolo azi după-masă şi l-am văzut sărind din camion.
— Xam, zici ? Xam s-a întors la Tri Ton ? întrebă bătrîna clipind din pleoape. Cu un aer rătăcit îşi plecă ochii, ca şi cum ar fi căutat pe jos ceva ce-i scăpase din mînă. Apoi, clătinîndu-se, se îndreptă repede spre uşă. Se împiedică de prag, cît pe ce să cadă pe brînci. Sticla pe care o ţinea sub braţ se sparse de pragul de lemn şi alcoolul se răspîndi. Dar femeia plecă grăbită. Alergînd greoi în urma ei, doamna Ba Ou o apucă de braţ cu mîna ei durdulie şi o aduse înapoi, spunîndu-i repede :
— Vino, draga mea, am să-ţi umplu altă sticlă. Hai ! Vino, doamnă Ca Xoi !
Intrară amîndouă în încăpere. Crîşmăriţa luă o sticlă goală, o umplu, puse dopul, şi o dădu mamei lui Xam.
— Fii atentă, nu-i mai da drumul ! o sfătui ea.
Biata Ca Xoi ajunsese acum ca un copil şi făcea tot ce i se spunea. Apucă bine sticla de gît şi ieşi fără să rostească vreun cuvînt. Pe drum se împiedică şi căzu de cîteva ori, ridicîndu-se de fiecare dată cu greu în întuneric.
Locuia la oarecare distanţă de răspîntie, într-o cocioabă cu o singură încăpere, departe de orice altă aşezare omenească. Cînd intră, fata ei, Ca My, aşezată pe o rogojină de stuf aşternută de-a dreptul pe pămînt, împletea o bucată de iută la lumina galbenă a lămpii cu petrol. Fata se mulţumi doar să ridice ochii şi să arunce o scurtă privire spre maică-sa, înainte de a-şi continua cu sîrg lucrul.
Ca My semăna mai mult cu doamna Ca Xoi decît fratele ei, Xam. Era o fată frumoasă, voinică, de nouăsprezece ani, cu pieliţa obrazului de culoare închisă, şi totuşi mai deschisă decît cea a mamei sale. Genele lungi, care-i adumbreau ochii mari şi negri, erau strălucitoare ca mătasea. În lumina palidă, buzele îi rămîneau purpurii. Era imaginea vie a mamei sale din vremea tinereţii, dar cu mult mai frumoasă.
— Ca My ! S-a întors Xam, e la Tri Ton !

— La Tri Ton ? Cine ţi-a spus, mamă ?

— Doamna Ba Ou.

Apoi, mama veni să se aşeze pe un pat de campanie. Rămase mult timp nemişcată, şi, într-un tîrziu, umplu cu alcool o ceşcuţă pe care o goli dintr-o dată, de parcă ar fi fost apă. Rămase apoi ca ţintuită, privindu-şi umbra pe perete. Îşi luase obiceiul ca în fiecare seară, după ce termina de împletit doi sau trei saci, să bea o ceaşcă de „choum-choum". În loc să-i aducă bună dispoziţie şi uitare, alcoolul o făcea mai lucidă şi-i răscolea amintirile. Se uita la fata ei care lucra de obicei la saci, şi-şi amintea de vremea cînd avea aceeaşi vîrstă. Se gîndea la oalele modelate de mîinile ei ce se înroşeau în cuptor, la serile cu spectacole de amatori în care logodnicul ei, Thach Kha, venit de la Soc Tung, avea rolul lui Făt-Frumos, iar ea îi dădea replica, costumată într-o biată culegătoare de melci. Apoi îi apărea chipul proprietarului de pămînturi Muu şi amintirea zilelor scurse în casa cea mare ; cele cîteva luni petrecute cu Thach Kha, cînd, în ciuda sărăciei, cunoscuse bucuria. Urma drama, imaginea celui drag dîndu-şi sufletul în curte, cu faţa la pămînt, izbind ţărîna cu braţele. Toate i se perindau prin minte, în timp ce privea, rînd pe rînd, spre umbra ei de pe zid şi spre Ca My, aplecată deasupra lucrului. Doamna Ca Xoi nu uita nici urmarea : revoluţia, care-i dăduse un petec de pămînt, pe fiul ei, Xam, care-şi spinteca concetăţenii sau le zdrobea ţeasta. „Xam a debarcat la Tri Ton !" Cuvintele doamnei Ba Ou îi răsunau şi acum în urechi.

„Iar o să omoare oameni", gîndea ea. Ar fi vrut să strige : „O, cerule ! De ce trebuie să vină iar ? Mai bine-ar muri !"

Ce mamă doreşte moartea copilului ei ? Şi totuşi, de multe ori, doamna Ca Xoi dorea din tot sufletul moartea lui Xam. Odată cu dispariţia lui, ar suferi mai puţin. Dacă el continuă să trăiască pentru a măcelări oameni, ea va muri de durere. Moartea lui sau moartea ei ; nu putea ieşi din această dilemă. Într-o zi, Ca My îi făcuse acest reproş :

— De ce l-ai adus pe lume ? Nu-l socotesc fratele meu.

Erau cuvintele fiicei ei, Ca My. Ea însăşi spusese vecinilor : „Xam nu mai e băiatul meu !" De nenumărate ori îi implorase cu glasul frînt : „Fie-vă milă, nu-l socotiţi copilul meu !" Dar după ce rostea cuvintele acestea, sufletul i se strîngea şi credea că înnebuneşte de durere. Pentru că este întotdeauna o mare durere să-ţi renegi copilul. Durerea doamnei Ca Xoi atinsese culmea. De o

cinste desăvîrşită, doamna Ca Xoi suferea îngrozitor, ajungînd uneori pînă la a-şi pierde minţile. Trăia în această stare de semi-demenţă de şapte ani. Cu obraz răvăşit şi ochi încercănaţi, rareori era văzută în sat pe timpul zilei ; ieşea doar atunci cînd noaptea îşi întindea vălurile. Fără îndoială, îşi zicea că întunericul o ascunde privirilor.

De cîte ori încercase să-l întoarcă din drum pe fiul ei ! Xam nu o contrazicea niciodată. Uneori, dădea nemulţumit din cap, sau o certa cu un aer voit sever : „Înseamnă că vrei să mă vezi cu cei din Viet Cong, mamă ?“ Pentru ca imediat să zîmbească. Un zîmbet aproape blînd. Cînd era cu maică-sa părea că-şi acceptă rolul de fiu şi nu se mai purta ca ucigaşii din Forţele Speciale. Din pricina aceasta, la început, doamna Ca Xoi rămăsese uluită, nemaiştiind dacă să dea sau nu crezare zvonurilor care spuneau că băiatul ei spintecase oameni pentru a le smulge ficatul. Dar curînd îndoielile ei se risipiră. Într-o zi, cînd Xam venise s-o vadă, doamna Ca Xoi zărise ceva asemănător sîngelui în colţurile gurii lui.

— Xam, îţi curge sînge din gură ! strigase ea.

Xam îşi ştersese buzele fără să zică nimic. După plecarea lui, Ca My se întoarse alergînd înnebunită dinspre sat, urlînd şi acoperindu-şi faţa cu mîinile ; îi povestise maică-si că Xam spintecase pe plajă pîntecele unui om şi-i smulsese ficatul, că intrase într-o casă învecinată şi-i scosese măruntaiele într-o cratiţă, iar apoi le mîncase. La auzul acestor cuvinte, doamna Ca Xoi şi-a pierdut cunoştinţa. Cînd îşi venise în simţiri, amintindu-şi de sîngele de pe buzele fiului său, leşinase din nou.

Într-altă zi, după un raid făcut în Vam Rang, Xam adusese cu el cîţiva oameni. Nu se ştia exact dacă erau sau nu militanţi. Aflînd că fiul ei urma să-i omoare pe drum pe aceşti nenorociţi, doamna Ca Xoi îi ieşise repede în cale, cu speranţa de a-l îndupleca. Cînd ajunsese la locul respectiv, Xam lărgise deja cu pumnalul anusul victimelor. Îi dezlegă pe bieţii oameni, dar cînd aceştia se ridicară în picioare, li se scurseră măruntaiele. Mama răcnise de groază şi căzuse în nesimţire. Xam trebui să trimită pe cineva s-o ducă acasă. Cînd îşi revenise, spre seară, şi o văzuse pe Ca My la căpătîiul ei, bătrîna începuse să bată cu pumnii în pat, strigîndu-i :

— În numele cerului, pleacă de aici, Xam !

Se spunea că din ziua aceea îşi pierduse minţile.

Fără să fie neîntemeiată, realitatea nu era chiar aşa. Era greu să spui categoric dacă era sau nu nebună. Pentru că nu era deloc agresivă. Dimpotrivă, se temea de toată lumea şi căuta să se ascundă privirilor. În plus, uneori se arăta foarte lucidă. Niciodată nu uita ceva luat pe datorie de la doamna Ba Ou. De fiecare dată cînd îşi vindea sacii de iută îi dădea lui Ca My suma exactă, pentru a achita ceea ce aveau de plătit. În acelaşi timp, era la fel de îndemînatică la fabricarea sacilor ca şi înainte, fără să facă nici un punct greşit în împletitură. Ciudat era doar obiceiul pe care şi-l luase de a se arunca la picioarele oricui trecea prin faţa uşii ei, plîngînd şi suspinînd, de parcă ar fi cerut iertarea greşelilor. Hai Thep, Tan, Ba Ren, maica Sau, Su şi Quyen erau dintre cei care o ridicau de cele mai multe ori. Asta pentru că veneau la ea mai des, decît alţii. La început, pentru a o învăţa ce trebuie să-i spună lui Xam, mai tîrziu, cînd s-a adeverit că Xam era incorigibil, veneau pentru a o consola şi a o încuraja. Odată, Hai Thep îi spusese :

— Fii liniştită, mătuşă Ca Xoi, toată lumea te iubeşte şi te stimează aici. Nimeni n-o să te părăsească, crede-mă !

Biata femeie izbucnise în suspine.

La început, nu îndrăznea să se alăture oamenilor în timpul manifestaţiilor, socotindu-se nedemnă de a lua parte la ele. Dar, într-o zi, maica Sau şi alţi cîţiva veniră la ea :

— Pregăteşte-te să vii cu noi, doamnă Ca Xoi !

Era cît pe-aci să înnebunească de bucurie şi se grăbi să se amestece printre manifestanţi. De atunci, în asemenea ocazii, era totdeauna prezentă. Şi astfel se pomenise odată în faţa carabinei fiului ei. În acel minut hotărîtor, datorită autorităţii de mamă, ea stăpînise situaţia, îl împiedicase să tragă, îngăduind mulţimii să meargă înainte.

Asta era povestea nebuniei doamnei Ca Xoi. Nimeni la Hon Dat nu-i purta pică. O considerau o femeie nevoiaşă, în timp ce Xam şi tatăl său erau nişte exploatatori. Nimeni nu-i purta pică, dar doamna Ca Xoi nu se simţea în apele ei. Căci orice s-ar fi spus, era mama lui Xam şi sîngele ei curgea în vinele monstrului. Aceasta era pricina chinurilor ei.

Cît despre Ca My, ea era categorică. Nu se mulţumea să spună : „Nu-l recunosc ca frate !“, ci chiar aşa gîndea, socotindu-l pe Xam un străin. Mai

mult decît atît, Xam era un străin pe care-l ura. Cînd venea pe la ele, Ca My nu-i adresa nici un cuvînt. Tresărea, protesta cu înverşunare şi se întrista profund cînd cineva, vorbind despre Xam, rostea şi numele ei.
Cu cîtă ardoare se avîntase în rîndurile militanţilor, se alăturase revoluţiei în anii întunecaţi !
Acum ajunsese candidată în Federaţia tineretului. De cînd era invitată la şedinţe, se arăta grozav de zeloasă, gata de orice muncă, fie că era vorba de pus capcane, sau de săpat tranşee-adăpost. Îi plăcea să cînte şi cînta destul de frumos. Ascultînd-o interpretînd cîntece vechi, femeile în vîrstă îşi aminteau cu melancolie de nopţile îndepărtate cînd mergeau, pînă la Soc Tung, de-a dreptul peste ogoare, pentru a asista la acele spectacole în care Thach Kha şi Ca Xoi aveau rolurile principale. Ca Xoi o asculta de fiecare dată cu obrazul răvăşit de emoţie şi scăldat în lacrimi.

Începuse să bea din ziua în care fiul ei îi zdrobise inima devenind un agent sîngeros. Inima care-l dorise încă înainte de a avea numele de Xam.
Şi în această noapte, ca de obicei, doamna Ca Xoi bea...
Întotdeauna o ceaşcă. Dar astăzi, ea destupă pentru a doua oară sticla, şi-şi turnă o altă ceaşcă, pe care nu o dădu dintr-o dată pe gît, ci o bău încet. Plecată deasupra lucrului, Ca My bombăni :
— Iar bei ! Te rog, mamă, ajunge.
Deodată, se auziră lătrături pe drum, apoi o voce strigă în dialectul khmer :
— Ca My, eşti acasă ?
Fata recunoscu glasul prietenei sale Quyen. Puse jos sacul neterminat şi, ridicîndu-se, răspunse :
— Da, da !
Întredeschise repede uşa şi se strecură afară. Quyen o luă de mînă. Ghemuite, cele două fete vorbiră în şoaptă.
— Ai aflat vestea ?
— Ce anume ?
— Duşmanul pregăteşte o acţiune în zona asta. În scurt timp urmează să fie anunţată populaţia. La Tri Ton au sosit soldaţi în număr mare. Luptătorii noştri sînt gata. Eu vin acum de la aşezarea capcanelor. O să ai şi tu destule

de făcut, n-ai grijă ! S-a hotărît să fii repartizată la grupul de luptă legală. Ştii că şi Xam face parte din expediţie ?
— Ştiu.
— Ascultă-mă ! Dacă vin aici, trebuie să luptăm împotriva lor nu numai cu capcane şi grenade, ci şi pe plan politic şi să dăm ajutor şi patrioţilor. Cum nu eşti reperată, şi soldaţii nu îndrăznesc să se atingă de tine în faţa lui Xam, trebuie să preiei misiunea de a asigura legătura şi aprovizionarea.
— Te rog, mai bine lasă-mă să amorsez grenade, o imploră Ca My.
— Sarcina asta a fost încredinţată altcuiva.
Ca My rămase o clipă pe gînduri, apoi spuse :
— Bine, fie şi aşa. Dar nu prea-mi place să fiu în contact cu ei. E tare neplăcut, ştii !
Quyen îşi trecu braţele pe după umerii prietenei sale, apoi zise drăgăstos :
— Nimănui nu-i place, dar revoluţia o cere... Ah ! Ascultă : ai noştri îţi recomandă să acţionezi cu grijă, fără să te mînii. Trebuie sînge rece. La nevoie vorbeşte-le blînd, cîntă-le chiar romanţe... Şi cu asta, cred că ai înţeles ce ai de făcut. Ne bizuim pe tine, draga mea !
Ca My îşi muşcă buzele şi dădu energic din cap. Luîndu-şi rămas bun, o strînse în braţe pe Quyen şi o sărută zgomotos.

3

Acasă la bătrînul Tu Don, cu uşile încuiate, Ngan şi doi oameni din detaşamentul lui, Trong şi Toï, îmbrăcau la repezeală uniforma „leopard" a mercenarilor. Ngan, deghizat în sublocotenent, îşi îndesă pe cap nelipsitul chipiu cu „trei perdele". Aşezîndu-se în faţa camarazilor care terminaseră cu travestitul, întrebă :
— Merge ?
— Asemănarea e perfectă... Ba Phi o să cadă garantat în cursă.
Toï şi Trong aveau fiecare cîte o armă Thompson în bandulieră. Ngan îşi scoase pistoletul său Colt 12 şi numără gloanţele din încărcător :

erau toate. Puse la loc încărcătorul în pistolet şi pe acesta în toc. Tan nu purta armă de foc, ci doar un cuţit mare, ţinut pe şold cu ajutorul unui ştergar vărgat, legat în jurul trupului.

— Să mergem ! spune Ngan.

Ieşiră. După ce trecură de cătunul Van Thanh, o apucară prin orezării în direcţia Van Hiep. La intrarea în acest cătun, Tan spuse tovarășilor săi să-l aştepte acolo. Porni în recunoaştere.

Se întoarse după o scurtă absenţă.

— E linişte, putem să mergem ! şopti el.

Toţi îl urmară. Trecînd de-a lungul fluviului, zăriră în depărtare luminile de la baraca lui Ba Phi. Apele se vărsau cu iuţeală în mare, bolborosind şi învîrtejindu-se. Curentul zgîlţîia stîlpii şi o lumină verde se legăna în vîrful unuia din ei.

— Talianele nu sînt la locul lor în noaptea asta, mormăi Tan. Obiceiul este ca, în caz contrar, să se agaţe o lumină roşie.

Lumina verde arunca reflexe palide peste valurile tumultuoase. Cu fiecare pas baraca se desluşea tot mai bine. Era o casă mare pe piloni, ce înainta în fluviu. Se zărea o lumină slabă în interior. Un iz de peşte, de sare, de scoarţă macerată de manioc îţi izbea nările, ca în preajma oricărei pescării.

— E acolo ! şopti Tan la urechea lui Ngan.

— În ordine ! Rămîi afară. Intrăm numai noi.

Ngan şi cei doi oameni ai săi înaintară grăbiţi. Obişnuit să ia taurul de coarne, se îndreptă direct spre uşă, fără nici o ezitare, urmat de Toï și Trong. Se opri în faţa uşii cu două canaturi, acoperită cu frunze de latanier, și ciuli urechea, dar nu putu distinge ce se vorbea înăuntru. Bătu. Conversația se opri. Ngan bătu din nou, apoi întrebă cu glas şoptit :

— Domnul Ba Phi este acasă ?

Linişte. Apoi se auzi o voce autoritară :

— Cine-i acolo ?

— Prieteni ! Deschideţi !

Ngan auzi zgomotul produs de tîrşîitul sandalelor. Drugul fu ridicat cu zgomot şi o parte a uşii se întredeschide. La lumina unui lampion se ivi un obraz de femeie buhăit de grăsime. Zgîi nişte ochi migdalaţi, încercînd să recunoască

musafirul la lumina lampionului ţinut în mînă. Ngan nu o mai întîlnise pînă atunci, dar ghici că era proprietăreasa.

— Domnul Ba Phi este acasă, doamnă ? întrebă el încă o dată.

Femeie bătu din pleoape, peste ochii-i strălucitori.

— Ah, da ! Poftiţi, vă rog, domnilor.

Ngan duse un deget la buze, atrăgînd astfel atenţia femeii să nu vorbească prea tare.

Ea se dădu la o parte pentru a-i lăsa să treacă pe cei trei. Cu o lovitură de călcîi, Ngan închise uşa.

În clipa aceea, perdeaua de la cameră din stînga se mişcă şi de după ea apăru un cap chel. Proprietarul cheliei lucitoare era un om de vreo cincizeci de ani, gras şi buhăit, doar cu un maieu pe el. Avea o privire inexpresivă, de parcă abia s-ar fi trezit din somn. Ngan schiţă cu capul un salut :

— Dumneata eşti domnul Ba Phi ?

Omul se ploconi cu mîinile împreunate în dreptul pieptului :

— Da, domnule locotenent !

Ngan interpretă această atitudine slugarnică ca pe un semn bun.

— Am de vorbit ceva cu dumneata ! Să mă prezint : sînt trimis de locotenentul Xam.

Făcu un gest ca pentru a indica un punct vag în spatele casei.

— Tocmai am sosit în subsector.

— Ştiu, ştiu... fiţi bineveniţi, domnilor ! Intraţi, intraţi vă rog.

Grăsunul ridică perdeaua de stambă pentru ca oaspeţii să poată trece în cameră, o încăpere mare, mobilată cu un pat de campanie lustruit de vreme şi, în fund, un pat lat, acoperit de o plasă împotriva ţînţarilor. Cei trei vizitatori se aşezară pe patul de campanie. Cu ochi micşoraţi, Ngan examină locul, apoi, întorcîndu-se spre Ba Phi, spuse :

— Zi-mi ! O duceţi bine de tot pe-aici, pe onoarea mea. Noi ăştia n-avem nici confortul, nici liniştea voastră... De la o vreme, cei din Viet Cong îşi cam fac de cap !

— Mie îmi spuneţi, domnule locotenent ! Azi după-masă am aflat de sosirea dumneavoastră şi a domnilor din armată. Nevastă-mea şi cu mine nu mai puteam de bucurie ! Vă aşteptam zi şi noapte, ne frămîntam într-una în aşteptarea dumneavoastră !

Se întoarse către soţia lui şi-i strigă :
— Du-te de pune apă la fiert !
Apoi, ridicîndu-şi pleoapele, continuă, arătînd cu degetul spre împrejurimi :
— Aţi şi pus stăpînire pe împrejurimi ?
— Bineînţeles !
— Slavă cerului ! Şi eu care nu bănuiam nimic ! Cu cîtă băgare de seamă lucraţi !
Trase o înjurătură, apoi spuse printre dinţi :
— De data asta o să avem de ce rîde ! Cîinii ăştia din Viet Cong îşi cam fac de cap pe la noi, domnule locotenent. Am să vi-i spun eu, bărbaţi, femei, îi cunosc bine pe toţi, ce mai... ! Nu vă rămîne decît să apăsaţi pe trăgaci, ca la vînătoare de becaţe !
— Tocmai pentru asta am venit să te văd, domnule Ba Phi.
— E-n ordine, e-n ordine !
Se înălţă pe vîrful picioarelor şi luă de pe etajeră o tavă lucitoare de abanos. Pe ea se afla un serviciu de ceai împodobit cu un dragon roşu şi alături un pachet de ţigări blonde, marca Rubis. Trase pe jumătate ţigările din pachet şi le întinse spre Ngan, Toï şi Trong, cu multă stimă. Apoi trecu în bucătărie. Ngan bătu ţigara cu lovituri scurte de unghia degetului mare. Stăpîna casei, după ce puse căzănelul pe vatră, se apropie de Ngan, mai să-l atingă, şi întrebă mijindu-şi ochii :
— Puteţi zăbovi cîteva clipe, domnilor ?
— Avem tot timpul. Dar de ce ? se miră Ngan.
Ochii migdalaţi ai femeii clipiră cu un aer îmbietor :
— Olecuţă de rachiu, nu vă zice nimic ?
Ngan gîndi : „nu trebuie să refuzăm". Aruncă o privire piezişă femeii şi o întrebă cu un zîmbet larg, mişcîndu-şi satisfăcut picioarele :
— Aveţi cumva crabi sau creveţi ?
— Din păcate nu, nimic proaspăt astăzi. Numai raci uscaţi. Dar m-am gîndit să vă servesc o supă de raţă ! Nişte raţe tinere şi grase !
Fără să mai aştepte răspunsul lui Ngan, trecu în bucătărie şi-i strigă bărbatului ei :
— Hei ! Du-te de prinde raţele ! Două, te rog !
Bărbatul, care supraveghea căzănelul, răspunse :

— Bine, am eu grijă. Lasă-i pe locotenent şi pe ceilalţi domni să-şi bea în tihnă ceaiul ! Apa e tocmai potrivită !

Aduse căzănelul în cameră şi vărsă apă fiartă în ceainicul în care ceaiul fusese deja pus. Stătu o clipă înainte de a vărsa infuzia în ceşcuţe. Frecîndu-şi mîinile grăsuţe, îi pofti să bea. Sorbi şi el o gură de ceai, oftă satisfăcut, apoi, lăsîndu-şi oaspeţii singuri, îşi suflecă pantalonii, dădu de-o parte cîteva scînduri din podea şi se lăsă să cadă printr-un fel de chepeng căscat sub duşumea. Se auzi măcăitul îngrozit al raţelor. Cu ceaşca de ceai în mînă, Ngan se uita la spatele rotunjit, de un alb lăptos al proprietarului pescăriilor, care se mişca printre piloţi, încercînd să prindă păsările. Văzîndu-l cîtă ostenală îşi dă, Ngan fierbea de mînie. „Nu s-ar putea spune că nu-i o canalie zeloasă“, îşi zise.

Sub podea, măcăind din ce în ce mai tare, raţele se risipeau bătînd din aripi şi înălţîndu-se de la pămînt. Cu cîteva fire de fibră de cocos între dinţi, femeia veni şi se lăsă pe vine lîngă chepeng. Îndată ce bărbatul îi întindea o raţă, apuca pasărea de aripi şi, înainte de a o arunca pe podea, o lega la repezeală.

După ce prinse raţele, omul se duse să se scalde în fluviu. Apoi trecu în spatele casei şi se clăti cu apă dulce. Puţin mai tîrziu, intră în încăpere îmbrăcat cu un sarong pestriţ, şi-şi pieptănă cele cîteva şuviţe de păr ce-i cădeau pe ceafă. Ngan îl chemă printr-un gest, şi-i spuse :

— Ce-ai zice, domnule Ba Phi, dacă am discuta despre treburile noastre înainte de cină, pentru a cîştiga timp ?

— La dispoziţia dumneavoastră, domnule locotenent !

— Cred că ai o hartă a regiunii, nu ?

Fără să răspundă, grăsunul ieşi din odaie şi se întoarse cu un ciot uscat de bambus, pe care îl ţinea între degetul mare şi arătător. Aşezîndu-se, puse bambusul pe genunchi şi scoase din el o bucată de hîrtie de mărimea unui beţişor, făcută sul. Ngan i-o luă din mînă şi o desfăcu. Pentru a o ţine întinsă, Toï şi Trong aşezară patru ceşti în cele patru colţuri ale hîrtiei. Pe o foaie dublă, ruptă dintr-un caiet de şcoală, Ngan văzu un desen stîngaci, dar minuţios făcut cu un pix cu pastă. Casele, grădinile şi nişte spirale care se ghicea că reprezentau dealurile.

Pe neaşteptate, Ba Phi îşi îndreptă privirea spre Ngan, apoi, cu o lucire temătoare în ochi, se întoarse către uşa cu drugul pus la loc.

— Linişteşte-te, îi spuse Ngan. Împrejurimile sînt ocupate de-ai noştri. Poţi vorbi. Ştii, bineînţeles, că mîine vom ataca Hon Dat-ul.

— Ştiu, şopti proprietarul pescăriilor, strîngîndu-şi sarongul.

Se plecă înainte şi-şi plimbă pe hartă arătătorul îngălbenit de nicotină :

— Iată. Casele însemnate cu o cruce roşie sînt locuite de oameni din Viet Cong. Să ţineţi minte asta, domnule locotenent !

— Însemnate cu o cruce roşie, repetă Ngan, s-a înţeles.

Cu degetul mare, a cărui unghie era la fel de murdară ca şi cea a arătătorului, Ba Phi începu să arate pe hartă :

— Aici era o fabrică de arme. După cele raportate de mine, aviaţia a ars un colţ întreg de pădure, dar ei au reuşit să salveze materialul şi l-au transportat în altă parte. Peştera asta din Hon Dat, aici, e tare păcătoasă. Ultima dată, toate atacurile noastre împotriva celor ce se refugiaseră aici au dat greş. Am avut o groază de pierderi. Aşa că astăzi trebuie să începem prin a le tăia calea de retragere spre peşteră.

Ascultîndu-l, Ngan nu se putea împiedica să gîndească : „Periculos, şmecherul !... Ei, lasă ! O să ai ce meriţi !"

Cînd omul termină tot ce avea de spus, Ngan făcu sul harta şi o întinse spionului, bătîndu-l pe umăr :

— E-n regulă ! Nimic de zis, ai lucrat pe cinste. După ce operaţia va reuşi, vei căpăta, cu siguranţă, o frumoasă recompensă.

Şi, întorcîndu-se spre bucătărie, strigă cu glas vesel :

— Hei, ce se-aude ?

— Gata, gata ! răspunse femeia răzuind cratiţa. Măruntaiele sînt gata !

După cîteva clipe, aduse o farfurie plină de măruntaie pregătite cu ceapă, cu aspect foarte îmbietor. Bărbatul se aplecă să tragă pe nări mirosul care se răspîndea, apoi se duse grăbit în cealaltă odaie. Se întoarse cu o sticlă de alcool „Dragonul albastru" sub braţ, şi cu patru păhărele între cele patru degete ale mîinii.

Trase cu dinţii bucata de celuloid roşu care proteja dopul şi azvîrli resturile cu zgomot. După ce cîntări din ochi farfuria fumegîndă, Ngan îşi aţinti privirea asupra lui Ba Phi şi îl întrebă :

— Ia spune, domnule Ba Phi, ai gustat pînă acum carne de om ?

Omul aşeză sticla pe pat şi clătină din cap.

— Vai ! Vai ! Domnule locotenent, pe-asta n-am îndrăznit încă s-o fac. I-am auzit pe unii din domnii aceia care au mîncat spunînd că-i grozavă... dar mie, parcă mi-e nu ştiu cum.

Ngan izbucni în rîs şi continuă, mai în glumă, mai în serios :

— Dar meseria asta de agent informator nu ţi-e nu ştiu cum ?

— Nu se compară, domnule locotenent ; dacă faci lucrurile cum trebuie, nu rişti nimic... Nu-s prost, nu lucrez pe faţă !

Apoi, ţinîndu-şi mîinile pe burtă, îi spuse lui Ngan la ureche :

— Cu voia dumneavoastră, domnule locotenent, aţi încercat pînă acum treaba asta ?

— Ce anume ?

— Carnea... păi, carnea de om !

— Ah ! Da !...

Şi, făcînd cu ochiul spre Toï şi Trong, tînărul continuă :

— Nesuferiţii ăştia doi au gust. Eu, nu. Nu pentru că n-am avut prilejul, fără îndoială, dar mie nu-mi spune nimic. Ştiţi, mie nu-mi place decît ficatul. Darmite fierea ! Dizolvată în alcool e neîntrecută împotriva tuberculozei ! Dacă dumneata ai avea ocazia, te-ai încumeta să încerci ?

Omul tăcu cîteva clipe. Apoi, clătinîndu-şi capul chel, rîse gîtuit :

— La drept vorbind, nu mi se pare prea ispititor... Dar în sfîrşit, dacă aş avea ocazia, n-aş zice nu, doar aşa, ca să văd de ce domnii ăştia, care au gustat, zic că-i atît de bună !

— Ei bine, o să vă dau unul sau două kilograme. Cu siguranţă că mîine vom avea.

Ca şi cum şi-ar fi amintit deodată de un lucru uitat, Ngan schimbă discuţia :

— Fiindcă veni vorba, era să uit... Dar cei care te ajută la treabă ?

— Pescarii mei ?

Ngan clătină din cap.

— Ah, da ! exclamă Ba Phi, care de-abia acum înţelese. N-am pe nimeni. Mă feresc să lucrez cu alţii. Lucrăm singuri, nevastă-mea şi cu mine.

Ngan socoti că nu avea nici un rost să mai lungească comedia. Era destul. Şi chiar mai mult decît destul pentru a fierbe de mînie. Schimbă o privire complice cu tovarăşii săi. Apoi, îl bătu pe umăr pe Ba Phi, care tocmai umplea paharele :

— Ascultă, amice, ajunge. Nimeni n-o să bea din alcoolul tău !
Şi, ridicîndu-se în picioare, strigă :
— Destul cu maimuţărelile ! Nu sînt locotenentul tău, ticălosule ! Sîntem luptători pentru eliberare şi am venit să te arestăm, ai priceput ?
De la primele cuvinte rostite de Ngan, Toï îşi îndreptase ţeava puştii-mitralieră spre pieptul spionului, mai să-l atingă. Omul începu să dea speriat din mîini şi să ţipe :
— Vai de mine ! Vai de mine ! Lăsaţi glumele, domnilor !
— Nici vorbă de-aşa ceva !
Ngan îl legă fedeleş, cu coatele strîns lipite de trup. Fără menajamente, Trong îmbrînci femeia afară din bucătărie. Cînd cei doi înţeleseră despre ce e vorba, chipurile li se învineţiră. Cu toate că nu înghiţise nici o picătură de alcool, ochii spionului erau injectaţi, iar mîinile îi tremurau. Femeia holba nişte ochi plini de uimire, de o fixitate vecină cu nebunia.

4

Era foare tîrziu cînd ajunseră la Van Thanh. Tan trimesese doi dintre oamenii lui să-i conducă pe spioni la Hon Dat. Ngan, Toï şi Trong îşi scoaseră uniformele cu care fuseseră îmbrăcaţi şi-l însoţiră pe Tan pînă la liniile de luptă, acolo unde se sfîrşesc livezile şi începe întinsa cîmpie ce duce pînă la Tri Ton. De obicei, inamicul venea din partea aceea.
Îndată ce intrară în livezi, se ciocniră de Ba Ren.
— I-aţi dibuit ? întrebă acesta.
— Da, răspunse Tan, perechea a fost trimisă adineauri la Hon Dat.
Ascultînd istorisirea arestării, Ba Ren nu se putu stăpîni să nu rîdă în hohote. Apoi, trăgîndu-şi de braţ tovarăşii, zise :
— Veniţi. Băieţii muncesc acum la fortificaţii. Tam Chan, care a trecut pe aici, ne-a ordonat să stabilim poziţii pentru fiecare grup de trei oameni. Gropi individuale, dar grupate. Ne-a spus că e cu neputinţă să luptăm fără asemenea

fortificaţii amplasate la liziera livezilor. Ne-a ameninţat chiar că nu va îngădui lupta dacă poziţiile noastre vor lăsa de dorit.
— Dar încotro s-a dus ?
— S-a întors la Hon Dat cu Hai Thep. I-a rechemat pe Nam Nho şi pe micul Diep. Amîndoi s-au înapoiat potrivit ordinului. Îngăduitor în general, putem zice că-i destul de sever cînd e vorba de treabă. Mie unul îmi insuflă respect, ca să nu spun mai mult !
Înarmat cu o lampă, Ba Ren o luă înainte, continuînd să dea sfaturi tovarăşilor săi :
— Urmaţi-mă pas cu pas, atenţie la capcanele pentru vulpi ! Nu-i momentul să cădem în ele, nu ?
Tan cunoştea pe de rost locurile unde erau plasate capcanele, dar Ngan trebui să meargă pe urmele lui Ba Ren. Au traversat livezi de meri-scorţişoară şi parfumul dulce al fructelor coapte le gîdila nările. La trecerea lor, din cînd în cînd, cîte un fruct copt cădea pe pămînt.
— E ideal să înfrunţi inamicul prin locurile astea, spuse Ngan. Chiar dacă se taie linia de aprovizionare, tot o scoţi la capăt cu fructele căzute.
— Nu mă încîntă deloc, zise Tan. Prefer bananele, sînt mai hrănitoare.
— E caraghios să vezi cum voi, ăştia, vă şi gîndiţi la burtă, interveni Ba Ren rîzînd. Mie mi-e frică numai ca puşcoacele noastre să nu ducă lipsă de muniţii. Fără să mai vorbesc de „călugăriţe“ [1], despre care ce-aş putea spune decît că habar n-avem dacă vor scuipa sau nu !
— Se pare că la încercare au făcut un zgomot tare afurisit.
— Da, bine, atunci... Numai că, în faţa inamicului, mai poţi să ştii ?
— Lasă, c-o să scuipe ! Cît despre cartuşe, ai dreptate, sîntem cam strîmtoraţi. Va trebui să fim prudenţi !
— Hai Thep şi Tam Chan ne sfătuiesc să ucidem cît mai mulţi duşmani. Nu ne refugiem în peşteră decît în caz extrem.
— Au dreptate, zise Ngan. Bineînţeles, numai în caz extrem. Dar peştera reprezintă o poziţie ideală în apărare. Un singur om, aşezat la intrare, şi înarmat doar cu un simplu ciocan, poate împiedica intrarea inamicului. N-are decît să le dea la cap tuturor celor care ajung acolo şi să le sfarme tigva.

[1] Un fel de bombardă, amintind pe departe silueta unei călugăriţe (n.a.).

— M-am gîndit la asta înaintea ta, băiețaș, spuse Ba Ren. Numai că, în loc de ciocan, aş alege mai curînd o bîtă. Ținută în mînă are o greutate mai mare. Cu o lovitură orizontală omori pe oricine.

Tot sporovăind aşa, cei cinci bărbați se îndreptau spre luminile pe care începeau să le zărească apărînd printre frunze. Cînd ajunseră acolo, patrioții erau ocupaţi cu pregătirea terenului. Noile gropi individuale erau săpate de-a lungul marginii livezilor. Pe ramuri erau agățate lampioane, fiecare cu cîte o bucată de frunză de bananier, care camufla lumina în partea dinspre orezării.

Ngan a inspectat fiecare groapă, mulțumindu-i pe șoptite lui Tam Chan că se gîndise sa grăbească săpatul. Pentru că luptase şi el, Tam Chan aprecia la adevărata ei valoare utilitatea lucrărilor de fortificaţie, atît în atac cît şi în apărare. Ele fiind cu atît mai prețioase pentru cei care au mai puţine arme decît inamicul.

Săpaseră o groapă şi pentru Ngan. Tham, adjunctul lui, i-o arătă :

— Asta-i pentru tine.

Ngan sări în ea pentru a o cerceta mai de aproape. Îl rugă pe Toï să-i dea puşca lui Mas 36. Sprijini arma de parapet şi se aplecă să ochiască. Apoi dădu înapoi arma, luă o lopată şi săpă puţin marginea gropii, care era prea ridicată pentru el. Cînd i se păru că înălțimea este potrivită, luă din nou puşca şi începu să ţintească. În sfîrşit mulţumit, sări afară sprijinindu-se în mîini. Văzînd cu cîtă grijă îşi examinase camaradul său groapa, Toï, preocupat de a sa, plecă în grabă, pentru a o vedea din apropiere.

Odată pregătirile terminate, Ngan spuse oamenilor :

— Toţi. în afară de pîndar, camuflaţi-vă gropile cu ramuri şi apoi mergeţi la culcare. E tîrziu.

— Da, trebuie să tragem un pui de somn, aprobă o voce din întuneric. Nu ştiu de ce, dar la fiecare acţiune a inamicului, eu încep prin a cădea jos de somn.

— Pe mine, răspunse Ba Ren, nu mă apucă somnul decît atunci cînd trebuie să stau în ascunzătoare, dar niciodată cînd trebuie să mă bat. Şi fiindcă veni vorba, băieţi, vă înştiinţez că eu, cu orice preţ, îmi inaugurez mîine „călugărița". „Peşte lat" şi cu mine am meşterit-o luni de zile !

— Mai bine pregătiţi-vă picioarele, trăgători ai „călugărițelor" ! spuse Ngan. De îndată ce tragi, trebuie s-o iei din loc cu arma pe umăr, pentru că nu are

efect decît de la distanţă foarte mică. De departe nu face nici măcar o gaură. Luptătorul poreclit „Peşte lat“ se umflă în pene :

— Eu, unul, nu trag decît de la un pas. N-am obiceiul să mă mulţumesc doar să-mi zgîrii duşmanul. Puteţi conta pe mine !

În timp ce-şi camuflau poziţiile, patrioţii discutau cu o veselă însufleţire. Ştiau cu toţi că mîine îi aşteaptă o zi deosebit de grea, dar se părea că nu se gîndesc la asta. Înfruntarea duşmanului era pentru ei un lucru firesc. Cu fiecare duşman ucis se uşura amărăciunea ce le apăsa sufletele de la începutul acestor ani întunecaţi, de cînd atîţia tovarăşi fuseseră masacraţi sub ochii lor, în împrejurări îngrozitoare. După pornirea răscoalei, fiecare căuta în mod vizibil să-şi potolească ura personală pe care o nutrea faţă de duşman şi să răzbune imensa durere comună. Cu toate că aveau un armament din cel mai sumar, erau convinşi că niciodată duşmanul nu va mai putea să-i asuprească ca înainte. Acum datele problemei se înfăţişau foarte simple : dacă inamicul va trage în ei, îi vor răspunde întocmai. Moartea nu va sălăşlui într-o singură tabără. În felul acesta, moartea va avea altă semnificaţie decît înainte şi pierderile, deşi inevitabile, vor fi mai puţin numeroase decît în toţi aceşti ani de tăcere resemnată, ani de aşa-zisă pace, în care inamicul nu încetase să atace. Îşi aşternură rogojinile de trestie în formă de sac, denumite *nop,* la picioarele merilor-scorţişoară. „Peşte lat“ se strecură într-al său, continuînd să flecărească. Tham, adjunctul, îl pofti pe Ngan să se culce alături de el. Ghemuit pe rogojină, Ngan îşi scoase revolverul, trase afară cartuşele şi nu lăsă în încărcător decît trei. Goli şi încărcătoarele de rezervă, apoi îl chemă pe Trong şi, arătîndu-i grămada de cartuşe, spuse :

— Dute şi împarte-le între cele trei arme Thompson. Păstrez doar trei, îmi ajung.

Ce chilipir ! Trong îşi scoase repede pălăria şi puse în ea cartuşele noi, strălucitoare.

Apoi Ngan verifică cartuşele din puşca lui Mas 36, făcînd să ţăcăne chiulasa. Liniştit, o puse alături de el. Era arma preferată în luptă. Deseori le spunea oamenilor :

— „Prăjina“ Lebel a franţujilor nu face doi bani, dar Mas-ul 36 face minuni. Găsesc că e foarte *sûr* [1].

[1] În franţuzeşte în original : sigur (n.t.).

Se lungi pe rogojină, spate în spate cu Tham. O căldură plăcută îi pătrunse imediat pe cei doi. Cu toate că Ngan era cu cîțiva ani mai mare, Tham îl tutuia. De origine mic-burgheză, Tham avea o oarecare pregătire școlară. Se ocupa de redactarea articolelor destinate soldaților dușmani, dar vorbea puțin. Părinții săi luptaseră în perioada primei Rezistențe. După armistițiu, dușmanul îi ucisese tatăl și o deportase pe maică-sa la Poulo Condor. Odată, îi mărturisise lui Ngan :

— Mama era de o blîndețe rară. Ca învățătoare, a fost mai severă cu mine decît cu ceilalți, în anul în care am fost în clasa ei. Cînd au arestat-o era însărcinată. Se pare că copilul pe care l-a născut a murit în închisoarea de la Chi Hoa. După deportare n-am mai avut vești de la ea.

Ngan își spuse că nopțile, în mod sigur, Tham nu-și afla liniștea la gîndul că nu-și poate regăsi mama atît de dragă, în timp ce, pentru el, Ngan, această grijă nu mai avea nici un rost.

Orfan de timpuriu, amintirile pe care le păstra despre mama sa se reduceau la cîteva amănunte despre mizeria în care trăiau. Haina bietei femei întotdeauna cîrpită, broboanele de transpirație care, în fiecare seară, îi lipeau șuvițele de păr pe tîmple ; cobilița cu coșuri pe care și-o punea pe umeri în fiecare dimineață ca să meargă la piață.

— Ai întîlnit-o astăzi pe logodnica ta ? întrebă brusc Tham.

— Sigur ! răspunse zîmbind Ngan. Tăcu o clipă, apoi continuă : știi, atunci cînd m-a văzut cu haina ta, m-a întrebat a cui este.

— Te-a întrebat de costumul pe care ți l-a trimis ea ?

— Da ! A zîmbit cînd i-am spus că l-am dat cuiva. Adineauri a insistat să vină aici, dar nu i s-a dat voie. Și fiindcă veni vorba, urmă el după o scurtă tăcere, din cele aflate de la patronul pescăriilor se pare că inamicul o să treacă chiar pe aici. Să încercăm să dormim nițeluș, ca măsură de prevedere pentru mîine.

Ngan se culcă ghemuit, cu brațul trecut pe după mijlocul tovarășului său. După un minut începu să sforăie.

Tham îl trezi înainte de răsăritul soarelui.

Toată lumea mîncă restul de orez rămas din ajun. Abia începuseră, cînd Ba Ren veni în fugă strigînd :

— Toată lumea la locuri ! Cei trimişi în recunoaştere semnalează că au sosit la Hon Soc !
Ngan apucă puşca şi fugi spre ascunzătoarea lui. Tham şi Trong îl urmară. Rezemat în groapă, Ngan îşi înghiţi orezul.
— Mîncaţi-vă porţia, spuse. Nu sosesc ei chiar acum.
Cînd terminară de mîncat cu toţii se lumina de ziuă. Inamicul, desfăşurat în poziţie de tragere pe terenul deschis, se ivi dinspre Hon Soc. Erau în număr mare, mişunînd ca viermii şi umbreau o mare porţiune din cîmpia luminată slab de primele raze ale soarelui. Ducîndu-şi mîna streaşină la ochi, pentru a se apăra de lumină, Ngan le spuse :
— Să ştiţi că sînt tare mulţi. Apoi, urmărindu-i, continuă : pe cinstea mea, arată destul de semeţi ! Se întoarse spre Tham şi urmă :
— Trimite vorbă tuturor : fiecare să-şi păstreze sîngele rece. Să nu tragă decît atunci cînd vor ajunge în zona capcanelor de vulpi. Să facă în aşa fel încît ceilalţi să cadă drept în gropi.
Mergînd aplecat, Ba Ren sosi în urma lui Ngan.
— Spune-mi, Ngan, cîmpul cu ţăpuşe e destul de camuflat ? întrebă.
— N-ai grijă, e o treabă bine făcută. Spune băieţilor tăi să nu iasă din gropi, orice s-ar întîmpla. Nu le vor părăsi decît în urma unui ordin special.
— Bine, dar în caz de retragere voi veţi pleca primii.
— Nu. Mai degrabă voi, care cunoaşteţi drumul. Tu vei da ordinul de retragere cînd vei crede de cuviinţă. Noi te vom urma. Dar deocamdată, lasă-ne nouă cinstea de a deschide focul.
— De acord pentru ultimul punct. Dar vă veţi retrage cei dintîi. Am să-ţi dau o călăuză. Noi vom pleca ultimii, ca ariergardă.
Cuvîntul ariergardă suna falnic în gura lui Ba Ren, ca şi cum ar fi fost în măsură să intercepteze pe cei o mie de inamici care atacau. Se îndepărtă, alergînd cu paşi apăsaţi. Îşi scosese haina şi o legase în jurul capului. Privind spatele lat al prietenului său care dispărea în dosul frunzelor de meri-scorţişoară, Ngan zîmbi. Niciodată nu-l văzuse pe fierar însufleţit de un asemenea elan, nici chiar atunci cînd punea în mişcare ciocanul în fierărie. Ngan îşi aminti că în timpul anilor în care trebuiau să se ascundă prin desişuri, Ba Ren era cel mai înflăcărat patriot în lupta armată. Nu trecea nici măcar o singură zi fără ca el să ceară învoirea să tragă asupra poliţiştilor şi a gardienilor din sate. Nu

putea suferi să i se explice motivele luptei legale. Odată, îşi adusese „prăjina“ la Hai Thep, spunîndu-i :

— După o matură chibzuinţă, predau puşca Partidului.

Surprins, Hai Thep căscase ochii. Dar Ba Ren adăugase :

— Sînt foarte serios. La ce bun să ţii o puşcă dacă n-ai voie s-o foloseşti ? Dacă vreodată dau peste ei, mă voi apăra cu picioarele, cu pumnii şi cu dinţii ; după asta o să pot da ortu popii fără să mă plîng.

Rostise apăsat ultimele cuvinte, dar Hai Thep nu se lăsase uşor impresionat.

— Cu alte cuvinte, zise lui Ba Ren, te împotriveşti directivelor Partidului, aşa-i ? Ai vrea în felul ăsta să te desparţi de el ?

La auzul acestor cuvinte, Ba Ren sări ca ars. Pe asta se şi bizui Hai Thep. Ştia că tovarăşul său se temea mai mult decît orice de acuzaţia de desolidarizare cu Partidul. Se ridicase încheind :

— Foarte bine ! Îl voi înştiinţa în acest sens pe tovarăşul Tam Chan.

— Ia stai ! strigase speriat Ba Ren. Fără prostii ! Îţi încredinţez arma, tu refuzi s-o primeşti şi cu asta, basta. Ce nevoie ai să amesteci mofturi din astea în raportul tău ?

Hai Thep îl lăsase acolo şi, rîzînd pe înfundate, s-a dus să-i povestească scena lui Ngan. Întîmplarea n-a avut urmări. N-a fost înştiinţat Tam Chan, iar lui Ba Ren i-a rămas în continuare arma Lebel. Două luni mai tîrziu, a venit ordinul de răscoală şi Ba Ren, cu „prăjina“ lui, a luat parte la ocuparea postului Hon Dat.

Astăzi, vorbind de retragere, Ba Ren susţinea ca grupul lui Ngan să plece înainte. Căci ştia mai bine decît oricare altul care era soarta celor ce rămîn ultimii. Nu oricine ar fi putut s-o facă şi să spună cu inima uşoară ca Ba Ren : „Noi vom pleca ultimii, ca ariergardă“.

Siluetele atacatorilor începeau să se desluşească. În frunte erau mercenari în uniformă „leopard“, care alergau cu arma în mînă. Lui Ngan, aşteptarea i se părea nesfîrşită, iar atmosfera de plumb. Cu toate că înfruntase moartea de atîtea ori, tînărul nu-şi putea stăpîni bătăile grăbite ale inimii. Era doar nerăbdare, căci nu-i era deloc frică, cu atît mai mult cu cît avea o puşcă în mîini. Altădată, cu mîinile legate, izbutise să-şi pună la pămînt paznicii şi să fugă. Acum, cu puşca, şi înconjurat de oamenii lui, se simţea foarte sigur de el. Pe deasupra, avea încredere în cîmpul presărat cu capcane. Atacatorii mergeau

drept spre parcela-capcană a cărei înfăţişare inofesivă nu o deosebea întru nimic de cîmpurile învecinate. Soarele ridica deasupra ei un abur uşor. Iată-i că păşeau, fără ca vreunul să scape cu piciorul neprins. Se grăbeau chiar, ca şi cum fiecare ar fi vrut să ajungă primul la îmbietoarea livadă de meri-scorţişoară.

Ngan îşi ţinu răsuflarea şi îşi potrivi încet arma la ochi.

Distanţa care-l despărţea de inamic nu mai era decît de două sute de metri.

— Acum e momentul, îşi zise. Nu vor avea timp să ajungă pînă aici.

Ochi cu grijă un vlăjgan care mergea în mijlocul grupului asaltator, şi apăsă pe trăgaci.

O detunătură seacă sfîşie aerul, urmată imediat de tirul susţinut al oamenilor lui.

Vlăjganul dispăruse. Ceilalţi, loviţi pe neaşteptate, se răspîndiră la iuţeală. Ngan văzu mai mulţi mercenari cufundîndu-se în pămînt. Mîinile şi armele li se agitau nebuneşte deasupra solului.

— Au intrat la apă ! strigară băieţii.

— Încă unul !

— Şi-ncă unul !

Cu cît asaltatorii îşi pierdeau capul, cu atît mai mulţi erau cei înghiţiţi de capcane. Pînă la urmă se lungiră pe jos, neîndrăznind nici să înainteze, nici să dea înapoi. Dar cei din ultimele rînduri se dezmeticiră şi începură să tragă în livada de meri. Fructele cădeau greoi. O ramură ruptă căzu drept pe umărul lui Ngan, care o aruncă şi se înălţă deasupra gropii. Şi pentru că atacanţii erau culcaţi la pămînt, Ngan strigă tovarăşilor săi :

— Nu mai trageţi, băieţi ! Trageţi doar atunci cînd se vor ridica şi vor veni spre noi !

Într-adevăr, după cîteva momente de nemişcare, atacanţii se ridicară şi continuară să înainteze sub urletele şi vociferările celor ce se aflau în spatele lor. Mergeau cu cea mai mare grijă, atenţi la fiecare pas. Dinspre grupul lui Ba Ren ajunse pînă la Ngan pan-pan-ul armelor Lebel, ce răsuna mîndru ca o rafală de puşcă mitralieră. Şi din nou panică printre duşmani. Unii căzură în gropi, alţii se trîntiră la pămînt. Totuşi, cîţiva mercenari reuşiseră să se apropie destul de mult. În ciuda tirului, continuau înaintarea aplecaţi. Alţii îi urmau. Pe neaşteptate, dispozitivul inamic se alungi într-un şir indian care

ajunse să treacă de cea de-a doua linie de capcane de vulpi. Ngan îşi dădu seama că dacă îi vor lăsa în pace, mercenarii nu vor întîrzia să ajungă pînă la ei. Ţîşni din groapă, se deplasă lateral pentru a fi exact în faţa vîrfului de atac şi se aruncă la pămînt. Apăsă pe trăgaci în clipa în care se iviră trei sau patru mercenari, unul în spatele celuilalt. Lovitura doborî doi oameni. Ultimul dintre ei căzu cel dintîi, iar cel care era în frunte se opri brusc, cu trupul uşor îndreptat, şi, înainte de a se prăvăli ca un butuc, scăpă din mîini puşca mitralieră. Înaintarea devenise mult mai uşoară, căci inamicul descoperise locurile unde erau aşezate capcane. Un mortier, înfipt în mijlocul ogoarelor, începu să latre. Obuzele şuierau şi explodau în livada de meri, scoţînd pomii din rădăcini şi proiectîndu-i în aer. Fumul se ridica în coloane întunecate.

Ngan mai trase cîteva gloanţe, apoi spuse tare :

— Pregătiţi-vă pentru o primă retragere !

Şi urmă adresîndu-se unui patriot :

— Tu, condu-ne înapoi !

Tot grupul lui Ngan se luă după călăuză. Ba Ren le strigă :

— Aşteptaţi-mă în spatele livezii !

— Tu nu te retragi ?

— Ba da, vin îndată.

Dar nu se grăbi. Privind în urmă, Ngan văzu prin frunziş cum fierarul şi cîţiva patrioţi se strecurau, cu două „călugăriţe" în direcţia inamicului. Şi asta îl nelinişti serios. La vederea acestor arme atît de rudimentare, inima i se strînse de dragoste şi duioşie pentru Ba Ren şi tovarăşii lui.

Ajuns în a doua livadă, grupul se postă de-a lungul unui canal de irigaţie. Asaltul fusese dat pe trei părţi. Ngan şi oamenii lui respinseseră opt atacuri. Deodată, Tham, care se pregătea să sară peste un taluz, fu lovit la picior de o schijă de mortier. Băieţii trebuiră să-l ducă în adăpost. Sărind peste şanţuri, atacanţii strigau cît îi ţinea gura. Se dezlănţuiseră, iar de la grupul lui Ba Ren nu aveau nici o veste. Ngan îi ordonă lui Toï să-l transporte pe Tham pînă în şosea. Şi, împreună cu cei rămaşi, îi acoperiră retragerea, apoi, continuînd să tragă, se retraseră şi ei.

Pe drum, în nisip, văzu o dîră de sînge. „Sîngele lui Tham", gîndi Ngan. În faţa lui, Toï alerga cu paşi mărunţi, purtîndu-l în spate pe Tham. Picioarele

acestuia atingeau pămîntul. Rana din pulpă era legată doar cu un prosop. Iuţind pasul, Ngan îi ajunse din urmă şi întrebă :

— Tham ! Te doare ?

— Pişcă niţel, zise Tham zîmbind.

Ngan observă că obrazul prietenului său devenise livid. Era îngrozitor să vezi curgînd atîta sînge. Prosopul era îmbibat şi sîngele se prelingea de-a lungul călcîiului, apoi se răspîndea pe pămînt. Nisipul înghiţea pe loc fiecare picătură de sînge, care căpăta o nuanţă ruginie. Ascunzîndu-şi îngrijorarea, Ngan încercă să glumească şi-i zise :

— Mai rezistă puţin. Pe urmă, o pun pe domnişoara Nam Nho să te doftoricească ! Cum o să te oblojească ea, cum o să-ţi treacă durerea ca prin farmec ! Tham zîmbi fără să răspundă.

Pentru că Toï începea să sufle greu, Trong îl luă în spinare pe Tham. Ngan mergea alături de ei, aruncînd din cînd în cînd cîte o privire în urmă, în speranţa că-i va vedea apărînd pe Ba Ren şi pe oamenii lui. În acea parte tirul nu încetase nici o clipă. Deodată, auzi două bubuituri mai surde decît schelălăitul unui mortier de 61 mm. În clipa următoare, văzu alergînd un grup de oameni.

— E Ba Ren cu ai lui ! O şterg, strigară băieţii.

— Ce pas de gimnastică ! Cu siguranţă că ticăloşii sînt pe urmele lor.

— Da, trebuie să fi ajuns la liziera livezii.

Ngan interveni :

— Hai, grăbiţi-vă şi voi. Eu îi însoţesc pe Trong şi pe Tham. Trong, mergi cu băgare de seamă ; cînd oboseşti, îţi iau locul.

Băieţii iuţiră pasul şi-i depăşiră pe Trong şi pe Ngan. Aceştia fură curînd ajunşi din urmă de Ba Ren şi de patrioţi, care-l sprijineau pe micul Be, fiul lui Tu Rau. Cum băiatul mergea greu, Ngan se uită mai bine şi observă că mîneca stîngă a hainei îi atîrna în bucăţi. Întrebă speriat :

— Mortier ?

Be încuviinţă cu capul.

Cu „călugăriţa" pe umăr, alergînd cu paşi mărunţi, Ba Ren îl ajunse din urmă pe Ngan, şi-i strigă cu voce puternică :

— Aţi auzit „călugăriţele" noastre bubuind ?

— Am auzit două explozii ; tu ai tras ?

— „Peşte lat“ şi cu mine, fiecare cîte o mică lovitură ! Îşi întări spusele printr-un gest larg al mîinii şi continuă : făcea să vezi cum i-am trîntit la pămînt. Dar n-a fost chip să continuăm, aşa c-am şters-o imediat. Bestiile ! Ne-au stropit din belşug retragerea !

— Ce facem acum ? întrebă Ngan.

— Direcţia Hon Dat !

Se îndreptară cu toţii spre satul care se ridica foarte aproape. Cînd să ajungă, au văzut o femeie ieşind în mare grabă dintr-un pîlc de cocotieri şi alergînd grăbită spre ei. Privind cu atenţie, Ngan o recunoscu pe Nam Nho. În fugă, părul îi sălta la fiecare pas. Ajunse la ei suflînd din greu, gîfîind, cu obrazul livid şi, preocupată de ceva, se luă după Trong. Îşi scoase şalul şi şterse în mare grabă pulpa însîngerată a lui Tham. Dar abia termină, că sîngele se porni iar din plin. Nam Nho izbucni în plîns.

— Nu te necăji, Nam Nho ! îi spuse Ngan. Lasă că nu moare acum !

Privind fata, îşi zicea în sinea lui : nu se mai jenează, ştrengăriţa ! Ia te uită ce speriată e ! Nu demult făcea nazuri la orice aluzie ! Ei bine, fetiţo, iată-ne îndrăgostită lulea de Tham al meu ! Se întrebă apoi dacă Quyen ar fi plîns în situaţia în care el ar fi fost rănit. Încercă oarecare mulţumire închipuindu-şi logodnica înnebunită de grijă în faţa rănii lui, aşa cum era Nam Nho.

capitolul III

1

La o oră după retragerea patrioţilor în peşteră, atacanţii se răspîndeau în tot satul.
Pe coasta dealului, sub frunzişul nenumăraţilor arbori de pîine, Hai Thep şi oamenii lui pîndeau fiecare mişcare. Puteau să-i vadă mişunînd printre arbori de pîine, mangustanieri şi avocatieri, căţărîndu-se în cocotieri, sau strigîndu-se zgomotoşi. Ca în fiecare dimineaţă, soarele presăra stropi de aur pe frunziş ; în sat domnea vacarmul, în care se amestecau ţipete şi detunături cu cotcodăcitul înnebunit al orătăniilor şi mugetul jalnic al vacilor. Mercenarii stăteau tolăniţi la umbra cocotierilor. Uniformele „leopard“ îi făceau una cu tufişurile, de nu-i puteai deosebi decît atunci cînd se mişcau.
Un grup căra nişte vase de bucătărie, proaspăt furate. Alţii, cam o secţie, se îndreptau spre pîrîul care înconjoară dealul.
I se spunea Pîrîul ţiparilor, din pricina unei perechi de ţipari albi de o grosime uimitoare, care trăiau acolo de cînd lumea şi pe care nimeni nu îndrăznise să-i prindă. Odată, un pescar bătrîn, pe nume Suôn, şi-a aruncat undiţele, dar şi-a pierdut toată momeala, fără să mai pomenim de faptul că după asta a trebuit să stea la pat mai multe luni.
De fapt, nimeni nu ştia dacă povestea cu taica Suôn era adevărată, dar existenţa ţiparilor era o realitate, iar apa pîrîului limpede şi sănătoasă. Ea dădea ţinutului înconjurător o surîzătoare prospeţime.
Privind la soldaţii care-şi instalau tabăra, patru sau cinci corturi de-a lungul torentului, Hai Thep îi spuse îngrijorat lui Ngan.
— Se aşază de parcă n-ar mai avea de gînd să plece. Şi iată-i că păzesc şi pîrîul !
— Cam aşa ceva, şopti Ngan.
— Asta o să ne cam dea de furcă.

— Se pare că avem o provizie de apă în peşteră, nu ?

— Da, dar insuficientă. Dacă lupta se prelungeşte două, trei zile, treaba devine serioasă.

Cu ochii aţintiţi la cei din vale, Hai Thep adăugă :

— Hai să intrăm în peşteră ! Vedem noi ce-i de făcut.

În locul acela îl lăsă pe Dat ca pîndar, cu recomandarea de a-l înştiinţa în situaţia în care ar interveni ceva ; apoi, ocolind stîncile, toată lumea se îndreptă spre peşteră.

De jur-împrejur dealul măsura vreo patru kilometri. De formă alungită, semăna cu o enormă carapace de broască ţestoasă cu cei o mie de metri lungime şi şapte sute lăţime. Ascundea în adîncul lui o peşteră, a cărei singură cale de acces, foarte strîmtă, dădea într-un coridor care ducea la o galerie largă. De aici, porneau trei tunele ce se înfundau în întuneric.

Hai Thep, Ba Ren şi Ngan se loviră la intrare de doi patrioţi care făceau de pază.

— Toţi sînt în galeria mare, tovarăşi, spuse unul din ei.

— De aici vedeţi bine ce se întîmplă afară ? întrebă Ngan.

— Bineînţeles !

— Să văd !

Ngan ocoli o stîncă şi se aşeză în locul unui patriot. Aruncă o privire afară şi văzu limpede pajiştea întinsă pînă la primele rînduri de cocotieri încărcaţi cu fructe, precum şi pe soldaţii care-şi făceau de lucru.

— Straşnic ! strigă el. E un post de observaţie excelent !

Îi însoţi apoi pe Hai Thep şi pe Ba Ren în interiorul peşterii. După ce au luat-o la stînga, au mers cinci minute bune pe un drum cotit, pînă la o porţiune mai largă. Lumina era palidă şi un zgomot însufleţit de glasuri stăpînea galeria. Patrioţii şi toate cadrele cu activitate cunoscută erau adunaţi aici, pentru că nu ar fi putut sta în mijlocul populaţiei fără să fie descoperiţi de inamic. În loc de întuneric beznă, cum ar fi fost de aşteptat, prin crăpăturile stîncilor se strecura o penumbră crepusculară. Atmosfera era plină de viaţă, puţin fantasmagorică din pricina paşilor înăbuşiţi, a vocilor ce sunau mai grav şi a acestor siluete, pe care le recunoşteai fără însă a le distinge clar.

De îndată ce peştera se umplea de oameni, de respiraţii, de glasuri şi de paşi, totul părea altfel. Ngan se auzi strigat de cineva cu voce joasă şi recunoscu

imediat, cu toate că i se păru puțin schimbat, glasul lui Quyen. Se opri fără să-și poată zări logodnica. Dar mîini cunoscute le prinseră pe ale lui, îi pipăiră ceafa și spatele cu mișcări grăbite, ca pentru a se asigura că era într-adevăr nevătămat.

Be era întins pe o rogojină, cu brațul rănit sprijinit pe un prosop îndoit. Nam Nho, așezată lîngă el, îi făcea ușor vînt cu o batistă.

— Tu ești, Ngan ? întrebă Tham.

— Chiar eu, cum merge ?

— Cît se poate de bine.

— Schija mai e în rană ?

— Nu cred, zise Nam Nho. A trecut cu siguranță prin braț și a ieșit prin partea cealaltă.

— Probabil.

Ngan luă lanterna pe care o ținea agățată de centură și examină piciorul prietenului său Tham. Micuța Thuy se apropie sfioasă, încercînd să vadă și ea. Tham o luă de mînă și-i spuse să se așeze lîngă el.

Rana fusese legată cu grijă. Nu mai curgea sînge. Cînd Ngan se aplecă, îl auzi pe Tham șoptind :

— Rana mea nu e foarte gravă. Doar o schijă de mortier în pulpă. Mai bine ocupați-vă de Be, căci are brațul zdrobit. Se ține tare, n-a scos nici măcar un geamăt.

Ngan se apropie de Be și îndreptă lumina spre el. Mîneca hainei copilului fusese tăiată și se vedea un pansament pînă la subsuoară. Feșele erau pline de pete ruginii de sînge uscat. Mîna nevătămată a lui Be se crispa pe rogojina pe care era lungit. Cu ochii închiși, respira ușor pe gură. Obrazul era cam palid, dar buzele își păstraseră culoarea. Părea că doarme ca de obicei. Pe fața lui nevinovată nimic nu dezvăluia suferința. Purta încă întipărite pe ea hohotele de rîs care-l scuturau de fiecare dată cînd se tăvălea pe plajă cu fratele lui mai mic, Ut, sau cînd se bucura că taică-său avusese noroc la pescuit. Privind cu atenție ochii închiși și buzele pline ale băiatului, Ngan simți cum i se strînge inima, și-i fierbe sîngele. Îi răsări din nou în fața ochilor imaginea siluetei inamicilor în mare activitate lîngă mortierul din orezărie, mișcările țintașului, obuzele cu cozile ca niște pene, afetul cu picioarele palmate amintind de labele

unei raţe. Aceste secvenţe îl hărţuiră pînă în clipa în care se auzi strigat de Hai Thep. Se ridică şi-i spuse logodnicei sale, care potrivea hainele lui Be :
— Ne cheamă la şedinţă. Să mergem, Quyen !
Quyen se întoarse spre Thuy care stătea nemişcată, cu capul de umărul lui Tham.
— Rămîi cuminte aici cu mătuşa Nam Nho, da ? îi spuse copilei.
— Da.
Erau convocaţi toţi membrii de partid. După ce fiecare se aşeză, Hai Thep luă cuvîntul.
— La început mă gîndisem să-i adun separat pe membrii de partid, dar, judecînd mai bine, cred că nu e necesar. O să ne adunăm toţi deodată, în afară de sentinele şi de infirmiere, bineînţeles. Ce părere aveţi, tovarăşi ?
— De acord.
Ba Ren adună la repezeală toată lumea.
— Nu aflaţi nimic nou, spuse atunci Hai Thep, dacă vă spun că de data asta inamicul lansează o acţiune de o amploare necunoscută pînă azi prin părţile astea. După ce am avut ciocniri cu ei la Van Thanh, acum au venit la noi. Adineauri, privind din vîrful dealului, mi-am dat seama că vor asedia peştera. Au ocupat punctele de alimentare cu apă şi ne-au tăiat drumul spre sat. Sentinelele tocmai semnalează că zece vase LSM au debarcat pe plajă, la un kilometru de aici. Ne vor ataca. Trebuie să găsim mijlocul de a le face faţă.
Expunerea lui Hai Thep fu întreruptă de explozii. O ploaie de pămînt şi de nisip căzu pe jos. Se ridicară toţi, ca împinşi de un resort. Ce se întîmpla ? Alte explozii cutremurară blocuri de piatră prost consolidate.
— Trebuie să fie obuze de mortier de 81 mm pe care le trag spre deal, spuse Ngan.
— Probabil.
— Degeaba ! interveni Ba Ren. O bombă de o mie de kilograme şi tot nu ne-ar face nimic.
Exploziile urmară fără întrerupere timp de zece minute, iar în peşteră ecoul lor se repercuta îndelung. Îi enerva faptul că nu ştiau ce face inamicul, cînd micul Dat sosi în fuga mare.
— Bombardează dealul cu tunul, strigă el. Au trîntit la pămînt cea mai mare parte a copacilor. Le-am auzit chiar şi zgomotul paşilor, din spatele unei stînci.

— Şi indivizii care erau adineauri în sat ? întrebă Hai Thep.
— Se strîng ca o menghină în jurul dealului. E plin de ei. La o sută de metri de jur-împrejur !
— Şi aproape de intrare ?
— N-au ajuns încă acolo.
— Era o pregătire a artileriei, spuse Hai Thep. Propun să instalăm imediat în poziţie de luptă patru grupuri a cîte trei oameni. Unul la intrarea în peşteră, celelalte mai spre interior. Trebuie să le punem la dispoziţie toate armele Thompson şi grenadele. Duceţi-vă imediat, Ba Ren şi Ngan ! Ceilalţi rămîneţi aici, la ordinele mele !
Ba Ren şi Ngan se apucară imediat de treabă. Au fost alcătuite două grupuri de patrioţi şi două de propagandă armată. Îndreptîndu-se spre ieşire, Ngan se uită la Ba Ren care-şi scosese deja cuţitul uriaş, şi-i zise :
— Voi aşezaţi-vă în colţul acela. Noi stăm lîngă intrare.
— Cum vrei. Dar ascultă : cînd s-o îngroşa gluma, să te retragi fără să mai stai pe gînduri. Sîntem şi noi pe-aici !
— Clar !
Ngan şi cele două grupuri ale lui se strecurară spre intrarea peşterii. Îşi aleseră în spatele stîncilor locurile cele mai avantajoase şi se instalară. Toï luă comanda unui grup, celălalt rămînînd la ordinele lui Ngan. Grupul lui Toï primi două arme Thompson şi şapte grenade MK3. Cel al lui Ngan dispunea de o armă Thompson, de o puşcă MAS şi de opt grenade. După ce se instală fiecare, îl văzură pe D'at care venea în fugă, cu o mutră încîntată :
— Unchiul Hai Thep mi-a dat voie să stau cu voi !
— Bine ! zise Ngan. Rămîi cu mine ! Cîte cartuşe ai pentru carabina ta ?
— Patruzeci şi cinci.
— Se pare că eşti un as al carabinei.
Dar zîmbi încurcat.
— Mă descurc şi eu, atîta tot. Oricum, nu aşa bine ca tine.
— Mie mi-e mai la îndemînă o puşcă MAS. De carabină m-am folosit foarte puţin.
— Dacă eşti tare la MAS, cu carabina vei face minuni ; e mult mai uşor de mînuit. De altfel, dacă-ţi ţii firea, cred că poţi să tragi drept la ţintă cu orice fel de armă.

Ngan se uită la chipul plin de candoare al lui Dat şi-l întrebă zîmbind :
— Tu de obicei îţi ţii firea ?
— Sigur !
Răspunsul era limpede. Şi Ngan înţelese că interlocutorul său spunea adevărul. Îl îndrăgise de mult pe acest băiat de optsprezece ani. De fiecare dată cînd se dusese la district să-l vadă pe Tam Chan, observase că lui Dat îi plăcea să pună momeli şi laţuri. În afara obligaţiilor lui de om de gardă căuta să îmbunătăţească hrana obişnuită a şefului său. Şi astfel, Ngan gustase peşte la grătar şi cuci fripţi, deosebit de gustoşi. Faptul că era orfan îl apropia şi mai mult de băieţandru. Maică-sa murise aducîndu-l pe lume. Tatăl, activist comunal în timpul primei Rezistenţe, fusese ucis în anul 1958 de agenţii diemişti, care-i zvîrliseră trupul într-o mlaştină. Osemintele lui şi ale altora fuseseră adunate de Quyen şi Su şi păstrate în peşteră. N-o mai vedea decît pe bunica din partea mamei, o femeie trecută de şaizeci de ani, la Linh Quynh. Stătea pe lîngă Tam Chan de doi ani. Odată, nemaiputînd răbda, bunică-sa se dusese să-l caute pentru a-l vedea o singură clipă.
— Ieri seară, la Linh Quynh, ţi-ai văzut bunica ? întrebă Ngan.
— Da... ! Era nebună de bucurie ; îmi atingea capul plîngînd. Pe urmă s-a dus să caute papaie coapte ca să facă o salată de raci, care-mi place grozav. Ca de obicei, am mîncat pe săturate.
— Şi mie-mi place tare mult mîncarea asta.
— Am adus pentru voi din partea bunicii cîteva şiruri de creveţi uscaţi.
Ngan puse mîna pe carabina lui Dat.
— E încărcată ? întrebă.
— Da, dar i-am pus piedica.
— În regulă ! Alege-ţi un loc unde să te poţi mişca în voie.
— Ăsta îmi convine de minune, răspunse Dat cercetînd îndeaproape locul unde stătea.
Îşi aşeză arma pe o stîncă, cu ţeava îndreptată spre ieşire şi, închizînd ochiul stîng, începu să ochiască. Repetă de mai multe ori manevra, apoi, trecîndu-şi limba peste buze, zise :
— Excelentă poziţie !
Punînd arma la şold, îşi destupă bidonul şi bău cîteva înghiţituri, înainte de a-l întinde lui Ngan.

— Vrei ?
— Am şi eu, răspunse Ngan arătînd bidonul agăţat la centură.
După o scurtă tăcere urmă :
— Bea cît mai puţin posibil, numai cînd nu mai poţi răbda.
Şi, adresîndu-se celor din jur, spuse :
— Faceţi economie la apă, tovarăşi. Pe-aici n-avem deloc. Hrana noastră de bază este orezul uscat. Nu-l ronţăiţi ca să vă treacă de urît.
— Avem orez alb în peşteră, spuse Toï.
— Da ! Exact cîteva obroace. Pentru cel mult trei, patru zile.
— Pînă atunci, pleacă ei !
— Asta nu-i deloc sigur. Dacă ne asediază o săptămînă ?
Întrebarea lui Ngan rămase fără răspuns. Fiecare îşi alese un loc şi se aşeză în tăcere. Toate ţevile erau îndreptate spre intrarea peşterii. Ngan îşi fixase privirea pe poteca ce străbătea pajiştea. Privea cocotierii nemişcaţi, cu frunzele lucitoare, pe care sclipeau pete de soare. Soldaţi în uniforme cenuşii se duceau şi veneau transportînd nu se ştie ce. Auzea zgomotul făcut de vasele de bucătărie şi strigătele lor, amestecate cu pocniturile surde ale nucilor de cocos care cădeau greoi la pămînt.

2

La lumina unei lanterne ţinută de sora ei, Quyen, Su controla vasele. Privind-o cum pipăia recipientele, fata o întrebă cu glas îngrijorat :
— Se mai scurge apa ?
— Puţin... Stai aici, mă duc să caut nişte nylon ca să înfăşor vasele şi în felul ăsta apa care se scurge nu se pierde.
Cînd se înapoie, Su avea în mînă o bucată de nylon.
— Luminează aici ! îi spuse surorii ei, desfăcînd pătratul de plastic.
După ce îl examină cu atenţie, adăugă :
— Merge. E în bună stare.
Îl aşternu pe jos, acolo unde pămîntul era mai neted şi se apucă să transporte vasele unul cîte unul.

— Păcat că Nam Nho a spart unul, zise ea.
După ce legă la un loc cele patru colţuri ale bucăţii de nylon, se ridică :
— În regulă. Acum să ne uităm puţin la vasele cu orez.
Cele două surori se îndreptară spre o adîncitură laterală. Deodată, la dreapta, auziră răsuflarea gîfîită a patronului pescăriilor şi bolboroselile nevestei lui, care, simţind mişcare, începuse să geamă :
— Puţină apă, fie-vă milă !
Quyen o apucă pe soră-sa de braţ :
— Auzi ? Cere de băut.
— Poate să mai aştepte. O să-l întreb pe Hai Thep.
Quyen făcu un pas înainte şi, ridicînd glasul, spuse :
— Vrei apă ? Aşteaptă puţin !
— Doamne ! strigă femeia. Dumneata eşti, domnişoară Quyen ? Fie-ţi milă, buna mea domnişoară, pune o vorbă bună pentru noi, te implor.
Quyen, care nu se aşteptase la asta, fu nemulţumită că o recunoscuse după voce.
— Fără rugăminţi. Nu pot face nimic pentru voi. Veţi fi citaţi în faţa Tribunalului poporului şi acolo veţi avea cuvîntul.
— La Tribunal ? se sperie femeia. Cerule ! Înseamnă că sîntem pierduţi !
Femeia izbucni în suspine.
— Ascultă ! Taci din gură ! interveni bărbatul ei.
Faci pe curajosul, gîndi Quyen, o să vedem noi pînă la urmă ! Ajunsă lîngă vasele cu orez, Su luă un pumn şi mirosi boabele :
— E în perfectă stare, constată ea bucuroasă.
Luminînd cele două vase pline, Quyen se simţi liniştită.
— În vasele astea două sînt o sută de kilograme de orez ? o întrebă pe Su.
— Nu cred.
Ieşind din adîncitură, Su avea un aer preocupat.
— Cum îl vom fierbe ? zise ea. Nici vorbă să întrebuinţăm apa de rezervă.
— Ai dreptate ! Cum o să facem ?
— Pentru azi, fiecare îşi are raţia de orez în buzunar. Mîine o să-l prăjim. Ce zici ?
— Putem face şi-aşa, în lipsă de altceva.
Vorbind cu Hai Thep despre asta, el se mulţumi să rîdă :

— Ne lăsăm în grija voastră, ce mai încolo şi încoace ! La război, ca la război, nu-i aşa ? Numai că, nu uitaţi să daţi întîietate răniţilor. Ei au nevoie de supă.
Su şi Quyen porniră în căutarea unor blocuri de piatră ca să instaleze o vatră într-un colţ al peşterii. Găsiră oale, crătiţi şi chiar lemne sparte, puse acolo ca măsură de prevedere pentru o eventuală acţiune.
Su scăpără un amnar. Focul se aprinse cu greu. Luînd o crăticioară, Quyen se duse după orez, pentru a pregăti supa.
Apoi, cu obrazul sprijinit în palme, rămase pe loc, uitîndu-se la dansul flăcărilor. Plecînd de lîngă răniţi, Thuy veni cu paşi mărunţi spre ea şi-i încolăci gîtul cu braţele. Ducîndu-şi mîinile la spate, Quyen prinse copila.
Se auzi o lungă rafală de puşcă-mitralieră.
— Ne atacă, spuse Quyen ridicîndu-se brusc.
— De ce nu se aude riposta ? şopti Su.
În clipa aceea se auziră de-a valma ţăcănitul armelor Thompson, în rafale scurte, şi împuşcăturile puştilor cu ţeavă scurtă şi ale carabinelor.
— Ăştia-s ai noştri ! strigă Quyen pornind în fugă spre intrarea peşterii.
În ciuda chemărilor surorii ei, fata alergă drept înainte şi nimeri în grupul lui Hai Thep.
— Să mai băgăm un grup, spuse Hai Thep. Cine vine cu mine ?
— Eu !
— Eu !
Făcînd un pas înainte, Quyen ridică mîna, iar cînd secretarul de partid o dădu la o parte, rămase împietrită.
Doi patrioţi îl urmară pe Hai Thep. Cu „călugăriţa" sub braţ, Tu Nghiep îi spuse :
— Lasă-mă să-i scuip puţin cu jucăria asta, să vedem ce iese, vrei ?
— Unde-i cealaltă ?
— Uite-o !
— Ia-le pe amîndouă.
Ajunşi la oarecare distanţă de intrare, grupul auzi din spatele unei stînci mormăitul lui Ba Ren.
— Mai bine v-aţi odihni în tihnă acolo, înăuntru. Nu v-a venit încă rîndul. Şi-aşa stăm cu braţele încrucişate. Toţi tipii care s-au prezentat au fost dobo-

rîţi de Ngan şi de băieţii lui. Care din voi vrea să vadă ceva plăcut, să poftească pe-aici. Zac grămadă în faţa intrării.

— Unde ? Unde ?

S-au repezit să vadă. Hai Thep s-a uitat printr-o crăpătură : şase inamici zăceau nemişcaţi, cei mai mulţi culcaţi pe spate, cu armele căzute lîngă ei. Duşmanul continua să împroaşte peştera cu proiectile. În jurul cadavrelor, gloanţele se înfigeau în pămînt, ridicînd norişori de praf.

Razele soarelui se strecurau printre frunzele cocotierilor, care aruncau asupra morţilor umbre lungi şi ascuţite ca nişte săbii. Gloanţele şuierau fără întrerupere, trasoarele atingeau în treacăt căştile de fier ale celor morţi, pe ale căror feţe bronzate şi lucitoare se aşternuse o ciudată expresie de scîrbă şi de amărăciune. Gloanţele camarazilor nu le lăsau nici cel puţin pacea morţii. Cădeau în jurul lor şi, din cînd în cînd, nimereau într-un picior fără viaţă care tresărea din pricina loviturii.

Hai Thep privea cu invidie armele care zăceau lîngă soldaţii ucişi. Erau nişte arme Garant, negre, cu ţeava strălucitoare, puşti Thompson, cu patul roşu-aprins, iar trupurile erau încinse cu benzi de cartuşe noi de tot. Era exact ceea ce el şi tovarăşii lui îşi doreau de mult, ceea ce reprezenta subiectul conversaţiilor şi discuţiilor lor şi uneori punctul de plecare al propriilor vise. Acum, armele dorite erau aici, doar cît să-ntindă mîna !

Era clar că, prin tirul dezlănţuit, inamicul încerca să-i împiedice să ajungă la ele. Hai Thep aştepta cu nerăbdare clipa în care focul s-ar mai potoli. Atunci ar fi fost posibilă o încercare de recuperare a armelor. Deocamdată nu era nimic de făcut, căci tirul era înteţit.

După o clipă, Hai Thep, care nu-şi mai putea stăpîni nerăbdarea, se întoarse spre Ba Ren :

— Trebuie să organizăm o ieşire pentru a aduce armele, zise el.

Ba Ren aprobă din cap.

Amîndoi se strecurară spre grupul lui Ngan. Gloanţele loveau stîncile, răspîndind în jur o puzderie de scîntei. Înaintară în salturi. Ajuns lîngă Ngan, Hai Thep îi strigă la ureche :

— Nu-i rost să ieşim din cauza tirului, aşa-i ?

Ngan clătină din cap, cu un aer încordat şi gînditor. Ghemuit la picioarele lui, Dat nu înceta să-l implore :

— Lasă-mă să mă duc tîrîş. Sînt mic, n-o să mă poată atinge. Dă-mi voie să mă duc ! Vrei ? Mă duc, ce zici ?
Dat se lungi pe burtă. Fără să spună nimic, Ngan se încruntă. Dat tălmăci tăcerea lui ca pe o învoire, şi se sprijini pe coate pentru a putea înainta. Dar glasul lui Ngan se ridică aspru :
— Nu-ţi dau voie, Dat. Să nu te mişti de-aici, ai înţeles ?
Dat se opri plouat. Îşi muşcă buzele ca şi cum ar fi fost gata să plîngă.
— Bine, zise el, ai să vezi, o să şi le ia înapoi.
— Mă duc eu !
Era o voce hotărîtă. Cea a lui Tu Nghiep. Patriotul acesta de patruzeci de ani nu aşteptă învoire ca să-şi scoată haina şi pantalonii. Rămase doar în nişte chiloţi scurţi. Gestul lui dovedea hotărîre şi încredere în reuşită.
— Daţi-mi, vă rog, un colac de frînghie sau de odgon, destul de solid.
— Ce să faci cu el ?
— Leg armele şi nu vă rămîne decît să le trageţi.
Ngan clătină din cap :
— Nu te duce acum, unchiule. Într-o clipă vor ataca din nou. Socotesc că...
Tu Nghiep nu-şi ascunse nemulţumirea :
— Dacă atacă o să şi le ia înapoi şi rămînem cu buzele umflate.
— Ba nu ! spuse Ngan. Dacă atacă, o să-i primim ca şi data trecută, fără să le lăsăm timp să ia nimic, nici morţii, nici armele. Şi imediat după asta facem o ieşire să capturăm prada. Toï, Trong şi cu mine, vă acoperim acţiunea, e bine aşa ?
Hai Thep dădu din cap. Căzură cu toţi de acord că aceasta era cea mai bună soluţie.
— Trebuie lucrat cu mare viteză, adăugă Ngan. Acum nu vă mai tot foiţi, odihniţi-vă şi lăsaţi-i să tragă cît le place ! Îndată ce-i vom respinge, vă aruncaţi după mine fără să mai staţi pe gînduri. Bine ?
— Da.
Ascultînd acest plan de operaţie-fulger, Dat se înveseli din nou. Tu Nghiep îi şopti :
— Planul e bun, dar trebuie executat cu repeziciune, băieţi !
Acum aşteptau cu nerăbdare următorul atac al inamicului. Planul lui Ngan era pe cît de îndrăzneţ, pe-atît de sigur şi fiecare dintre ei era şi încîntat şi emo-

ționat. Gloanțele nu încetau să cadă ca o ploaie deasă peste peșteră. Ngan a scos din buzunar o pungulița frumoasă de tutun și-și răsuci o țigară. Quyen confecționase pungulița din pînza unei parașute de la o rachetă luminoasă, pe care o găsise pe plajă, după manevrele făcute de S.E.A.T.O., anul trecut. Ngan își amintea că primise acest dar cu strigăte de bucurie.

Logodnica lui îi aruncase o privire piezișă.

– E din milă pentru un fumător care nu e în stare să găsească ceva în care să-și țină tutunul... și nu ca să te încurajez și să întreci măsura cu fumatul, „domnul" meu !

De fiecare dată cînd scotea punga, Ngan își amintea de avertismentul logodnicii. De fiecare dată cînd se găsea într-o situație mai dificilă, asemenea cuvinte îi reveneau în minte cu claritate. Așa se întîmplase și cînd fusese arestat, dus spre plutonul de execuție și încercase să fugă. Quyen îi apărea în fața ochilor ca o chemare și un îndemn. Avea aproape neîncetat convingerea că nu va putea muri fără s-o revadă. Acum, oricît de grea se anunța apropiata acțiune, era convins că totul se va petrece bine, că neîndoios va revedea ovalul pur al obrazului lui Quyen și expresia mirată a ochilor ei mari, negri. Își va putea sprijini din nou capul pe părul ei bogat care răspîndea mireasma florilor de palmier. În ochii lui, tînăra fată reprezenta mai mult decît atît. Părea că poartă în ea dulceața mangustanierului, strălucirea aurie a soarelui pe tijele de bambus, frunzișul verde al avocatierului, căldura unei duioșii materne, vocea limpede a unui copil, șoptitul pîlcurilor de cocotieri, cîntul valurilor ce se stingeau pe plajă, strigătele de mînie ale manifestanților, lumina jucăușă a torțelor, suspinele și hohotele de rîs ; toate se regăseau în ea. Quyen nu era numai ea însăși ; în ochii lui, fata întruchipa pe toți ceilalți tovarăși. Dragostea lui îl lega de acest lucru comun care era revoluția, de toată această viață nouă pe care tocmai o recucereau pe colțul acesta de țărm.

Cu fiecare an care trecea, cu fiecare lună, Ngan se simțea tot mai legat de aceste case pe piloți, de acești frați și surori khmeri atît de viteji, de acești bîtlani albi care se roteau în fiecare zi pe deasupra tinerelor fete aducătoare de apă, cu brațe atît de mlădioase și rîs atît de zglobiu.

Toate aceste imagini apăreau cu limpezime în mintea lui și Ngan se simțea legat de ele prin mii de fire. Zărind căștile de fier ce se iveau printre cocotieri,

Ngan își aruncă grăbit mucul de țigară, își puse în buzunar punguța de tutun și spuse încet :

— Uite-i că vin !

Cei din jur își mușcau buzele. Toți erau cu atenția încordată.

— Ai ridicat piedica ? îl întrebă Ngan pe Dat.

— Gata.

— Mai spun o dată pentru toți : Toï, Trong și cu mine, ne aruncăm primii ; ceilalți veniți după noi, nici prea devreme, nici prea tîrziu, s-a înțeles ?

În timp ce vorbea, Ngan urmărea cu privirea înaintarea inamicilor, care se apropiau de peșteră aplecați, trăgînd cu toate armele pe care le purtau sub braț. Erau cam două secțiuni, cu mercenarii în frunte, care aveau un aer agresiv. Și iată că au pornit în galop. Ngan desluși un bărbat cu pieptul gol care purta niște amulete și ceva strălucitor la gît.

— E Xam ! strigă Ba Ren.

„E chiar el !" își zise Ngan, dînd drumul unei rafale scurte. Locotenentul se opri brusc la vreo zece metri de peșteră, cu umărul drept zdrobit. Doi din oamenii lui se aruncară înainte să-l prindă de subsuori și să-l tragă înapoi. În acest timp, Toï, Trong și Dat trăgeau în cei ce înaintau. Inamicii cădeau urlînd. Ngan trase o nouă rafală. Dușmanii se prăbușeau în apropierea peșterii. Dar supraviețuitorii încercau mereu să înainteze. Toï scoase o grenadă MK3, numără pînă la trei și o aruncă în grămadă. Explozia acoperi intrarea cu un fum gros.

— Încă una ! zbieră Ngan.

A doua grenadă, aruncată de Trong, căzu drept pe dușmani, chiar în clipa in care se ridicau, și curmă brusc asaltul. Începură să se retragă. Ngan desluși doi soldați care-l duceau în fugă pe Xam. Mai trase o rafală scurtă. Continuau să fugă. Țîșnind înainte, Ngan trase din nou o rafală și strigă :

— La asalt !

Ieși ca fulgerul din peșteră, urmat îndeaproape de Toï și de Trong. Ba Ren, Hai Thep și ceilalți patrioți porniră pe urmele lor și adunară armele. Tu Nghiep și Dat întîrziau, ocupați fiind cu scoaterea de pe morți a benzilor de cartușe și a încărcătoarelor Thompson. Recuperaseră două benzi și mai multe încărcătoare, cînd inamicul ripostă. Se înapoiară tîrîș sub ploaia de gloanțe dușmane, acoperiți de tirul prietenilor lor. Dat se tîra ca o broască, trăgînd

după el două benzi de cartușe. Tu Nghiep se tîra mai încet, dar cu mai multă îndemînare. Ngan nu-i slăbea din ochi în timp ce le acoperea retragerea cu tirul armei lui.

— Îndrăzneți, băieții ! îi încurajă Hai Thep cînd nu mai aveau decît cîteva lungimi de braț pînă la peșteră.

Sosiră, în sfîrșit, cu trupul plin de zgîrieturi și genunchii însîngerați. Ochii lui Dat scînteiau în timp ce căra centurile de cartușe. Se rezemă de peretele peșterii. Cu toate că sufla din greu, fața i se lumină de un zîmbet larg. Așezat jos, cu mîinile pe genunchi, Tu Nghiep spuse gîfîind :

— Zău, măi băieți, am scăpat ca prin urechile acului !

Luă un încărcător Thompson, scoase un cartuș și-l examină. Nou-nouț, strălucea cu o pată de lac violet pe capsă. Nghiep îl duse la nări și exclamă :

— Pe cuvîntul meu, miroase a proaspăt ! Ai zice că abia le-au scos din cutie ! Întinse încărcătorul unuia din cei care avea o armă Thompson.

— Cîte arme am recuperat ? întrebă el.

— Șase ! Cinci Garant și o pușcă Thompson, îi răspunse Ba Ren, dîndu-i un Garant și niște cartușe strălucitoare drept recompensă.

Cînd luă pușca în mînă, Tu Nghiep tremură de bucurie și de emoție. Credea că visează. Strîngînd la piept Garant-ul, își plimba mîna ca într-o lungă mîngîiere, de la țeavă pînă la pat.

— E frumoasă viața, ce zici ? îl întrebă el pe Ba Ren. E ca o consolare că pînă acum m-am mulțumit cu o „călugăriță", așa-i ?

— Pe cinstea mea, asta te împacă cu viața ! Cine riscă, cîștigă, cum se zice ! Chiar mi-o dați de tot ?

— De tot, și-o să mai luăm și altele !

— Cu pușca asta, nu-mi mai trebuie nimic. Chiar de-ar fi să mor, nu mai are de ce să-mi pară rău.

Scoțîndu-și turta de orez din buzunar, Ngan zîmbi satisfăcut. Soarele începea să apună și tuturor le era foame. Tocmai mîncau cu mare poftă orezul fiert în ajun, cînd o văzură pe Quyen ce se strecura spre ei cu cîteva șiruri de creveți uscați, pe care-i împărți. După ce termină, se așeză lîngă pradă și începu să mîngîie armele. Puțin mai tîrziu se opri în fața logodnicului ei, cu mîinile pe piept, ca și cum ar fi vrut să-și astîmpere emoția puternică care o cuprinsese din clipa atacului, și-i zise :

— Ştii, te-am văzut cînd ai alergat afară.
— Erai după stînci ?
Quyen încuviinţă din cap şi privi mai departe la tînărul care-şi mînca cu mare poftă porţia de orez.
După cîteva clipe de tăcere, cu glas înciudat, Quyen continuă :
— Nimeni de-aici n-are încredere în mine ! M-au dat deoparte cînd a fost vorba de luptă.
— Ei asta-i, nu e vorba de încredere ! Nu era încă nevoie de tine. N-ai să scapi cînd va fi cazul. Puţină răbdare, draga mea !

3

Xam deschise încet ochii.
Il durea, sub bandaj, umărul drept. Îl nimeriseră două gloanţe trase de o armă Thompson. Nu murise. Sub cort, încetul cu încetul, îşi venea în simţiri şi încerca să-şi amintească cum se întîmplase.
Chipul omului acela din Viet Cong care-l rănise i se părea foarte cunoscut, cu toate că nu-l văzuse decît o clipă, sus, pe stîncă. Şi totuşi îi era peste putinţă să-şi amintească exact unde-l mai întîlnise. Cum ar fi putut să ţină minte cum arătau sutele de oameni pe care i-a omorît sau era să-i omoare ? Avea totuşi impresia că era vorba de unul din cei care-i scăpaseră. Se întîmpla pentru prima dată că fusese scos din luptă. Îşi făcea reproşuri : „Ar fi trebuit să trag înaintea lui".
Sanitarul-şef, un gradat cu ochelari de miop, se aplecă spre Xam :
— Rana dumneavoastră nu e gravă, domnule locotenent ! zise.
— Adevărat ?
— Nici o complicaţie, îi trebuie doar timp să se cicatrizeze.
Xam nu mai insistă. Îşi duse mîna la piept şi mîngîie chipul rînjit al amuletei, mulţumindu-i încet că l-a ocrotit. Fără ea, cine ştie ce i s-ar fi putut întîmpla ! Era prima dată că se întorcea la Hon Dat, după multă vreme, şi primirea depăşea cu mult aşteptările. Azi-dimineaţă, cîmpul plin de capcane, iar acum,

acest dublu atac respins. Era limpede că Hon Dat-ul de azi nu mai semăna cu cel de pe timpul cînd Xam era şef de post aici. Surpriza aceasta neplăcută îl înnebunea de furie. „De neîngăduit, îi omor pe toţi! “, gîndea el. Aruncînd o privire spre rană, îl întrebă pe sanitarul-şef :

— S-a reluat asaltul peşterii ?

— Nu încă, Frate mai mare.

— Cum aşa ?

— Se aşteaptă ordinul comandamentului.

— La dracu ! strigă Xam şi se ridică scrîşnind din dinţi. Sîntem o mie şi răbdăm să ni se taie calea spre peşteră şi să fim măcelăriţi ca nişte porci ! Poţi să înnebuneşti, nu alta !

— Păi, Frate mai mare, au o poziţie într-adevăr avantajoasă.

Xam tăcu. Fără îndoială, celălalt avea dreptate. Nu era uşor să iei peştera şi, ca dovadă, faptul că el însuşi era ţintuit în pat.

— Adineauri, continuă sanitarul, a venit un helicopter cu mai mulţi consilieri americani. Se pare că au ordonat asedierea peşterii, ca să-i lipsească pe indivizi de hrană şi de apă. Am primit ordin de la ei să otrăvesc pîrîul.

Xam se ridică în pat, uimit.

— Recurg la otravă ?

Cînd sanitarul încuviinţă, Xam păru îngrijorat :

— Şi noi, ăştia, ce apă o să bem ? Şi populaţia ? Or să moară toţi dacă nu-i prevenim.

— Ba nu, se va face un baraj şi pîrîul va fi otrăvit doar pe porţiunea din apropierea peşterii.

Xam se lăsă din nou pe spate. Se gîndea la mama şi la sora lui. Azi-dimineaţă se oprise la ele. Maică-sa, în loc să fie posacă, îi vorbise frumos şi asta îl bucurase grozav. Acum îi veni deodată ideea că i-ar fi mult mai plăcut să zacă la maică-sa acasă, în loc să se usuce de căldură sub cort.

— Mi-ar place să fiu la mama acasă, spuse el.

— Nu se poate, Frate mai mare. Starea dumneavoastră cere îngrijiri permanente. Pansamentele trebuiesc schimbate. Cînd rana va fi închisă, veţi putea merge acolo.

— Voi fi vindecat în cîteva zile ?

— În cîteva zile veţi fi cu siguranţă mai bine.
Xam nu mai vorbi şi rămase nemişcat.
În jurul lui, vacarmul creştea într-una. Soldaţii îşi luau masa. În jurul peşterii se organizase un dublu cordon : un semicerc foarte aproape şi un altul, mai departe, în direcţia satului.
Oamenii staţionaţi în sat se răspîndeau cam peste tot. Mai mulţi gradaţi vorbeau zgomotos în crîşma doamnei Ba Ou. Crîşmăriţa, ocupată mereu cu împărţitul alcoolului, se arăta o gazdă desăvîrşită, rîdea şi tăifăsuia veselă, tratîndu-i pe soldaţi cu deosebită consideraţie.
— De cîte mii de piaştri vă este solda, domnilor ?
— Cîte mii ? Fugi de-aici ! Doar o mie opt sute ! După cum vezi, n-avem nici cît să mîncăm ca lumea !
Doamna Ba Ou căscă mirată ochii.
— O mie opt sute, glumiţi ! Nu se poate trăi doar cu atîta. Aha ! Pricep. Aveţi pe deasupra alocaţiile familiale.
— Ne faci să ne lase gura apă, doamnă ! O mie opt sute şi cu asta, basta !
Grăsuna lăsă să-i cadă mîinile pe genunchi şi-şi plesni limba de cerul gurii :
— Şi eu care credeam că vă plătesc cu cel puţin trei mii...
Oamenii începură să rîdă de greşeala doamnei Ba Ou. Un caporal de vreo treizeci şi cinci de ani, cu obrazul oacheş şi părul zbîrlit, îşi goli paharul şi-şi linse buzele.
— Dumneata, doamnă, vorbeşti de parcă yankeii nu s-ar uita la bani.
— Păi toată lumea zice că sînt mai mult decît bogaţi.
— Sigur că sînt. Dacă n-ar fi, n-ar fi putut să ne recruteze. Dar, iartă-mă !
Nu sînt chiar atît de tîmpiţi ca să ne plătească mai mult. Tîmpiţii sîntem noi.
Omul tăcu şi-şi trecu degetele prin părul des ; avea un aer dezamăgit.
— Nu vă supăraţi, domnule, din ce parte sînteţi ?
— Sînt din Mac Can Dung.
Mirarea doamnei Ba Ou fu nemărginită.
— Cum, sînteţi din Mac Can Dung, adică din Binh Hoa ?
— Chiar aşa. Cunoaşteţi prin partea locului ?
— Păi cum ! Înainte de război, mă duceam regulat acolo pentru prepararea saramurii de peşte.
Femeia se însufleţi :

— Ce ţinut minunat ! Şi rîurile pline de peşte, cînd scad apele ! De toate soiurile ! Fiecare e liber să ia cît pofteşte ! Şi orezăriile bine udate ! Recolta e mereu asigurată !
Caporalul se plecă înainte, uitîndu-se atent la doamna Ba Ou.
— Pe cinstea mea, cunoaşteţi bine ţinutul meu, doamnă !
— Sigur că-l cunosc. De altfel, nu-i departe de-aici.
Soldaţii nu dădeau nici o atenţie acestui sat pierdut, care purta un nume în dialectul khmer. După ce şi-au băut alcoolul, au plătit consumaţiile şi au pornit cu paşi leneşi spre tabără. Numai caporalul cel oacheş a mai rămas. I se înroşiseră ochii. Ghemuit pe laviţa din mijlocul crîşmei, caporalul schiţă un zîmbet strîmb, apoi, cu un gest stîngaci, îşi şterse picăturile de alcool aninate în barba hirsută.
— Încă un pahar, domnule dragă ?
Omul apucă paharul cu amîndouă mîinile şi-l întinse doamnei Ba Ou.
— Încă unul, vă rog !
Femeia îl umplu.
— Cu ce vă ocupaţi cînd eraţi încă în sat ? îl întrebă ea.
— Cultivam orez. Cînd creşteau apele, mă ocupam şi cu pescuitul.
— De cînd sînteţi soldat ?
— Doi ani.
Crîşmăriţa atinse cu un gest blînd mîneca caporalului.
— Mai staţi o clipă şi vă prăjesc o sepie ca să meargă mai bine băutura.
Fără să aştepte răspunsul caporalului, alese o sepie din cele agăţate deasupra tejghelei şi se îndreptă cu pas apăsat spre bucătărie. Omul puse pe masă paharul şi aşteptă. Părea emoţionat. Cînd mirosul plăcut care se răspîndea ajunse pînă la el, trase aer pe nas şi zise :
— Pe cinstea mea, că tare bine miroase !
Doamna Ba Ou se întoarse ţinînd în mînă o farfurioară pe care se lăfăia sepia prăjită, iar lîngă ea, un castronaş.
— Oţet şi ardei iute, spuse ea arătînd spre castronaş. Serviţi-vă, domnule.
— Mulţumesc...
Caporalul luă sepia, desprinse tentaculele, le cufundă în oţet, apoi, fără să se grăbească, le duse la gură. Crîşmăriţa, aşezată pe un colţ al patului de campanie, cu braţele trecute peste genunchi, îl privea cum mînca şi cum bea.

Apoi îl întrebă :
— De ce n-aţi rămas acasă să vă lucraţi pămîntul ? Oricum, e o viaţă mai puţin aspră decît cea de soldat.
Caporalul puse paharul jos şi se scărpină în cap. Într-un tîrziu, lăsă să-i scape de pe buze următorul răspuns :
— Am fost un tîmpit. Tîmpit de tot. Şi nu singurul.
— Mai sînt şi alţii de la dumneata din sat, pe-aici ?
— Patru sau cinci. Nu sînt chiar din Mac Can Dung, de prin apropiere : Vinh Hanh, Nang Gu...
— Vă rog să mă iertaţi, am uitat să vă întreb, ce loc ocupaţi în familie ?
— Mă numesc Co, doamnă, şi sînt al nouălea.
Doamna Ba Ou dădu din cap. Apoi, cu voce înspăimîntată, spuse :
— Azi-dimineaţă a fost o încăierare groaznică spre peşteră. Ce de împuşcături !
— Da ! Mercenarii atacă, dar toate asalturile lor au fost respinse. Trebuie că sînt mulţi oameni, acolo, înăuntru, de pot opune o asemenea rezistenţă. Ai noştri au deja vreo douăzeci de morţi.
— Au fost rechiziţionate toate hamacele.
— Pentru transportul răniţilor.
Omul îşi luă paharul, se plecă înainte şi întrebă cu glas şoptit :
— Spuneţi-mi, doamnă dragă, ştiţi cîţi sînt înăuntru ?
— Cum aş putea să ştiu, domnule dragă ?
Caporalul aşeză paharul pe laviţă şi rosti cu amărăciune :
— Cine-ar putea să ştie, dacă nu dumneata ? Dacă mi-aţi spune, aş putea să iau anumite măsuri în ceea ce mă priveşte. Curînd ne vine şi nouă rîndul, n-o să se termine aşa ! Te-apucă disperarea. Domnii ăia din peşteră joacă totul pe o singură carte.
Doamna Ba Ou îl bătu uşor cu palma peste genunchi :
— Cum ar putea fi altfel ? Să presupunem că cineva îţi pune cuţitul la beregată. Ce-ai face dacă n-ai vrea să mori ? Ar trebui sau să-i smulgi cuţitul duşmanului, sau să-i suceşti gîtul, pentru că, dac-ai să stai încremenit, s-a terminat cu tine, nu-i aşa ? Ei bine, asta e situaţia celor din peşteră.
— Aşa e ! Chiar şi un vierme reacţionează cînd calci pe el.
Tăcu îndelung, apoi continuă :
— Cinstit vorbind, n-am nici un chef să mă bat cu ei. Tot ceea ce vreau e

să mă întorc acasă, să lucrez pămîntul, să prind ţipari şi peşti. Cunoaşteţi canalul Hoi Dong, nu ? Ei bine, nevastă-mea e acolo şi cîştigă hrana copiilor noştri împletind saci de stuf, biata de ea !

— Măi ! Măi ! Măi ! izbucni doamna Ba Ou. Tot femeia duce greul ! Vă admir că aveţi inima să staţi departe de familie, o inimă de neclintit !

— O, ceruri ! Nu spuneţi o vorbă mai mult, doamnă dragă. Sufăr ca în chinurile morţii, strigă el, trăgîndu-se de gulerul hainei.

Caporalul se ridică şi se îndreptă greoi spre un stîlp de care se rezemă, cu privirile îndreptate spre Mekong. În faţa lui se întindeau pînă la orizont orezăriile colorate în cafeniu-deschis. În depărtare, se zărea muntele Ba The, cu vîrful lui semeţ, şi priveliştea îl îndurera nespus. Rămase locului timp îndelungat, apoi se întoarse încet în încăpere, îşi prinse puşca MAS de cureaua de pe umăr şi scoase cei cîţiva piaştri pe care-i avea în buzunar.

— Cît vă datorez, doamnă ?

Doamna Ba Ou clătină din cap :

— Nimic. Nici nu merită să discutăm pentru atîta lucru.

Omul bîlbîi încurcat :

— Nu ! Nu ! Nu pot să abuzez...

— Lăsaţi, domnule dragă, sînteţi, cum s-ar zice, un fel de consătean, ce mai încoace-ncolo...

— Atunci, vă mulţumesc dragă doamnă. Bună seara.

Îndreptîndu-se spre cantonament, caporalul Co resimţea o oarecare bucurie gîndindu-se la femeia grasă, cu suflet de aur, care cunoştea atît de bine ţinutul lui. Cerule, de ce-i adusese aminte de vremea peştilor, de ogoarele cu orez copt ? Nu-şi putea veni în fire. Îşi amintea de zilele cînd se tocmea să mîne o sanie trasă de bivoli şi să ajute la strînsul recoltei. Aluneca repede peste cîmpul secerat. Ici, colo, pe la gospodării, se aprindea focul pentru cină. Mirosul plăcut al orezului proaspăt cules se amesteca cu cel al peştelui fript. Puştii care adunau spicele căzute sau pescuiau prin apropiere alergau în urma saniei, rugîndu-l să-i ia cu el. Ce imagine plină de voioşie ! În această perioadă a anului, pescuitul în iazuri urmează îndată după seceriş. Cît îi era de dor de aceste ore de muncă în asfinţit ! După o masă îmbelşugată, aprindeau un foc de mărăcini şi aşezau snopii în cerc. El, cu o furcă în mînă, scutura snopii, iar tăvălugul tras de bivoli trecea pe deasupra lor şi scotea boabele de orez din spice. Din

grupurile de femei şi fete care vînturau orezul se înălţau hohote de rîs. Apoi apărea luna. Lucra fără răgaz şi, în acelaşi timp, sporovăia cu fetele. Uneori, îndrăznea să şi glumească cu ele. Era băiat frumos pe vremea aceea. Ce-i drept, obrazul îi era tot atît de negricios ca şi acum, dar arăta mai bine şi muncea cu spor. După ce termina cu secerişul, obişnuia să-şi pună un pantalon şi o cămaşă de pînză albă şi să se plimbe pe lîngă podul de fier, cu părul bine pieptănat şi cu un beţişor de trestie de zahăr în mînă.

Avusese parte de această viaţă veselă şi, la urma urmelor, nu prea grea. În timpul primei Rezistenţe se alăturase luptătorilor de gherilă împotriva francezilor. Cînd se restabilise pacea, se însurase. Mai tîrziu patima jocului îl îndepărtase de orezării. Pînă la urmă îşi părăsise soţia şi copiii, năvoadele şi nadele ca să se angajeze în miliţia rurală a regimului marionetă. Apoi n-a mai avut de făcut decît un pas ca să intre în garda civilă. La început l-au ţinut în provincia lui, Long Xuyen, apoi l-au mutat la Rach Gia-ville. Cu toate că avea vechime, nu era decît caporal, pentru că nu avea curajul să omoare oameni, cum făceau atîţia alţii. Din fericire, originea lui ţărănească îl împiedica să facă pe zelosul. În timpul nenumăratelor incursiuni banditeşti, camarazii lui călcau în picioare fără umbră de regret semănăturile, pe cînd el le ocolea întotdeauna, chiar dacă avea mai mult de mers, pentru că, pe vremuri, semănase şi el. Şi tot aşa, niciodată nu avusese curajul să ia drept ţintă un bivol. Era unul din cei care nu ţineau deloc să se bată în expediţia aceasta împotriva satului Hon Dat. La plecare n-avea decît un gînd : să se întoarcă cît mai repede acasă. Cînd a văzut că doar într-o singură dimineaţă numărul celor morţi sau răniţi trecuse de treizeci, şi-a pierdut curajul. Îi cunoştea pe patrioţi. Dacă el însuşi ar fi trebuit să-şi apere ogorul, s-ar fi priceput tot atît de bine ca şi ei să ascută în aşa fel ţăpuşele, încît să-i tragă în ele de vii pe toţi cei care ar fi trecut pe deasupra lor.

Distanţa care-l despărţea pe caporalul Co de cei pe care inamicul îi numea Viet Cong şi împotriva cărora îl sileau să se bată era mult mai mică decît s-ar fi putut crede la prima vedere. De asta nu se putea hotărî să tragă în ei. Cînd trebuia să apese cu degetul pe trăgaci şovăia.

Băgase de seamă că patrioţii aceştia îi semănau ca două picături de apă. Şi asta pentru că cea mai mare parte dintre ei erau ţărani. Ca şi el, ştiau să muncească ogorul şi să prindă peşte.

Îl neliniştea cumplit zvonul unei acţiuni de lungă durată. De la crîşma doamnei Ba Ou şi pînă la cantonament nu se gîndi decît la satul natal. Şi acea vorbă aruncată în treacăt de crîşmăriţă : „Nu-i departe de-aici satul dumitale“ făcuse să-i încolţească în minte un gînd îndrăzneţ.

4

Pînă seara nu s-a mai semnalat nici o ciocnire. Nici un tir susţinut ca în timpul dimineţii, ci doar cîteva împuşcături răzleţe ale soldaţilor care trăgeau în bivolii de pe cîmp. Sărmanele animale doborîte mugeau sfîşietor şi gemetele lor se auzeau în tot satul.

Prin frunzişul des, razele soarelui deveneau tot mai palide. Vîntul din larg sufla din ce în ce mai puternic. Dinspre cei Şapte Munţi se vedeau desprinzîndu-se, din masa lor întunecată, aripile albe ale egretelor.

În fiecare seară pe la ora aceasta, după o zi întreagă de zbor, păsările se întorceau la Hon Dat, în căutarea hranei. De nu se mai ştie cînd, îşi petreceau noaptea aici, în vîrful manghierilor, unde îşi făcuseră cuiburi. Stolul de egrete se apropia văzînd cu ochii, şi începuseră să li se distingă aripile în formă de diedru. Iar atunci cînd culoarea munţilor din spatele lor căpăta o nuanţă violetă, puteai să le numeri una cîte una, în timp ce înaintau în zbor lin.

În seara aceea de-abia poposiseră primele sosite pe manghieri, că îşi şi luară zborul, înspăimîntate. De pe pămînt cineva trăgea în ele. Atinse, unele se prăbuşiră la pămînt. Cele ce veneau în urma lor, speriate, se îndepărtau pe dată, scoţînd ţipete ascuţite. Se roteau îndelung, apoi se îndreptau, dezorientate, spre Hon Me.

Maica Sau, în picioare pe scara casei, simţi cum i se strînge inima la vederea egretelor alungate din cuiburi. Se aşeză pe o treaptă şi privi în direcţia peşterii, mascată de copaci. O rodea neliniştea. De azi-dimineaţă nu era în stare să facă nimic şi se tot foia de colo-colo prin casă. Faptul că fetele ei, Su şi Quyen, se retrăseseră în peşteră era firesc, dar micuţa Thuy ! De cum sosise în sat, Xam venise s-o întrebe :

— Unde sînt fetele dumitale ?
— Le-a fost frică şi au fugit nu ştiu unde !
— Au fugit în peşteră, babo ! Te previn că de data asta îi căsăpim pe toţi şi instalăm un post aici, în loc să ne luăm tălpăşiţa ca data trecută. Nu serveşte la nimic să te refugiezi în peşteră. O să luăm cu asalt peştera asta a voastră şi-o să-i spintecăm unu cîte unu, ai să vezi !
După ce-şi proferă ameninţările, Xam se îndepărtă cu oamenii lui. După o clipă, bateriile grele ale marinei au început să tragă spre Hon Dat, cutremurînd casele. Maica Sau fusese silită să coboare în adăpost. După canonadă urmă un tir intens în direcţia peşterii. Maica Sau se urcă pe o scară ca să poată privi peste acoperişuri. Copacii din jurul peşterii erau retezaţi de schije. Cădeau grămadă ramurile de manghieri şi de meri-scorţişoară. Apoi se auziră puştile şi grenadele celor care apărau peştera. Tocmai atunci sosi doamna Hai Thep.
— Maică Sau ! Maică Sau, unde eşti ? întrebă ea.
Năvăli în casă şi, nevăzînd-o pe bătrînă, începu să ţipe mai tare.
— Iată-mă-s, răspunse maica Sau din vîrful scării.
Doamna Hai Thep ridică ochii :
— Ah, acolo eşti. Vezi ceva ?
— Nimic ! Numai crengi rupte.
Maica Sau coborî de pe scară, o luă de mînă pe doamna Hai Thep şi-i spuse cu glasul sugrumat de emoţie :
— Atacă peştera, draga mea ! Doamne, ce-or să facă ai noştri ? Mor de nelinişte, căci n-au prea multe arme ca să se apere.
Doamna Hai Thep aşeză pruncul pe patul de campanie şi ascultă cu atenţie.
— Auzi ? De ce-or urla aşa mercenarii ?
Degeaba încerca maica Sau să-şi ascută auzul, căci nu putea desluşi zbieretele înfundate ale soldaţilor.
— Nu-i nimic, spuse doamna Hai Thep coborînd vocea. Bărbatul meu mi-a spus că nu vor putea pătrunde uşor în peşteră !
— Sigur, nu de îndată. Dar dacă o asediază, ce-or să mănînce ai noştri ?
— Nu-ţi face griji. Au orez.
Maica Sau rămase tăcută şi-şi pregăti o porţie de betel.

— Dar, ia spune-mi, continuă ea înainte de a băga în gură bucata, de unde-or să ia apă ca să fiarbă orezul ? Or să fie siliţi să-l mănînce crud ?
Întrebarea aceasta o nelinişti pe doamna Hai Thep, pentru că aflase că pîrîul era păzit.
— Toţi cei de-acolo sînt oameni descurcăreţi. Poate c-o să le treacă prin cap să-şi prăjească orezul.
După cîtva timp, doamna Hai Thep plecă, lăsînd-o pe maica Sau, toată dimineaţa, pradă unei nedomolite îngrijorări. De două nopţi, Tam Chan era acasă la Hai Thep, fără ca nimeni să ştie. Nici chiar maica Sau.
Mai tîrziu, bătrîna dădu de mîncare la porci. În timp ce le frămînta în troacă hrana cu mîna şi striga animalele, gîndul îi era la copiii ei refugiaţi în peşteră. Într-o clipă fiinţele cele mai dragi fuseseră smulse de aici şi mutate în peşteră. Fetele ei, şi mai cu seamă nepoţica, erau însăşi viaţa ei. Viitorul ei ginere şi toţi ceilalţi erau pentru ea ca şi rude. Toţi se găseau în primejdie. Moartea şi viaţa lor erau aşezate acum pe talgerele unei balanţe şi ea urmărea cu îngrijorare în ce parte se va îndrepta acul cîntarului. Obişnuită cu asemenea necazuri, nu era totuşi mai puţin îngrijorată, căci niciodată nu fusese asaltată din atîtea părţi şi încolţită ca acum.
Se lăsa noaptea. Pe pipăite, maica Sau aprinse lampa a cărei lumină accentua şi mai mult golul din jur. Neputînd sta locului, se ridică şi arse trei beţişoare de tămîie, apoi, cu mîinile împreunate, începu să se roage în faţa altarului bărbatului ei :
— O, suflet al soţului meu ! Ocroteşte-ne fiicele şi pe micuţa noastră Thuy. Scapă-le de orice primejdie...
Făcu cîteva plecăciuni rituale şi înfipse beţişoarele de tămîie în vasul de ars mirodenii. Deodată, se auzi vocea unui megafon. Bătrîna tresări şi alergă la poartă.
— Aviz către populaţie ! Armata Republicii Vietnam înştiinţează populaţia din Hon Dat că astăzi, în cursul a numeroase ciocniri, a ucis mai mulţi tîlhari comunişti. Supravieţuitorii s-au refugiat în peşteră şi refuză să se predea. Pentru a-i nimici, armata îşi va continua acţiunea. Avertizăm populaţia că începînd de mîine, ora nouă dimineaţa, este cu desăvîrşire interzisă apropierea de pîrîu !
Maica Sau îşi spuse în sinea ei : „Interzisă apropierea de pîrîu ? Ce-or mai pune la cale ? Şi morţii ăştia de care au pomenit ? O minciună, cu siguranţă.

N-au fost decît doi răniţi. Tham şi micul Be. Or mai fi fost şi alţii după asta ?“ Glasul de la megafon mugea într-una. Cînd, în sfîrşit, catadicsi să tacă, maica Sau auzi un scheunat subţire pe cărare. Luînd lampa, dădu peste un căţeluş negru care urca scara gudurîndu-se vesel. În urma lui înainta o umbră. Era Ut, fiul mai mic al lui Tu Rau. Copilul purta o haină neagră cu mîneci lungi, cu poalele băgate în pantalon. Ajuns lîngă scară, urcă treptele din patru în patru.

— Tu eşti, Ut ?

— Da, bunicuţo, spuse Ut gîfîind. Tata m-a trimis să-ţi ţin de urît pentru că eşti singură.

— Asta-i foarte bine ! Dar se vede treaba c-ai străbătut toată plaja într-un suflet, de gîfîi aşa ?

— Da.

Băiatul intră. Foarte voinic pentru cei treisprezece ani ai lui, Ut avea pielea de culoare închisă, părul tăiat scurt, şi, în acelaşi timp, un aer isteţ şi încăpăţînat, datorat frunţii lui bombate. Nu putea sta locului, se vînzolea de colo-colo strigîndu-şi căţelul negru. După ce se jucă un timp cu cîinele, se aruncă cît era de lung pe patul de campanie. Curînd însă se ridică pe jumătate şi o întrebă pe maica Sau dacă-i mai rămăsese ceva orez în oală.

— N-ai mîncat încă astă-seară ?

— Ba da, dar mult înainte de apusul soarelui.

— Hai, vino ! spuse maica Sau luînd lampa.

Puştiul se ridică şi merse în urma ei în bucătărie. Bătrîna aduse o oală cu orez şi alta cu peşte. Ut luă un castron şi începu să înghită cu mare poftă.

— Eu, spuse maica Sau, n-am pus nimic în gură. A fost taică-tău pe-aici. Era îngrijorat de vestea că fratele tău mai mare a fost rănit, dar n-a zis nimic.

— Zice că e normal cînd te baţi.

— Dar ţie, ţie ţi-e frică ?

— Mie ? Nici vorbă. Mai curînd i-aş căsăpi pînă la ultimul cu grenadele.

Maica Sau nu-şi putu stăpîni rîsul.

— Nimeni n-o să-ţi dea ţie grenade.

Ut vru să răspundă, dar se răzgîndi şi continuă să mănînce. Cînd termină de mîncat, băgă din nou castronul în oală pentru a-l umple.

— Puteai să te foloseşti de beţişoarele cele groase !

— Aşa merge mai repede, spuse Ut rîzînd. Pînă să iau beţişoarele, am mai terminat un castron !
Maica Sau se dădu bătută.
— Semeni leit cu taică-tău, spuse ea clătinînd din cap. Chiar şi atunci cînd e vorba să te îndoi.
Ut nu răspunse. Înainte de a se ridica mai înghiţi încă trei castroane. Se duse să bea zgomotos apă din ulcior şi se întoarse în camera din faţă frecîndu-şi burta umflată. Aşezat pe pat, se distră o vreme legănîndu-şi picioarele, apoi se lăsă să cadă pe spate zicînd :
— Bunicuţo Sau, dumneata o să te culci în odaie şi-ai să-mi laşi mie patul de campanie, da ?
— Cum vrei.
Îi aruncă o cuvertură. Ut o întinse şi se acoperi cu ea pînă peste cap. Maica Sau mai rămase un timp ca să-şi mestece betelul.
— Mă întreb, zise într-un tîrziu, cum o să doarmă Thuy în noaptea asta în peşteră. Mi-e teamă că vor ataca şi noaptea.
— Nici gînd, spuse Ut de sub cuvertură.
— De unde ştii tu ? Pe toate le ştii, ce mai vorbă.
— Păi aşa e. Eu aş fi în culmea fericirii să fiu în locul lui Thuy. Trebuie să fie tare bine în peşteră. Numai că...
— Numai ce ?
— Au dus acolo osemintele alor noştri care au fost ucişi de duşman. Mi-e frică să nu se ia după mine stafiile lor.
— Nu mai vorbi prostii, spuse maica Sau cu un aer sever. Cum poţi să crezi că cei care s-au sacrificat pentru noi ar căuta să te sperie ? De-acum încolo îţi interzic să mai spui asemenea prostii, ai înţeles ?
Dojenit, băiatul tăcu. Maica Sau mai mestecă cîteva minute betelul, apoi se duse să închidă uşa. Stinse lampa şi se culcă.
Dar Ut dădu niţel la o parte cuvertura şi întrebă :
— Ai tras zăvorul ?
— Da !
Ut se acoperi la loc. Dar se tot foia în pat. Maica Sau se miră. De ce oare se frămîntă atît şi nu poate dormi ? De ce o întrebase de uşă ? De obicei, de cum

punea capul pe pernă sforăia ! Îşi zise că o fi mîncat prea mult ca să mai poată închide ochii, apoi nu se mai gîndi la el.

Din nou o cuprinse spaima. Nu-şi putea lua gîndul de la peştera care-i pricinuia atîta nelinişte. Simţea o mare nevoie să facă ceva pentru a-i ajuta pe ai săi şi a slăbi menghina care ameninţa să-i zdrobească sufletul şi viaţa.

În timpul ăsta, Ut continua să rămînă treaz. Avea propriile lui necazuri. Îi revenea în minte aspectul unei grenade MK 3 nou-nouţă, pe care o ţinuse în mînă şi care, de acum înainte, era a lui. Fusese cît pe-aici să se dea de gol faţă de maica Sau. Din fericire, se oprise la timp. Nu-şi putea împărţi taina cu nimeni. Tresărea la fiecare zgomot de pe cărare, la fiecare lătrat de cîine. De altfel, picioarele-i erau pregătite. La primul scîrţîit de bocanci cu ţinte, o va şterge pe uşa din dos. Pardoseala era destul de sus, dar nu cine ştie ce, şi o să fie în stare să sară fără să se lovească.

Care era aşadar pricina neliniştii lui ? De ce se gîndea s-o şteargă la cel mai mic semnal de alarmă ? Nimeni, în afară de el n-o ştia.

După-amiază cinase foarte devreme.

Taică-său îi spusese : „Astă-seară ai să dormi la maica Sau care a rămas singură". A fost de acord, şi-a luat cîinele şi a plecat imediat cu barca. În timp ce acosta lîngă pîlcurile de cocotieri, a fost zărit de soldaţii care stăteau grupaţi lîngă copaci.

— Hei, tu ! Vino puţin încoace ! l-au strigat.

— Ce doriţi ?

— Ştii să te caţeri în cocotieri ?

Era gata să spună nu, cu toate că pentru el era un fleac, cînd văzu cartuşierele şi grenadele aruncate vraişte pe prelata ce servea soldaţilor drept rogojină. S-a răzgîndit şi a hotărît să le facă pe plac.

— Sigur ! a răspuns. Aveţi poftă de nuci de cocos, domnilor ?

— Da. Suie-te în pom, băieţaş.

— Mă sui.

Zis şi făcut. Soldaţii i-au admirat îndemînarea, socotindu-l tot atît de sprinten ca şi o veveriţă. Într-adevăr, cît ai clipi din ochi, era în vîrful cocotierului şi răsucea cozile fructelor care cădeau greoi la pămînt. Cînd fiecare soldat a căpătat cîte o nucă de cocos, băiatul a coborît. I-au oferit şi lui una, dar a refuzat-o.

— Ştiţi, eu pot să-mi iau în fiecare zi.

Soldaţii au desfăcut nucile cu pumnalele. Fiindcă se dovedeau a fi foarte neîndemînatici, Ut le-a arătat cum trebuiau să procedeze. E-adevărat, el le despica cu multă pricepere. Apoi a admirat îndelung pumnalul şi s-a palecat înainte pentru a-l vîrî în teaca legată de o centură. Soldaţii, ghiftuiţi cu lapte de cocos, s-au trîntit pe spate îngînînd cîntecul lor preferat, *Vong Co*. Ut făcu o mutră încîntată :

— Domnilor, vreţi să cîntaţi melodia iar eu să vă acompaniez din buze ? Şi începu să imite de minune sunetele unei ţitere.

— Cine te-a învăţat ?

— Nimeni ! Am exersat de unul singur.

— Lăudărosule ! Cu siguranţă imiţi pe cineva.

— Cam aşa ceva. Îl imit pe bătrînul Tu Don.

— Dar eşti un as, prietene.

Pe Ut laudele îl lăsaseră rece şi asta le plăcu şi mai mult soldaţilor care-l opriră să stea cu ei. De multă vreme, Ut trăgea cu coada ochiului la o grenadă ce era atîrnată de o centură. Gîndea să aştepte pînă în asfinţit ca s-o ia. Începu să povestească noilor sale cunoştinţe o întîmplare cu o pereche de cobra uriaşe care apăreau deseori la suprafaţa mării, între Hon Tre şi Hon Queo. Soldaţii l-au întrebat dacă-i văzuse cu ochii lui.

— Numai pe una. De altminteri, nu mai e decît una singură. Cînd erau două, scufundau bărcile şi-i devorau pe naufragiaţi. Tata povesteşte că odată, era un flăcău zdravăn, pe nume Thoai. Într-o zi, s-a urcat în barcă cu soţia lui să meargă la Hon Tre. Ea ţinea cîrma, în timp ce el se aşezase în partea din faţă, cu un băţ de bambus în mînă. Cînd şerpii se iviră, rămase nemişcat. Aşteptă ca şarpele-bărbat să-şi înalţe capul ca să-l înşface şi abia atunci îi trase o lovitură formidabilă cu care l-a frînt în două. Iată de ce n-a mai rămas decît şarpele femeie. De una singură, nu mai are curajul să atace bărcile.

Începuse să se lase noaptea cînd Ut îşi încheia povestea. Fără să mai piardă timp, întinsese pe furiş braţul şi desprinsese grenada rîvnită, în timp ce continua să dea cu gura :

— Pe aici poţi să-l vezi de multe ori pe şarpele-femeie.

Pe cînd rostea aceste ultime cuvinte, grenada se şi afla în buzunarul lui. Se ridicase spunînd :

— Trebuie să plec. La revedere, domnilor.
— Mai vino să ne vezi din cînd în cînd, da ?
— Mai stați mult timp aici ?
— Da, pînă ce-om termina cu cei din Viet Cong, refugiați în peșteră.
Ut s-a îndepărtat fără grabă, cu cățelușul după el. Dar de îndată ce a ieșit din raza vizuală a soldaților, a luat-o la sănătoasa. Ajuns lîngă casa maicii Sau, intră într-o plantație de avocatieri, scobi o groapă mai mică și puse în ea grenada. Înainte de a alerga spre casa maicii Sau camuflă cu grijă ascunzătoarea, și-i puse un semn.

5

În timp ce Ut se gîndea neliniștit la grenada lui, în peșteră, fratele său trecea prin clipe grele. Cu tot curajul de care dădea dovadă, spre seară, rănitul începuse deodată să geamă și să ceară necontenit să bea. Quyen, care o înlocuise pe Nam Nho la căpătîiul lui, nu îndrăznea decît să-i umezească buzele cu cîteva picături de supă. Cu un oftat, băiatul îi spuse :
— Soră Quyen, de ce nu vrei să-mi dai să beau ? O să mor de sete.
Luminîndu-l cu o făclie albă, abia începută, fata încercă să-l liniștească :
— Ești rănit, dragul meu, și n-ai voie să bei apă, numai foarte puțină supă. Îndată ce-ți va fi mai bine, ai să bei cît poftești.
— Nu ! Vreau să beau imediat ! Doar o înghițitură !
Mușcîndu-și buzele, Quyen se întoarse cu spatele. Cu un glas încărcat de dojană, Be urmă :
— De ce ești atît de rea, surioară ? Nu mă mai iubești ?
Fata nu și-a mai putut stăpîni lacrimile. Picură cîțiva stropi de ceară pe piatră, lipi lumînarea și, sufocată de emoție se duse la Tham.
— Tham, îi spuse ea într-un hohot de plîns, Be cere într-una de băut, ce să facem ?
— Nici vorbă să-i dai, știi prea bine. Ferește-te să faci una ca asta.
— Degeaba îi explic. Îmi reproșează că nu-l mai iubesc.
Tham tăcu o vreme, apoi continuă :

— Mă gîndesc că nu e cu putinţă să-i lăsăm braţul în starea asta. Am mai văzut cazuri asemănătoare şi e foarte primejdios să-l ţinem mult timp aşa. După părerea mea, trebuie să tăiem carnea zdrobită şi osul care atîrnă.

— O, ceruri ! şopti fără voia ei Quyen.

— Trebuie să luăm o hotărîre. E pentru binele lui. Ascultă-mă pe mine şi înştiinţează-i şi pe ceilalţi. Spune-le şi lor care e părerea mea.

— Mi-e frică că nu va putea suporta durerea.

Se auzi vocea lui Be :

— Hai, du-te, surioară ! Dacă se poate să-mi taie toate astea, nu mi-e frică. Unchiul Tham are dreptate. După asta, cu siguranţă o să-mi fie mai bine. Auzise deci discuţia ! Lui Quyen nu-i venea să creadă că el era cel care o grăbea. Stătea pe loc, nemişcată, şi nu se putea hotărî să se ducă. Gîndindu-se la operaţie, i se strînse inima de mila celui pe care-l trata ca pe propriul ei frate. De cînd maică-sa fusese omorîtă de agenţii sîngeroşi, pentru că fusese surprinsă în pădure pe cînd aproviziona cu alimente pe patrioţi, băiatul trăia cu taică-său şi fratele mai mic, Ut. Tu Rau nu mai voia să se căsătorească. În lipsa unei femei, gospodăria mergea tîrîş-grăbiş şi toată lumea îi compătimea. Din cînd în cînd, Quyen sau sora ei, Su, mergeau cu barca pînă la pescăria lor ca să vadă de casă ; făceau curat în bucătărie, le cîrpeau hainele. În schimb, Tu Rau trimitea uneori maicii Sau cîte o bucată frumoasă de crevete sau de peşte. Su şi Quyen îi iubeau mult pe Be şi pe Ut, iar băieţii le îndrăgeau. Le ascultau în toate şi le făceau la repezeală mici servicii. Be o rugase pe Quyen să pună o vorbă bună pentru el ca să fie primit printre patrioţi. Pentru că era voinic, curajos, şi ardea de nerăbdare să-şi răzbune mama, Quyen vorbise cu Tu Rau şi Ba Ren. A fost primit înaintea limitei de vîrstă, ca mulţi alţi băieţi din Vietnamul de Sud, care se trezeau cu o puşcă în mînă înainte de a le da tuleiele în barbă. Ba se dovedise la înălţimea sarcinii luate şi nu se lăsa întrecut de nici unul dintre tovarăşii lui. De cîte ori era de gardă îşi făcea rondul cu seriozitate, chiar dacă ploua cu găleata, bălăcindu-se pe poteci şi prin orezării, pentru că era obişnuit cu viaţa grea a pescarilor. Ştia să aşeze ţăpuşe cu deosebită pricepere, pentru că ştia să pună laţurile pentru păsări. Deseori, îi mărturisea lui Quyen :

— Soră Quyen, pentru mine, e limpede. Într-o bătălie, cînd treaba se încurcă rău, nu-i de ales : sau duşmanul moare, sau eu.

Quyen era convinsă de acest lucru. Fruntea încăpăţînată a lui Be, ochii lui, care se umezeau de fiecare dată cînd se vorbea de mama sa, totul era o dovadă că spune adevărul. Dar iată că nu murea aşa cum crezuse. Ieşise din prima lui înfruntare cu un braţ zdrobit, care-l chinuia îngrozitor.

Quyen ştia că gemetele băiatului erau smulse de o durere cumplită. Şi dacă acceptase să scape de braţul acesta o făcuse pentru a nu mai suferi. Cu toate acestea, Quyen şovăia, nu era în stare să facă un pas. Îi era cu neputinţă să-i împărtăşească lui Hai Thep ideea lui Tham, cu toate că i se părea potrivită şi înţelegea că va fi probabil acceptată. Simţea o milă nesfîrşită pentru Be, pentru vîrsta lui crudă şi pentru moartea maică-si. Într-o zi, băiatul îi spusese :

— Ce mult îmi place să mănînc „banh beo" cu creveţi ! Cînd trăia, mama ne gătea deseori.

— Păi şi eu ştiu să fac ! Zilele astea o să te invit.

În aceeaşi seară pregătea făina. A doua zi, Tu Rau şi cei doi copii s-au ospătat acasă la ea cu „banh beo". În timp ce spăla vasele, Be, aşezat lîngă ea ca să-i ajute, i-a spus :

— A fost bun, dar ce-mi plăcea mie erau cele dintîi pe care le scotea mama din formă şi-mi dădea să le gust.

Auzind aceste cuvinte, Quyen înţelese că niciodată nu-i va putea da lui Be acele „banh beo" pe care le dorea.

Alte asemenea întîmplări îi veneau în minte, dar Tham rupse firul amintirilor :

— Quyen, du-te repede şi cere părerea tovarăşilor. Orice întîrziere îi înrăutăţeşte starea.

— Aşa e, spuse şi Be. Spune-le c-o să pot rezista.

Quyen se întoarse spre Tham.

— Nu, eu nu...

Se opri. La flacăra lumînării văzu ochii lui Be aţintiţi asupra ei.

— Ia-o din loc ! Braţul ăsta mă încurcă grozav. Parcă... nici n-ar mai fi al meu.

Quyen îl privi cu duioşie, apoi, îngenunchind lîngă el, îi puse mîna pe fruntea transpirată.

— Surioară, zise, ţi-aduci aminte cîţi ani avea La Van Cau [1] cînd şi-a tăiat braţul ?

---

[1] Erou al Armatei populare, care, în timpul Rezistenţei din 1945—1954, şi-a tăiat un braţ zdrobit în cursul unei lupte (n.a.).

Încurcată, Quyen nu ştiu ce să-i răspundă.

— Exact nu-mi aduc aminte, spuse ea în cele din urmă. Douăzeci şi doi sau douăzeci şi trei.

Quyen tăcu multă vreme, apoi se ridică brusc şi plecă. Îi era frică să nu-l audă din nou pe Be cerînd apă. Pe Hai Thep, Ba Ren, Ngan şi alţi cîţiva îi întîlni în timp ce se îndreptau spre interior.

— Unde te duci ? o întrebă Hai Thep.

— Vă caut. Be se simte rău. Veneam să vă propun...

— Bine, hai acolo. Ştim despre ce-i vorba. S-a văitat mult ?

— Nu prea. Se stăpîneşte. Cîteva gemete slabe, cînd durerea e prea puternică. După părerea lui Tham, nu-i putem lăsa braţul în starea asta.

— Bine, o să vedem.

La sosirea lor, Be deschise ochii şi se sili să zîmbească. Hai Thep se aşeză lîngă el şi-i examină braţul. În timp ce-i desfăcea pansamentul, Be, de durere, făcu o strîmbătură, căci tifonul se lipise de carne. Uitîndu-se la el, Hai Thep smulse pansamentul spunînd :

— Curaj, dragul meu. În luptă trebuie uneori să ştii să strîngi din dinţi.

Be zîmbi iar. Îl durea îngrozitor, dar îşi stăpîni gemetele. După ce pansamentul fu complet înlăturat, aproape de cot apăru un amestec de carne şi os, de culoare întunecată, ce răspîndea un miros rău prevestitor. Hai Thep se uită cu atenţie la rană, apoi o acoperi la loc cu tifon. Se ridică şi se îndreptă spre Tham.

— Tu cum te simţi ?

— Merge.

Apoi, Tham îi şopti la ureche :

— Braţul lui Be trebuie amputat. Faceţi-o imediat, altfel va fi mai rău...

— Ai dreptate, spuse Hai Thep după o clipă de gîndire.

Chemă într-un colţ pe toţi tovarăşii şi pe Nam Nho.

— Ce părere aveţi ? După mine, ca să-l salvăm pe Be trebuie să-i amputăm braţul puţin mai sus de cot. Trebuie să îndrăznim s-o facem. Be va suferi cumplit şi va rămîne cu un singur braţ, dar va fi salvat. Sînt sigur că va rezista. Taică-său nu-i aici, dar dacă noi toţi sîntem hotărîţi, vom fi solidar responsabili în faţa Partidului şi a tatălui lui.

— Eu sînt de acord, spuse Ba Ren ridicînd braţul.
— Nu e altceva de făcut, aprobă Ngan. Numai că trebuie să fim siguri că Be va putea suporta operaţia.
Quyen se aplecă şi şopti cu voce emoţionată :
— M-a îndemnat să mă grăbesc să vă anunţ. M-a asigurat că va putea suporta.
— Mai întreabă-l o dată.
— Bine, vorbesc eu cu el, spuse Hai Thep ridicîndu-se.
— Dar cine o să facă operaţia ? întrebă îngrijorat Tan. Şi în ce fel ?
— N-avem un ferăstrău, zise Ngan. Ne vom servi de o sabie-topor pe care-o vom dezinfecta.
— Cine-o să facă asta, tovarăşi ? se interesă Hai Thep.
Tăcere. Era limpede că nimeni nu voia s-o facă.
— Ce zici, Ba Ren ? întrebă Hai Thep.
Ba Ren îşi întoarse privirile. Era prima dată că refuza să îndeplinească un lucru necesar pentru binele revoluţiei. Era tot pentru prima dată cînd ceilalţi îl văzură pradă nehotărîrii şi fricii. Flăcăul ăsta solid, însărcinat cu treburile militare ale comunei, deveni ca prin farmec un om copleşit, cu faţa răvăşită. Ar fi fost în stare, fără să clipească, să scurteze de cap un duşman cu o lovitură de sabie, dar se temea să amputeze braţul unui tovarăş. I se strîngea inima numai auzind că lui Be trebuia să i se taie un braţ.
În sinea lui gîndea : „de ce Hai Thep îmi cere mie asta ? Crede oare că dacă-s în stare să tai gîtul tîlharilor, pot să mă achit la fel de bine de o corvoadă atît de apăsătoare ? Trebuie să refuz.“
— N-aş şti cum să procedez, spuse el.
Hai Thep se uită la Ba Ren şi, fără să rostească nici un cuvînt, se îndreptă spre Be.
— Nu încape vorbă că fiecare din noi este în stare să-i facă acest serviciu lui Be, spuse Ngan. Cred totuşi că Ba Ren ar face treaba asta mai bine decît oricare dintre noi. Poate s-o facă dintr-o singură lovitură şi e mai puţin dureros pentru Be.
Toţi încuviinţară. Hai Thep continuă :
— Am vorbit cu Be, e întru totul de acord. Cere doar să ne grăbim.

Privirile se îndreptară spre Ba Ren. Acesta părea că-şi încordează toate forţele ca să arunce departe de el greaua povară care-l apăsa. În cele din urmă, se ridică brusc şi spuse :

— Bine ! O fac eu, numai că propun ca în acelaşi timp să lichidăm şi cu cei doi trădători. N-avem destulă apă şi orez ca să-i întreţinem.

— Asta mai tîrziu, interveni Hai Thep. Trebuie să mai scoatem şi alte informaţii de la ei, nu-i nici o grabă. Dacă i-am putea judeca în faţa populaţiei, cu siguranţă că ar fi mai bine.

— Aşa e. Sînt în mîinile noastre, de ce să ne grăbim ?

Hai Thep se întoarse spre Nam Nho.

— Adu tot ce trebuie : mercurocrom, vată, tifon. Am să rămîn numai eu cu Ba Ren. Ceilalţi mergeţi de vă ocupaţi posturile. Trebuie să fim cu ochii în patru. S-ar putea să încerce să atace noaptea.

Ngan se ridică, îşi luă puşca, apoi plecă, urmat de patrioţi şi de Quyen. Cînd Nam Nho se înapoie cu trusa, Hai Thep îi spuse :

— Du-te de pune apă la fiert ca să dezinfectăm toporişca lui Ba Ren. Păstrează apa asta ca să-i potolim setea. Mai este cumva vreo fiolă cu anestezic ?

— Două.

— Le putem folosi pentru Be ?

— Sigur, îi mai molcomeşte durerea.

— Bine. Spune-i lui Ba Ren să mă anunţe cînd totul e gata.

Însoţit de un tovarăş, Hai Thep se îndreptă spre Be. Be deschise ochii ca pentru a-l întreba :

— De ce-o lungiţi atît ?

Hai Thep se aşeză la căpătîiul lui şi-i povesti pe tonul cel mai firesc cum a fost respins inamicul şi ce arme au fost capturate. Be asculta cu ochii aprinşi de entuziasm. Apoi, înciudat, îşi plesni limba de cerul gurii :

— Ah, dacă n-aş fi rănit !

— Sigur că ar fi mai bine, dar o să treacă şi asta dacă ţi se taie partea zdrobită. Cu anestezic n-o să ai dureri prea mari.

— O să strîng din dinţi. Ce-mi pare rău e că pierd un braţ.

— Eşti tare necăjit ?

— Da şi nu, răspunse Be după o scurtă ezitare.

Hai Thep zîmbi uşor. Obrazul lui Be se lumină.

— Da, continuă rănitul, pentru că nu am să mai pot ţine puşca. Altfel, nu-mi pasă că sînt infirm. Cînd am intrat în rîndurile luptătorilor, ştiam bine că trebuie să te aştepţi să fii rănit sau chiar ucis de duşmani. Eram pregătit pentru asta.

Răspunsul lui Be îl surprinse pe Hai Thep pentru că la fel gîndise şi el. Îşi spuse : e-adevărat, cînd ştii dinainte la ce te expui, nu-ţi mai e frică. Be n-are decît şaptesprezece ani, dar are hotărîrea unui luptător.

Se întoarse spre tovarăşul care-l însoţea şi-i spuse încet :

— Du-te de vezi dacă Ba Ren a terminat cu pregătirile.

Brusc, Be deveni neliniştit.

— Şi sora Quyen unde-i ? De ce nu-i aici ? Chemaţi-o, vă rog.

— Bine, va veni.

Şi, adresîndu-se tovarăşului său, Hai Thep adăugă :

— Nu uita, cînd te duci cheam-o şi pe Quyen.

Be se linişti. Dar cînd sosi Quyen, se întoarse spre ea, şi-i luă mîna în mîna sa dreaptă. Hai Thep îi aşeză braţul rănit pe un teanc de prosoape, aprinse încă o lumînare şi rămase cu ea în mînă.

Quyen auzi hîrjîitul lamei de tăiat fiole şi apoi zgomotul sec al fiolei, spartă cu o mişcare scurtă de Nam Nho. Degetele lui Be strînseră mai tare mîna lui Quyen.

capitolul IV

1

Lipită de stîncă, lumînarea pe sfîrşite ardea pîlpîit. Fitilul mai licări încă o clipă, în mijlocul petei de ceară care se scursese, apoi se stinse brusc. Întunericul cuprinse şi ultima porţiune luminată a peşterii şi şterse umbra lui Quyen, cu obrazul ascuns în mîini, proiectată pe perete. Cînd lumînarea se stinse, fata aţipi. Be dormea liniştit.

Nu mai era mult pînă la ivirea zorilor.

Afară se luminase poate de ziuă, dar peştera era încă cufundată în întuneric. Pe măsură ce se apropia dimineaţa, se făcea tot mai răcoare. Trezindu-se brusc în culcuşul de piatră, Su îşi simţi picioarele amorţite de frig. Thuy o ţinea îmbrăţişată, cu capul ascuns la pieptul ei. Îi pipăi picioarele şi, constatînd că şi ale fetiţei erau îngheţate, le cuprinse între picioarele ei ca să i le încălzească. Stătu multă vreme nemişcată, apoi începu să se desprindă cu băgare de seamă din îmbrăţişarea copilei ; dar, fără să se trezească, Thuy se agăţă mai tare de ea. Îi trebui multă îndemînare ca să reuşească. Se ridică în capul oaselor şi, pe pipăite, aprinse un capăt de lumînare. Din nou lumina sfîşie întunericul peşterii.

Cu lumînarea în mînă, Su îşi privi îndelung fiica. Lipsite de sprijinul corpului mamei, braţele fetiţei zăceau pe bucata de nylon, oferind privirilor o imagine emoţionantă. Continua să doarmă adînc. Jocul flăcării îi lumina şuviţele ce-i acopereau fruntea şi făcea să-i strălucească genele lungi şi mătăsoase. Buzele ei roşii se mişcau uşor, iar nările-i fremătau.

De şapte ani inima lui Su nu bătea decît pentru fetiţa ei cuminte şi gingaşă, care era pe jumătate a ei, pe jumătate a soţului, aflat acolo, în Nord.

De cîte ori se surprinsese contemplîndu-şi tăcută şi pasionată fiica ! Dădea importanţă fiecărei respiraţii, cuprindea cu privirea fiecare geană sau fir de păr, fruntea şi mînuţele trandafirii. Ai fi zis că era în stare să petreacă zile

întregi privindu-şi copila. Şi cît de mare i-a fost durerea cînd a trebuit să se despartă de ea cîteva luni ! Aceasta se întîmplase acum doi ani, cînd americanii şi diemiştii o aruncaseră în „cuşca cu tigri", în care nu putea sta nici aşezat, nici complet în picioare, şi în „cuşca cu crocodili", unde apa îi ajungea pînă la genunchi. În clipele acelea, ceea ce o îndurera mai mult nu erau cioburile de sticlă răspîndite în jur, nici apa care-i amorţea picioarele, ci faptul că era despărţită de fetiţa ei, că era lipsită de spectacolul primilor ei paşi şovăitori, de gînguritul copilăresc.

Cînd datorită luptei îndîrjite dusă de locuitorii din Hon Dat a fost eliberată, şi-a putut strînge fata la piept, izbucnind în plîns, cu obrazul potopit de lacrimi, asemeni unui copil.

Aceşti ultimi ani fuseseră pentru ea plini de întîmplări extraordinare. Îşi pusese în gînd să i le povestească mai tîrziu soţului ei, în fiecare noapte, cu toate amănuntele, ca să-l facă să-şi iubească mai mult fata şi soţia.

De pildă, arestarea ei şi luptele aprige pe care le dusese. Sau ceasurile de acum, în partea cea mai depărtată a peşterii, unde ecourile bătăliilor de peste zi îi mai răsunau încă în urechi. Împuşcături, ţipete, urletele inamicilor, îngrijorarea ei cînd şi-a dat seama că apa dintr-un vas se scurge, sau cînd asculta gemetele slabe ale lui Be, căruia îi amputaseră braţul. În clipa de faţă, liniştea nopţii i se părea stranie. Era liniştea care urmează vuietului valurilor, liniştea naturii după trecerea primei rafale de furtună. Şi totuşi, acum, se simte şi ea liniştită, ţinînd în mînă o lumînare ce luminează chipul dulce al copilei adormite, şi ascultînd sforăiturile regulate ale tovarăşilor.

Se surprinse gîndind : „Cu siguranţă că la ora asta el mai doarme acolo, fără să bănuiască că fetiţa lui şi cu mine ne-am petrecut noaptea în peşteră. Nu, n-are cum să bănuiască." Îşi pipăi repede buzunarul, amintindu-şi brusc de scrisoarea pe care o primise de la bărbatul ei. Preţiosul mesaj era la locul lui. Înseninată, potrivi cu grijă ştergarul mare cu care era acoperită Thuy, apoi puse piciorul jos, pe piatră.

Doar cît întoarse spatele şi fetiţa scoase nişte sunete nearticulate. Se opri.

— Mămico !

Su rămase nemişcată, convinsă că Thuy va adormi din nou. Dar nu se întîmplă aşa. Fetiţa continua s-o cheme cu o voce plîngăreaţă :

— Mămico ! Mămico !

— Sînt aici ! se grăbi să răspundă tînăra femeie. Dormi, draga mea, mă duc să pun apă la fiert.

— Nu ! Nu mai dorm. Vin cu tine !

— Hai atunci, spuse Su şi se întoarse cu spatele spre ea.

Thuy se ridică şi îşi aruncă braţele în jurul gîtului ei. Săltînd-o pe şolduri, Su şi-o puse în cîrcă, cu o mînă sprijinind-o, iar cu cealaltă ţinînd lumînarea, şi, păşind printre picioarele luptătorilor adormiţi, porni spre locul unde ieri dimineaţă instalaseră vatra. Acolo, ea se aplecă s-o lase jos pe Thuy şi picură puţină ceară pe o piatră, pentru a fixa lumînarea.

În timp ce maică-sa făcea focul, Thuy se apropie de ea şi-i spuse cu ochi visători :

— Am avut un „ves“, mamă.

— Se spune vis, o corectă Su.

— Da, un vis. Am văzut o zînă cu nişte aripi frumoase, frumoase. Cred că era zîna despre care mi-a povestit ieri unchiul Ngan. Seamănă grozav cu mătuşa Quyen. Cînd mă striga, avea exact aceeaşi voce. Pe urmă mişca din aripi şi-mi zicea : „Urcă-te repede la mine-n spate şi te duc la tăticu“. Foarte bucuroasă, eu îi zic : „Aşteaptă s-o chem pe mama să meargă şi ea“.

Zîna dă din cap că da. Eu am fugit şi-am început să te strig cît mă ţinea gura. Şi atunci m-am trezit şi nu te-am văzut lîngă mine. De-aia te-am strigat.

Mirată, Su se uită cu atenţie la fetiţă şi o întrebă :

— Cînd ai ţipat adineauri era pentru că vedeai zîna ?

Thuy clătină din cap, deschise ochii mari şi privi fix spre intrarea peşterii, de parcă pe-acolo o luase zîna ca să iasă din vis.

Pe vatră, focul începu să trosnească voios. Flăcările dansau, luminînd fruntea gînditoare a copilei, care-şi continua visul. Şi acelaşi foc, care îmbujora obrazul fetiţei, aducea speranţa în sufletul lui Su. Era bucuroasă de parcă ea însăşi ar fi visat. Ca şi fata ei, vedea din nou desfăşurîndu-se scenele fericite ale întîlnirii apropiate, atît de mult aşteptată, şi retrăită în gînd de nenumărate ori.

Focul înteţit lumina acum un spaţiu mai larg. Patrioţii dormeau adînc somnul adolescenţilor. Licărirea flăcărilor ajungea pînă în cele mai ascunse colţuri ale peşterii şi făcea să danseze pe perete umbra lui Quyen. Su întinse lumînarea fetiţei :

— Luminează-mi drumul, mergem să luăm apă.
Thuy luă lumînarea şi se ridică. Porni înaintea mamei ei, care ducea o cratiţă. Ghemuită lîngă vase, Su vărsă apa cu multă grijă, fără să lase să cadă pe pămînt o singură picătură. Nu mai rămînea decît un singur vas plin cu acest lichid preţios. Toată ziua de ieri, Thuy şi Su nu băuseră fiecare decît cîte o singură înghiţitură, după ce mîncaseră seara un pumn de orez prăjit. Apa fiartă era rezervată celor care luptau, iar o parte servea la prepararea supei pentru răniţi. De fiecare dată cînd vărsa apă în vas, Su îşi simţea sufletul apăsat. Dacă lupta se va mai prelungi cîteva zile, era limpede că nu vor mai avea apă.
— Draga mea, îi spuse ea fetiţei, încearcă să bei cît mai puţin, da ? Am pus apă în cană, dar să nu bei decît o singură înghiţitură, şi numai cînd îţi este foarte sete. Vezi, nu mai e deloc.
Thuy înclină uşor capul, apoi amîndouă se întoarseră la vatră. După ce puse cratiţa pe foc, Su stinse lumînarea. În aceeaşi clipă, Quyen o aprinse pe-a ei şi veni să se aşeze lîngă Thuy, pe care o sărută zgomotos pe obraz. Fetiţa îi înconjură gîtul cu braţele şi-i şopti la ureche cu glas neliniştit :
— Spune-mi, mătuşă, Be o să moară ?
— Da de unde, nu mai vorbi prostii.
Quyen o luă pe Thuy pe genunchi şi-i spuse soră-si :
— Lui Be îi e mai bine. Faptul că i-au amputat braţul l-a slăbit, dar nu mai suferă. Azi-noapte a aţipit un timp.
— Asta-i bine, numai să fii atentă. Mi-e teamă să nu-şi piardă puterile şi să se sfîrşească fără să băgăm de seamă.
— Nici vorbă ! Tot timpul i-am controlat respiraţia. Inima îi bate regulat. Tocmai s-a trezit şi m-a întrebat dacă s-a făcut ziuă. Mi-a spus că braţul nu-l mai doare. „Nu-i aşa că o să scap, surioară ?“ Aşa mi-a spus.
Ascultîndu-şi sora, Su clipi de cîteva ori şi ochii i se umplură de lacrimi, iar Thuy îşi ascunse obrazul la pieptul mătuşii ei.
— Nu ştiam că e atît de curajos, zise Quyen. N-am îndrăznit să-l privesc în timpul operaţiei. Mă strîngea tot mai tare de mînă, fără să lase să-i scape nici un geamăt.
Su tăcu cîteva clipe.

— Cu siguranţă suferea îngrozitor, continuă ea. Dar se stăpînea. Cum să nu suferi cînd ţi se taie un braţ ? Asta s-a făcut întotdeauna cu un ferăstrău, niciodată cu o toporişcă.
— Ba da ! La Dong Khe, eroul La Van Cau...
— Ai dreptate, La Van Cau...
— Ştii, spuse Quyen aplecîndu-se spre sora ei şi coborînd glasul, înainte de operaţie Be m-a întrebat...
— Ce anume ?
— Cîţi ani avea La Van Cau pe vremea aceea. Pentru că nu-mi aduceam exact aminte, i-am spus că douăzeci şi doi sau douăzeci şi trei. Atunci mi-a răspuns : „Dacă el a putut să rabde, o să pot şi eu".
Su nu se mai putu stăpîni. Începură să-i curgă lacrimi pe care şi le ştergea cu mîneca hainei. Thuy plîngea în hohote.
— După operaţie, Nam Nho şi cu mine am izbucnit în plîns. Hai Thep era calm. L-a luat în braţe pe Be. Bietul băiat leşinase şi ne-am speriat cu toţii. Cînd, în sfîrşit, a deschis ochii, toată lumea a răsuflat uşurată.
Su se ridică.
— Mă duc să-l văd. Rămîi aici, Quyen. Ai grijă de cratiţă. Să verşi cîte un litru de apă fiartă în fiecare bidon cu orez. Numai atît.
Plecă, urmată de îndată de Thuy, care se smulse din braţele mătuşii ei.
Quyen rămase lîngă foc. Potrivi bine lemnele şi aşteptă. Cînd apa începu să fîşîie, puse cratiţa jos şi se îndreptă spre galeria exterioară. Cu fiecare pas, întunericul se risipea. Zorii zilei răspîndeau puţină lumină. După o noapte de nesomn, Quyen mergea ca prin vis, se simţea grozav de uşoară. Dispăruse încordarea. Cît de ciudate îi păreau această zi de luptă şi această noapte fără somn ! În aceste douăzeci şi patru de ore, de cîte ori îi bătuse inima de grijă, de duioşie, de bucurie şi de spaimă !
Fata se îndreptă spre locul unde se afla Ngan, şi, în ciuda întunericului, fără să-şi caute drumul cu mîinile. Contrar purtării sale, de obicei rezervată, se lipi de logodnicul ei, strîngîndu-l cu putere. Ngan se miră, dar înţelese pe dată. Nu era o dovadă obişnuită de dragoste, aşa că nici el nu-i răspunse printr-un gest de firească duioşie ; nici măcar n-o sărută. În penumbră, reţinu îndelung capul logodnicei pe pieptul lui. Apoi, încet, o prinse de umeri, o îndepărtă puţin, îi cuprinse obrazul în palme şi se mulţumi s-o privească stă-

ruitor. Nu-i putea desluşi bine trăsăturile. Îi simţea doar răsuflarea ce-i atingea uşor faţa. În ochii lui Quyen citea tot ce ea simţea.

— Ce te face atît de bucuroasă, Quyen ?

Quyen se desprinse de el îngînînd :

— Nimic, chiar nimic, te asigur.

De fapt, nici ea nu ştia exact ce sentimente o însufleţeau. Poate urletele duşmanilor în faţa peşterii, poate spectacolul distribuirii apei cu porţia de către sora ei, sau poate faptul că Be o strînsese cu putere de mînă în timpul operaţiei. Da, cu siguranţă erau toate acestea la un loc.

— Dar tu, Ngan, tu ai dormit azi-noapte ?

— Da, am făcut cu schimbul şi fiecare a putut să doarmă puţin.

— Nam Nho şi cu mine am făcut la fel. Ea l-a vegheat pe Be pînă la miezul nopţii. Apoi, pînă adineauri, a fost rîndul meu.

— E mai bine ?

— Mult mai bine. Eram înnebunită de grijă. Tot timpul i-am pipăit pieptul şi i-am supravegheat răsuflarea...

— E semn bun c-a trecut cu bine prima noapte. Şi eu eram mort de frică pentru el.

Quyen luă bidonul agăţat de centura lui Ngan şi îl scutură uşor. Nici o picătură de apă. Pe tăcute, adună bidoanele şi se întoarse în interior.

După o clipă, pe cînd le aducea înapoi luptătorilor, îl auzi pe Ngan strigînd :

— Atenţie ! Iată-i !

Quyen văzu două sau trei siluete negre năvălind în peşteră. Pînă să se lipească de perete, cineva îi puse piedică şi căzu la pămînt. Ţăcăni apoi o rafală trasă de o armă Thompson, urmată imediat de altele. Avu timp să vadă siluetele negre oprindu-se brusc, clătinîndu-se o clipă şi prăbuşindu-se. Fata se tîrî pînă la o adîncitură în perete. De cealaltă parte îl văzu pe Toï înălţîndu-se, pentru a trage cîteva rafale scurte, şi înţelese că el îi pusese piedica, salvîndu-i astfel viaţa.

Deschiderea peşterii era din nou liberă, fără urmă de duşman. Dar, deodată, cîteva siluete ţîşniră ca nişte săgeţi în faţa peşterii. Spre interior zburară grenade, ce se loviră de stînci.

— Grenade, adăpostiţi-vă ! strigă Ngan.

Grenadele se rostogoleau pe pămînt. Pînă să explodeze, afară reîncepu partida. Fură aruncate alte grenade.

Apoi, o serie de explozii înecară peştera într-un nor gros de fum. Zburau bucăţi de stîncă şi cîteva, de mărimea degetului mare, o loviră pe Quyen în spate. Se pipăi să vadă dacă n-au rănit-o. Din clipa aceea, asurzită de detunături, n-a mai auzit nimic ; trăgea pe nări mirosul prafului de puşcă. Deodată, Ngan strigă :

— Pregătiţi-vă pentru un salt înapoi. Atenţie ! Cînd strig : „Înainte !", fugiţi înăuntru !

Exploziile îi acopereau vorbele. Contrar celor petrecute ieri, duşmanii nu mai încercau să pătrundă în peşteră. Se mulţumeau să facă salturi dintr-o parte într-alta a intrării, sau să se ascundă după cîte o stîncă şi să lanseze grenade în interior. Exploziile grenadelor MK3 erau atît de puternice, încît Quyen îşi simţea pieptul apăsat, ca zdrobit de o lespede grea.

Părăsirea adăposturilor în acest moment era o adevărată problemă. Zadarnic pîndea Ngan o clipă potrivită. Grenadele anulau orice ocazie. Exploziile nu încetau. Abia se ridica şi trebuia să se arunce din nou la pămînt. „După pregătirea terenului cu grenade, îşi zise el, vor da asaltul şi vom fi strînşi cu uşa." Îşi pregăti o grenadă şi strigă :

— Pregătiţi grenadele !

La urma urmei, vom muri cu toţii aici, gîndi el, gata să înfrunte această eventualitate. Dar urmă un moment de acalmie. Se ridică imediat, luă într-o mînă puşca Thompson, zvîrli o grenadă afară şi strigă :

— Înainte !

Fiecare o luă la fugă. Ngan le acoperi retragerea cu rafale scurte. Apoi, alergînd, îşi ajunse din urmă tovarăşii. Dădu ordin să se oprească la prima cotitură. Grenadele nu puteau ajunge pînă acolo şi, în plus, stîncile limitau efectul schijelor. Odată ajuns lîngă ai săi, Ngan îi auzi întrebîndu-l :

— Şi Quyen ? Unde e ?

Ngan începu să zbiere :

— Quyen ! Quyen !

Nici un răspuns. Ngan se răsuci pe călcîie şi o luă la fugă spre intrarea în peşteră. Toï îl urmă strigînd :

— Ngan ! Lasă-mă pe mine !

Dar Ngan dispăruse. Se tîrî dintr-o scobitură în alta, chemîndu-şi logodnica. Se împiedică de un picior. Era Quyen, culcată pe burtă, cu braţele sub piept. Speriat, Ngan o luă în braţe, îi ascultă respiraţia. Răsufla. Îi pipăi tot trupul. Nici o urmă de sînge. Îşi puse cureaua armei pe umăr şi, cu Quyen în braţe, puţin aplecat, alergă spre interior.

Afară se făcuse ziuă.

Un căpitan burduhănos, îmbrăcat cu un pantalon scurt, în dungi, de culoare roşu-închis, cu pistolul în mînă, îşi îndemna soldaţii :

-- Daţi-i înainte ! Să-mi goliţi toate lăzile !

Soldaţii alergau spre lăzile deschise, scoteau grenade nou-nouţe şi le împărţeau. Fiecare luă cîte două şi smulseră cu dinţii capsulele. Apoi se rînduiră cu grijă pe ambele părţi ale peşterii, ca să arunce din fugă grenadele în interior.

Din zori, căpitanul pusese să fie aduse patruzeci de lăzi cu grenade pentru a pune în aplicare planul „atacurilor masive", dictat de cei doi consilieri americani sosiţi în ajun. Fiecare ladă conţinea douăzeci de grenade. Aproape zece lăzi erau de pe acum golite, deci cam două sute de grenade. Un fum gros acoperea intrarea peşterii. Nu se mai vedea nimic, dar căpitanul continua partida. Oamenii lui erau frînţi de oboseală. Tot smulgînd inelele de la grenade, ajunseseră să-i doară pînă şi dinţii.

Soarele era deja sus cînd inamicul isprăvea cele patruzeci de lăzi. Încetul cu încetul, fumul se lăsase pe pămînt. Căpitanul ordonă intrarea cu forţa în peşteră, dar oamenii şovăiră.

— Fir-ar să fie ! zbieră furios ofiţerul. Sînt toţi morţi înăuntru, de ce vă mai e frică ?

Cu un pistol Colt 12 în mînă, îşi îmbrînci oamenii.

— Daţi-vă la o parte, bandă de căcăcioşi ! Mă duc eu !

Plin de sine, o luă la fugă spre intrarea în peşteră. Garda îl urmă cu un aer la fel de sfidător.

Dar abia făcu un pas în peşteră, că şi primi un glonţ în plin obraz şi se prăbuşi. Îl văzură zvîrcolindu-se în perdeaua de fum, scăpînd din mînă pistolul cu care nu avusese timp să tragă nici măcar un glonţ. Trupul i se încordă.

ca al unui peşte căruia i s-a zdrobit capul. Însoţitorii lui bătură în retragere, lăsîndu-l în voia soartei. Sîngele îi acoperise faţa, colorînd-o la fel cu pantalonii. Şi fumul, care continua să se aşeze, îl învălui încetul cu încetul.

2

— Quyen ! Quyen !

Su încerca s-o readucă în simţiri pe soră-sa. O ţinea în braţe. Fata continua să stea cu ochii închişi. Thuy se aruncă peste ea :

— Mătuşă ! Mătuşă !

Su nu găsise nici o rană pe trupul ei. Desigur, Ngan avea dreptate. Era vorba de o comoţie datorată exploziilor. Su îi frecă cu putere pieptul, dar Quyen nu se mişcă. Stătea culcată cît era de lungă în braţele soră-si şi păru-i despletit atingea pămîntul.

Aprinseră o lumînare pentru ea, la fel cum făcuse şi ea pentru Be. Sub lumina palidă, obrazul ei părea livid, sprîncenele-i arcuite erau uşor încruntate, iar buzele întredeschise, de parcă urma să continue o poveste întreruptă. Su era speriată de tot. Avea impresia că ţinea în braţe pe micuţa Quyen din anii copilăriei. Căci Su fusese dădaca surioarei mai mici şi o legănase cu aceleaşi cîntece cu care mama legănase somnul ei mai înainte. Pe această soră iubită, tatăl lor n-o zărise decît o singură dată, atunci cînd, într-o după-amiază furtunoasă, trecuse prin faţa casei escortat de miliţieni în uniformă, spre dealul unde urma să fie împuşcat. De cîte ori n-o dusese Su în braţe, fie coborînd cu greu treptele, fie plimbîndu-se pe sub manghieri. Mai tîrziu, cînd crescuse, Quyen era tovarăşa ei preferată de joacă. Îi dădea întotdeauna porţia cea mai mare de prăjitură, fructele cele mai zemoase. Şi acum, zăcea aici fără viaţă ! Su îşi făcea amarnice reproşuri pentru că o lăsase să împartă apa, cînd, de fapt, ea ar fi trebuit să facă acest lucru.

— Mătuşă ! Mătuşă !

Thuy era din ce în ce mai îndîrjită. Ţipînd şi plîngînd, se arunca peste Quyen, îi îmbrăţişa picioarele. Era destul s-o priveşti ca să-ţi dai seama cît de mult îşi iubea mătuşa. Faţa-i era scăldată de lacrimi.

Su continua să-i facă masaje. Faptul că tînăra fată respira și inima îi bătea, o făcea să nu-și piardă speranța. Deodată, Quyen fu scuturată de un fior, clipi de cîteva ori și deschise puțin ochii. În culmea bucuriei, Su strigă :

— Deschide ochii ! Trăiește !

Apoi începu să plîngă, spunînd :

— Quyen ! Sînt aici ! Sînt aici, draga mea !

— Mătușă ! Mătușă !

Tînăra fată făcu ochii mari. Cu o privire rătăcită, ca și cum n-ar fi recunoscut pe nimeni, se uită la sora ei, apoi la cei din jur. Închise imediat ochii la loc, ca pentru a se cufunda în somn.

Speriată, Su îi ridică puțin capul. Dar se liniști pe dată, văzînd cum pe buzele lui Quyen flutura un surîs. Deschise din nou ochii, de data asta cu o privire absolut conștientă.

— Su, unde sînt ? întrebă cu glas slab.

— În peșteră, unde în altă parte ! Nu-ți amintești nimic, Quyen ?

— Ba da !

Quyen se ridică şi-şi pipăi trupul cu îngrijorare.
— Unde sînt atinsă ?
— Nu eşti rănită !
— Aşa e, ce frică mi-a fost de schije ! Şi bidoanele ?
Îşi duse mîinile la piept :
— Mă doare aici !
Se lăsă să cadă din nou în braţele lui Su, care murmură :
— Din cauza exploziilor... Aproape o mie de grenade, gîndeşte-te ! E o minune că n-ai murit.
Quyen îşi privi sora şi şopti :
— Ei sînt tot acolo ?
— Da ! Dar n-au putut să intre.
— Am leşinat acolo, nu-i aşa ? A durat mult timp ? Cine m-a adus aici ?
Nam Nho interveni :
— Timp de cincisprezece minute n-ai ştiut de tine, draga mea ! Cine te-a adus aici ? Cine altul, dacă nu dragul tău Ngan !
— Cînd te gîndeşti că nu mi-am dat seama de nimic ! spuse Quyen încurcată.
— Aşa a fost ! Toată lumea s-a retras şi tu ai rămas leşinată într-o adîncitură ! Cînd şi-au dat seama, Ngan a pornit să te caute cu riscul vieţii lui. Dacă mai întîrzia puţin, se termina cu tine, draga mea !
Zîmbetul şi culorile apărură pe obrazul lui Quyen. Moartea dispăruse de pe chipul ei, lăsînd repede locul unei puternice însufleţiri. Surîsul ei deveni din nou maliţios, ca pentru a spune : „V-am păcălit doar, cum aş fi putut eu muri ?". Ca să dovedească tuturor că se simţea excelent, fata se ridică, dînd la o parte braţele surorii ei. Dar Su o apucă zdravăn, o duse spre culcuş, şi o aşeză acolo, cu obrazul încă scăldat în lacrimi, Thuy bătu veselă din palme. Cînd mama ei se îndepărtă, fetiţa se cocoţă lîngă mătuşă, îi luă mîna şi începu să i-o mîngîie. Quyen o trase spre ea şi-i şterse lacrimile :
— Credeai c-am murit ?
Thuy dădu cu candoare din cap, apoi se lungi lîngă ea, cu ochii închişi, cu mîinile şi picioarele ţepene.
— Uite aşa erai !

Se ridică imediat, scoase din buzunar un pumn de „com dep“ [1] şi le puse în palma mătuşii ei :

— Poftim ! Ţi le dăruiesc ! Hai, mănîncă !

Quyen ridică mîna cu băgare de seamă şi zise rîzînd :

— Prea puţin ! Doar o înghiţitură !

— Asta-i tot ce mi-a mai rămas ! spuse tristă fetiţa.

— Am glumit. N-am nevoie. Mănîncă tu, draga mea, şi-ţi mai dau încă un pumn de „com dep“.

Dar Thuy nici nu vru să audă. A obligat-o pe mătuşa ei să deschidă gura şi i-a pus în gură, cu mîna ei, cîteva boabe prinse între degete.

Quyen mestecă boabele mirositoare gîndindu-se la ce i se întîmplase. Siluetele duşmanilor care traversau peştera ; picioarele lui Toï trîntind-o la pămînt ; zgomotul asurzitor al exploziilor pe cînd se cuibărise în adîncitură. Pînă atunci a fost conştientă. Îl auzise pe Ngan ordonînd retragerea. Oare ceva mai tîrziu îşi pierduse cunoştinţa ? Da, da ! ceva mai tîrziu... acum îşi amintea. Îşi spuse drept consolare : „Asta înseamnă să leşini... adică să nu mai simţi nimic“. Îşi aduse aminte cu bucurie de cuvintele lui Nam Nho. Ngan fusese cel care se întorsese din drum ca s-o caute şi o adusese pe braţe. „I-a fost teamă să nu mor. Acum este ocupat cu contraatacul, şi probabil nici nu ştie că mi-am venit în fire.“

Exploziile grenadelor nu se mai auzeau. Doar rafale intermitente trase de arme Thompson şi împuşcături izolate de Garant. Quyen se ridică brusc. Abia apucase să pună picioarele pe pămînt, cînd simţi un junghi puternic în piept. Apăru Su care o întrebă :

— Unde vrei să te duci ? Ce ai ?

— Nimic... o mică durere în piept.

— Odihneşte-te... n-ai voie să te duci nicăieri.

Su o obligă pe sora ei să se culce la loc, adăugînd :

— Vin de-acolo. Toată lumea e bine sănătoasă. Au respins trei atacuri inamice. Ngan e foarte bucuros de cînd a aflat că ţi-ai revenit. Spune că a fost un noroc că a putut să te găsească la timp, pentru că imediat după asta, cei de dincolo au atacat.

---

[1] Dulciuri făcute din boabe de orez vîscos (n.a.).

— Dar aud că se trage încontinuu !

— Sînt ai noştri care trag în inamici, în timp ce aceştia încearcă să-şi care morţii.

Quyen îşi regăsi calmul. Cu ochii îndreptaţi spre lumina opacă ce se strecura printre crăpături, ciuli urechea ca să-şi dea seama dacă lupta a încetat. Linişte. Nimic altceva decît un zgomot confuz de voci.

Ngan era acolo de cîtăva vreme, privindu-şi fix logodnica, fără ca ea să bage de seamă. Obrazul tînărului era încă crispat, iar transpiraţia de pe frunte îi picura pe gulerul cămăşii. Dar, văzînd-o pe Quyen cum se uita ţintă în tavan, gînditoare, nu-şi putu stăpîni rîsul. O apucă brusc de picior. Quyen, speriată, şi-l trase repede. Ngan veni în faţa ei şi fata, ca împinsă de un resort, se ridică în capul oaselor şi-l apucă de mînă :

— Răule ! M-ai speriat !

— Dar tu ! Abia ţi-ai revenit şi-ţi arde de glume ! Respectele mele !

— Cînd te-ai retras m-ai lăsat singură acolo...

Sprijinindu-se în braţe, Ngan sări pe patul improvizat. Patul armei se izbi cu zgomot de stîncă. Lăsă arma şi, răsuflînd greu, se lăsă să cadă peste Thuy. Fetiţa rîse de bucurie.

Privindu-şi logodnica, Ngan continuă :

— Ai dreptate, te credeam moartă !

— Nici vorbă ! Aş fi ieşit din încurcătură şi fără tine, tîrîndu-mă spre interior.

— Asta-i bună ! Fără mine te-ar fi luat dumnealor ca din oală. Nerecunoscătoareo !

— Dacă-i aşa, de ce să n-o laşi pe ingrata asta în voia soartei ? De ce te-ai străduit s-o cari înapoi ?

Ngan zîmbi fără să zică nimic. Thuy se ferea să facă vreo mişcare, pentru ca Ngan să-şi poată sprijini capul pe burta ei.

— După ce te-am adus aici, am mai încasat o grămadă de grenade. Apoi a urmat asaltul. Am izbutit să dobor un tip dintr-o singură lovitură. Grozav de spectaculos, să ştii ! Purta un pantalon scurt de culoarea sîngelui. Au venit doi să-i ia trupul, ceea ce i-a permis lui Dat să doboare şi el unul. Acum e linişte. Ba Ren şi Hai Thep sînt cu ochii în patru.

După ce rosti aceste cuvinte, Ngan închise ochii. Quyen ar fi vrut să mai stea de vorbă cu el, dar se stăpîni. După o clipă, tînărul începu să sforăie. Quyen îi sprijini capul, pentru ca Thuy să se poată elibera de povară, apoi împături prosopul pe care-l avea la gît şi-l strecură sub capul logodnicului. Şterse încetişor picăturile de transpiraţie ce broboneau fruntea iubită şi rămase aşa, privindu-l cum doarme. Ngan nu o mai vedea, aşa că-şi putea da frîu liber duioşiei. Privirea tinerei fete deveni mai arzătoare cînd constată că, din cap pînă-n picioare, logodnicul ei purta urmele ciocnirilor din acea memorabilă zi. Cămaşa neagră cu mîneci scurte era ruptă la umăr. În jurul lui plutea un miros înţepător de praf de puşcă. La coate avea zgîrieturi care sîngerau, provocate probabil de stînci, poate chiar atunci cînd se tîrîse ca s-o caute pe ea. Quyen scotoci în geanta lui Su, scoase o sticluţă cu mercurocrom şi-i acoperi zgîrieturile.

Încă nu terminase, cînd radioul începu să vorbească.

Hai Thep le strigă :

— Veniţi toţi, veniţi să-l ascultaţi pe Unchiul Ho !

Se înălţă un strigăt de bucurie, urmat de un zgomot grăbit de paşi.

— Sus, sus, Ngan ! zise Quyen cu inima bătînd să-i sară din piept.

— Ce-i ? Ce s-a întîmplat ? întrebă Ngan tresărind brusc din somn.

— Unchiul Ho vorbeşte la radio ! Repede !

Ngan se ridică dintr-o singură mişcare şi-şi luă arma. Thuy se grăbi să i se agaţe de gît. Quyen sări jos şi alergă spre partea de unde se auzeau vocile. Ngan, cu Thuy în spinare, o urmă repede.

Hai Thep duse tranzistorul spre colţul unde erau răniţii şi toţi tovarăşii îl urmară. Se aşeză lîngă Be şi Tham şi dădu aparatul mai tare. Se auzea vocea Preşedintelui Ho. Se făcu linişte. Nu mai răsuna decît glasul acela cald şi limpede :

— În ziua de Anul nou 1961, Nordul a împlinit şapte ani de reconstrucţie economică şi de construire a socialismului, Sudul a împlinit şapte ani eroici de luptă aprigă. Imperialiştii americani se străduiesc să facă din ţara noastră o neocolonie, dar compatrioţii noştri din Sud refuză sclavia. Imperialiştii americani şi clica slugilor lor diemiste au semănat ruina şi doliul...

Cineva izbucni în plîns. Era Su. Quyen, care încerca să se stăpînească, o urmă. În scurt timp toată peştera plîngea, în timp ce vocea Preşedintelui domina

suspinele. Fiecare cuvînt rostit de Preşedinte pătrundea în suflete, umplea peştera de ecourile lui. Încercau să se stăpînească pentru a-i sorbi vorbele, dar fiecare frază provoca un nou val de lacrimi.

Şi cum ar fi putut să nu plîngă ? Timbrul lui era de-ajuns pentru a da frîu liber hohotelor de plîns. Ori, Preşedintele vorbea despre ei tocmai în clipa în care, în acest colţ pierdut de ţară, la Hon Dat, ei erau angajaţi într-o luptă din cele mai înverşunate.

Vocea Preşedintelui continua să răsune la radio :

— Cele paisprezece milioane de compatrioţi din Sud s-au ridicat curajoşi împotriva imperialiştilor americani şi a slugilor lor. Lupta lor beneficiază de sprijinul hotărît al celor din Nord şi de simpatia popoarelor progresiste din lumea întreagă. Ei cîştigă victorie după victorie. Populaţia din Nord trebuie să ţină neîncetat privirea îndreptată spre Sudul eroic, spre acest bastion de neînvins al Patriei !

Ngan, cu Thuy în spinare, stătea ţintuit pe loc. Îl trecu un fior şi simţi un nod în gît. Quyen se lipi de el ; ceilalţi se apropiară unul de altul. Mîna fetei strîngea tot mai tare mîna logodnicului ei. Tham se ridicase în picioare, sprijinindu-se pe piciorul nevătămat ; cu spatele rezemat de stîncă, cu mîini tremurînde, încerca să se agaţe de piatră.

Chiar şi Be se ridicase pe braţul sănătos. Aşezată în spatele lui, Su îl susţinea. Amîndoi aveau faţa scăldată de lacrimi.

3

În seara aceea, n-a mai fost apă nici măcar pentru supa răniţilor. Hai Thep i-a dat lui Su ceea ce-i rămăsese din raţia lui. Nu băuse decît cîteva înghiţituri.

Urmîndu-i exemplul, toată lumea a vărsat ultimele picături în cratiţa adusă de Su. Nu s-a putut umple decît jumătate din vas. Supa avea să fie foarte groasă. Îndreptîndu-se spre vatră, Su şi-a adus aminte de cana de apă păstrată pentru fetiţa ei. „Cu asta, Be şi Tham vor avea o fiertură cum trebuie“ se gîndi ea şi se îndreptă în altă direcţie.

Thuy nu era acolo. Aşezînd cratiţa pe stîncă, Su scoase dintr-o scobitură cana plină pe jumătate. Şovăi îndelung. „De unde va mai bea Thuy apă ?“ se întrebă ea. De-o parte răniţii, de cealaltă fetiţa ei iubită. Rămase descumpănită. Pînă la urmă vărsă apa în cratiţă şi se duse tăcută spre bucătărie. Puse puţin orez în vas, cu inima strînsă că nu putea să spele mai întîi boabele. Apoi rămase să supravegheze supa, gîndindu-se neîncetat la apa care lipsea. Problema aceasta preocupa pe toată lumea, dar femeia simţea că pe ea o priveşte în mai mare măsură decît pe ceilalţi. Nu era răspunzătoare de această lipsă, dar o chinuia mai mult decît pe restul luptătorilor gîndul lipsei alimentelor şi a apei. Era ceva înnăscut la ea. Totdeauna cedase partea sa celorlalţi, atît în familie, ca şi printre tovarăşi. Pentru ea era o bucurie. Su nu făcea parte din acea categorie de femei care-şi găsesc fericirea în satisfacerea propriilor dorinţe. Ea era fericită de fericirea mamei, a tatălui, a surorii, a tovarăşilor ei ; cînd devenise mamă, păstrase totul pentru fetiţa ei. De cînd intraseră în peşteră, băuse mai puţină apă decît oricare altul. O singură înghiţitură, de ieri, la prînz. De-altfel, numai ea ştia asta. Nu că nu i-ar fi fost sete, din contră... În momentul acela, după ce mestecase cîţiva pumni de orez prăjit, era chinuită de sete. Se gîndea la cursul limpede al Pîrîului ţiparilor. Şi dacă sub pavăza nopţii s-ar duce să aducă apă ? La urma urmei nu era ceva imposibil. Inamicul nu putea totuşi supraveghea pîrîul pe toată lungimea lui. Cînd supa fu gata, Su umplu o cană şi-o duse lui Tham. Apoi se strădui să-i dea cu lingura lui Be să mănînce. În timp ce-i ştergea buzele, Be ceru :

— Dă-mi puţină apă !

Su fu obligată să-i mărturisească adevărul. Băiatul clipi de cîteva ori şi rămase tăcut. Părea că n-o crede întru totul. Su îl mîngîie pe păr :

— N-a mai rămas deloc, dragul meu, dar la noapte o să mă duc să-ţi aduc.

— Ai să-mi dai imediat ce te întorci, nu-i aşa, surioară ?

— Îţi făgăduiesc.

Cînd să plece, Be o prinse de mînă, implorînd-o :

— Nu pleca, rămîi cu mine. Singur, mor de plictiseală.

Su trebui să-i facă pe voie. Cu ochii aţintiţi în tavan, Be începu să-i povestească :

— Azi la prînz, ascultîndu-l, aveam impresia că Unchiul Ho e aici. Mă gîndeam că ştie şi de operaţia mea. Chiar aşa. Ascultîndu-l, mă gîndeam că ştie că aici ne batem pe viaţă şi pe moarte, că nu mai avem apă...

Aşadar, Be gîndea la fel ca şi ea. Îl luă de mînă şi-i zise :
— Sigur că Unchiul Ho ştie tot despre suferinţele noastre, de curajul nostru. A spus : „Sudul a împlinit şapte ani eroici de luptă aprigă". Ţi-aduci aminte ? Ştie tot, ascultă-mă pe mine.
— Ai băgat de seamă că-i tremura puţin glasul ? Ascultîndu-l, mi-am zis că nu-i mare lucru să-ţi pierzi un braţ ; ce mă mînie, e că am fost rănit din prima luptă şi nu mai pot...
— Nu te necăji. O mulţime de ciungi au continuat să lupte.
— Îndată ce mă vindec, voi cere să rămîn printre luptători. Dacă o să mai fiu în viaţă în ziua reunificării, o să-i scriu Unchiului Ho o scrisoare ca să-i spun că la cutare dată, cutare oră, aveam un braţ amputat şi-l ascultam vorbind la radio, în peştera din Hon Dat... Spune-mi, o să pot să-i scriu toate astea ?
Pe Su o mirau gîndurile lui Be. Stătu o clipă să reflecteze, apoi îi răspunse :
— Sigur că da, dar de ce să aştepţi ziua reunificării ? Ai să scrii de îndată ce vei fi sănătos !
Be era în acelaşi timp şi bucuros şi îngrijorat :
— Nu ! Nu se poate, eu nu sînt demn să-i scriu, ai să-i scrii tu !
— Cum aşa ! O meriţi din plin !
— Nu ! Nu ! Nu se poate !
După aceste cuvinte, Be îşi înălţă privirea spre bolta peşterii. Era cu neputinţă să-i urmăreşti cursul gîndurilor. Era oare hotărît să-i scrie Preşedintelui ? În orice caz, gîndul acesta şi cuvintele lui Su îl făcuseră fericit.
Lumina slăbea. Curînd, avea să se însereze. Su nu mai putea distinge trăsăturile lui Be. Nu mai simţea decît respiraţia uşoară şi căldura mîinii pe care o ţinea într-a ei. Cînd vru să aprindă o lumînare, Be îi spuse :
— Nu-i nevoie, nu risipi lumînările !
Su rămase nemişcată.
În întunericul care se strecurase, ghemuită, cu genunchii la piept, Su îşi desfăcu încet cocul. Părul îi căzu pe umeri, mai să atingă stînca. Şi-l aduse în faţă, încercînd să-l descurce. Într-adevăr, avea un păr bogat şi mătăsos. De fiecare dată cînd îşi făcea cocul, nu uita să-l mîngîie îndelung. Fără să aibă darul vorbirii, acest păr strălucitor părea să aibă un suflet şi o viaţă proprie. Pentru Su, părul ei avea un glas anume, care-i vorbea duios de fiecare dată cînd îl mîngîia astfel. Îi amintea de soţul ei, căruia îi plăcea să-şi treacă mîna prin el. I-o

amintea şi pe maica Sau, care de multe ori îi turna apa ca s-o ajute să-l spele. Cu siguranţă că maicii Sau treaba asta îi făcea mare plăcere, cu toate că uneori îi striga : „Ia te uită, sînt zece zile încheiate de cînd nu te-ai spălat pe cap, Su“ sau atunci cînd îi turna apă : „Freacă mai tare, fata mea, mai tare !“ Su nu-şi putu stăpîni un zîmbet, amintindu-şi de aceste manifestări de duioşie. I se strînse inima gîndind la neliniştea mamei ei, rămasă singură în casă.

Tocmai îşi făcea la loc cocul, cînd o auzi pe Quyen strigînd-o. Îi puse lui Be lumînarea şi bricheta în mînă, sfătuindu-l :

— S-o aprinzi cînd vei voi.

Ieşi înaintea lui Quyen, care o luă pe după gît şi-i şopti :

— Trong şi Ba Ren au ieşit din peşteră ca să facă o recunoaştere.

— Da ? De cînd ?

— Chiar acum.

— Unde e Thuy ?

— Acolo, cu Hai Thep.

Cele două surori se îndreptară spre ieşirea peşterii.

— Tu eşti, Su ? întrebă Hai Thep.

— Da.

— Mamă ! strigă micuţa Thuy auzind glasul mamei.

— Rămîi acolo unde eşti, draga mea, nu mă depărtez. Spune, frate, o să ne ţină încercuiţi multă vreme ?

— Pînă acum n-am văzut nici cel mai mic semn de retragere. Astă-seară, Dat s-a căţărat în vîrful peşterii şi a observat c-au adus o grămadă de fîn. Mă întreb ce pun la cale.

— Poate încearcă să ne afume, spuse Quyen.

— Tot ce se poate. În orice caz, judecînd după zelul pe care îl depun de două zile, s-ar spune că sînt hotărîţi să termine cu noi. Douăzeci de oameni omorîţi în peşteră nu reprezintă cine ştie ce ispravă grozavă pentru ei, doar că urmăresc să slăbească moralul alor noştri aici şi în alte părţi. De aceea, a-i ţine în şah este pentru noi de mare importanţă. Victoria este posibilă dacă izbutim să facem rost de apă şi dacă jos, în sat, ai noştri declanşează o luptă strînsă. Partea slabă a duşmanului constă în aceea că nu poate rămîne o veşnicie aici. În ce ne priveşte, nenorocirea e că sîntem complet rupţi de sat.

— Cu siguranţă că ai noştri nu-i lasă în pace, spuse Su. Soţia ta şi altele, ajutate de Tam Chan, ştiu bine ce au de făcut. Cît despre apă, să aşteptăm întoarcerea celor plecaţi în recunoaştere. Dacă se poate ajunge la pîrîu, noi, femeile, ne luăm sarcina asta, pentru că sîntem mai obişnuite decît voi să purtăm vase.

— Da, să aşteptăm.

Hai Thep dădu drumul la tranzistor şi prinse Radio Hanoi. Se auziră sunetele unui monocord. Erau primele note din cîntecul : *Pe malul lui Hien Luong.* Cu siguranţă, muzicantul era cam emoţionat atunci cînd făcea să vibreze coarda instrumentului. Uneori, s-ar fi zis că-şi ţine respiraţia, de unde şi sunetele acela disperate care se opreau cîteodată, pentru ca apoi să devină mai jalnice, mai pasionate. O duioasă mărturisire care se prelungea. Şi, cînd un glas de fată işi înălţă cîntul în cea de-a doua strofă, vibraţiile instrumentului încă mai răsunau.

Quyen simţi pe umăr apăsarea uşoară a bărbiei lui Su şi în acelaşi timp, în jurul taliei, strînsoarea braţelor ei. Înţelese că sora ei era tulburată. Cîntecul vorbea despre fidelitatea conjugală, de parcă ar fi fost scris anume pentru ea. Quyen şi Su notaseră cuvintele acestei melodii, dar Quyen n-o auzise niciodată pe Su cîntîndu-l.

Cînd muzica încetă, Su continuă să stea nemişcată. După o vreme, se desprinse de umărul surorii ei şi-i spuse lui Thuy :

— Hai să ne culcăm, draga mea !

Ascultătoare, Thuy îi înconjură gîtul cu braţele.

— Cheamă-mă, cînd se vor înapoia. Mă duc s-o culc pe Thuy.

Cu copila în spate, Su se îndreptă spre interior. Pe drum, simţind că Thuy îşi pusese capul pe umărul ei, întrebă :

— Dormi, Thuy ?

Fetiţa nu răspunse. Respiraţia ei uşoară şi caldă o gîdila pe ceafă şi Su păşi cu şi mai mare atenţie, ca să n-o trezească. Se urcă pe stînca care le servea drept pat şi, după ce se aşeză, se lăsă uşor pe spate, astfel că Thuy continuă să doarmă dusă. Instinctiv, copilul se agăţă mai tare de maică-sa, înainte de a-i da drumul.

Su o acoperi cu ştergarul pe care-l avea la gît. Pentru că noaptea era răcoroasă, îşi scoase şi haina şi o întinse peste ştergar, ca lui Thuy să-i fie ni-

ţel mai cald. Acum nu mai avea pe ea decît o bluză din mătase neagră cu mîneci scurte. „E cea mai potrivită pentru adus apă“, gîndi ea. Înainte de a lua lanterna ca să iasă, o înveli cu grijă pe Thuy. Thuy nu o strigă şi totuşi, lucru curios, Su şovăi să se îndepărteze. O forţă supranaturală o ţinea pe loc. Se întoarse doar ca să se aplece deasupra copilei şi să-i asculte răsuflarea. Apoi plecă. Dar acest gest neînsemnat avu darul s-o liniştească.

Bărbaţii nu se înapoiaseră.

— Doarme ? o întrebă Hai Thep.

— Da.

— Mare lucru şi cu copiii ăştia ! Nici chiar războiul nu le strică somnul.

Quyen nu mai putea sta locului.

— De ce nu s-au întors încă ? Mă întreb dacă totul e în ordine.

Se aşeză pe o stîncă. Chiar în clipa aceea se auzi vocea lui Trong :

— Hai Thep ! Hai Thep ! Unde eşti ?

— Aici ! Pe aici !

Secretarul celulei de partid se ridică să-i întîmpine pe Ba Ren şi pe Trong, care tocmai pătrundeau în galerie.

— Ei, cum e ? zise Hai Thep.

— Pregătiţi-vă să mergeţi după apă, spuse Ba Ren. Sînt cantonaţi pe celălalt mal. Pe partea asta nu-i nimic.

— Sînteţi siguri ?

— Mai mult ca siguri. Dar trebuie să mergem imediat, căci oricînd poate interveni o schimbare.

— Atunci, să mergem ! spuse Su. Vasele sînt aici, Quyen ?

— Sigur că da.

— Tu nu te duce, Quyen, interveni Hai Thep. Eşti încă prea slăbită.

— Ba nu, mă simt foarte bine.

— Ai să rămîi aici ! spuse hotărît Ba Ren.

— Aşa e, rămîi aici, Quyen. Cheam-o pe Nam Nho să meargă cu mine.

Fata o ascultă fără tragere de inimă. După o clipă, se întoarse cu Nam Nho. Ba Ren le instrui pe tinerele femei :

— Linişte perfectă, da ? Ne urmaţi pe nesimţite, s-a înţeles ?

Cu o mişcare scurtă, Trong îşi îndreptă puşca pe umăr.

— Haidem !

Cele două femei îşi sumeseră pantalonul pînă la jumătatea pulpei, apoi, cu vasele aşezate pe cap, îi urmară pe Trong şi pe Ba Ren. La intrarea în peşteră, Ngan şi ceilalţi bărbaţi care făceau de strajă le recomandară prudenţă. Mirosul de praf de puşcă umplea nările lui Su. Dar odată afară, respiră adînc, descătuşată de atmosfera apăsătoare care domnea în peşteră.
Îndoiţi de mijloc, toţi patru străbătură în fugă o porţiune descoperită. Su închidea şirul, ţinînd cu mîinile vasul de pe cap. Cînd ajunseră lîngă livada de cocotieri, încetiniră mersul şi începură să înainteze pe bîjbîite. Deodată, panglica de lumină a unei lanterne mătură în faţa lor întunericul. Un grup de soldaţi trecea la zece metri de ei. Apoi, lumina se stinse. Se auzea foşnetul frunzelor uscate, călcate de cizme. Duşmanul se depărta. Îşi continuară mersul şi ajunseră astfel la malul pîrîului. Ca să se apropie de apă, trebuiau să treacă peste un banc de pietriş. Cu armele pregătite, Trong şi Ba Ren făcură semn celor două femei să pornească. Su şi Nam Nho alergară spre malul rîpos. Sosită prima, Nam Nho îşi cufundă vasul în apă. Su i se alătură în grabă. Se auzea cum duşmanii vorbesc pe celălalt mal. În corturile luminate de lămpi cu acetilenă, soldaţii jucau cărţi şi discutau zgomotos.
Su îşi umplu calmă vasul. Lîngă ea, Nam Nho bea apă din pumni. Apoi îşi puse vasul pe cap şi urcă malul rîpos. Su vroi să bea şi ea cîteva înghiţituri, dar văzînd că tovarăşa ei se îndepărtează, o urmă îndată.
În livada de cocotieri, Su îşi spuse : „Totul merge bine".
Ba Ren şi Trong erau din nou în frunte, iar Su închidea coloana. Înainta cu braţele întinse în faţă. Şi totuşi, de cîteva ori, se împiedică de rădăcini, riscînd să-şi piardă preţioasa apă. Cînd se poticni din nou într-o ramură de palmier, se opri, puse jos vasul şi aruncă în el cîteva frunze pentru ca apa să nu se mai mişte atît. Tocmai îşi aşeza vasul pe cap, cînd mai multe lanterne se îndreptară spre ea. Unul dintre soldaţi izbuti s-o apuce de păr şi, trăgînd sălbatic, o trîntiră la pămînt. Patru soldaţi se aruncară peste ea şi o imobilizară. Sublocotenentul Ba, cu carabina în mînă, veni să se uite la necunoscuta pe care oamenii lui o legau.
— Cineva care a mai fost la Hon Dat să vină s-o recunoască !
Un soldat se apropie. De la prima privire strigă :
— Ah, e Su !
— O cunoşti ?

— Da, o Viet Cong sută-n sută.

Sublocotenentul îi aruncă o privire plină de ură, o apucă de haină şi rosti sumeţindu-şi bărbia :

— Te cheamă în adevăr Su ?

— Da.

— Cu cine erai ?

— Cu mai mulţi. Acum sînt în peşteră.

— Cu apă ?

— Bineînţeles.

Ofiţerul izbucni în rîs :

— Foarte bine ! Splendid !

Su căscă ochii fără să priceapă. Bărbatul îşi înfundă mîinile în buzunarele pantalonului şi spuse rar şi apăsat :

— Am otrăvit pîrîul.

Su scoase un ţipăt ascuţit. Instinctual, se aplecă înainte, de parcă ar fi vrut s-o ia la fugă spre peşteră. Dar nu putea face un pas. Un soldat, cu mîna în părul ei, o ţinea pe loc.

Ofiţerul rînji :

— Nu mai ai de ce să alergi. Tovarăşii tăi vor crăpa toţi, pricepi ? Hai ! Gata ! Duceţi-o !

Su era tîrîtă de soldaţi. Părul îi ajungea pînă la călcîie. Făcea eforturi disperate să reziste. Fiecare pas care o îndepărta de Hon Dat i se părea ca de plumb. Ar fi vrut să ţipe în gura mare ca să-i înştiinţeze pe cei din peşteră să nu bea din apa adusă de Nam Nho. Se gîndea îngrijorată la fata ei, la soră şi la toţi tovarăşii. Se opri din mers şi le strigă în faţă celor ce-o escortau :

— Fiare ! Laşi !

Furios, sublocotenentul o lovi cu patul puştii în spate. Căzu. La lumina lanternei, bărbatul observă că prizoniera plînge. Rînji :

— Cum poate să facă parte din Viet Cong una ca tine, care plînge doar din pricina unei lovituri ?

Su făcu o mutră dispreţuitoare.

— Te-nşeli ! Află că nu lovitura m-a făcut să plîng, ci gîndul la ai mei.

4

Xam nu-şi putu ascunde bucuria la vestea că Su a fost arestată. Se ridică din aşternut, îşi mişcă plin de grijă braţul rănit, făcu vreo cîţiva paşi prin cort şi apoi se aplecă să iasă.

Mercenarii ajunseseră pe celălalt mal. Traversînd pîrîul, o împinseseră pe Su, care căzuse pe spate. Apa nu-i ajungea decît pînă la genunchi ; Su mergea desculţă şi părul ei plutea uşor pe apă. Ajunsă pe mal, îi înfruntă pe soldaţii ce învîrteau în aer lămpi orbitoare cu acetilenă. La lumina lor, Su îl zări pe Xam care, nemişcat, cu bărbia proptită în mîna stîngă, îşi purta braţul drept legat de gît. Trecu prin faţa lui nepăsătoare, prefăcîndu-se că nu-l vede. Xam rămase neclintit, fără să facă vreo mişcare, rece ca o statuie. Cînd Su se depărtă, Xam strigă :

— Stai pe loc, tîrfă !

Su se opri fără a-şi întoarce capul. Xam se îndreptă grăbit spre ea, clipind din ochi :

— Ia ascultă, nu mă recunoşti ?

Su îl privi de sus, apoi, fără să răspundă, îşi întoarse privirea.

În cele din urmă, Xam zise :

— La dracu, credeam c-o să vă zidiţi în peşteră. Dar uite că doamnelor şi domnilor li s-a făcut sete ! Şi iată că dau peste tine. Va să zică ţi-am dat drumul ca să te găsesc printre cei din Viet Cong ?

Su i-o întoarse :

— Iar eu ca să te găsesc tot cum te ştiu.

— Cum adică ?

— La fel de ordinar. Cu nişte locotenenţi care vorbesc aşa de vulgar, meritaţi pe deplin denumirea de armată de derbedei cu care sînteţi onoraţi !

Afrontul îl făcu pe Xam să se înroşească de furie. Îşi scoase toporişca şi, ducînd-o la înălţimea ochilor, îi examină tăişul lung şi lucitor. Apoi îşi încruntă sprîncenele şi o puse la locul ei, în teacă.

— Legaţi-o de un stîlp, chiar aici ! zbieră el.

Mercenarii alergară să caute un trunchi de copac pe care-l înfipseră mai apoi în malul pîrîului şi o legară pe Su. Xam se propti în faţa ei şi-i spuse scrîşnind din dinţi :

— Aş avea poftă să te spintec pe loc ca să văd cît de mare ţi-e ficatul[1]. Dar pentru gustul meu, ai muri prea repede. Te mai las să trăieşti cîteva zile ca să te arunc în aceeaşi groapă cu ai tăi !

Xam se răsuci pe călcîie şi intră în cort. Soldaţii controlară încă o dată trăinicia frînghiilor cu care era legată Su, apoi plecară şi ei. Nu rămăsese de planton decît un singur om, şi acesta în faţa cortului lui Xam.

Su avea impresia că funia de paraşută cu care era legată de stîlp îi rodea braţele din ce în ce mai tare. În genunchi, pe pietriş, părul îi acoperea spatele şi tălpile picioarelor. Noaptea devenea mai luminoasă, pentru că luna începea să se ridice. De la locul ei, Su putea zări marea, invizibilă pînă acum cîteva minute, şi care se ivise brusc în faţa ei. Îşi zise : „se ridică luna“, şi deschise ochii mari de tot ca să privească valurile murmurînde. Deodată, parcă toate i se şterseră din minte : toporişca lui Xam, frînghiile care o ţineau legată, sentinela care se plimba prin faţa ei. Pe imensa întindere luminoasă nu mai vedea decît creasta valurilor. Părea că tot sufletul mării înfloreşte în spumă.

Luna celei de-a optsprezecea zi se înălţă aurie. Urca mereu mai sus. Părea un fruct exotic copt, suspendat în azur.

Vremea era liniştită. Marea făcea să se audă eternu-i geamăt. Din cînd în cînd, din larg sufla un vînt călduţ, ce aducea cu sine un gust sărat. Bluza de mătase neagră a lui Su şi părul mîngîiat de vînt se uscau. Împrăştiindu-şi lumina pe mal, luna scoase la iveală silueta ei îngenuncheată şi, odată cu ea, depăşindu-i puţin capul, stîlpul de care era legată. Curînd, părul îi fu luat de vînt. Stîlpul nu se mai vedea. Nimic altceva decît podoaba strălucitoare a părului tinerei femei scăldat în razele lunii. Cu cît se lăsa noaptea, cu atît briza se înteţea. Su nu mai privea luna. Se întorsese spre dealul Hon Dat, a cărui siluetă întunecată se înălţa foarte aproape de ea. Era îngrijorată de moarte pentru că nu ştia ce se întîmpla acolo. Poate fuseseră otrăviţi cu toţii. Cît erau de însetaţi, cum ar fi putut să se stăpînească să bea, văzînd apa adusă de Nam Nho ? Cum ar fi putut bănui că era otrăvită ? „O, Nam Nho ! Te-au

[1] O credinţă vietnameză spune că în ficat stă curajul (n.a.).

ucis surioară !" Își aminti înfiorată că și ea avusese intenția să bea cîteva înghițituri din apa aceea nemișcată. Așa este ! În locul de unde scoseseră apă, pîrîul nu curgea. Bineînțeles, făcuseră un baraj ca s-o otrăvească. „San, dragul meu ! Înțelegi toate astea ? Știi tu de cîtă cruzime sînt în stare dușmanii noștri ?"

În noaptea scăldată de lună, Su își chemă bărbatul și-i vorbi. Își amintea cu durere că tocmai aici, pe malul pîrîului, soțul ei o ajutase odată să-și spele părul. Apoi, îl pieptănase cu mîna lui. Gustase din această fericire chiar pe locul acesta. Acum, totul era schimbat. Acum, o legaseră atît de puternic, încît brațele îi amorțiseră. O dureau coastele în locul unde sublocotenentul o lovise cu patul puștii. Dar ceea ce-i sfîrteca măruntaiele era neliniștea. Nu pentru soarta pe care o va avea, ci mai ales pentru tovarăși, pentru Quyen și pentru comoara care era fiica ei.

Rămase cu ochii deschiși toată noaptea. Luna ajunse la apogeu, apoi coborî în spatele ei. Neliniștea nu i se potoli nici măcar o clipă. Numai în zori, extenuată, ațipi cu capul plecat, în timp ce pîrîul continua să susure încetișor. Briza din larg îi ridica părul unduitor ca valurile.

... Cînd se trezi, se făcuse ziuă. Soldații ieșiseră din corturi și se răspîndiseră pe mal. Xam sosi cu pași mari, deschizînd drumul la doi ofițeri yankei. Aceștia se uitară la Su, apoi rostiră în limba lor :

— Drăguță fata din Viet Cong, cu toate că are o uitătură îndărătnică.

— Da, o bucățică bună.

Soldații începură să treacă pîrîul prin vad. Cei doi americani se smulseră de lîngă Su și-i urmară. Doi soldați îi luară în cîrcă pînă pe celălalt mal. Xam o luă din loc, dar numai după cîțiva pași se întoarse spre prizonieră și-i zise :

— Ai răbdare, drăguțo ! Azi îți aducem toți prietenii din peșteră.

Coborî pe mal. Mai avea și acum brațul în eșarfă. Un soldat îl duse în spate pînă pe celălalt mal. Topită de emoție, Su privi cum se îndepărtau. Pe malul rîpos nu mai rămăseseră decît cîțiva oameni, ocupați cu bucătăria, care, din cînd în cînd, trăgeau cu coada ochiului spre ea. Așezați în jurul vetrei, stăteau de vorbă și priveau pe furiș spre tînăra femeie.

— Nici vorbă să avem niște femei atît de drăguțe, noi, ăștia.

— Păcat că e din Viet Cong !

Cuvintele lor o deranjau, dar în același timp o și amuzau. Fără să rostească vreun cuvînt, Su privea spre larg. Se luminase de-a binelea. În locul reflexe-

lor de aur nu mai vedea decît valuri cu pete trandafirii, schimbătoare și fremătătoare. Bolta cerului trecuse de la violet-deschis la trandafiriu. În răcoarea dimineții, ea deslușí tot ceea ce noaptea nu putuse să vadă. După clarul de lună, ziua îi încălzea inima cu culorile ei vii, dezvăluindu-i Hon Dat-ul în toată splendoarea sa.
Dragostea ei pentru locul natal, ale cărui fructe gustoase îi dăduseră strălucire obrazului, era nesfîrșită. Pe locurile acestea îi legănase maică-sa somnul și cu aceleași cîntece îl legănase și ea pe cel al micuței Thuy. Pe locurile acestea ridicase mîna ca să salute steagul Partidului și învățase astfel să-și iubească mai mult părinții, bărbatul, copilul, sora și tovarășii. Iubea Hon Dat-ul cu toate fibrele trupului ei. Iubea casa aceea pe piloți, cu scara veche de pe care putea să vadă, pe după frunziș, marea și cătunul, ogoarele și muntele Ba The, pe a cărui coastă albastră, în fiecare seară, se profila zborul alb al egretelor.
Niciodată inima nu-i bătuse atît de mult pentru Hon Dat, ca în dimineața aceasta. Așteptîndu-și sfîrșitul, îngenuncheată, iubea mai adînc viața, iubea mai adînc acest pămînt natal pe care un nou răsărit îl lumina cu razele lui. Soarele ajunsese pînă la bancul de nisip și aurea lujerele de bambus ușor aplecate. Tot sătucul de pescari era scăldat în lumină.
Su privea fumul care se înălța deasupra acoperișurilor caselor de pescari. Văzu chiar și năvoadele de nylon care luceau și se legănau în vînt, alături de altele, de un negru uniform. Acum razele o atingeau, i se reflectau în ochi, întîrziau pe păru-i desfăcut, pe umerii ei rotunzi.
Deodată, razele se însuflețiră. Un tir susținut creștea dinspre peșteră. Su se întoarse tresărind. Detunăturile se întețiră. Puști-mitralieră, puști Thompson cu rafale scurte, puști cu tragere mai lentă. Soldații se năpustiră spre pîrîu, îndreptîndu-se spre Hon Dat. Ochii lui Su sclipeau de fericire, căci recunoscuse tirul celor din peșteră. Asculta cu ardoare rafalele amestecate cu urlete. Cu sufletul plin de bucurie, ar fi vrut să sară în sus, să bată din palme, să-și rupă legăturile. „Trăiesc ! Sînt vii ! Se luptă !", gîndi ea.
Un mercenar, în picioare pe malul pîrîului, spuse cu glas tare :
— Cu afurisitele astea de împușcături o să ne mai alegem cu încă vreo cîțiva pe targă.
— Ia ascultă, păi atunci toată povestea aia cu otrava, de care ne-a împuiat capul, ce e ?

— Pe dracu... Se prea poate să fi băut şi să nu aibă nimic. Doar vezi cît e de lung şi de lat pîrîul, cum ar putea să-l otrăvească pe tot ?
Deodată, soldatul îşi aminti de Su. Se întoarse către ea cu o mutră amenințătoare şi, fixînd-o cu degetul, spuse :
— În orice caz, tu, drăguţo, n-ai nici o scăpare. Eşti ca un peşte pe tejghea.
Gata să-i răspundă, Su îi aruncă o privire. Dar îşi zise : „Nu merită osteneala". Dacă se bucura, nu era pentru propria-i soartă. Era pentru tovarăşii ei, care nu muriseră. Luptau şi nu acceptau să fie tîrîţi pînă aici, aşa cum prevestise Xam.
Brusc, împuşcăturile încetară. O puşcă-mitralieră trase rafale lungi. Inamicul riposta. „Fără efect, gîndi Su. Va fi ca şi ieri."
Pe cînd împuşcăturile erau încă în toi, Su văzu un grup de soldaţi ce ieşea din livada de cocotieri, cărînd răniţii.
— Ce-ţi spuneam eu ? întrebă soldatul.
Apoi alergă pe malul rîpos în întîmpinarea brancardierilor.
— Hei, voi ! Cine e ?
Nici un răspuns. Brancardierii coborau panta cu grijă. Aşezară apoi tărgile pe nisip. Printre răniţi putea fi văzut un american, care, urlînd, dădea violent din picioare. Suflînd din greu, brancardierii îşi şterseră transpiraţia.
— Rahat ! Locotenentul a spus că au crăpat toţi pentru că au băut apă otrăvită. Ne-a ordonat să pătrundem în peşteră. Rezultatul : şase morţi, cinci răniţi. Yankeul se duce pe lumea ailaltă.
— Ce spui ? Au intrat şi yankeii în peşteră ?
— Da de unde ! Un glonţ rătăcit.
Zguduit de convulsii violente, americanul zgîria nisipul cu degetele. Apoi, horcăitul încetă, mişcă de mai multe ori picioarele şi capul i se lăsă pe o parte. Şapca îi acoperea faţa. Un soldat se aplecă, trecu un deget prin faţa nasului americanului şi exclamă :
— S-a dus pe copcă !
— A murit ?
— Nu mai răsuflă deloc.
Glasul mercenarului trăda indiferenţă. Cu picioarele depărtate, cu mîinile în şold, se uita nepăsător la american. Dintr-o parte, cineva îi strigă :
— Adu-l aici, dacă nu vrei s-o păţeşti.

— Păi cum ? Ce-i numai el ? Mai întîi trebuiesc evacuaţi răniţii noştri.

Brancardierii îi ridicară pe cei patru mercenari răniţi şi trecură vadul. Sîngele care se prelingea din răni colora în roşu apa pîrîului. Cînd trecură pe lîngă ea, Su văzu picăturile care formau o dîră lungă pe nisip.

Cărară pe celălalt mal al pîrîului şi trupul yankeului. Şapca de pe capul ce se legăna al mortului căzu în apă şi fu luată imediat de curent. Su întrezări un păr castaniu şi un nas coroiat.

Detunăturile se răriseră. Instinctiv, Su înţelese că se va petrece ceva îngrozitor. Îşi luă inima în dinţi. Auzi clar vorbele soţului ei : „Dacă nu ne lăsăm luaţi prin surprindere, e mai puţin dureros !" Buzele ei şoptiră pentru San :

— Bine, o să fac cum spui. Sînt complet stăpînă pe mine, dragul meu. De data asta, n-o să te mai revăd niciodată. La întoarcere, să nu fii prea trist. Te iubesc, dragule, pentru că ştiu că de şapte ani nu încetezi să te gîndeşti la mine şi la Thuy. Ai să fii nenorocit, cînd ai să te întorci şi n-ai să mă găseşti. Nu fi supărat pe mine, îţi cer iertare. Dacă Thuy va fi acasă, consider-o ca pe un dar al dragostei mele. Priveşte-o atent, ai să mă regăseşti în ea. Nu ştiu încă ce soartă o aşteaptă, dar sînt sigură că e în viaţă, pentru că tovarăşii noştri mai au încă armele în mîini.

Vorbindu-şi, Su avea impresia că San era într-adevăr alături de ea. Apoi se gîndi la mama şi la sora ei.

— Ce faci la ora asta, mamă ? Lucrezi în grădină sau dai de mîncare la porci ? Nu te-am văzut de trei zile... şi probabil nu te voi mai vedea niciodată. S-o creşti pe Thuy în locul meu, mamă ! S-o consideri ca pe Su a ta, cea de altădată. O să ţi se pară că sînt alături de tine mereu.

— Quyen, surioara mea, cu Ngan fericirea îţi este asigurată. Un tînăr cumsecade şi un bun comunist. N-am să fiu de faţă la nunta voastră. Nu-i nimic, sînt bucuroasă de ea pentru tine, şi ştiu că viaţa ta e plină de făgăduinţi. Du la bun sfîrşit toate misiunile, ia-mi locul lîngă mama, veghează asupra lui Thuy. O vei iubi în amintirea mea, nu-i aşa, surioară ?

Şi de astă dată avu impresia că mama şi sora ei sînt acolo şi-o ascultă. Rosti încetişor : „O Thuy, să nu mori, drăguţa mea..." Apoi îşi alintă fetiţa în gînd, strîngînd-o şi sărutînd-o. Totul în gînd.

Su simţise exact, se apropia lucrul de care se temea. Era încă cu gîndul la copilul ei, cînd un grup de soldaţi ce veneau dinspre peşteră se repeziră la ea. Unul din ei îi desfăcu legăturile şi-i spuse :

— În picioare !

Su vru să se ridice, dar eforturile ei fură zadarnice. Picioarele îi erau amorţite. Soldatul o tîrî pe pietriş. Cînd ajunse lîngă apă, tînăra femeie îi spuse :

— Dă-mi drumul, o să merg singură.

Îşi îndoise şi-şi întinsese de cîteva ori picioarele, pentru a putea păşi. Străbătu încet vadul. Ajunsă pe celălalt mal, soldatul îi arătă peştera printr-un gest şi o luă înainte. Cel care o escorta, o întrebă :

— Ştii unde te ducem ?

— Nu.

— Maiorul ordonă să te duc la peşteră. Ai un noroc afurisit.

„Ce vor să facă cu mine ? se întreba Su. Cu siguranţă, vor să joace cuiva o festă. Voi vedea îndată. Întîmplă-se orice, nimic n-o să-mi schimbe gîndurile."

După ce pătrunseră printre cocotieri, cei doi soldaţi o duseră pe Su înaintea ofiţerului care comanda expediţia. Cu pielea obrazului negricioasă, cu chipul osos, maiorul era cu capul descoperit, de bună seamă pentru a-şi arăta părul tuns artistic, pieptănat şi pomădat cu grijă. Avea în mînă un baston scurt, lăcuit, cu cap de argint pe care-l mişca în cadenţă (după modelul generalilor marionetă în timpul acţiunilor militare). Xam şi alţi acoliţi stăteau în jurul lui. La apariţia lui Su, maiorul îşi luă un aer serios. În timp ce o examina din creştet pînă-n tălpi, maiorul lovea uşor cu bastonul în palma întinsă. Apoi, cu un zîmbet perfid, strigă :

— Cum se poate ! O mutrişoară aşa drăguţă să aibă relaţii cu Viet Cong-ul ?

Su se întoarse.

— Ai un bărbat plecat în Nord, nu-i aşa ? Vezi că ştiu tot ? Mai ştiu că ai refuzat să întrerupi orice legătură cu el, aşa cum ai fost sfătuită. Găsesc că ai procedat bine. O femeie credincioasă e demnă de admiraţie.

Su păstră tăcerea. Ofiţerul continuă cu reală plăcere :

— Nu-ţi reproşez că ai refuzat să-ţi renegi soţul, dimpotrivă, te felicit. Dar îmi retrag complimentele cînd e vorba de relaţiile cu cei din Viet Cong. E o adevărată sinucidere.

Su schiţă un zîmbet care voia să spună : „N-ai altceva mai bun de înşirat decît acelaşi refren vechi ? Cei de teapa ta mi-au împuiat urechile cu el !"
Dar, departe de a se opri, ofiţerul voia să-şi dovedească elocinţa. Pălăvrăgi despre „personalism", „progres social", forţele uriaşe ale „guvernului naţional" al lui Ngo Dinh Diem, ai cărui soldaţi erau, ca şi el, de cea mai bună calitate. În cele din urmă, spuse :
— Nu-ţi aştepta bărbatul. Nu va fi nici o reunificare. Atîta timp cît sîntem aici, atîta timp cît Statele Unite sînt aici, nici nu poate fi vorba de aşa ceva !
Nemaiputîndu-se stăpîni, Su răspunse :
— Asta vreţi voi şi americanii. Noi, poporul, gîndim altfel. Socotim că mai curînd sau mai tîrziu o să vă zdrobim, ca să putem reunifica ţara.
— Cum vine asta, să ne zdrobiţi ? întrebă ofiţerul rîzînd, holbîndu-şi ochii. Cam cînd credeţi c-o să vă apucaţi de treaba asta ? Ia te uită, continuă el arătînd cu degetul peştera. Pînă cel tîrziu mîine, tovarăşii tăi vor fi aici în patru labe ! Să ne zdrobiţi ! Cu cîţi oameni şi cîte puşcoci ?
— Vă înşelaţi. N-or să vină.
Zîmbetul perfid se stinse pe buzele ofiţerului. Obrazul începu să-i pălească. Tăcu o clipă pentru a-şi stăpîni mînia, apoi, întorcîndu-se către oamenii lui, întrebă :
— E gata microfonul ?
Cînd i se răspunse că totul era pus la punct, ofiţerul făcu un gest larg.
— Tîrîţi-o pînă aici !
Oamenii lui Xam o împinseră înainte. Maiorul şi Xam se grăbiră să-i urmeze. Un sublocotenent tinerel din serviciile psihologice, cu obrazul plin de coşuri, era deja acolo, cu un microfon în mînă.
Maiorul se apropie de Su :
— Gata cu politeţea ! Ascultă aici ! Ţii la viaţă ? Dacă da, îţi dau cuvîntul meu de onoare că vei scăpa teafără. Dacă nu, te fac să mori cît ai clipi. Acum răspunde !
Su îl privi drept în ochi şi-i spuse :
— Nimeni nu vrea să moară, de ce-aş vrea *eu* să mor ?
Pe buzele ofiţerului apăru din nou zîmbetul.
— Ah, bun ! Şi dumneata ţii la viaţă. Ei bine, continuă el arătînd spre peşteră cu bastonul, nimic mai uşor. Ajunge să spui că te-ai predat şi că ei ar face

bine să-ţi urmeze exemplul. Spune-le că mă port bine cu dumneata şi-mi iau angajamentul să mă port la fel cu toţi cei care vor depune armele şi vor părăsi ascunzătoarea... Asta-i tot. Îţi convine ?

Ofiţerul tăcu şi aşteptă. Omul cu microfonul întinse aparatul în faţa lui Su. Xam îşi scoase dintr-o dată din teacă sabia-toporişcă şi se apropie repede de tînăra prizonieră. Cu mîinile la spate, maiorul urmărea fiecare gest făcut de Su. Era convins că în faţa morţii va capitula. În locul ei, ar fi făcut şi mai mult ca să scape cu viaţă. Peste putinţă ca o femeie, şi încă una drăguţă, să poată spune *nu* vieţii. Şi el ţinea la viaţă, aşa că... !

Dar Su stătea nemişcată şi privea microfonul mic cît un pumn şi ciuruit de găuri, asemeni unui fagure. Ştia că toţi erau acolo, la cîţiva paşi de intrare şi o puteau auzi perfect.

Enervat, maiorul ridică bărbia :

— Ce faci ? Primeşti sau nu primeşti ?

Su făcu un pas înainte :

— Bine, am să vorbesc.

5

În peşteră, oamenii aşteptau cu armele pregătite. O tentativă a inamicului respinsă şi pe urmă, timp de o oră, nimic. Nici un singur asalt. Dar inamicul era tot acolo. Se vedeau bine soldaţii foindu-se printre cocotieri. Aşa că, fiecare stătea pregătit, cu arma în mînă.

— Su este cu siguranţă arestată sau poate chiar împuşcată, îi spuse Ngan lui Hai Thep.

— Mai curînd arestată. Noaptea trecută nu s-a auzit nici un foc de puşcă.

Apoi Hai Thep tăcu. De ieri seară era mereu pus în situaţii neprevăzute. Începutul îl făcuse Nam Nho, care, imediat după întoarcere, fusese apucată de colici. Chipul îi pălise văzînd cu ochii şi i se umpluse de broboane mari de transpiraţie. Bănuitor, Hai Thep o întrebă dacă a băut din pîrîu. După ce răspunse afirmativ, fata se prăbuşi la pămînt. Hai Thep îi băgă un deget pe

gît şi o făcu să vomite un lichid gălbui, suspect. Şi astfel trase concluzia că apa era otrăvită. Datorită vărsăturilor, Nam Nho scăpă cu viaţă. După un scurt leşin îşi veni în simţiri. Apa adusă de la pîrîu a fost imediat aruncată. Problema apei devenea din nou de prim ordin. În plus, Su dispăruse. Nimeni nu închisese ochii toată noaptea. Pe la miezul nopţii, Thuy se trezise brusc strigînd : „Mamă ! Mamă !" Pentru că mama nu apăruse ca s-o alinte, ca de obicei, izbucnise în plîns şi nu se potoli decît atunci cînd Quyen veni s-o legene. Dimineaţa, fetiţa a început să plîngă amarnic cînd a văzut că mama ei nu era nicăieri. Quyen fu silită să-i spună că Su plecase în sat să îndeplinească o misiune.

Dispariţia lui Su semănase nelinişte în toate sufletele. Era îngrozitor, mai rău decît dacă ar fi fost ucisă, pentru că nu se ştia nici măcar ce i se întîmplase. Abia întorşi, observînd că Su nu răspunde la apel, Ba Ren şi Trong ieşiseră din nou s-o caute. Apoi, Ngan îi însoţise într-o nouă incursiune. Răscoliseră fiecare tufiş, căutaseră fiecare cocotier, încredinţaţi că era otrăvită la fel ca Nam Nho. Pînă la urmă, Ngan a fost nevoit să accepte realitatea. Cercetaseră şirurile de cocotieri în lung şi-n lat, fără să găsească cea mai slabă urmă a lui Su.

Noaptea trecu într-o atmosferă de nelinişte. Fiecare se simţea răspunzător de pierderea lui Su, era chinuit de regrete. Fiecare îşi reproşa că nu s-a dus în locul ei. Cu toate că nu trăsese nici un foc de armă, ea avusese grijă de hrana şi de apa tuturor. Prezenţa ei se manifesta prin îngrijiri duioase, paşi fără zgomot, gesturi măsurate. Încă de pe cînd era fată tînără, cucerise prin blîndeţea ei toate inimile. Ca şi pîrîul, frunzişul des sau fructele, ea aparţinea trup şi suflet Hon Dat-ului şi nu s-ar fi putut rupe de el. Era mîndria ţinutului prin frumuseţea şi nobleţea inimii ei. Mai mult încă, Su întruchipa imaginea fidelităţii conjugale, aceea a unei femei care era una cu satul şi cu consătenii ei în toate încercările vieţii.

Hai Thep era copleşit. Dacă fiecare îşi avea partea lui de necazuri, Su trecuse prin mai multe încercări decît ceilalţi, fiind soţia unui bărbat refugiat cu forţele din Nord. Chiar cu două zile înainte îi dăduse să citească o scrisoare de la bărbatul ei. Cum tremuraseră de emoţie în clipa aceea degetele lui Su ! Cum îi scînteiaseră ochii de speranţă ! Îşi amintea de cele spuse de Su cînd fusese arestată a doua oară : „Nu-mi pare rău pentru mine, chiar

de-ar fi să-mi pierd viaţa. Dar biata Thuy ! Şi-apoi, San ar fi foarte nefericit să nu mă vadă în ziua reunificării !"

Hai Thep ştia că întotdeauna, în momentele grele ale revoluţiei, au existat asemenea femei. Ele vor să facă astfel încît onoarea lor de comuniste, reputaţia părinţilor şi a ţinutului să rămînă neştirbite, ca fidelitatea conjugală să fie demnă de fericirea viitoare. Nimeni nu luptă cu o convingere mai mare decît ele şi nu aşteaptă cu mai mare fervoare ziua reunificării.

Pentru Hai Thep, Su era exemplul cel mai tipic. O auzise pe Thuy strigîndu-şi mama în timpul nopţii. Din clipa aceea, povara bătăliei îi apăsa mai greu umerii. Spre dimineaţă, grijile nu apucaseră să se risipească şi reîncepuse lupta. Imediat se postase lîngă deschiderea peşterii. Ca şi în celelalte dăţi, inamicul fusese repede alungat. Nou era faptul că asaltatorii dăduseră dovada unui curaj nebunesc, pătrunzînd de această dată în peşteră. Lăsaseră mai multe trupuri pe teren, cea mai mare parte culcaţi pe spate, loviţi în plin. Aşteptau zadarnic un al doilea asalt. Totul redevenea calm. Nu se mai arătase nici picior de duşman, ci doar, din cînd în cînd, se auzeau rafale de puşcă-mitralieră.

— Fiţi gata oricînd, le recomanda Hai Thep. Nu se ştie ce urzesc.

Soarele era sus, cînd Quyen începu să împartă raţiile de orez prăjit. Duşmanii răniţi în luptă, zăceau acum morţi, la soare. Între şirurile de cocotieri, trupa se ducea şi venea, în aşteptarea unui eveniment. Din cînd în cînd, cîte o rafală de puşcă-mitralieră spărgea liniştea. Se putea distinge ciripitul păsărilor, zgomotul făcut de o veveriţă pe o frunză de palmier, şi, mai depărtat, murmurul mării. O linişte apăsătoare, încordată, care-l silea pe fiecare să fie atent, gata să tragă. La apariţia fugară a unor siluete cenuşii, toată liniştea se va risipi. Tirul armelor va începe din nou şi siluetele se vor prăbuşi la pămînt. Aşezaţi în spatele stîncilor, luptătorii erau din ce în ce mai convinşi că nici un duşman nu putea scăpa de gloanţele lor. Deschiderea peşterii constituia o poziţie ideală, şi era destul să-şi păstreze calmul ca să nu rateze nici un glonţ. Înţelegeau din ce în ce mai bine calităţile şi defectele peşterii. Calitatea consta în excelenta poziţie în apărare. Defectul era lipsa de apă. Din cauza acestui defect, Nam Nho fusese gata să moară, iar Su dispăruse. Acum fiecare simţea că-i ia foc gîtlejul. După fiecare ciocnire, apărea transpiraţia şi setea devenea de două ori mai puternică. Ba Ren turba.

— Pui de căţea ! Otrăvesc pînă şi pîrîul !

Cu toate că era şi Quyen de faţă, Ba Ren trase cîteva înjurături, apoi se jură pe onoarea lui că nu va lăsa să-i scape nici un duşman care se va aventura spre peştera. Se bătu cu pumnii în piept, reproşîndu-şi că în timpul expediţiei nocturne n-a mers cel din urmă.

— Am crezut că mergînd în frunte, noi vom da peste duşmani !

— E greşeala mea, zise Hai Thep. Nu m-am gîndit la o eventuală otrăvire. Ar fi trebuit să le prevăd cruzimea.

Tăcu brusc. Afară, se auzi un fel de ţîrîit, apoi o voce răsună în megafon :

— Alo ! Ascultaţi, ascultaţi aici.

În liniştea peşterii vocea răsuna haotic.

— Alo ! Armata republicană aduce la cunoştinţă membrilor Viet Cong din peşteră, că Nguyên thi Su, din grupul lor, a căzut în mîinile noastre. După ce s-a aliat cauzei noastre juste, acum doreşte să vă vorbească.

Vocea tăcu, iar megafonul ţîrîi din nou. Din peşteră toată lumea privea afară înmărmurită. Dar nu se putea zări nimic. Microfonul era astfel plasat, încît să se găsească în afara bătăii puştilor. Se întrebau din priviri, neştiind ce să creadă. Oare auziseră bine ? Trebuiau să-şi creadă urechilor ? Dar aşa era, auziseră bine. Nici o îndoială nu era cu putinţă. Quyen, care tocmai îi întindea lui Ngan pumnul de orez cuvenit, tremura atît de tare încît lăsă boabele să cadă în palma logodnicului ei fără să-şi dea seama. Era palidă, cu o lucire de spaimă în ochi, cu buzele fremătătoare, gata să izbucnească în plîns. Strînse pumnii, îşi muşcă buza de jos şi rămase în picioare, înţepenită în loc, ca în aşteptarea unui eveniment teribil. Niciodată Ngan nu-şi văzuse logodnica în starea asta. Niciodată nu fusese îngrozită în aşa hal şi Ngan se gîndi deodată la dilema în care nu de mult fata fusese pusă şi crezu că pricepe ceva din zăpăceala care o hărţuise atunci.

Privind afară, Hai Thep încruntă din sprîncene. Ca şi ceilalţi, nu vedea nimic. Se gîndi : „E limpede că Su este silită de duşmani, dar e de necrezut c-o să le dea ascultare. O alta, da, dar nu ea. Dar mai ştii ? E tînără, are un copil, o mamă şi alte fire care o leagă de viaţă. Ar fi o catastrofă să rostească cuvinte josnice de trădare. Ar distruge moralul băieţilor într-un moment crucial, mai ales că vin de la Su, pe care toată lumea o iubeşte şi o respectă. În clipa asta, fiecare cuvînt al ei are o importanţă extremă..."

Țîrîitul megafonului încetă. Vocea lătră din nou :

— Oameni din peșteră, ascultați ! Vă vorbește Nguyên thi Su.

Priviră din nou afară. Domnea o încordare de nesuportat. Dar nu avură mult de așteptat. Se auzi o voce familiară, pe care au recunoscut-o imediat ca fiind a lui Su.

— Tovarăși, spuse ea, eu sînt, Su, care vă vorbesc.

Apoi, din ce în ce mai iute :

— Tovarăși, nu-i credeți, mint, n-o să trădez niciodată. Nu beți apă din pîrîu, nu lăsați armele ! Sînteți toți sănătoși ? Fetița mea mai e în viață ? Dacă da, trageți un foc ca să știu.

Ce repede vorbea, cît de grăbit și poruncitor îi devenise glasul. Părea că urlă în microfon.

În peșteră toată lumea era în picioare, cu capul ridicat. Pe chipurile aspre începură să curgă lacrimi. Ba Ren sări în mijlocul peșterii, puse pușca la umăr și trase trei focuri afară.

Pan ! pan ! pan !

Maiorul se îngălbeni, apoi începu să înjure. Cu o lovitură de picior, Xam o culcă pe Su la pămînt. Începu s-o calce în picioare ca turbat. Dar împușcăturile trase de Ba Ren au avut un efect miraculos. Au luminat obrazul lipit de țărînă al tinerei femei. Era fericită, fericită. Împușcăturile o copleșiseră, răspunzînd unei ultime speranțe. „Sînt încă în viață, în viață !“ Făcu un efort să se ridice și să arunce o ultimă privire spre peșteră. Holbă ochii. Poate privea și mai departe. Un fulger de bucurie i-a trecut prin ochii arzători și ficși care întîrziau, nu se resemnau să se întoarcă. Ochi plini de dragoste și de speranță, de satisfacții și de ură, de fericirea și de durerea unui rămas bun pe vecie. Frumoșii ochi ai lui Su deveniseră minunați !

— Agățați-o acolo ! a zbierat maiorul. Uite colo, de cocotierul ăla aplecat. În felul ăsta, cei din peșteră or să-și poată bucura ochii.

Mercenarii săriră la Su, o ridicară, îi legară coatele cu o frînghie lungă. Xam, cu brațul în eșarfă, alese un cocotier aplecat chiar în direcția peșterii.

— Agățați-o aici ! țipă el. Tu, urcă sus și fă o crestătură în care să stea frînghia.

La cinci șase metri de pămînt, soldatul trase o crestătură cu cuțitul. Xam privi cum o face, apoi zbieră :

— Destul ! Coboară !

Soldatul aruncă cuţitul şi coborî. Tocmai se pregătea să pună piciorul pe pămînt, cînd Xam luă frînghia cu care era legată Su şi i-o dădu ca să urce din nou în pom şi s-o fixeze în crestătură.

Su era bine ţinută. Doi soldaţi erau gata s-o ridice

— Tovarăşii mei mă vor vedea, spuse Su, dar asta îi va face să vă urască şi mai mult. Nici vorbă să-i intimidaţi !

Cei doi soldaţi şovăiră o clipă. Dar Xam le strigă :

— Daţi-i drumu !

Traseră de frînghie.

Ca să împiedice orice rezistenţă, picioarele lui Su fuseseră imobilizate pînă ce aveau să se desprindă de pămînt. Zbătîndu-se, un picior al tinerei femei lovi în obraz un soldat. Apărîndu-şi faţa, acesta strigă :

— La dracu ! Asta-i o vrăjitoare, pe cinstea mea !

Su se ridica, se ridica tot mai sus. Braţele ei goale, atît de frumoase şi de albe erau trase de frînghie, răsucite la spate. Braţele acestea atît de fragede, de neobosite la lucru, de îndemînatice ! Braţele acestea drăgăstoase care înlănţuiseră cu duioşie pe soţul, pe fiica, pe sora, pe părinţii şi tovarăşii ei ! Acum erau brutalizate fără milă. Frînghia necruţătoare trăgea de ele, tîrînd în sus trupul zvelt al tinerei femei. În ea totul era blîndeţe. Părul care îi ajungea pînă la călcîie, obrazul livid de suferinţă, pieptul plin pe care mătasea neagră a bluzei stătea întinsă. Frînghia necruţătoare înălţa în aer pe fiica dealurilor, pe această fiică a Sudului, pe această mamă care era toată numai speranţă şi credinţă. Iar în jur, nu era decît cruzime. Frînghia, ca şi soldaţii aceştia care o înconjurau. Totul, în afară de razele soarelui şi de verdeaţă. Soarele se strecura printre frunzele de palmier şi o învăluiau pe Su din cap pînă-n picioare. Şi vîntul, suflul acesta dinspre mare, în care puteai desluşi miresmele ce vestesc primăvara. În clipa aceasta, Su putea chiar să deosebească briza mării, călduţă şi sărată, de vîntul care venea dinspre orezării. O dureau braţele, dar încercă să zărească peştera ascunsă după frunzele palmierilor. De ce oare vîntul nu dă la o parte frunzişul ca să poată zări în aceste ultime clipe măcar silueta fiinţelor dragi ? Poate ar vedea-o pe Quyen cu Thuy în spinare ! Doamne ! Dacă şi-ar putea zări fetiţa, cel puţin o secundă ! Începu să se gîndească la noaptea trecută, la mînuţele copilei care se agăţau de umerii ei. Cum îşi scosese haina ca s-o învelească, cum şovăise s-o părăsească. Da, astea erau de fapt ultimele minute petre-

cute cu Thuy. O ultimă mărturie a dragostei ei de mamă, la fel cum clipa despărţirii de San fusese o ultimă mărturie a dragostei ei conjugale.

Pornind de la aceste două momente din viaţa ei, Su îşi aminti totul. „Astăzi o să mor, îşi spuse. Cu regrete, da, dar fără nici un reproş, fără ruşine... Faţă de Partid am rămas aceeaşi pînă acum, la fel ca martirele Nguyen thi Minh Khai, Vo thi Sau. Trebuie să mă port la fel pînă la sfîrşit..."

Se pregătea astfel să lupte pînă la capăt. Trecură zece minute, o veşnicie, fără ca inamicul să facă ceva. Xam, plecat nu se ştie unde, tocmai se înapoia. O fulgeră cu privirea de jos, apoi începu să se plimbe de colo-colo, ca şi cum aştepta vreun eveniment. Maiorul căzu lat lîngă un cocotier, muşcîndu-şi ţigaretul de fildeş, şi privind fix, prin fumul de ţigară, la femeia agăţată în pom.

„Ce-au de gînd să facă cu mine ?" Su se gîndea speriată la un fapt probabil : „Doamne, o vor aduce aici pe mama ! Nu, mamă, nu veni !"

Presimţise exact. Abia gonise din minte ideea aceasta şi, întorcîndu-se, îşi văzu mama. Maica Sau mergea între doi soldaţi. Firavă şi blîndă, îi apărea atît de familiară cu ştergarul vărgat pe umăr, cu veşmîntul din mătase, acum decolorat, ţesut de mînă. Dar nu era singură. În spatele ei venea, cu glasuri ameninţătoare, tot satul. Mercenarul se întorcea mereu strîngîndu-şi în mîini carabina. Apoi soldaţii formară un zid. Maiorul îşi strivi ţigara şi se ridică :

— Ce înseamnă toată gălăgia asta ?

— Domnule maior, cer să-i dau drumul bătrînei. Spun că ea n-a făcut nimic.

Maiorul se adresă sublocotenentului :

— Opriţi-i ! Împiedicaţi-i să ajungă pînă aici.

Şi, întorcîndu-se spre Xam, zise :

— Aduceţi-o pe bătrînă în faţa fiică-si.

Xam se apropie de maica Sau şi arătă cu degetul către Su.

— Fata dumitale e agăţată aşa pentru că e încăpăţînată. Vino şi sfătuieşte-o. Maiorul promite s-o elibereze imediat, dacă acceptă să se supună şi-i îndeamnă pe ceilalţi să capituleze.

Nici nu terminase Xam de vorbit şi maica Sau, dînd la o parte soldaţii, alergă spre Su. Su văzu braţele slabe şi părul alb al mamei fluturînd în vînt. Ştergarul vărgat pe care-l avea pe umăr căzuse jos. Ajunsă la cîţiva paşi de Su, nu mai putu înainta ; picioarele n-o mai ţineau. Şi totuşi, se ridică din nou. După puţin, Su simţi în jurul picioarelor strînsoarea braţelor ei. Mai întîi maicau Sau îşi lipi

obrazul de pulpele fetei. Apoi Su simţi lacrimile calde ale mamei curgîndu-i pe picioare. Maica Sau îşi înăbuşi hohotele de plîns, în timp ce Su îşi deschidea larg ochii pentru a putea vedea părul alb şi umerii plăpînzi şi tremurători ai mamei sale. Cu inima zdrobită, îşi întoarse ochii, acum roşii şi ficşi. Su încercă să-şi stăpînească lacrimile care o înecau. Nu voia ca duşmanii să se înşele încă o dată asupra cauzelor emoţiei ei. Şi mai ales, nu voia să mărească durerea mamei. Spera că mama ei nu va spune nimic, nici un cuvînt. Că se va mulţumi să o îmbrăţişeze astfel, în linişte, ca în copilărie. Dacă, distrusă de durere, mama Sau ar spune vreun cuvînt nesocotit, era hotărîtă să n-o asculte. Bineînţeles, aceasta ar costa-o mult. Niciodată nu fusese nevoită să-şi împietrească într-atît inima într-o hotărîre luată. Niciodată nu se simţise atît de tulburată. Braţele şi obrazul acesta lipit de picioarele ei îi răspîndeau în tot trupul un flux de dragoste maternă în suferinţă.

Maica Sau se zbătea pradă chinurilor. De douăzeci şi şapte de ani, de cînd o născuse pe Su, o îngrijise fără răgaz, numărînd fiecare picătură de lapte, veghind asupra ei. Picioarele acestea, care se legănau acum deasupra pămîntului, fuseseră văzute de ea pe cînd făceau primii paşi. Părul acesta, care-i mîngîia acum umerii, îl dezmierdase cînd abia începuse să crească. Apoi gînguritul fetiţei şi văduvia ei. Su fusese cea care o înţelesese cel mai bine şi o ajutase cel mai mult în timpul anilor grei. Cînd se făcuse mare, nu avusese parte de toată fericirea pe care o merita. A trebuit s-o crească singură pe Thuy, cum şi maică-sa o crescuse pe ea. Cum să se hotărască acum maica Sau să-şi părăsească această fiică, s-o piardă pentru totdeauna ?

Şi totuşi nu putea face ceea ce-i cerea duşmanul. Dar oare satul şi peştera aceasta care rezista şi revoluţia în care-şi punea toată credinţa şi de care era atît de strîns legată, nu erau pentru ea mai scumpe decît fata ei ?

— Vorbeşte-i, babo ! Dacă vrei să-ţi păstrezi fata, convinge-o !

Maiorul o hărţuia pe maica Sau cu somaţiile lui. Tropăia de nerăbdare, de parcă ar fi stat pe un muşuroi de furnici. Deodată, Su simţi cum maică-sa îi dădu drumul de picioare. În adevăr, maica Sau se întoarse către ofiţer. Şi Su o auzi răspunzînd calm :

— Fiică-mea e destul de mare ca să ştie ce face... E liberă să creadă ce vrea, n-am de ce s-o conving.

Su nu-şi mai putu stăpîni lacrimile care acum îi inundară obrazul. Începu să se zbată la capătul frînghiei, strigînd :
— Dezlegaţi-mă, repede !
Maiorul îi făcu cu ochiul lui Xam, care o întrebă :
— Primeşti, deci ?
— Da, da, dezlegaţi-mă !
— Bine, voi, ăia, dezlegaţi-o ! Aduceţi-i microfonul !
Soldaţii o coborîră pe Su. Ajunse jos cocoşată. I se părea că n-o să se poată ţine pe picioare. Dar maica Sau deschisese braţele să o prindă. De îndată ce picioarele atinseră pămîntul, îşi culcă capul pe umărul mamei sale. O îmbrăţişă pe maica Sau al cărui chip zbîrcit era scăldat de lacrimi şi, printre suspine, îi şopti :
— Mamă, mamă... ai grijă de Thuy în locul meu... nu-i aşa ? Mamă !
Maiorul o dădu la o parte pe maica Sau.
— Destul... prea mult !
Îl arătă pe sublocotenentul din serviciile psihologice care ţinea microfonul pregătit :
— Vorbeşte, Su !
— Ce-ar trebui să spun ?
— Ce ţi-am spus adineaori. Să depună armele. Atîta tot.
— Mai întîi scoateţi-mi legăturile.
— Nu, întîi vorbeşte !
Su nu mai spuse nimic. Înaintă un pas şi iute ca fulgerul, cu o lovitură puternică de picior, făcu să sară microfonul din mîinile sublocotenentului. Aruncat departe, aparatul se rostogoli pe jos, cu toate firele învălmăşite.
Maiorul scoase un urlet de parcă ar fi fost strîns de gît. Se repezi şi căzu cu toată forţa peste tînăra femeie. Maica Sau interveni. Ofiţerul o aruncă la pămînt zbierînd :
— Xam ! Să-mi tai capul tîrfei ăsteia !
Xam îşi scoase pumnalul strălucitor şi făcu un salt de fiară. Cu braţul rănit lipit de corp, dădu lui Su o lovitură puternică peste ceafă. Lucrul nemaiîntîlnit, pumnalul sări înapoi. Xam se înverşună. Dar Su nu fusese decît împinsă înainte. Cu toate cele trei lovituri de pumnal trase cu cea mai mare violenţă, gîtul îi era neatins. Xam se opri gîfîind ca nişte foale. Îşi privi buimac lama cuţitului. Nu era din pricină că pumnalul fabricat în S.U.A. n-ar fi fost ascuţit. Dar

părul lui Su era prea des. Pumnalul nu putuse trece prin pletele bogate, strălucitoare şi îmbelşugate, făcute din mii de fire mătăsoase, care o acopereau pînă la călcîie pe fata aceasta de neînfrînt, ce avea doar douăzeci şi şapte de ani.
Maica Sau leşinase.
Numai după ce doi oameni i-au ridicat părul, Xam a putut, în sfîrşit, să lovească ceafa tinerei femei. Nu muri. Xam îşi ridică arma pentru a-i da lovitura de graţie, dar maiorul întinse mîna :
— Destul. Agăţaţi-o din nou !
O urcară încă o dată în vîrful cocotierului. Nebun de furie, maiorul rînji.
— Lăsaţi-o aşa ! Indivizii ăia îi vor auzi gemetele !
...După a patra lovitură de pumnal, Xam aruncă arma, îşi prinse umărul cu mîna şi se îndreptă clătinîndu-se spre cel mai apropiat cocotier. Se rezemă de el şi-şi desfăcu nasturii de la haină. Pe pansament se ivise o pată de sînge. Nimeni nu-l atinsese. Dar efortul pe cre-l făcuse ca s-o decapiteze pe Su îi redeschisese rana, care acum sîngera din plin.

capitolul V

1

După cele trei focuri trase de Ba Ren ca răspuns lui Su, în peşteră nu se mai ştia nimic. Ce se întîmplase după aceasta cu tînăra femeie ? Bărbaţii, plîngînd de ciudă, strîngeau ţevile puştilor. Ba Ren şi alţi cîţiva luptători au propus să se organizeze o ieşire ca s-o salveze pe Su. Dar Hai Thep clătinînd din cap şi muşcîndu-şi buzele a adăugat printre dinţi :

— Probabil au şi omorît-o.

Fiecare tăcea, convins că eroica femeie murise. Pentru întîia dată simţeau că au pierdut ceva nepreţuit. Durerea nemărginită era amestecată cu o ură adîncă. Sîngele fierbea în vine. Niciodată vreunul din cei care se băteau aici, cu armele în mînă, nu auzise cuvinte atît de minunate ca cele rostite de Su. Niciodată vreunul din ei nu încercase în acelaşi timp atîta dragoste şi atîta ură, nu simţise atît de dîrză dorinţa de a lupta.

Dacă la început Quyen izbucnise în hohote, acum nu mai putea să plîngă. Trebuise să-şi şteargă lacrimile, căci Thuy se agăţase de ea ca s-o întrebe unde plecase mama ei şi cînd avea să se întoarcă. Quyen a fost silită s-o mintă, pretinzînd că Su plecase cu o misiune în sat ! Îşi strîngea nepoţica în braţe pe întuneric, gîndindu-se că acum era într-adevăr orfană. Cînd atinse haina lui Su, din nou lacrimi îi ţîşniră din ochi. A dus-o la buze, muşcînd-o şi strîngînd-o în mîini. Parfumul surorii ei plutea în jurul hainei. Un parfum dulce şi familiar, proaspăt şi plăcut. Haina asta era pereche cu o alta pe care mama le croise pentru ele din aceeaşi bucată de mătase. Şi Quyen avea pe ea o haină la fel cu cea pe care o ţinea în mînă. Sora ei şi-o scosese înainte de a merge la pîrîu, ca să-i fie cald fetiţei. Cu siguranţă că noaptea trecută suferise cumplit de frig. „Sora mea dragă ! Privind haina asta pe care mama a făcut-o pentru mine odată cu a ta, mi se zdrobeşte sufletul. Cum să uit copilăria noastră, adolescenţa ta şi vremea cînd ai devenit mamă ? De acum încolo va trebui să te înlocuiesc pe lîngă

mama şi pe lîngă Thuy. Îmi voi face datoria de fiică mai mare aşa cum ţi-ai făcut-o şi tu odinioară, voi fi comunistă curajoasă, o mamă tot atît de drăgăstoasă !..." În timp ce depăna aceste gînduri triste, Quyen pipăia buzunarele hainei lui Su. Degetele ei dădură peste scrisoarea lui San. Instinctiv, şi-o puse în buzunar.

Se auzi un şuierat strident, urmat de un ţîrîit. Era probabil megafonul de afară. Quyen se desprinse de Thuy.

— Sai aici, draga mea, mă duc să văd ce este.

Cînd ajunse la intrare, zgomotul încetase. Ochii lui Ngan aveau o strălucire îngrozită. Spuse gîfîind :

— Ne anunţă că Su a fost decapitată şi ne îndeamnă să ne predăm.

Quyen strigă : „O, cerule !" şi alergă spre ieşire. Hai Thep o prinse cu putere de braţ şi fata începu să plîngă în hohote pe umărul lui. Ngan, Ba Ren şi alţi trei, patru băieţi propuseră să iasă cu toţii. Hai Thep se mulţumi să dea din cap.

— Trebuie să mă duc ! strigă Ngan. Nu mai pot sta aici !

— Aşa şi eu ! spuse Ba Ren ridicînd ţeava armei. Cu atît mai rău dacă mă omoară. Trebuie să fac ceva ca s-o răzbun pe Su !

— În interesul luptei comune, spuse Hai Thep, repet că nimeni nu trebuie să iasă pînă nu dau ordin !

Şi, pentru că ceilalţi nu păreau să renunţe la ideea lor, Hai Thep continuă, însoţindu-şi cuvintele de gesturi :

— La locurile voastre ! Ca s-o răzbunăm pe Su trebuie să rămînem aici şi să cîştigăm această bătălie.

Fără un cuvînt, băieţii se întoarseră unul după altul la posturile lor. Chiar şi Quyen izbutise să se stăpînească. Hai Thep îi puse o mînă pe umăr :

— Nu plînge, Quyen, intră înapoi cu Thuy. Nu te lăsa doborîtă.

Quyen porni cu paşi mărunţi. Îşi rodea unghiile. Hai Thep se aşeză pe o stîncă, îşi mîngîie uşor mustaţa crescută în cîteva zile şi, calm ca întotdeauna, spuse :

— Cu microfonul instalat în faţa peşterii, au început să recurgă la mijloace psihologice. Su ne-a dat îndemnuri folosindu-se de propriul lor aparat ; le-a dejucat astfel planurile şi a răsturnat situaţia. A dovedit un curaj admirabil. Crezînd că nu sîntem preveniţi, ne-a recomandat să nu bem din apa pîrîului. Vedeţi, băieţi, chiar ea ne-a spus să nu lăsăm armele, să n-o facem niciodată.

— Nici vorbă ! interveni Ba Ren, doar atunci cînd vom fi morţi cu toţii !
Tu Nghiep făcu o strîmbătură :
— Cînd o să vină moartea asta generală ? Chiar dacă nu-mi va rămîne decît o jumătate de trup, şi tot o să mă bat ! Mai curînd sfărîmăm armele şi le aruncăm, decît să le lăsăm să cadă în mîinile lor !
— De acord, spuse Dat. O să fac ca tine, unchiule. Dar înainte de asta, ai o picătură de apă să-mi mai potolesc setea asta care mă mistuie ?
Dat se uită la Tu Nghiep şi-i adresă un zîmbet „diplomatic".
— Bei ca un bivol, fiule ! spuse Tu Nghiep întinzîndu-i bidonul lui.
Dat îl duse pe dată la gură. Nu curse nici un strop de apă. Era gata să strige : „Nu-i frumos, nene", cînd se răzgîndi, se prefăcu că pocneşte din buze ca şi cum ar fi băut o înghiţitură bună de apă şi trecu bidonul lui Toï, spunînd :
— Ţine ! Ia şi tu, ca să-ţi limpezeşti glasul !
Toï apucă bidonul şi se pregăti să bea. Dat pufni în rîs. Toï, furios că se lăsase păcălit, aruncă bidonul. Tu Nghiep, care rîdea în hohote, îl întrebă :
— Ei, ţi-ai potolit setea ?
— Fir-ar să fie ! După ce ne-a tras pe sfoară, mai are curajul să-şi mai bată şi joc de noi.
Tu Nghiep rîdea tot mai tare :
— Încă de azi-dimineaţă am spus clar că nu mai e nici pic de apă în bidonul meu. Dumneavoastră, domnilor...
În ciuda vîrstei sale, Tu Nghiep se deprinsese să le spună tinerilor lui tovarăşi „domnilor". Vechi adept al sectei budiste Hoa Hao, Tu Nghiep nu purta părul scurt şi renunţase la regimul vegetarian abia de doi ani. Continua să creadă în Cer şi în Buda, fiind în acelaşi timp neîntrecut în farse. Bidonul lui era într-adevăr gol din seara trecută, cînd îi dăduse lui Be ultimele picături de apă.
În peşteră nu mai rămăsese nici strop de apă. Setea ardea toate gîtlejurile.
— Dacă am bea urină ? propuse Ba Ren.
— E la fel ca berea. În timpul Rezistenţei, nişte tovarăşi evadaţi de la Poulo Condor au fost nevoiţi să procedeze în felul ăsta.
Nam Tan a dat din cap :
— Berea asta nu mă atrage deloc ! Prefer setea mea !
— Eşti cam mofturos, i-o întoarse Ba Ren. La război, ca la război. Nu-i momentul să-i poţi cere nevestei un ceai !

Toată lumea izbucni în rîs. După-amiază, după ce a mestecat mai mulţi pumni de orez prăjit, Ba Ren n-a mai rezistat. Şi-a strîns urina în bidon. Cum Hai Thep trecea spre interior, Ba Ren îşi scutură bidonul invitîndu-i şi pe ceilalţi să bea. Înainte ca vreunul din ei să accepte, îl duse la gură. După ce bău o înghiţitură, scoase un rîgîit de plăcere şi strigă :

— Voi, ăştia, ştiţi că nu e rea ?... Daţi-i drumul ! E garantată sută la sută ! Cîţiva îl urmară. Tocmai atunci a apărut Hai Thep. A vrut să-i împiedice, dar s-a răzgîndit. Şi el murea de sete. La urma urmei, nu era nimic îngrozitor în asta. În timpul anilor întunecaţi, chiar dacă nu băuse urină, înghiţise totuşi, pe nemestecate, după patru zile fără apă şi mîncare, un crab viu. Într-o noapte, tocmai în fundul pădurii, ca să-l scape de friguri, Ba Ren îi făcuse crestături cu cuţitul. Cum nu avea lampă, Ba Ren se servise de bricheta sa, care nu mai avea fitil. A trebuit să ardă vată. La fiecare vîlvătaie, Ba Ren făcea repede o incizie pe spatele lui Hai Thep şi apăsa pe rană pentru a curge sînge. În ciuda tuturor neajunsurilor, Hai Thep se vindecase. Se spunea că terciul pentru porci nu se poate mînca şi totuşi, el mîncase aşa ceva. Lipsindu-i două degete de la piciorul stîng şi nevrînd să lase urme, trebuise să meargă în sat prin pîrîu. Trecuse prin multe alte încercări. Să bei urină nu înseamnă cine ştie ce pentru el, cu toate că îi era milă de tovarăşii lui.

Deodată, îşi aduse aminte că, undeva, pe o stîncă, a văzut o băltoacă de apă.

— Staţi aşa, spuse el. Mă duc să văd dacă nu găsesc ceva apă pe undeva. Nu se ştie niciodată.

Merse spre interior şi, cu lanterna în mînă, se apucă să cerceteze toate ungherele. Pînă la urmă dădu peste o stîncă uşor concavă în care se lăţea, ca de două palme, un ochi de apă. Băgă două degete în ea şi le duse apoi la nas. Apa răspîndea un miros neplăcut de frunze putrezite. „Pff ! Nu-i ucigătoare !" îşi spuse el. Îi strigă pe cei cărora le era cel mai sete. Erau cinci cu totul, între care Ba Ren şi tînărul Diep. Nam Tan nu voia să se alăture celorlalţi şi le spuse :

— Refuz această cinste. Apa asta puturoasă nu-i ce-mi trebuie !

De sus, de pe stîncă, Hai Thep îl ajută pe fiecare să se cocoaţe, trăgîndu-l de mîini. Apoi, aprinzîndu-şi lampa de buzunar, le arătă băltoaca.

— Ei, drăcie ! exclamă Ba Ren şi-l bătu pe umăr pe Diep :

— Hai, după tine, june prim !

Diep se uită la ochiul de apă de culoarea cafelei şi ezită.

— Hai, curaj ! îl zori Ba Ren. Sînt aici, dacă te îmbolnăveşti ! Asta o să-ţi mai schimbe gustul după răcoritoarele din Saigon ! Trage-o duşcă să-ţi mai potolească setea. Povestea asta o să mai dureze, află de la mine !

Învăţăcelul zîmbi, apoi se întinse cu burta la pămînt. Obrazul lui, cu pieliţa mai albă, înaintă spre băltoacă. Bău cîteva înghiţituri şi se ridică. Se scutură de praf, îşi şterse buzele şi adresă un zîmbet larg celor din jur. Ba Ren îi făcu cu ochiul :

— Ei, ce zici ?

— Nu-i rea !

— Ţi-am spus doar ! Acum e rîndul meu !

Ca şi Diep mai adineauri, Ba Ren se lungi pe burtă. După două sorbituri se ridică şi spuse celui de lîngă el :

— E rîndul tău !

Aceleaşi gesturi. Curînd băltoaca fu secată. Cînd veni rîndul lui Hai Thep, nu mai rămăsese nici pic de apă. S-a mulţumit să lingă stînca.

Hai Thep tocmai se ridica, cînd îl auzi pe Ba Phi tuşind lîngă el.

— De ce să-i lăsăm în viaţă ? spuse Ba Ren. Nu fac altceva decît să ne bea apa şi să ne mănînce orezul. Daţi-i pe mîna mea ! Îi trimit pe lumea cealaltă chiar din noaptea asta.

— Nici vorbă de-aşa ceva, spuse Hai Thep. Trebuie să avem o autorizaţie în regulă ca să trecem la executarea lor. Populaţia trebuie să asiste. Prea sînteţi nerăbdători ! Chiar atunci cînd e vorba de un agent sîngeros, dreptul de a-l condamna trebuie lăsat maselor. Ceea ce nu prea e în regulă, e locul de detenţie. De acolo de unde stau, aud tot ce vorbim. În noaptea asta să-i ducem mai departe, tocmai în fundul peşterii.

— Fie şi-aşa.

Cînd se întoarseră spre intrarea în peşteră, Hai Thep îl luă deoparte pe Ngan.

— La noapte trebuie să trimitem pe cineva în recunoaştere. Şi să încercăm să culegem nişte nuci de cocos. O să ne prindă bine. O să avem şi ce bea şi ce mînca.

Ngan se oferi să meargă voluntar, însoţit de Toï şi de Trong.

— Ştiu să se caţere în cocotieri ? întrebă Hai Thep.

— De minune.

— Atunci e bine. Trebuie însă să fiţi prudenţi şi să înaintaţi pas cu pas. Noaptea e încă luminoasă.

— Fii pe pace, o să fiu cu ochii în patru.

Rîzînd, Ngan se întoarse spre Ba Ren şi-i spuse :

— Ia, ascultă, noi l-am prins pe Ba Phi. Aşa că cinstea de a-i executa ne revine nouă, nu vouă !

Ba Ren făcu o strîmbătură :

— Cum o să fiţi voi în stare să faceţi aşa ceva la fel de bine ca mine ? Vă tremură mîinile !

— Mie în nici un caz ! i-o întoarse Ngan.

Apoi tînărul plecă în căutarea lui Toï şi a lui Trong, pentru a le spune să se pregătească. Toţi trei au rămas cu torsul gol şi şi-au pus hainele pe cap. Au păstrat pe ei doar un pantalon scurt şi, agăţate de şold, cîteva încărcătoare Thompson şi cîteva grenade. Cu puşca-mitralieră în mînă se aşezară pe vine, în aşteptarea nopţii.

Ngan privea poteca ce şerpuia în faţa peşterii şi care devenea cu fiecare clipă mai întunecoasă. Soarele apusese de mult şi ziua dispărea cu încetul. În depărtare, şirurile de cocotieri începuseră să freamăte. Frunzele lor late, care începeau să bată în albastru-închis, se legănau în vînt, în ritmul vuietului valurilor. Pîlcurile de cocotieri se scăldau într-o pîclă uşoară. Apoi, sub adierea vîntului, totul începu să freamăte. Căderea nopţii şterse cu totul poteca. Duşmanii începură să tragă. Ngan desluşi mai bine murmurul valurilor. I se părea că noaptea făcuse să dispară toate zgomotele, ca să lase doar mării dreptul de a-şi face auzit glasul. Milioane şi milioane de valuri veneau să moară la ţărm şi, dintotdeauna, şoapta lor fusese cea mai măreaţă şi mai tainică voce de pe pămînt.

În ultimele nopţi, Ngan ascultase ecoul valurilor şi vuietul lor i se părea că are o tonalitate mai caldă. Pereţii peşterii atenuau glasul mării.

Erau în a nouăsprezecea zi a celei de-a douăsprezecea luni lunare. Noaptea nu era prea întunecoasă. După cîteva clipe de obscuritate, cerul deveni palid şi Ngan desluşi din nou poteca şi frunzele palmierilor care se legănau aruncînd sclipiri.

Îşi luă arma, se ridică şi spuse dintr-o suflare :

— Să mergem !

Toï şi Trong îl urmară. Se opriră un minut la intrare, apoi ieşiră repede. Cu puşca-mitralieră sub braţ, Ngan înaintă uşor aplecat, cu mîna stîngă înainte. Ocolind poteca, apucă pe o scurtătură şi astfel cei trei bărbaţi ajunseră cu bine între cocotieri.

Deodată, Ngan auzi pocnind cîteva gloanţe trase de o armă Garant. Un simplu tir de rutină. Apoi prinse zgomotul unei discuţii. Ngan şopti la urechea tovarăşilor săi :

— Nu bănuiesc nimic.

— Să culegem întîi nucile. La întoarcere le luăm cu noi.

— Bine !

Toï şi Trong au ales doi arbori mici, încărcaţi cu fructe. I-au dat armele lui Ngan, care i-a sfătuit :

— Daţi drumul fructelor numai atunci cînd vor trage, ca să nu le audă căzînd. Toï încuviinţă din cap.

Cei doi băieţi şi-au ales fiecare cîte un copac şi s-au căţărat încet. Într-o clipă au dispărut printre frunze şi au început să răsucească nucile de cocos pentru a le putea rupe. Apoi le-au legat două cîte două şi le-au agăţat pe după gît. Ngan a lovit uşor de cîteva ori în trunchiul unui cocotier. Toï şi Trong au auzit semnalul şi au coborît. Îndată ce au atins pămîntul, Ngan le-a înapoiat armele, și, lăsînd nucile acolo, au intrat toţi trei mai adînc printre cocotieri.

La depărtare de cîţiva paşi, grupul s-a oprit. Ngan observase mai multe puncte luminoase, de mărimea capătului unui beţişor. Soldaţi care fumau. Era un tutun tare, din Thu Dau Mot, al cărui fum înţepător ajungea pînă la ei. Ngan şi tovarăşii lui s-au aşezat în spatele unui cocotier, cu ţeava armelor îndreptată spre inamici. Erau foarte aproape unii de alţii, atît de aproape, încît atunci cînd trăgeau din ţigări, Ngan putea să le distingă feţele lucind de transpiraţie, ce apăreau şi dispăreau cu intermitenţe.

— La dracu ! M-a luat cu frig pe spinare cînd am văzut cum l-au doborît pe ofiţer în faţa peşterii ! Şi cînd te gîndeşti că am aruncat înăuntru aproape o mie de grenade !

— Da, cu cît se lungeşte povestea, cu atît e mai puţin vesel. Sînt grozav de hotărîţi să-şi vîndă scump pielea ! Doar patru zile, şi aproape o sută de morţi.

— Şi noi, noi n-am prins decît o femeie ! Maiorul a făcut tot ce-a putut, fără să izbutească s-o înduplece. Drăguţă cum era, cine-ar fi bănuit-o atît de cura-

joasă ! În loc să-i îndemne pe tovarăşii ei să se predea, le-a spus să nu lase armele din mînă ! Maiorul a pus s-o agaţe în vîrful unui cocotier şi a chemat-o pe maică-sa. A început să plîngă cînd a văzut-o venind pe bătrînă. Crezînd că cedează, maiorul a coborît-o şi iarăşi i-a pus microfonul în faţă. Şi uite că ea, printr-o lovitură de picior, a dat cu el de pămînt ! Vă spun cinstit : atunci cînd locotenentul Xam şi-a scos cuţitul ca să-i taie capul, mie unul mi-a fost ruşine, grozav de ruşine.

— Şi nici măcar n-a reuşit s-o omoare ! Din contră, rana lui a început să sîngereze îngrozitor !

— Mă întreb dacă s-a terminat.

— Cu ce ?

— Cu fata.

— A murit. Pare-se la apusul soarelui.

Ngan se aplecă ; i se pusese un nod în gît.

— Locotenentul a lovit-o de patru ori. O singură dată a atins-o. Pentru că nu era moartă, maiorul a pus s-o urce din nou sus, socotind că gemetele ei or să-i descurajeze pe cei din peşteră. Dar pînă seara nu i-a mai ieşit din gură nici un sunet.

— Ba da ! Cînd a murit a ţipat. Am auzit cum se zvîrcolea la capătul frînghiei şi a strigat ca s-o audă mulţimea care tocmai sosea : „Răzbunaţi-mă !" Pe urmă l-a strigat pe Preşedintele Ho Şi Min, apoi a mai tresărit de cîteva ori pînă să se stingă.

Vocea soldatului deveni gîfîită :

— Eu n-am... auzit... decît atît... căci exact în acea clipă mulţimea urla şi s-a pornit să înainteze. Numai femei, bătrîni şi copii. Ne insultau şi ne ocărau de mai mare dragul, fără să ia în seamă puştile noastre. O bătrînă khmeră, înarmată cu un cuţit mare, a încercat să-l lovească pe locotenentul Xam. Mercenarul care a împiedicat-o a fost rănit la umăr. Dar, cînd mercenarii au vrut s-o împuşte, locotenentul a strigat : „Nu trageţi ! Nu trageţi !" Se pare că e chiar mama lui. Eu am fost doborît la pămînt şi călcat în picioare de o femeie uriaşă. Puţin a lipsit să nu-mi las pielea în povestea asta ! Cînd am reuşit să mă scol de jos, oamenii tăiaseră frînghia şi le cărau în spate pe fată şi pe

mamă ! Maiorul a dat ordin să luăm înapoi trupul. Zbiera şi ne bruftuluia : „Vă omor pînă la unu ! Vreţi să îngropaţi pe una din Viet Cong, da ?" I-au răspuns : „E de-a noastră, habar n-avem ce-i aia Viet Cong". Şi-au urmat drumul în linişte. Maiorul s-a dat bătut ; ce mai putea face ? Mergeau în rînduri strînse, năvalnici, fără frică de gloanţe ! Sigur că, dacă am fi tras, am fi omorît mulţi din ei, dar n-am făcut-o !

Soldatul s-a oprit. Au aprins alte ţigări şi au fumat în tăcere. Apoi cîţiva s-au ridicat.

— Pînă ne vine rîndul la gardă, hai să ne dezmorţim picioarele prin sat. E acolo un orb care cîntă minunat la monocord.

S-au îndreptat spre locul unde se ascunsese Ngan. Acesta îşi ţinu răsuflarea şi se lipi de un cocotier. Fumul îi ajunse pînă în nări.

Doi soldaţi au rămas totuşi pe loc.

— Dumnezeu ştie unde o să petrecem Anul nou !

— Ce-i mai păcătos e că sînt în stare să ne trimită spre Ca Mau.

— Nu-i nevoie să ne ducă aşa departe ! Chiar dacă mai zăbovim pe-aici, nici vorbă să facem Anul nou în familie.

— Ai grijă ca nu cumva să intri în peştera asta cu ghinion... Ştii că nu mai sînt hamace pentru răniţi.

— Cum să te fereşti dacă-ţi dă ordin să te duci ? Cum să refuzi ? Doamne, ieri, cînd am trecut prin faţa şcolii, am auzit răniţii urlînd de ţi se rupea inima.

— După mine, ar trebui să-l ascultăm pe caporalul Co.

— Co ? Ce-a spus ?

Cei doi oameni au coborît glasul. Era imposibil să auzi ce spun. Ngan şi-a atins cu piciorul tovarăşii, ca să le spună să se retragă. Cei trei bărbaţi s-au întors la grămada de nuci de cocos, le-au jupuit o parte din coajă, ca să fie mai uşoare, şi le-au legat două cîte două. Au pornit spre peşteră, fiecare cu cîte o pereche de nuci de cocos după gît. În tot timpul drumului, Ngan se gîndea îndurerat : „Deci Su e moartă, cu adevărat moartă !" Sufletul îi era copleşit de un regret sfîşietor. Apoi o mînie surdă a pus stăpînire pe el. Cu fiecare pas, nucile de cocos atîrnau tot mai greu.

2

Acolo unde Ba Phi şi nevasta lui fuseseră lăsaţi în voia soartei, nu pătrunsese niciodată lumina, nici măcar obişnuita penumbră ştearsă a peşterilor. Zi şi noapte domnea întunericul, un întuneric compact, specific locurilor strîmte. O dată pe zi, Quyen sau Nam Nho duceau familiei de spioni un pumn de orez prăjit şi puţină apă. Quyen le spunea :

— Aici e lipsă de apă.

Cînd tînăra fată plecă, bărbatul mormăi printre dinţi :

— Cum vine asta, lipsă de apă ? Zi mai bine că nu ne dau !

Femeia tăcea, pradă unei spaime de moarte. Bărbatul continuă batjocoritor :

— Sînt strîns încercuiţi de mai multe zile... Mai bine zis, n-au scăpare ! Mai devreme sau mai tîrziu „domnii" noştri vor pătrunde aici.

Apoi o consolă pe nevastă-sa :

— Hai, nu mai plînge ! N-ai de ce să-ţi faci griji, de data asta nu murim. Doar să vină „ei" şi sîntem scăpaţi !

Vocea îi deveni ameninţătoare :

— Pui de tîrfă ! O să vadă ei cu cine au de-a face ! La butuc cu toţi ! O să-i tai capul lui Hai Thep care-i conduce, pe urmă ălor de ne-au arestat, pe urmă lui Ba Ren, la toţi, ce mai încolo-ncoace !

— Taci, taci ! se rugă femeia. Tremur de groază ! Pînă să vină „domnii" noştri, ăştia ne omoară !

Vorba aceasta închise pliscul bărbatului şi redeşteptă în el spaima. „Mai mult ca sigur ! Pînă atunci ne fac de petrecanie !" De fiecare dată cînd gîndea aşa, braţele legate începeau să-i tremure. Şi totuşi, în fundul sufletului, avea o licărire de speranţă. Se agăţa de ea cu toată firea lui păcătoasă, cu toată ura ce-i clocotea în vine. La spionul acesta înrăit, cu tigva lucioasă, aşteptarea se amesteca cu neliniştea. Era cînd umflat de speranţă, cînd doborît de disperare. La fel ca o vulpe afurisită prinsă în capcană. Mai rău, în sinea lui rumega

revanşa pe care urma să şi-o ia de îndată ce va scăpa. Speranţa şi disperarea ieşeau la iveală în timpul atacurilor inamicului. Cînd puştile-mitralieră păcăneau, iar grenadele explodau, Ba Phi îşi ieşea din fire de entuziasm. Degetele de la mîini şi de la picioare păreau că se preschimbă în gheare. Pe întuneric, Ba Phi nu înceta s-o împingă pe nevastă-sa cu piciorul, ca şi cum ar fi sosit ceasul eliberării. Dar, îndată ce riposta celor din peşteră se făcea auzită, îndoiala punea stăpînire pe el. Odată atacul nereuşit, cobora liniştea. Văzînd că nimeni nu vine să-l scape, începea să dispere din nou, se lipea de perete şi gîfîia. Cu fiecare contraatac victorios al celor din peşteră, nădejdea se stingea în sufletul lui Ba Phi. Drama lui rămînea intactă. Frînghia care-i lega braţele la spate şi veşnicul întuneric continuau să existe.

Şi totuşi, stătea mereu la pîndă, cu urechile ciulite, căuta să prindă orice cuvînt, orice zgomot. Şi astfel ştia tot ce se petrecuse de-a lungul a patru zile. De la prima ciocnire căpătase deprinderea să se ridice la orice împuşcătură. Explozia celor o mie de grenade a fost unul din evenimentele cele mai fericite din viaţa lui. Noaptea în care lui Be i s-a amputat braţul, l-a copleşit de bucurie. Leşinul lui Quyen şi otrăvirea lui Nam Nho i-au dat o deosebită satisfacţie. Era la curent şi cu dispariţia lui Su. Iar atunci cînd inamicul a vrut s-o oblige pe tînăra femeie să vorbească la microfon, speranţa lui a fost nemărginită. Cînd a aflat că a spus contrariul celor indicate, a fost uluit şi înciudat. Lipsit de apă, gîtlejul îi ardea ca la toţi ceilalţi. Dar chiar şi acest calvar făcea să se nască în el speranţa drăcească într-o renunţare la luptă datorată setei. Cînd a înţeles că Su ar putea fi omorîtă, a fost cuprins de groază. Nu pentru Su, ci pentru el însuşi. „Dacă se vor răzbuna pe mine ?“, se întreba. Uneori nu dorea ca trupele să-i împingă pe patrioţi pînă în fundul peşterii, de teamă ca aceştia să nu-l ucidă înainte ca ei înşişi să piară.

Astfel se frămînta necontenit, zi şi noapte, pentru soarta soţiei sale şi a lui, dar mai ales pentru a lui ; gîndurile îi erau la fel de întunecate ca obscuritatea din jur.

În timp ce nevastă-sa ofta din greu, Ba Phi tresări cînd văzu lumina. O lumînare se îndrepta spre el ! Obişnuit cu întunericul, nu-l recunoscuse încă pe bărbatul care venea la el, cînd auzi poruncindu-i-se :

— Drepţi !

Era Hai Thep. Ba Phi se grăbi să-i dea ascultare. Femeia îl imită supusă.

Dar Hai Thep îi făcu semn să nu se mişte. Apoi, măsurîndu-l cu privirea din cap pînă-n picioare, îi zise :

— Spune-mi, ai avut timp să înţelegi gravitatea crimei tale ? După părerea ta, meriţi să mori ?

Ba Phi îşi plecă capul, fără să răspundă.

— Răspunde ! stărui Hai Thep ridicînd glasul.

Spionul mormăi :

— Da !

— Atunci e bine ! adăugă Hai Thep clătinînd din cap.

Şi, după un moment de tăcere, ordonă :

— Hai ! Să terminăm cu asta !

Lui Ba Phi i s-au tăiat picioarele. Dar Ba Ren a făcut repede un pas înainte şi l-a sprijinit ţinîndu-l de subsuori. Fierarului i s-a părut că picioarele spionului nu mai erau bune de nimic. Se îndoiau, moi ca o cocă. Ba Ren a trebuit să-l tîrască pînă la flacăra lumînării.

Smiorcăind, femeia a venit după ei. Ba Ren a bombănit :

— Ce mai zdreanţă ! A leşinat ! Pe cinstea mea !

L-au dus pe Ba Phi în fundul peşterii, lîngă vasul de pămînt ars, plin cu osemintele martirilor, descoperite anul trecut de Su şi de Quyen.

Duşmanul îi omorîse zdrobindu-le ţeasta cu lovituri de vîslă, apoi aruncase trupurile într-un pîrîu. Timp de trei zile, Su şi Quyen au umblat în căutarea lor. În cea de-a patra zi, intrînd în pădure, au auzit urletele unor cîini vagabonzi. Astfel călăuzite, cele două surori au ajuns la malul pîrîului şi au văzut cum cîinii ieşeau din el purtînd în bot oase de care atîrnau fîşii de carne. Su a gonit animalele cu un băţ, a luat oasele, în timp ce Quyen a coborît în apă ca să le ia pe cele rămase. Au înfăşurat osemintele într-o bucată de nylon şi le-au ascuns în sat. Nu mai puteau fi identificate. Abia după eliberarea satului le-au pus în acest vas din fundul peşterii.

Ba Ren îl duse tîrîş pe spion ceva mai departe şi-l rezemă de o stîncă. Ba Phi continua să stea cu capul plecat. Au aşteptat mult timp, pînă ce, în sfîrşit, îl văzură deschizînd ochii.

Atunci Ba Ren şi Hai Thep l-au tîrît în cel mai îndepărtat colţ al peşterii. Întorcîndu-se spre intrarea peşterii, Hai Thep făcu următoarea remarcă :

— Vedeţi, toţi sînt la fel. Au curajul să ucidă, dar nu şi să privească moartea în faţă. A crezut că-l executăm, de-aia a leşinat.

— Nişte laşi, vă spun eu, buni doar să dea informaţii duşmanului, completă Ba Ren.

Tocmai atunci Ngan s-a întors din expediţie. Fu primit cu bucurie. Puse nucile de cocos jos. Toï şi Trong făcură acelaşi lucru. Quyen veni lîngă logodnicul ei. Acesta rămase tăcut cîteva minute, apoi, dintr-o dată, spuse :

— Su a murit !

Toată lumea împietri. Mîinile care aplaudau alunecară de-a lungul corpului. S-ar fi putut auzi şi zborul unei muşte. Hai Thep s-a apropiat de Ngan şi l-a întrebat cu voce înăbuşită de durere :

— Aţi ajuns... pînă la ea ?

— Nu. Nu mai era acolo. A fost luată de populaţie. Am ascultat pur şi simplu pălăvrăgeala unor soldaţi inamici.

Ngan se aşeză de-a dreptul pe pămînt, în mijlocul intrării şi istorisi cele auzite. Vocea i se frînse cînd povesti despre agonia lui Su, despre apelul pe care-l făcuse populaţiei şi Unchiului Ho. Quyen izbucni în lacrimi. Capul i se agita convulsiv pe umărul gol şi lucitor de transpiraţie al logodnicului ei. Toţi cei de faţă aveau lacrimi în ochi, dar fiecare căuta să-şi stăpînească hohotele de plîns. Ştiau bine că Su era condamnată, dar dacă fusese sau nu executată şi cum se comportase în ceasul fatal nu ştiau. Acum, fiecare îşi dădu seama că nu o înţelesese destul pe Su şi nu o preţuise la adevărata ei valoare. Era ca şi cum ea ar fi fost aşezată prea sus, iar ei prea jos. Tenacitatea, fidelitatea, frumuseţea şi blîndeţea ei, atît de apropiate şi cunoscute lor, nu le apăreau în toată nobleţea decît în această clipă. Iat-o zîmbind liniştit. Pe obrazul ei delicat se deschideau nişte ochi minunaţi prin frumuseţea şi sinceritatea lor. Iată-i părul mătăsos, de care era mîndru tot Hon Dat-ul. Niciodată imaginile acestea nu se

vor şterge din amintirea tovarăşilor ei. După cum, din inima lor, niciodată nu vor pieri ultimile-i cuvinte.

Hai Thep îşi simţi din nou sufletul sfîşiat de colţi şi gheare invizibile. Se ridică încet şi spuse cu glas nesigur :

— Ce exemplu ! Venise aici ca să aibă grijă de noi, veghind pentru fiecare bob de orez, pentru fiecare înghiţitură de apă. Era toată numai blîndeţe şi abnegaţie. Şi cu ce fermitate a ţinut piept duşmanilor, fără să facă cea mai mică concesie ! Ne-a sfătuit să nu depunem armele. Să ne săpăm în inimi cuvintele ei ! Ne-a cerut s-o răzbunăm. Să jurăm că o vom face !

Fără să spună nimic, toţi s-au ridicat în picioare şi, cu capul uşor plecat, au păstrat un minut de tăcere. Toate gîndurile se îndreptau acum spre această scumpă imagine. Degetele au strîns mai tare ţevile puştilor. Fiecare a luat hotărîrea să se bată pînă la ultima picătură de sînge.

După acest minut de reculegere, nimeni n-a mai plîns. Şi-au şters lacrimile care le mai umezeau încă ochii. Doreau ca noaptea să treacă repede, pentru ca, odată cu primul atac al inamicului, Su să poată fi răzbunată.

— Aurul curat n-are teamă de proba focului, spuse Ba Ren. Su era plămădită din aur curat. Nu ca acest Ba Phi care a leşinat adineauri.

— De ce ? întrebă Ngan.

— A crezut că-l omorîm.

Hai Thep se întoarse spre Ngan.

— Cîte nuci de cocos aţi adus ?

— Şase.

— A fost greu ?

— Deloc. Numai că, aflîndu-ne foarte aproape de ei, a trebuit să aşteptăm să se tragă cu armele ca să aruncăm nucile jos. Am ascultat toată discuţia indivizilor acelora. Fumau şi li se puteau distinge chiar trăsăturile feţei. Sînt complet dezorientaţi. Se tem ca de ciumă să nu fie trimişi aici. Peştera noastră a fost botezată „peştera cu ghinion“.

— Nu-i prea rea porecla, aprobă Hai Thep. Cu ghinion pentru ei, bineînţeles. Pentru noi, rămîne tot Hon Dat.

Tu Nghiep dădu din cap :

— Da ! Hon Dat[1] este un nume care respiră blîndeţe. Dar cine se bagă, o păţeşte !

— Fiindcă veni vorba, spuse Ngan, sînt şi yankei printre ei. Unul a fost omorît.

— Da ?

— Da. Am auzit spunîndu-se că a venit un helicopter pentru a-i lua pe yankeul ucis şi pe mai mulţi ofiţeri marionetă răniţi. Soldaţii sînt furioşi că pilotul yankeu a refuzat să ia şi din ceilalţi, chiar din cei grav răniţi.

— Ticăloşii !

— Da, doar că asta o să le deschidă ochii ălor care se socoteau fericiţi să-i aibă alături pe yankei. Aştia îşi iubesc poate cîinii, dar nu pe mercenari. Să crape, ce dacă ! Odată mutilaţi, nu mai prezintă nici un interes pentru stăpînii lor, la ce bun să-i mai salveze ?

— Am impresia că trupele sînt demoralizate, spuse Ngan. Ce bine-ar fi să le putem lansa nişte apeluri care să grăbească descompunerea armatei lor !

— Numai Tam Chan şi populaţia sînt în măsură s-o facă, interveni Ba Ren. Aici le dăm la cap de fiecare dată cînd îşi fac apariţia, nu mai avem timp şi pentru apeluri !

— Ba da ! Am putea s-o facem, spuse Tu Nghiep. Ar fi de-ajuns cîteva portavoce.

După o clipă de gîndire, Tu Nghiep propuse :

— Uite cum o să facem ca să înlocuim tabla care ne lipseşte. Vasul cu oseminte este acoperit cu capace din palmier-arec. Putem să facem din ele portavoce. Sufletele martirilor noştri morţi nu vor avea nimic împotrivă, cu siguranţă.

— Desigur ! spuse Ba Ren. Nu ar fi mîhnite decît dacă am capitula. Şi, de-altfel, morţii sînt definitiv morţi, nu-i aşa ?

— Hei, Ba Ren, nu rosti cuvinte care nu se cad, protestă Tu Nghiep. Odihna morţilor trebuie respectată şi teamă mi-e că făcînd treaba asta le tulburăm liniştea.

Ba Ren tăcu, apoi rosti cu glas scăzut şi rar :

— Ştii, de la o vreme bag de seamă la tine o întoarcere la superstiţii.

---

[1] Hon Dat înseamnă literar „măgura de pămînt" (n.a.).

— Nu ! Nu-i vorba de asta ! Eu... eu... Tu Nghiep protestă bîlbîindu-se.
Rîzînd, Hai Thep îl linişti cu un gest :
— Lasă ! Lasă ! Asta nu-i chiar o dovadă de superstiţie la Tu Nghiep, dar dacă capacele acelea pot servi la ceva, duceţi-vă fără şovăire după ele. Morţii noştri vor fi mai curînd încîntaţi. Hai, prietene, du-te !
— Bine, bine, mă duc. Spuneam doar aşa...
Tu Nghiep primea să facă cîteva portavoce, dar era totuşi nemulţumit de observaţia lui Ba Ren. Se apăra de acuzaţia că ar fi superstiţios, cu toate că el credea în Cer şi în Buda. În timpul unor mese festive, spusese scărpinîndu-se pe spate : „Chiar dacă trei miliarde de fiinţe omeneşti de pe planeta asta nu mai cred în Cer şi în Buda, tot mai rămîne unul". Apoi, cu arătătorul îndreptat spre pieptul lui, scandînd cuvintele, adăugase : „Şi acest om se numeşte Tu Nghiep !"
Renunţase la regimul vegetarian, pentru că, după expresia lui :
— E vorba aici de inimă şi nu de stomac. Cu regimul vegetarian n-ai destulă putere să munceşti pămîntul. Pe deasupra, ţi se mai face şi pielea palidă, şi asta-i urît.
Lucru extraordinar, acest drept-credincios aspira din tot sufletul să devină membru al Partidului. Odată îl întrebase pe Hai Thep dacă ar putea fi primit.
— Desigur, îi răspunsese Hai Thep. Numai că trebuie să priveşti adevărul în faţă. Un membru al Partidului respectă credinţa adepţilor tuturor religiilor, dar el nu crede în existenţa lui Dumnezeu, a lui Buda sau a Cerului. Ţi-o spun sincer, fără ocolişuri. Noi credem în existenţa exploatatorilor şi a exploataţilor. Credem că luptînd cu toţii împotriva americano-diemiştilor vom dobîndi fericirea, ţăranii vor avea pămînt şi religiile vor fi libere.
Tu Nghiep era întru totul de acord cu lupta împotriva americanilor şi a lui Ngo Dinh Diem. Dar auzindu-l pe Hai Thep precizînd cum trebuie să fie un membru de partid, recunoştea în sinea lui că îi era greu să devină şi el. De fapt, acesta era necazul lui. Dorea un lucru înainte de a renunţa la opusul lui. Gluma lui Ba Ren redeşteptase în el această suferinţă ascunsă. Tu Nghiep nu era deloc jignit. De altfel, nu era în firea lui să fie multă vreme supărat pe cineva.

Cîteva clipe mai tîrziu, l-au văzut aprinzînd o lumînare pentru ca să se ducă să caute capacele de arec. Înfipse lumînarea în spatele stîncii care servise drept pat pentru Su şi fetiţă şi se apucă să fabrice cîteva portavoce. Quyen tocmai se lungise alături de nepoţica ei pe această stîncă. Fără să bănuiască nimic, Thuy dormea deja. Quyen stătea cu ochii deschişi. Scruta întunericul cu ochi uscaţi şi arzători. Apoi se întoarse spre Thuy şi o strînse lîngă ea. Copila avea pe ea haina cu care o acoperise maică-sa. Mîngîindu-i părul, Quyen avu impresia că-i crescuse mult şi că devenea la fel de mătăsos ca cel al mamei ei, din zilele îndepărtate ale copilăriei.

3

Acasă la Hai Thep exista o ascunzătoare subterană, amenajată în timpul anilor întunecaţi şi pe care, după eliberare, secretarul celulei în loc s-o dărîme, o consolidase. Începea chiar din mijlocul casei şi avea coridoare ce duceau în diferite direcţii spre orezării. Chiar în cazul cînd intrarea ar fi fost descoperită, duşmanului nu i-ar fi fost uşor să dea de urma ocupanţilor ei. De mai multe zile, Tam Chan trăia în ascunzătoare şi se mulţumea să iasă în fiecare seară pentru o clipă, ca să respire aer curat, înainte de a coborî din nou să lucreze la lumina unei lumînări. În seara aceea, tocmai în clipa cînd razele soarelui se stingeau, doamna Hai Thep, întoarsă din sat, lovi uşor de cîteva ori cu piciorul în chepeng şi îl ridică. Cînd Tam Chan apăru, îi spuse cu glas sfîrşit :

— Su a fost omorîtă !

Tam Chan rămase împietrit cîteva clipe, apoi întrebă încet :

— Cînd s-a întîmplat ?

— Adineauri, n-a trecut nici un ceas. Xam a lovit-o cu cuţitul. Dar am reuşit să luăm trupul. Ştirea a tulburat pe toată lumea şi ne-am dus cu toţii la locul execuţiei. Ca să putem lua corpul, ne-am încăierat cu soldaţii.

— Unde se află acum ?

— La maica Sau, unde s-a adunat o mulţime imensă de oameni.

Tam Chan îşi îndreptă spatele. Avea braţele sprijinite de marginea trapei şi privirea pierdută.

— Duceţi-vă acolo, spuse. Organizaţi un cortegiu. Transformaţi înmormîntarea într-o manifestaţie de-a lungul satului, pentru a aţîţa ura populaţiei împotriva duşmanului.

— Ne-am şi gîndit la asta. Bine ! Mă duc acolo !

Doamna Hai Thep se ridică, gata să pună la loc chepengul.

— Stai puţin ! spuse Tam Chan. Cortegiul ar putea să treacă pe-aproape de peşteră ?

— La ce bun ? întrebă soţia lui Hai Thep, făcînd ochii mari.

În loc de răspuns, Tam Chan îi făcu semn să se aşeze. Apoi, în şoaptă, îi dădu cîteva sfaturi.

— Aşadar, reluă el după ce termină, aţi putea face aşa ceva ? Ar fi foarte util.
— Am să discut despre asta cu ceilalţi, răspunse femeia după un scurt moment de gîndire. Dacă există vreo posibilitate, o vom folosi.
— Fiţi prudenţi, surioară. Nu faceţi concesii, dar nici nu întindeţi coarda prea tare. Evitaţi alte încăierări cu trupele. Trebuie lucrat astfel încît să ni le apropiem. Dar unde vă sînt copiii ?
— I-am încredinţat unei vecine.
Soţia lui Hai Thep închise repede chepengul, apoi dădu de cîteva ori cu mătura. După aceea plecă.

În asfinţit, locuitorii se îngrămădeau în curtea şi în jurul casei maicii Sau. Cînd sosi doamna Hai Thep, se pregăteau s-o aşeze pe Su în sicriu. Maica Sau puse cu gesturi blînde capul moartei pe genunchii ei şi începu să-i pieptene părul. O făcea cu grijă, ca de obicei. Cu un pieptene ieftin, din corn de bivol, negru ca smoala. De data aceasta mîna îi întîrzia, întîrzia, descurcînd fiecare fir. Apoi, adresîndu-se soţiei lui Hai Thep cu glas liniştit, zise :
— Uită-te în spatele altarului dacă a pus acolo sticluţa cu parfum de grepfrut. Îi plăcea atîta, sărăcuţa. Tocmai adusese acasă o sticlă întreagă, dar n-a mai avut timp să-l folosească...
Cînd soţia lui Hai Thep i-a dat sticla cu dopul scos, maica Sau a vărsat cîteva picături de ulei în palmă şi l-a trecut prin părul fetei ei. O mireasmă suavă, feciorelnică, s-a răspîndit în cameră. După ce a golit sticluţa, a început iar să pieptene părul lui Su. Apoi, cu mîini îndemînatice, i-a răsucit părul într-un coc. De cîte ori o făcuse ! Părul acesta, lungimea şi particularităţile lui, nu mai avea nici o taină pentru ea.
De data asta a făcut uz de toată dibăcia ei. O frumuseţe de coc, mai rotund şi mai înfoiat decît îl avusese fata pe cînd trăia. Era poate cel mai frumos pe care-l purtase de cînd împlinise vîrsta să-şi ridice părul. Nu era de mirare, pentru că era ultima oară că maică-sa îi făcea un coc. Pusese în el toată duioşia.
Odată părul aranjat, maica Sau nu se putu hotărî să se despartă de copila ei. A luat din propriul ei păr un ac lung de aramă şi l-a înfipt în cocul lui Su. Şuviţele tăiate de cuţitul lui Xam le-a pus pe altarul familial.

Şi a început să plîngă fără zgomot.
Au dus-o spre patul de campanie. Soţia lui Hai Thep şi a lui Ba Ren au ridicat-o pe Su şi au aşezat-o în sicriu.
Cînd erau gata să pună capacul, maica Sau a alergat spre fiica ei, dîndu-i pe toţi la o parte. Dar n-a mai văzut nimic. A izbucnit în suspine în timp ce capacul se lăsa. Sicriul a apărut roşu, de un roşu-închis. Era aşezat în mijlocul casei pe piloţi, în care Su se născuse şi crescuse, se jucase toată copilăria. Casa aceasta fusese plină de rîsul şi de plînsul ei, aici se petrecuseră jocurile ei de fetiţă. Iar acum dormea tot aici. Un ultim şi veşnic somn. Dar lăsase în urma ei, de neşters, douăzeci şi şapte de ani de viaţă şi mai ales ultimele clipe ale acestei scurte existenţe.
Se auzi glasul doamnei Hai Thep, care dădu solemn un ordin celor prezenţi, răspîndiţi de la scară pînă în curte.
— Aprindeţi torţele !
Torţele din frunze de cocotier sau din paie, confecţionate în grabă, au fost aprinse. Mai multe persoane, între care şi Ca My, au înfăşurat nişte obiecte în cutele rochiilor. În cîteva clipe o lumină vie s-a înălţat în curtea casei.
Maica Sau voise s-o îngroape pe Su alături de tatăl ei. Dar, în loc să meargă direct spre poalele colinei, au făcut un ocol, străbătînd satul de la un capăt la celălalt. Înmormîntarea s-a transformat într-o defilare prin faţa ogoarelor şi a locuinţelor, ca pentru a-i prilejui lui Su să-şi ia un rămas bun de la satul natal. În mijlocul unei livezi, o patrulă de mercenari a dat peste cortegiu. Soldaţii au strigat :
— Nu ştiţi că s-a sunat stingerea ? Unde vă duceţi aşa ?
Doamna Ba Ou a ieşit în faţă :
— Ne-aţi omorît copila ; acum ne ducem s-o îngropăm.
Şeful detaşamentului le-a arătat drumul cu amîndouă braţele.
— Bine, bine ! Duceţi-vă, duceţi-vă ! Puteţi chiar să transformaţi înmormîntarea în manifestaţie, dacă aveţi chef.
S-a întors spre oamenii lui şi le-a făcut semn să lase cortegiul să treacă. Cu doamna Hai Thep şi doamna Ba Ou în frunte, mulţimea şi-a continuat marşul. Torţele aprinse trosneau. Fiecare avea pregătită în mînă o a doua torţă, neaprinsă. În jurul năsăliei purtată pe umeri de femei, focul sfîrîia, mulţimea vuia. Flăcările torţelor spărgeau întunericul şi luminau puternic sicriul roşu ;

puneau sclipiri de argint pe părul femeilor bătrîne şi se jucau în frunzişul în care luceau fructele de avocatier.

Maica Sau mergea imediat în urma sicriului, înconjurată de doamna Ba Ren şi de alte prietene. Două femei încercară s-o susţină, dar ea, păşind hotărîtă, nu le primi ajutorul. Nu mai plîngea. Refuza să plîngă în mijlocul acestui vîrtej. Ceva cald i se ridica din piept. Cu cîteva clipe în urmă, suferea la gîndul despărţirii de fiica ei. Dar acum, în mijlocul consătenilor, îşi dăduse seama că Su nu era singura care-şi dăruise viaţa. Dintre oamenii aceştia care o înconjurau, cîţi îşi pierduseră un soţ, un copil sau o rudă apropiată ? Şi alţii ca şi maica Sau avuseseră fiinţe dragi, sălbatic torturate : un plămîn găurit, ficatul strivit, un braţ sau un picior mai puţin ! Cîţi dintre tovarăşii ei mai aveau încă rude în închisoare sau deportate la Poulo Condor ! De şapte ani nu exista nici măcar o singură familie în Hon Dat care să poată spune că a scăpat de represiune ! Cît sînge vărsat ! Cine putea uita ?

Nu ! Nu era ea singura, căci toţi vecinii şi vecinele ei înduraseră acest calvar. Nu era singura care continua lupta, ci sute şi mii de locuitori din Hon Dat, milioane şi milioane de compatrioţi din Vietnamul de Sud. În spatele ei, vuietul mării părea că o îndeamnă să meargă înainte, să-şi stăpînească durerea. Foşnetul frunzelor părea că o împinge la răzbunare. Sîngele cerea răzbunare ! Alţi fii, alţi nepoţi, alţi copii, ai altora şi ai ei, erau încercuiţi în peşteră, dar continuau să se bată cu furie, îndurînd foamea şi setea. O singură luptătoare căzuse în mîinile duşmanului. Refuzase să-şi plece capul. Era propria ei fiică. Dar îi mai rămăsese nepoţica, orfană de azi înainte, cea de-a doua fiică, ginerele, soţii celor care-o înconjurau, doamna Hai Thep şi doamna Ba Ren, Be, fiul lui Tu Rau şi încă atîţia alţii ! De fiecare dată cînd se gîndea la asta, maica Sau se simţea puţin mîngîiată.

Au ajuns la marginea pîrîului. Cînd au văzut pînza de foc care se apropia, trupele cantonate aici au început să strige, ieşind de sub corturi. Căpitanul Cao, care comanda batalionul de infanterie, observînd sicriul, a înţeles imediat. A dat ordin oamenilor lui să se desfăşoare în faţa pîrîului, cu armele în mînă. El a alergat înaintea mulţimii.

— Stai ! Stai !

Doamna Ba Ou s-a apropiat de el şi i-a spus cu glas blînd :

— Domnule căpitan, aţi ucis o fată de-a noastră. Lăsaţi-ne cel puţin s-o îngropăm !
— Domnul maior a interzis s-o îngropaţi noaptea.
— Da, dar pentru că a fost omorîtă în chip groaznic, nu-i bine să întîrziem cu înmormîntarea.
— Cu atît mai rău ! Pentru o Viet Cong, sîntem mult prea blînzi.
— Viet Cong sau nu, era nepoata mea. Ce vă supără dacă o îngropăm lîngă deal ? Hai, lăsaţi, domnule căpitan, amintiţi-vă în ce chip îngrozitor a fost omorîtă !
— Grăsana se obrăzniceşte, pe cuvîntul meu ! N-aţi auzit ? Maiorul a interzis orice deplasare în timpul nopţii !
Doamna Ba Ou lăsă braţele să-i cadă, în semn de disperare.
— Credeam că puterea e în mîinile dumneavoastră, domnule căpitan, şi cînd colo, iată că totul depinde de maior ! Atunci, duceţi-mă la el ca să-i cer voie.
Căpitanul Cao îşi lăsă capul pe-o parte, apoi pe cealaltă, pentru a o examina bine pe doamna Ba Ou, apoi spuse, rostind apăsat fiecare cuvînt :
— Puneţi la cale o întîlnire cu maiorul ca să angajaţi lupta, da ? Numai privindu-te îmi dau seama că eşti una din cele care aţîţă lumea !
Un soldat adăugă :
— Am văzut-o de multe ori la manifestaţiile din Rach Gia-ville.
— Nu vorbi prostii ! Eu vorbesc cu domnul căpitan, ce te-amesteci ?
Cu mîinile împreunate în semn de respect, se întoarse spre căpitanul Cao şi continuă cu glas blînd :
— Fiţi bun şi duceţi-ne la domnul maior. Cu siguranţă c-o să ne dea autorizaţie. Vă bateţi cu cei din Viet Cong refugiaţi în peşteră, omorîţi o prizonieră, ajunge. De ce să ne împiedicaţi s-o îngropăm ?
— Nu, şi gata ! ţipă ofiţerul. Gata cu văicărelile !
Nemaiputîndu-se stăpîni, doamna Ba Ou ţipă şi ea :
— O s-o facem fără permisiunea voastră !
Trecu prin faţa ofiţerului, făcînd semn tovarăşilor ei să înainteze. Mulţimea se agită în urma ei, împingînd soldaţii în pîrîu.
— Staţi, sau trag ! urlă căpitanul.
Nimeni nu s-a oprit. Cu torţele ridicate, au trecut pîrîul prin vad. Dintr-o dată cursul apei a fost luminat de mii de făclii. Căpitanul a alergat să şoptească

la urechea oamenilor lui : „Trageţi în aer". Cu armele ridicate, soldaţii au tras cîteva salve de avertisment. Valul de oameni a continuat să se reverse pînă pe celălalt mal. Sicriul ajunsese deja pe malul rîpos, cînd doamna Hai Thep a făcut să circule ordinul :

— Simplă somaţie ! Înainte !

Ştiau din experienţă că, în asemenea momente, singurul lucru pe care-l aveau de făcut era să continue înaintarea. Toată lumea îşi păstra calmul, obişnuită să audă asemenea salve de avertisment. În plus, fiecare ştia că, în afară de înmormîntarea lui Su, profitînd de trecerea prin apropierea peşterii, aveau misiunea foarte importantă de a-i aproviziona pe apărătorii Hon Dat-ului. Încă din asfinţit pregătiseră cele necesare şi ascunseseră alimentele sub haine.

Căpitanul Cao avea o oarecare experienţă în represiunea luptelor politice. Aşa că evita să tragă în mulţime. De două sau trei ori, cînd omorîse cîţiva manifestanţi, fusese cît pe-aci să fie ucis şi el de pumnii, bîtele şi pietrele care plouaseră deasupră-i. La început crezuse că, odată cu primul mort, mulţimea se va retrage în dezordine. Dar, lucru extraordinar, se petrecea exact contrariul. Manifestanţii se aruncau înainte cu toată forţa, peste el şi oamenii lui ! Aşadar, de data aceasta, după somaţii, nu îndrăzni să meargă mai departe.

De cum sosiseră aici, maiorul le spusese : „Ca să-i putem nimici pe luptătorii din Viet Cong care se află în peşteră, esenţial este să împiedicăm izbucnirea unei lupte politice. Dacă diavoliţele astea intră în joc, o să avem o mie de încurcături ! Raportaţi-mi orice se întîmplă !" Cao era plin de admiraţie în faţa înţelepciunii comandantului său. Şi iată că femeile intraseră în joc ! Treceau torentul fără să se sinchisească de ordinele lui. Cel mai bun lucru era să-şi anunţe superiorul.

Se repezi spre postul de transmisie şi învîrti cu viteză nebună manivela telefonului. Cu voce somnoroasă, telefonistul întrebă :

— Cine-i acolo ?

— Căpitanul Cao, batalionul 3. Aş vrea să vorbesc cu maiorul.

— Păi doarme, domnule căpitan !

— Trezeşte-l ! Populaţia organizează o manifestaţie şi trece pîrîul. Repede !

După cinci minute de aşteptare, Cao auzi la celălalt capăt al firului vocea superiorului :

— Cum ? Spui că populaţia a pus la cale o manifestaţie ?

— Da, domnule maior. Vor s-o îngroape pe fata Viet Cong la poalele dealului. În ciuda interdicției mele, au trecut pîrîul.

— Trage o salvă de avertisment, ce dracu !

— Am tras, domnule maior. Fără rezultat. Mă autorizați să trag în plin ?

— Nu ! Nu ! O să avem neplăceri. Dacă au trecut pîrîul, alergați și opriți-i !

— Bine, domnule maior !

Cao ieși în fugă.

Dar era prea tîrziu. N-a mai văzut pe nimeni lîngă pîrîu. Ultimele torțe dispăruseră în livada de cocotieri. Nu văzu nimic altceva decît, din timp în timp, reflexele luminii pe frunze.

Cînd căpitanul, în fruntea unei secții, a ajuns din urmă coada cortegiului, din rîndurile din față se desprindeau cîteva siluete întunecate care alergau în goană mare spre peșteră. Erau femeile pe care doamna Hai Thep le însărcinase să ducă alimente luptătorilor.

Prima care a rupt-o la fugă a fost Ca My. Într-o mînă avea o sticlă acoperită cu pai și un pachet cu orez vîscos, bine presat. Alerga din toate puterile, urmată îndeaproape de alte femei ce duceau cu ele tot alimente.

Cînd ajunse aproape de intrare, din peșteră porni un glonț, care atinse ușor părul lui Ca My. Se opri brusc și, înfricoșată, urlă :

— Eu sînt, Ca My, frățiorilor ! Vă aduc de mîncare !

Luptătorul care trăsese, rămase uluit.

— Cerule, tu ești, Ca My ? Te-am rănit ?

— Nu ! Nu ! Fii liniștit.

Bîiguind, Ca My se avîntă spre peșteră. Împinse sticla și pachetul spre interior.

— Sînteți teferi toți, frățiorilor ?

— Da !

— Su a murit și ne ducem s-o îngropăm.

După ce schimbase aceste cîteva cuvinte, se grăbi să ajungă din urmă cortegiul. O alta sosi în urma ei. Încă o sticlă și un pachet. Fiecare femeie își spuse numele, ceru vești și se depărtă. La fiecare nouă apariție, luptătorii repetau :

— Fiți liniștite, n-avem decît doi răniți ! Ne ținem bine !

— Începeți lupta în sat ! Cereți să vă plătească daune ! Subminați moralul trupelor ! Mergeți înainte cu hotărîre !

— S-a înţeles !

Deodată s-a auzit înălţîndu-se vocea lui Tu Nghiep :

— Cerule, mama lui Lua e aici ?

— Eu sînt, eu sînt, bărbate. Eu sînt. La revedere !

Întrebări grăbite şi răspunsuri precipitate. Întrebări şi răspunsuri ce se încrucişau în mijlocul zgomotului făcut de sticlele de apă şi pachetele cu alimente depuse la intrarea în peşteră. Luna lumina acest du-te-vino al siluetelor care purtau, toate, coc sau cozi lungi. Partizanii recunoşteau ba o soţie, ba o fiică. De afară, femeile nu vedeau decît întunecime şi mîini ce se întindeau. După voce, îşi recunoşteau fie soţul, fratele, sau un vecin. Numai glasuri familiare şi dragi. Lipsiţi de veşti timp de cinci zile, erau reciproc neliniştiţi de soarta lor. În această a cincea noapte, luna a fost martorul întîlnirii lor. Un entuziasm extraordinar i-a cuprins şi pe unii şi pe ceilalţi, în preajma acestei peşteri, pe care duşmanul nu o putuse răzbi după cinci zile de luptă. Cei care o apărau erau cuprinşi de exaltare la gîndul că nu erau izolaţi. Femeile părăseau peştera, încredinţate că va fi imposibil de cucerit. Toţi erau convinşi că această întîlnire nu va fi ultima.

După ce toată lumea s-a retras, o siluetă mică s-a furişat în peşteră, urmată de o potaie. Silueta s-a lovit de Ba Ren. Fierarul l-a apucat de braţ :

— Cine e ? De ce rămîi aici ?

— Eu sînt... eu... nu mai plec... Am o grenadă.

— Cerule, tu eşti Ut ? Prieteni, e micul Ut !

— Rămîn aici, nu mă mai întorc !

Sprinten, Ut scăpă din mîna lui Ba Ren şi intră pe dibuite, îmbrăţişînd pe toată lumea şi împingîndu-şi capul cu părul tuns perie în burţile patrioţilor. Rîdea pe sub mustaţă.

— Femeile or să se sperie cînd or vedea că am dispărut !

— Ut ! Tu eşti, Ut !

Din interiorul peşterii ţîşneau întrebări vesele. Ut recunoscu glasul lui Nam Tan :

— Dumneata eşti, unchiule Nam ? Ştii, soţia dumitale aprinde în fiecare zi beţişoare de tămîie ca să-l roage pe Buda să te ţină sănătos şi teafăr.

— Ce mai farsor ! Ia ascultă, fratele tău e rănit, vino să-l vezi !

— Ştiam, a răspuns puştiul cu glas pierit. Nu-i nici o grabă, o să mă duc îndată. Ştie şi tata lucrul ăsta. Spune că atunci cînd te baţi, e normal. Ah ! Era să uit, am la mine o grenadă nou-nouţă, pe care am şterpelit-o de la soldaţi. Dacă vin mîine pe-aici, îi scot focosul şi... juma-juma.
Toţi au început să rîdă.
— Tare mai eşti copil ! Aşa ceva nu se face decît în caz extrem. Cînd sînt departe, te mulţumeşti să le arunci grenada.
Descumpănit la început, Ut continuă mai apoi, sigur pe el :
— Da ! Vorbeam tocmai de cazul ăsta extrem.
— Aşa mai merge ! Dar pe-aici sîntem departe de aşa ceva, fîrtate ! Cînd se arată, tragem în ei sau aruncăm proiectile.
— Păi, asta înseamnă că s-a zis cu ei ! completă cu promptitudine băiatul. Apoi întrebă :
— Şi Quyen ? Unde e ?
— În interior.
Era gata să se repeadă, dar se opri dintr-o dată. Îşi suflă nasul, apoi izbucni în suspine :
— Oh, Doamne ! A murit Su.
Rămase pe loc în mijlocul peşterii, plîngînd în hohote. Mîrîind, îi dădu la o parte pe toţi cei care încercau să-l consoleze, ca şi cum ar fi fost supărat pe toată lumea. Apoi, se opri deodată din plîns, îşi şterse lacrimile şi-şi suflă cu putere nasul. Hai Thep îl apucă de braţ :
— Ascultă, Ut, eşti silit să rămîi cu noi. Dar îţi interzic să-i spui lui Thuy că mama ei a murit, ai înţeles ? Dacă ar şti, n-am mai avea cum să-i potolim plînsul. Cît priveşte faimoasa grenadă, dăne-o nouă, o s-o păstrăm pentru tine.
Ut a scos din pantaloni grenada şi i-a dat-o lui Hai Thep, sfătuindu-l :
— Să n-o pierdeţi. Sînteţi răspunzători pentru ea.
— Ţi-aş da alta. Nu-i asta ceea ce ne lipseşte.
Proviziile erau adunate şi aranjate într-un colţ. La lumina lanternelor au făcut inventarul : douăsprezece sticle pline cu apă, douăsprezece pachete cu orez fiert, cîteva pachete de foi de tutun şi un cartuş de ţigări Rubis. Frunzele de bananier care serveau drept ambalaj erau încă foarte proaspete. Seva mustea în partea tăiată. Au deschis un pachet ; înăuntru era orez vîscos care încă mai fumega

şi o pulpă de pui fript, rumenit, ce mirosea îmbietor a ceapă şi a alte condimente. Strigară în cor :

— Straşnic ! E un ospăţ domnesc !

— În noaptea asta, a spus Ba Ren, trebuie să ne refacem forţele ! Să mîncăm şi să bem pe săturate şi vedem noi ce-o mai fi ! Pe urmă fumăm ţigările Rubis în nasul mercenarilor.

— Merge ce spui în legătură cu ţigările, interveni Hai Thep, dar pentru apă şi alimente trebuie s-o luăm mai încet. Nu uitaţi să faceţi o rezervă. Treaba asta poate să dureze încă mult timp. Propun să-i încredinţăm totul lui Quyen, cu dreptul de a le distribui cum va crede de cuviinţă.

— De acord pentru alimente, a spus Tu Nghiep. De tutun şi ţigări mă ocup eu !

Cuvintele lui au fost întîmpinate de un hohot de rîs. Au aprobat propunerea. Dar Ba Ren a scos doar limba. Tu Nghiep a spus pe un ton serios :

— Hai ! Nu te gîndi la ceva rău, Ba Ren ! Dacă îmi asum răspunderea tutunului e pentru binele comunităţii, nu al meu ! Nu sînt chiar aşa de „individualist" !

Ba Ren se mulţumi să rîdă.

4

Doamna Ca Xoi atinsese limita durerii. Cînd Xam o lovise pe Su cu cuţitul, se repezise la el. Dar soldaţii o trîntiseră la pămînt, călcînd-o în picioare. Leşinase.

... Şi-a venit complet în fire la apusul soarelui, cînd o văzu pe fata ei, Ca My, cu părul răvăşit, alergînd la căpătîiul ei ca să-i vestească plîngînd moartea lui Su. Tînăra fată plecă imediat şi-şi lăsă mama singură în patul de bambus, în mijlocul casei pustii, cu uşile vraişte. Vîntul făcea să geamă canaturile din frunze de latanier. După multe eforturi, doamna Ca Xoi reuşi să se ridice în capul oaselor. În ochii cu priviri rătăcite lucea o sclipire ciudată. Părul ei pîrlit era despletit şi soarele în asfinţit îi dădea reflexe arămii. Rămase aşa,

nemişcată, pînă la căderea nopţii. Întunericul care pătrunse în cameră a cuprins-o în întregime. Cînd se ridică luna, silueta ei deveni din nou vizibilă. Nu mai era pe pat ; se sculase. Această femeie nefericită avea un fel ciudat de a sta. Cu picioarele uşor depărtate, cu laba cambrată, degetele-i de la picioare se crispau pe podeaua crăpată. Cu braţele lipite de trup, silueta ei apăru clară, uşor aplecată înainte. Ca un copac gata să se prăbuşească.
Rămase aşa timp îndelungat. O jumătate de oră sau chiar mai mult. Apoi, brusc, ieşi din casă, îndoită de mijloc. Plecă.
A luat-o pe drumul bătătorit care ducea la răspîntia Si Ly, clătinîndu-se, împiedicîndu-se de obstacole, căzînd de mai multe ori şi ridicîndu-se de fiecare dată, pentru a-şi continua mersul în tăcere. În seara în care se dusese să cumpere alcool de la doamna Ba Ou, se împiedicase la întoarcere în hîrtoapele drumului. Dar niciodată nu căzuse de atîtea ori ca astăzi. Într-adevăr, era nebună de durere. Propriul ei fiu venise din nou la Hon Dat, după o absenţă îndelungată, ca să ucidă o fată pe care toţi o lăudau şi o apreciau. Mai mult, fata aceasta şi mama ei erau binefăcătoarele doamnei Ca Xoi. Cu douăzeci de ani în urmă, într-o noapte rece şi ceţoasă, ele o aduseseră în casa lor şi o ajutaseră s-o aducă pe lume pe Ca My. Fata aceasta, care n-avea atunci nici zece ani, se arătase de o excepţională bunătate. Cum putea uita că făcuse cu schimbul împreună cu mama ei ca s-o sprijine pînă la ea acasă ? Îşi mai amintea şi acum că mama şi copila aveau capul acoperit cu un şal pentru că era frig. Îşi amintea totul. Şi cînd a murit Thach Kha, maica Sau şi fetele, de dragul ei şi al micuţei Ca My, au avut grijă de amîndouă. Doamna Ca Xoi îşi săpase în suflet această datorie de recunoştinţă, fără a şti însă cum o va putea plăti. Din cînd în cînd, Ca My şi cu ea veneau s-o ajute pe maica Sau la treburile mărunte : la amenajarea rigolelor, la grădinărit, la seceratul sau treieratul orezului. Nu erau decît picături de apă faţă de un ocean. Dar iată că diavolul căruia-i dăduse viaţă, străpunsese cu lovituri de cuţit trupul binefăcătoarei ei.
Asasinarea lui Su de către Xam era motivul pentru care această femeie cinstită mergea poticnindu-se. Dar oare unde se ducea ? Nimeni nu putea şti. Continua să se tîrască cu mare greutate pe drumul nu prea accidentat, scăldat în lumina lunii. Căci pentru ea reprezenta drumul calvarului. Într-un tîrziu, silueta ei a ajuns la răspîntie. Cum mergea drept înainte, intenţia ei deveni evidentă.

Voia să ajungă la maica Sau. Se îndrepta într-acolo cu pas şovăitor, timid şi înfricoşat. Străbătînd plantaţia de manghieri, nu îndrăzni s-o ia pe alee, ci pe la lizieră, ascunzîndu-se din cînd în cînd în spatele copacilor. Nu se ştie cît timp i-a trebuit ca să ajungă la maica Sau. Acolo, a văzut lume adunată în număr mare. I se făcea lui Su ultima toaletă. Dar ea nu văzu cu cît drag pieptăna maica Sau părul fiicei ei, fata aceasta care odinioară se străduise s-o aducă pe Ca Xoi la ea. Nu, ea nu vedea această scenă, pentru că nu îndrăznea să treacă prin curtea plină de lume. S-a dus să se ascundă lîngă drum, după un tufiş de ananas. De acolo a auzit bocetele maicii Sau şi s-a cutremurat toată. Şi-a ascuns obrazul în palme.
Cînd lumina torţelor aprinse în curte a ajuns pînă la ea, doamna Ca Xoi s-a ghemuit la pămînt, speriată. În cortegiu, a văzut printre frunzele de ananas cu muchii spinoase sicriul roşu al lui Su şi părul alb al maicii Sau. Cu inima strînsă, şi-a aţintit ochii pe sicriu. Sicriul lui Su ! Nemişcată, rece, închise ochii. Deşi spusese în repetate rînduri că Xam nu era fiul ei, totuşi ea era cea care-l adusese pe lume. Cerule ! Cît de înăbuşitoare fusese noaptea aceea ! Cît de groase erau zidurile acelei blestemate case de piatră ! Acolo, scăldată în sudoare, se zvîrcolise de durere pînă noaptea tîrziu, înainte de a aduce pe lume un copilaş, care devenise Xam.
Cortegiul se depărta. Fata ei, Ca My, era şi ea acolo. Doamna Ca Xoi a vrut să se ridice şi să ajungă mulţimea din urmă, dar i-a lipsit curajul. De data aceasta chiar nu îndrăznea. Ca My putea să şi-o îngăduie. Dar ea, ea se considera vinovată. Desigur, sentimentul acesta nu data de azi, dar astăzi era vorba de ceva mai mult decît îngrozitor, care o privea prea direct ca să poată îndrăzni să se amestece printre manifestanţi.
Plecase toată lumea. Torţele se mistuiseră. Singură luna învăluia în lumină curtea maicii Sau. Doamna Ca Xoi stătea în spatele tufişului de ananas cu muchii ascuţite, ca nişte săbii. De cealaltă parte, se vedea scara căsuţei pe piloţi, cu ziduri de lemn, în care ardea o feştilă cufundată în ulei de peşte. Doamna Ca Xoi făcu ochii mari. Altădată, fata ucisă o ajutase să urce această scară. În casa aceasta, prost luminată, o născuse pe Ca My, în timp ce maica Sau îi scotea din gură firele de paie pe care le smulsese cu dinţii. Tot aici Thach Kha venise să-i ceară să vină la el.

Xam ! Oh, Xam ! Cît eşti de crud ! Ai adus doliul în casa aceasta care m-a salvat. Zdrobeşti acum inima mamei tale, la fel ca odinioară taică-tău ! Tu eşti lama care taie orice legătură între mama ta şi semenii ei ! Din cauza ta se ascunde de toată lumea şi se strecoară prin întuneric ! De ce zeul A-Rat te mai lasă în viaţă ? De te-ar face să pieri ! Aş suferi o dată şi bine, şi aş scăpa de aceste chinuri nesfîrşite !

Doamna Ca Xoi îşi blestemă fiul, apoi se ridică clătindu-se. Dădu la o parte frunzele de ananas şi ieşi. Intră în curtea maicii Sau, spunîndu-şi că trebuie să stingă feştila ca să economisească uleiul. Cînd ajunse lîngă scară, îşi plimbă degetele pe ea, pipăind de parcă ar fi căutat un obiect pierdut. Repetînd gestul la fiecare treaptă, ajunse în sfîrşit la terasă şi apoi la uşa larg deschisă. Zări la altarul familial flacăra tremurătoare. La vederea unei şuviţe de păr negru şi strălucitor, aşezată aproape de lampă, a holbat ochii şi a scos un ţipăt de groază. Cu braţele întinse, goni înspăimîntătoarea vedenie, se trase înapoi pînă la scară şi coborî repede. Simţea o durere cumplită în piept, ca şi cum ar fi fost călcată din nou în picioare de către soldaţi. Durerea îi tăie respiraţia şi se prăbuşi pe ultima treaptă.

Spre miezul nopţii, întorcîndu-se de la înmormîntare, maica Sau şi prietenele ei au avut surpriza s-o găsească la piciorul scării, întinsă şi fără cunoştinţă, pe doamna Ca Xoi. Au dus-o în casă, i-au scos haina şi au încercat prin masaj s-o aducă în simţiri. Maica Sau a privit în tăcere părul roşu al doamnei Ca Xoi apoi, întorcîndu-şi privirea, cu buzele strînse, a fixat un colţ al încăperii. Pe urmă s-a ridicat ca să se ducă în bucătărie şi s-a întors imediat cu o bucată de ghimbir. Cînd i-a luat din mînă bucata de ghimbir, doamna Hai Thep a văzut că maica Sau avea lacrimi în ochi şi-şi muşca mereu buzele, fără să spună o vorbă. Tînăra femeie a fărîmat ghimbirul între dinţi şi a început s-o frece cu el pe spate pe femeia căzută în nesimţire. Apoi a frecat-o cu un dos de pieptene. Doamna Ba Ou a tras-o de păr pe nefericită, care, curînd, a început să geamă uşor.

În sfîrşit, s-a trezit din leşin.

Cînd şi-a venit în simţiri, şi-a amintit totul. Văzînd-o pe maica Sau s-a aruncat îndată la pămînt, s-a tîrît pînă la ea şi, plîngînd în hohote, i s-a prosternat la picioare.

— Omoară-mă, doamnă Sau ! o imploră ea. Ia un cuţit şi omoară-mă !
Maica Sau stătea neclintită. Apoi izbucni şi ea în plîns.
Susţinînd-o cu braţele, doamna Hai Thep a tras-o la o parte pe doamna Ca Xoi.
— Maica Sau n-o să te omoare ! Nu mai îngenunchia şi nu mai plînge ! Maica Sau şi noi ceilalţi îi urîm pe Xam şi pe americano-diemişti, dar cu dumneata n-avem nimic.
— Xam, trebuie să te ucid ! strigă nefericita, în timp ce se ridica.
Cu pumnii crispaţi şi-a aţintit privirea spre uşă.
— Acum o să te duc acasă, a spus doamna Ba Ou. Trebuie să te odihneşti.
— Pot să mă duc şi singură.
— Nu, o să te conduc eu.
Doamna Ba Ou a luat-o de braţ.
La oarecare distanţă de acolo, au întîlnit-o pe Ca My, speriată, care pornise să-şi caute mama.
— Du-o acasă, Ca My ! a spus doamna Ba Ou. Ai grijă de ea, pentru că adineauri a leşinat din nou.
După ce a culcat-o pe maică-sa, fata s-a aşezat direct pe pămînt, sprijinindu-se de pat, cu capul în jos şi braţele în jurul genunchilor. S-a gîndit la Su, la întîlnirea de mai înainte şi şi-a simţit inima îndurerată, fremătînd de ură împotriva lui Xam. Nu suferea cît mama ei, ci simţea mai ales ură împotriva asasinului şi dragoste pentru Su. După moartea acesteia, era gata să facă orice pentru a-i ajuta pe patrioţi şi a o răzbuna pe moartă şi, în acelaşi timp, pentru a răscumpăra cît de cît crimele înfiorătoare ale fratelui său.
Rămase nemişcată pînă ce lumina lunii păli. Cocoşii au salutat cu cîntecul lor zorile. Ca My s-a ridicat şi s-a dus la doamna Hai Thep.
Îndată după plecarea ei, sosi Xam. Îl însoţea un soldat mărunt de stat, cu ochii iscoditori. Era a doua oară cînd trecea să-şi vadă mama. Pe cap avea acelaşi chipiu cu „trei perdele“, care-i ascundea aproape complet fruntea îngustă şi nu lăsa să i se vadă decît ochii albi, fără pupile. Mergea aplecat pe o parte, cu umărul stîng imobilizat, puţin lăsat în jos. Ordonanţa a intrat ca s-o vestească pe doamna Ca Xoi, în timp ce Xam a rămas în mijlocul curţii. Şi-a înclinat capul să se uite la ulciorul cu apă, la casa cu uşile vraişte. A ascultat vîntul care se juca prin frunzele de latanier ce acopereau canaturile.

De pe lujerele de fasole cu frunza rară cădeau flori albe care atingeau fără zgomot pămîntul. În aer plutea un iz de mîl ce venea de la o baltă secată. Fluierul vîntului, căderea florilor în noaptea care se sfîrşea, mirosul de mîl, toate la un loc păreau să mişte sufletul călăului. În curtea pustie a mamei sale, mercenarul părea că devine din nou om. Nemaiputînd suporta spectacolul acesta dezolant, se întoarse şi trecu pragul. Înştiinţată de sosirea lui, doamna Ca Xoi se aşezase pe pat, cu picioarele atîrnînd.

Un timp, Xam a mers de colo-colo, apoi s-a oprit în faţa mamei.

— Ţi-au făcut vreun rău soldaţii ?

Nici un răspuns.

Xam îşi reluă mersul ; braţul drept îi era tot înţepenit.

— De ce te-ai alăturat zgripţuroaicelor din Hon Dat, mamă ? Dacă nu erai tu, le curăţam pe toate !

Oprindu-se în mijlocul camerei şi susţinîndu-şi cu mîna stîngă braţul rănit, continuă exasperat :

— Avea şapte vieţi în ea, Su, asta. Trei lovituri de cuţit şi tot n-am putut să-i tai capul ! O tîmpită ! Să te încurci cu cei din Viet Cong, ca să mori în felul acesta îngrozitor ! Şi maică-sa ! Altă tîmpită cu părul alb ! I s-a dat voie să-şi convingă fata şi ea a refuzat ! Fiindcă veni vorba, ştii, mamă, indivizii din peşteră or să moară pînă la ultimul. Cum ar putea rezista fără hrană şi fără apă ? Îndată ce se va ridica ceaţa dimineţii, o să pun să fie afumată peştera cu paie presărate cu ardei iute. Aşa, vor fi siliţi să iasă ca şobolanii din găuri !

Doamna Ca Xoi asculta fără să spună nimic. Din cînd în cînd, îi arunca cîte o scurtă privire. O privire îngrozitoare, lucidă şi rătăcită.

— Ia spune, mamă, unde-i Ca My ?

— S-a dus în sat.

Xam se aşeză pe pat şi se lăsă pe spate. Fixă mult timp tavanul, apoi se ridică.

— De data asta, mamă, rămîn la Hon Dat. Odată zdrobiţi cei din Viet Cong, instalăm aici un post. Am să iau înapoi tot pămîntul tatii. O să-i pun să-mi plătească chirie pentru orezării şi livezi. Vor plăti şi din urmă, pînă la ultimul bob de orez !

Într-un tîrziu, doamna Ca Xoi îl întrebă :

— Sigur veţi instala aici un post ?

— Cît se poate de sigur, răspunse Xam, ridicîndu-se în picioare. Voi instala postul şi voi reconstrui casa. Tu şi Ca My nu va mai trebui să lucraţi. S-a sfîrşit cu olăritul şi împletitul ! Din cînd în cînd, o să vă duc cu maşina la Rach Gia-ville. O să-i spun nevestei mele să cumpere haine frumoase pentru Ca My. Bine îmbrăcată, o să fie foarte drăguţă.

— Om vedea, a răspuns doamna Ca Xoi, cu cea mai firească voce.

Apoi s-a dus direct la coteţul de păsări şi a legat de picioare doi pui. S-a întors, i-a aruncat jos în mijlocul încăperii şi a spus :

— Xam ! Tu şi soldatul rămîneţi să mîncaţi cu mine !

— Sigur !

Lui Xam i s-a luminat obrazul. Şi-a scos chipiul şi l-a aruncat pe pat. Apoi, atingînd puii cu cizma, exclamă :

— Rotofei, puişorii !

Şi-a deschis vesel portofelul, a scos o hîrtie de două sute de piaştri şi a dat-o ordonanţei.

— Hai Nho, du-te şi adu „choum-choum". Şi ceva de mîncare, dacă găseşti la birt.

Ordonanţa a luat cu respect banii. Xam i-a întins şi bidonul lui, spunîndu-i să le aducă pline. Hai Nho a plecat imediat şi, de grăbit ce era, uită să-şi mai ia puşca. Cînd s-a întors din drum după ea, Xam i-a făcut semn să se ducă.

— Lasă ! Nu-ţi fie frică, cei ascunşi în peşteră n-or să vină pînă aici să ţi-o ia !

După ce ordonanţa plecă, Xam se cufundă într-o stare de euforie. De mult timp nu se mai simţise atît de mulţumit.

Doamna Ca Xoi făcu focul şi puse o oală cu apă pe vatră.

— Tot cu chestiile astea de pămînt ars, pe-aici, la Hon Dat, a spus Xam strîmbîndu-se. Am să-ţi cumpăr vase de aluminiu, mamă. La Rach Gia-ville nimeni nu mai foloseşte vechiturile astea !

Maică-sa, care se pregătea să taie un pui, se opri şi privi în pămînt. Înainte de a tăia gîtul păsării, mai smulse cîţiva fulgi. Pasărea scoase nişte sunete înăbuşite. Sîngele ţîşni şi curse într-o cratiţă de pămînt. Aşezat pe vine lîngă maică-sa şi privind scena, Xam spuse proseşte :

— La fel ca tîrfa aia de Su, ieri !

De data asta, doamna Ca Xoi a fost cît pe-aci să scape din mînă cuţitul.

I s-a strîns inima, dar s-a stăpînit şi a tăiat şi cel de-al doilea pui. Xam, care nu bănuia nimic, plutea în plină euforie. Chiar a şi ajutat-o pe maică-sa să jumulească puii. Apoi, fără să rostească un cuvînt, doamna Ca Xoi a pregătit masa. Un pui voia să-l fiarbă în lapte de cocos şi pe celălalt înăbuşit cu sare ; două feluri de mîncare apreciate de cei din neamul khmerilor. A umplut cu lapte de cocos o oală, iar în cealaltă, înainte de a arunca o mînă de sare, a pus un fel de grătar de bambus. Cînd grăunţii au început să sară în oală, a pus puiul pe grătar şi a acoperit totul. Supraveghe cu multă atenţie cele două oale. A urmărit cînd laptele de cocos a început să fiarbă şi a ascultat pocnetele boabelor de sare în oală. Poate niciodată în viaţă nu gătise cu mai multă grijă.

Îndată ce Hai Nho a adus cele două bidoane cu alcool, masa a fost gata. Cei doi pui păreau gustoşi. Doamna Ca Xoi i-a rupt în bucăţele mici pe care le-a pus în două castronaşe, le-a amestecat cu tulpină de bananier tăiată mărunt, presărată cu sare şi dreasă cu ardei iute. A aşezat totul pe o tavă veche de lemn şi le-a servit pe pat.

Ea a mîncat puţin, în schimb a băut mult alcool, obligîndu-i şi pe cei doi să facă la fel. Era prima oară că stătea la masă cu fiul ei. Cei doi bărbaţi mîncau zdravăn şi turnau în ei ca într-un butoi. Bidoanele au fost curînd golite, dar mai rămăsese încă puţin pui. Strîngînd masa, doamna Ca Xoi spuse :

— E pentru sora ta, Ca My.

Beat, Hai Nho aţipi imediat. Înainte de a se întinde pe pat cu şapca peste obraz, Xam a vorbit un timp despre una-alta. După puţină vreme a început să sforăie.

Doamna Ca Xoi s-a apropiat de patul pe care dormea fiul ei. Avea în mînă un cuţit de bucătărie. Tremurînd, a ridicat cu mîna stîngă chipiul aşezat peste obrazul lui Xam. Băiatul ei avea ochii închişi, pielea lucioasă. Obrazul acesta pe care, odinioară, doamna Ca Xoi îl strînsese la piept şi-l acoperise cu sărutări. Buzele acestea, care au supt cu lăcomie la sînul ei. Dar fiul ei devenise de nerecunoscut. Trăsăturile lui erau acelea ale unei brute gata să spintece oamenii ca să le scoată fierea şi ficatul. Pe timpuri, în copilărie, habar n-avea de toate astea. Dar acum îşi propunea să reconstruiască cu orice preţ casa tatălui său, dărîmată de ţărani. Pe binefăcătoarea mamei lui o omorîse cu lovituri de cuţit, fără nici o şovăială, ajungînd să compare sîngele victimei sale cu cel al unui pui !

Maică-sa era olăreasă, dar el n-avea decît dispreţ pentru oalele de pămînt şi nu-i plăceau decît cele de aluminiu. Nu voia să-şi amintească că numai datorită acestor oale avea maică-sa din ce să trăiască, oamenii săraci cu ce să-şi asigure fiertura de orez, iar alcoolul, care-i plăcea mai presus de orice, să poată fi distilat.

Din cînd în cînd, Xam îşi mai aducea aminte de mama şi de sora lui. Cu toate că nu avea pentru el cine ştie ce importanţă, restul acesta de sentiment omenesc fusese îndeajuns pentru ca doamna Ca Xoi să ridice de trei ori cuţitul şi de trei ori să-şi lase braţul să-i cadă încet la loc.

Dar singura şansă pe care o avea Xam ca să scape de pedeapsă slăbea : crimele lui smulseseră totul, şterseseră totul, şi mama nu mai regăsea în chipul lui copilul pe care-l născuse. Aşadar, după cîteva momente de şovăială, doamna Ca Xoi puse cuţitul într-un colţ şi ieşi repede. Cîteva clipe mai tîrziu, două umbre se strecurară în casă pe uşa din spate, în timp ce Xam şi ordonanţa lui dormeau duşi. Erau doi patrioţi rămaşi în sat. Unul din ei s-a postat lîngă uşă cu o grenadă în mînă, în timp ce celălalt s-a îndreptat hotărît spre cei adormiţi. Xam a murit dintr-o singură lovitură de iatagan, dată cu putere. Trezit brusc, Hai Nho a apucat puşca-mitralieră, dar o lovitură ce-i crăpă capul de la bărbie pînă la urechi îl doborî la pămînt.

5

Soarele de amiază cădea drept pe vîrfurile cocotierilor şi lumina grămezile de paie aliniate de-a lungul plantaţiei de cocotieri, alături de sacii cu ardei iute, uscaţi, şi cu praf de var, aduşi de pe celălalt mal al pîrîului.

Pentru că Xam întîrzia să se arate, sublocotenentul Ba ordonă oamenilor lui să care pe cap snopii de paie şi să-i ducă în apropierea peşterii. Un spectacol neobişnuit ! În ciuda prezenţei a două mitraliere instalate printre cocotieri, gata să intervină la cel mai mic incident, soldaţii înaintau pe furiş, ca nişte hoţi. Cînd au ajuns în mijlocul ierbii înalte, care le venea pînă la brîu, nu s-au mai văzut decît snopii de paie ce se deplasau.

Odată ajunşi pe cele două laturi ale peşterii, soldaţii au pus jos poverile. Paiele formau două linii de un galben strălucitor. Au sosit şi cei care aduceau sacii cu ardei iute şi praf de var. Atunci, sublocotenentul a trimis alţi soldaţi, înarmaţi cu prăjini lungi de bambus (bambuşi care fuseseră tăiaţi dimineaţa de pe plajă şi pentru care populaţia, înştiinţată, venise în masă protestînd vehement. Ca să-i poată lua, maiorul fusese nevoit să plătească despăgubiri).

Ba îşi ajunse din urmă oamenii şi trimise pe cineva să-l anunţe pe Xam. Puse să fie spintecaţi sacii şi răspîndi ardeiul şi varul peste snopii de paie. Apoi, cu ajutorul prăjinilor, soldaţii au împins snopii pînă în faţa intrării în peşteră. Asediaţii au deschis focul. Curînd, din cauza gloanţelor încinse, snopii au luat foc. Sublocotenentul, care se culcase la pămînt, a început să rîdă în hohote, dînd din picioare şi ţipînd :

— Ce bine pică ! Ne scutesc de oboseala de a pune chiar noi focul ! Voi ăştia, aveţi grijă să nu se stingă !

Soldaţii au împins snopii de paie, care n-au întîrziat să astupe cu masa lor toată deschiderea peşterii. Sub soarele puternic, paiele uscate ardeau.

Asediaţii nu mai trăgeau. Soldaţii îşi continuară treaba. Sublocotenentul rămăsese lipit de pămînt. Mitralierele aveau ţevile îndreptate spre peşteră, gata să doboare pe cel dintîi care ar fi ieşit. Tot bătînd aerul cu picioarele, ofiţerul spuse cu un aer triumfător :

— Mama mă-si de treabă ! Ăsta-i fum de ardei iute, da sau ba ? Şobolanii or să iasă îndată din gaură ! Să-i seceraţi pe toţi, s-a-nţeles ?

Mitraliorii aşteptau cu degetul pe trăgaci şi buzele strînse. Dar nu s-a întîmplat nimic. Deodată, soldaţii care se găseau mai aproape de peşteră s-au tras înapoi.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă neliniştit ofiţerul.

În loc să răspundă, soldaţii tuşeau violent. Fumul refuza să pătrundă în peşteră. Alungat de un curent ce venea din interior, acest afurisit fum cenuşiu se încăpăţîna să se răspîndească pe cele două laturi şi soldaţii înghiţiseră o porţie zdravănă. Iată cum se explica această retragere precipitată, însoţită de tuse, strănuturi şi lacrimi. Unii, înecaţi de fumul înţepător, se prăbuşeau la pămînt. Alţii, nemaiputînd deschide ochii, mergeau pe dibuite, ca orbii.

Furios, Ba s-a ridicat şi s-a dus să vadă singur despre ce era vorba. L-a izbit un val de fum care l-a făcut să tuşească şi să se retragă în grabă, urmărit de

vîrtejurile amenințătoare. Era ca și cum cineva ar fi suflat din interior asupra focului. Dar nu era așa. Totul pornea de la prostia trupelor marionetă. Presiunea din interior fiind mai puternică, niciodată fumul n-ar fi putut pătrunde în peșteră.

De dimineață, cînd auziră de planul acesta, oamenii începuseră să rîdă.

Bătrînul Tu Don le-a spus celor care au venit să-i rechiziționeze paiele :

— Luați tot ce vreți. Nu mă costă cine știe cît. Teamă mi-e că treaba asta n-o să ducă la nimic.

— Cum adică ?

— Peșterea nu poate fi afumată.

Un soldat întrerupse brusc discuția :

— Haide ! Faceți ce ni s-a spus ! La ce bun să discutăm c-un orb ?

Dar Tu Don avea dreptate și știa foarte bine ce spune. Fumul continua să se reverse pe cele două părți. Sublocotenentul închise ochii :

— N-am făcut nimic, spuse. Paiele trebuiesc împinse mai spre interiorul peșterii.

Cu multe precauții, patru oameni executară ordinul. Înarmați cu prăjini, înaintară evitînd fumul și țîșniră brusc ca să împingă grămada de paie spre interior. Apoi se retraseră în mare grabă. De data aceasta, speranța sublocotenentului se transformă în... fum, căci acesta continua să refuze să-i facă pe plac ofițerului. Frecîndu-se la ochi, un soldat mormăi :

— Avea dreptate bătrînul orb. În felul ăsta n-o să ajungem niciodată să-i afumăm pe indivizii dinăuntru.

— Domnule sublocotenent, mai bine ne retragem și găsim altceva. Locul ăsta e păcătos.

— Are dreptate, domnule sublocotenent ! Aici sîntem prea aproape de ei. Dacă sar pe noi, n-avem timp să ripostăm.

Scos din minți, sublocotenentul zbieră :

— Nenorociților ! Cu atît mai bine dacă vin aici. Nici vorbă de retragere !

Și mai trase o înjurătură. Tocmai în clipa cînd făcea pe viteazul, omul pe care îl trimisese să-l caute pe Xam ieși din livada de cocotieri, alergînd spre el cît îl țineau picioarele. Galben la față, parcă fără pic de sînge în obraz, spuse gîfîind :

— Locotenentul... a... murit !

Uluit, sublocotenentul rămase cu gura căscată.

— Şi Hai Nho, continuă soldatul. Au fost omorîţi cu cuţitul. Locotenentul avea capul tăiat. Cerule ! Patul era plin de sînge !
— Unde şi cine a făcut asta ? A fost arestat vinovatul ?
— Acasă la mama locotenentului. Nu ştiu cine-a făcut-o. Cînd am intrat, i-am văzut pe cei doi întinşi acolo, cu un nor de muşte pe gît. În casă, nimeni.
— Mama mă-si ! Încep asasinatele !
— Pesemne că...
Sublocotenentul pălise.
— L-ai anunţat pe maior ?
— Da, domnule sublocotenent.
— Ce-a spus ?
— Tocmai bea ceva. I-a scăpat paharul din mînă.
Fără să mai pună alte întrebări, sublocotenentul ordonă să lase totul baltă. Soldaţii au aruncat prăjinile şi au străbătut din nou terenul descoperit. Toţi, chiar şi cei care nu fuseseră atinşi de fum, se clătinau pe picioare ca trăsniţi de îngrozitoarea veste. Era pentru prima oară că mercenarii se simţeau cuprinşi de spaimă.
Xam făcuse din ei nişte fanatici. Credeau că alături de el nici o lovitură nu putea da greş, că puteau omorî după bunul lor plac, fără ca nimeni să-i poată atinge. Xam era trîmbiţa care-i împingea la crimă. La vederea unui patriot, îl urmărea în galop ca un cal de curse, chiar dacă apa din orezării ajungea pînă la genunchi, sau patriotul se afla la mai mulţi kilometri depărtare. Îşi mîna oamenii în nopţile ploioase, fiind de părere că numai astfel puteau fi surprinşi cei din Viet Cong. Cu excepţia mamei şi a surorii lui, era în stare să violeze orice femeie.
Acesta era omul. Şi acesta era motivul pentru care Ngo Dinh Diem îl numise erou al celui de-al 4-lea corp de armată staţionat în Nam Bo-ul occidental, împreună cu alţi cinci călăi de aceeaşi teapă. Compania lui era ca un şarpe veninos al cărui cap era el. Acum, cînd capul îi fusese retezat, trupul nu mai putea decît să se zvîrcolească în convulsii.
Aerul marţial al adjunctului său, Ba, lăsă loc unei spaime din ce în ce mai vizibile. Pînă să ajungă la livada de cocotieri s-a împiedicat de mai multe ori. Unii întorceau capul din fugă şi priveau spre peşteră. Toţi se simţeau sfîrşiţi. Vestea morţii neaşteptate a lui Xam, care picase după eşecul ultimei operaţii,

îi secătuise de orice vlagă. În spatele lor, grămada de paie se făcuse cenuşă. Un fum alb se risipea încet peste întinderi. Brusc, mormanul de cenuşă se nărui, lăsînd descoperită partea superioară a peşterii.
Au ajuns la cantonamentele de lîngă pîrîu. Maiorul sosise deja la faţa locului. Cînd a aflat despre eşecul operaţiei „afumare", obrazul i s-a întunecat.
De ieri seară avea numai neplăceri. În primele zile Hon Dat-ul rămăsese liniştit. Fusese de-ajuns moartea unei fete ca totul să se dezlănţuie chiar în aceeaşi noapte. Manifestaţia nocturnă, cererea pentru plata bambusului, apoi îngrozitorul asasinat al locotenentului Xam, iar acum eşecul planului de afumare a peşterii.
După ce a tras o înjurătură, maiorul se întoarse spre Ba.
— Bine ! O să-i zidim. Cît despre Xam şi Hai Nho, bănuiesc că bătrîna i-a omorît. Se pare că e nebună.
— Aşa cred şi eu, domnule maior. Nimeni altcineva. Are un aer foarte sălbatic. Trebuie arestată, domnule maior.
— A fugit. Oamenii noştri au scotocit tot cătunul, dar fără rezultat. Am ordonat arestarea tinerei metise, sora lui Xam, dar populaţia a intervenit cu furie şi i-am dat drumul.
— Domnule maior, e plin de capete tari pe-aici. Ar trebui poate să spintecăm cîţiva ca să-i învăţăm cum să se poarte.
Maiorul nu răspunse. Şi-a ridicat braţul bronzat ca să se uite la ceas.
— Mai e puţin pînă la două, spuse. Duceţi-vă să-i îngropaţi pe cei doi nenorociţi. Eu o să trec pe la şcoală să văd răniţii. Se pare că se zvîrcolesc în chinuri îngrozitoare. Maica mă-si de treabă ! N-a venit nici un helicopter, cu toate apelurile repetate ! Poate c-au fost doborîte toate de Viet Cong !
Se răsuci pe călcîie şi se îndreptă spre sat, însoţit de escortă.
La şcoală, din care în prima zi pusese să fie aruncat afară tot mobilierul, maiorul asista la un spectacol halucinant. Răniţii erau culcaţi pe nişte prelate, unii peste alţii, îngrămădiţi ca sardelele în cutie. Trupuri livide, rău mirositoare, acoperite cu bandaje. Braţe şi picioare care se mişcau neîncetat. Bucăţi de vată şi tifoane pătate cu sînge şi pămînt zăceau ici şi colo. Murdăria era respingătoare. Răniţii blestemau neîncetat şi gemeau pe toate tonurile, după gravitatea rănilor : lungi suspine, ca ale copiilor care plîng, plescăituri din limbă, şuie-

rături printre dinţi, gîfîieli, strigăte nearticulate şi înăbuşite, totul ca într-un coşmar.

Numai cei răniţi grav erau lăsaţi aici. Ceilalţi, cei recuperabili, fuseseră evacuaţi cu helicopterul odată cu trupul yankeului ucis.

În faţa acestor oameni care se zvîrcoleau, înjurau şi gemeau, maiorul încruntă din sprîncene. Nu se ştie dacă dintr-adins, dar a fost insultat din belşug. Furios, ofiţerul se întoarse spre cei din escortă :

— Spuneţi-le să-şi pună lacăt la gură, altfel îi împuşc pe toţi !

Cineva din suită strigă :

— Linişte ! De ce răcniţi ? Ţineţi-vă gura, altfel o să aveţi de-a face cu maiorul !

— Maica mă-si ! Unde-i maiorul, unde-i ?

Răniţii au început să înjure mai cu foc, apoi s-au tîrît spre uşă, încercînd să pună mîna pe cel care-i ameninţase. Speriat, acesta s-a tras înapoi, în timp ce răniţii zbierau cît îi ţinea gura. Au mers tîrîş spre o uşă laterală, înjurînd într-una, învinuindu-l pe maior că i-a dus la moarte. Ofiţerul s-a uitat o clipă la ei, apoi a urlat şi el :

— Linişte ! Vă spun să faceţi linişte !

Dar ei şi-au continuat blestemele, ameninţînd că dacă vor muri tot se vor întoarce pe lumea aceasta să-i fure sufletul. O mînă lungă a izbutit să atingă cizma înnegrită de praf a ofiţerului. Acesta aruncă o privire sentinelei, care purta o armă Thompson în bandulieră.

— Doboară-l !

Soldatul şi-a luat arma de pe umăr, dar a rămas încremenit, cu gura căscată. Degetul îi tremura pe trăgaci. Nu putea să tragă. Dar maiorul n-a mai aşteptat. Şi-a scos pistolul, a ţintit capul acoperit cu pansamente înroşite de sînge şi a tras. Rănitul s-a prăvălit, lăsînd să alunece încet mîinile care se agăţau de cizmele ofiţerului.

Acesta şi-a îndreptat arma spre sentinelă şi a întrebat scrîşnind din dinţi :

— Şi tu, tu de ce n-ai îndeplinit ordinul meu ?

Omul n-a răspuns nimic, dar arma pe care o avea în mîini s-a ridicat uşor spre ofiţer. Observînd că ochii celuilalt erau ca de jar, maiorul păli brusc, iar mîna lui stîngă apucă strîns încărcătorul plin al puştii mitralieră. Maiorul a lăsat în jos pistolul, l-a pus în toc, urmărindu-l cu privirea pe soldat. Acesta

a îndreptat din nou, o bucată de vreme, arma spre ofiţer, apoi a aruncat-o cu un gest brusc pe umăr.

Lăsînd în urmă acest loc jalnic, maiorul se gîndea în sinea lui : „Trebuie să-l omor pe omul ăsta, dacă nu, mă omoară el pe mine !" Soldatul s-a uitat de mai multe ori pieziş la superior : „Se va răzbuna. Trebuie să i-o iau înainte". Şi amîndoi ştiau ce gînduri îl frămîntă pe celălalt.

Abia pe la ora patru după-amiază, un grup de helicoptere sosi la Hon Dat, într-o zarvă ce domina şoapta valurilor. Cînd oamenii, alarmaţi, au ridicat ochii, au văzut în total şase helicoptere venind dinspre mare. Patru bimotoare, poreclite „cîrdul de omizi" şi două monomotoare sau „cozi de tigaie". Aceste aparate monstruoase ca aspect dădeau ţăranilor paşnici impresia unui lucru perfid, brutal şi chiar drăcesc, asemeni duşmanului.

Sub bolta cerului de un albastru uniform, aceste forme ciudate înaintau, cu vîrful uşor îndreptat în jos, ameninţînd pe toată lumea. Îndată ce au depăşit plaja, toate şase s-au apropiat de sol. Elicele se învîrteau cu zgomot ca şi cum aparatele ar fi fost gata să aterizeze. Şi-au continuat însă drumul la mică altitudine, atingînd crengile. Ramurile cocotierilor urcau şi coborau. Livezile erau numai freamăt. Toate frunzele scăldate în soare se răsuceau.

Helicopterele au zburat pe deasupra livezilor, a căror culoare verde distona cu albastrul mării. Au traversat un Hon Dat cufundat într-o tăcere grea, în timp ce un fir firav de fum mai plutea încă în faţa peşterii.

După ce au depăşit Hon Dat-ul, s-au întors ca să aterizeze pe un teren viran. De data asta s-au îndreptat direct spre sol. Acum, zgomotul lor era asurzitor. Păreau nişte peşti cu aripioare prelungite prin braţele rotoarelor. Uşile erau larg deschise. Unele aveau puse deja pasarelele. Cîţiva americani apăreau în chenarele uşilor şi priveau pămîntul. Toţi purtau ochelari negri şi aveau pielea obrazului roşie.

Cele şase aparate au aterizat. Firele de paie au fost violent scuturate, gata parcă să fie smulse. Cînd paletele elicelor şi-au încetinit rotirea, soldaţii, ghemuiţi în livezi, au alergat. Doi americani au coborît şi s-au îndreptat spre ei. Cîteva cuvinte şi mai mulţi soldaţi au făcut brusc cale-ntoarsă. Ceilalţi au urcat în aparatele rămase la sol. Au scos mai mulţi saci cu ciment, cutii de tinichea vopsite cenuşiu, apoi trepiedul unui aparat de proiecţie cinematografică şi mai multe megafoane de mari dimensiuni.

Sublocotenentul din serviciile psihologice, mîndru de importanţa lui, iuţind pasul ajunse din urmă pe soldatul care ducea trepiedul. A mîngîiat drăgăstos aparatul şi a spus :

— Cei din conducere au fost deci de acord cu ideea mea. A sosit echipamentul şi filmele. Vom organiza un spectacol de cinema.

— Adevărat, domnule sublocotenent ?

— Cum v-am spus.

S-a auzit un oftat :

— Asta-i bafta mea, să merg la cinema în condiţiile astea !

Sublocotenentul a auzit observaţia. A făcut o strîmbătură.

— Nu-i pentru voi cinematograful ! E pentru cei din Viet Cong şi pentru populaţie, n-aţi înţeles ?

— La ce bun, domnule sublocotenent ?

— Tare sînteţi mărginiţi. Împotriva celor din Viet Cong armele n-ajung, trebuie să folosim şi mijloace psihologice. Ascultaţi aici : filmul ăsta care vine din America e tare grozav. O bătălie în munţi între forţele chino-coreene şi cele ale Statelor Unite. Americanii şi-au omorît adversarii pînă la ultimul.

Sublocotenentul se opri cu arătătorul îndreptat spre pieptul lui :

— Şi ideea a fost a mea ! Am propus să fie proiectat acest film în faţa peşterii pentru a-i demoraliza pe tipii dinăuntru. Vom sili populaţia, ca s-o descurajăm, să vină şi ea să-l vadă.

Care mai de care începură să-l laude pe ofiţer.

— Genial !

— S-a zis cu ei ! Cu tot respectul, domnule sublocotenent, sînteţi făcut pentru serviciile psihologice ale armatei.

Sublocotenentul se umflă în pene. Apoi a continuat cu seriozitate :

— Aşa trebuie să se lupte împotriva Viet Cong-ului. Dar păstraţi toate astea pentru voi, s-a înţeles ?

Oamenii au făgăduit să păstreze secretul. Au transportat tot calabalîcul pînă în livezi. Pe drum s-au întîlnit cu răniţii care erau purtaţi cu brancarde hamace spre helicoptere. Trupuri acoperite de pansamente, chircite ca nişte creveţi. Treceau într-un cortegiu de gemete, rău mirositor. Brancardierii mergeau cu paşi mari. Hamacele se legănau, hurducîndu-i fără milă pe răniţi. Unii dintre cei care-i cărau muşcau cu poftă din cîte un măr-scorţişoară sau

fruct de avocatier, adunate de prin livezi. Erau absorbiţi cu totul de lăcomie, indiferenţi la suferinţele camarazilor, de parcă odată cu alegerea meseriei de mercenar orice sentiment uman trebuie să dispară din sufletul lor.

Cea mai mare parte a americanilor rămăsese la bord. Cei doi care coborîseră stăteau în mijlocul orezăriei trăgînd calm din ţigări, cu picioarele depărtate şi braţele încrucişate la piept.

Cînd hamacele au trecut pe lîngă ei, cei doi şi-au scos ochelarii cu un gest neglijent, ca să vadă mai bine. Hamacele însoţite de mirosuri urîte şi de gemete treceau unul după altul. Cădeau picături. De sînge ? De puroi ? Sau vreun lichid dezgustător care se scurgea din rănile prost închise ? Cei doi americani şi-au întors privirile scuipînd şi trăgînd nervos din ţigări.
Brancardierii îşi goleau încărcătura pe platforma helicopterelor şi se întorceau tîrîndu-şi picioarele, trăgînd după ei hamacele.
Aparatele au demarat. Au început să urle toate în cor, trepidînd. Apoi zgomotul a crescut, palele s-au îndreptat şi au început să se învîrtească din ce în ce mai repede.
Maiorul a sosit pe teren în clipa plecării. A strîns mîna americanilor şi a stat o clipă de vorbă cu ei. În timpul discuţiei, l-au văzut încruntînd din sprîncene, în timp ce americanii îşi păstrau aerul batjocoritor. Unul din ei, un locotenent care vorbea pe nas, trăgea într-una din ţigară, aprinzîndu-şi imediat alta cu chiştocul celei dintîi. Pînă la urmă, un american rămas la bord şi-a scos braţul printr-o deschidere şi a făcut semn, strigînd :

— *Quickly! Quickly!* [1]

Cei doi americani au alergat spre aparat, urmaţi de maior. Au urcat pasarela. Apoi locotenentul a apărut în cadrul uşii şi l-a salutat cu mîna pe ofiţerul marionetă. Acesta stătea ţeapăn la picioarele helicopterului, cu părul răscolit de vînt. În cele din urmă a desfăcut larg braţele, strigînd :

— *As you like it, please! As you like it!* [2]

Clătinînd din cap, locotenentul a zîmbit. I-a făcut semn maiorului să se depărteze.

Motoarele mergeau în plin şi îndată au văzut aparatele ridicîndu-se pereche. Maiorul era ca prins de o vijelie. Sub picioarele lui, smocurile de paie păreau gata să-şi ia zborul. Cînd, în sfîrşit, nu s-au mai mişcat, multe din ele erau complet culcate. Maiorul s-a întors, în timp ce helicopterele au trecut peste Hon Dat, îndreptîndu-se spre mare.

Locotenentul american s-a uitat prin hublou. Prin ochelarii de soare a văzut valurile care alergau spre ţărm, pentru ca apoi să se retragă albe de spumă. A văzut urmele mareei pe plajă, stîlpii talienelor bătuţi de ape, un acoperiş aşezat pe piloţi înconjurat de năvoade şi de ambarcaţii date la apă.

Spectacolul acesta a evocat în mintea ofiţerului imaginea vreunui far, ultimă viziune pămînteană înainte de imensitatea mării şi a cerului.

Helicopterele şi-au mărit viteza. Deodată, pe cer au apărut nori încărcaţi de ploaie. Dedesubt, marea a început să spumege. Din albastru-intens, apa a devenit cenuşie ca plumbul.

Locotenentul a lăsat în jos geamul, murmurînd :

— Vijelie !

— Aşa e, domnule locotenent ! a aprobat subofiţerul care stătea alături de el. Apoi, ridicîndu-se, omul a aruncat o privire spre marea dezlănţuită şi a şoptit :

— Domnule locotenent, e momentul.

— Sîntem încă prea aproape de mal.

Ofiţerul s-a uitat la ceas şi a adăugat :

— Peste cinci minute.

A pus mîna pe geam. O mînă grăsuţă, acoperită cu păr blond, care se înfiora uşor. Degetele se mişcau nerăbdătoare.

---

[1] Repede ! Repede ! (engl.)

[2] Mă rog, dacă aşa doriţi ! Dacă aşa doriţi ! (engl.)

De la decolare, carlingile erau necontenit zdruncinate. Răniţii, culcaţi direct pe podea, aveau convulsii. Gemetele lor erau dominate de zgomotul motoarelor şi trepidaţiile făceau ca rănile să sîngereze. Situaţia era infernală. Nu era vorba de un şoc violent, ci de mici lovituri regulate, chinuitoare prin persistenţă. Sîngele începea să se prelingă. Curînd s-a pornit să curgă de-a binelea. Pardoseala acoperită cu un linoleum roşu era inundată. Băltoacele căutau să-şi facă drum. Se formau şiroaie. Sîngele a început să se scurgă picătură cu picătură printre crăpături, şi se amesteca cu ploaia care învăluise cerul, căzînd pieziş, peste marea albă ca o pînză de ceaţă.

Locotenentul s-a îndreptat spre cabina-radio, păşind peste trupurile răniţilor. O clipă mai tîrziu a ieşit de-acolo, s-a apropiat de subofiţer şi i-a spus :

— Dă-i drumul !

Acesta şi-a scos cămaşa şi s-a îndreptat cu paşi uşori spre o latură. A apucat un volan de fier legat de un cablu, a aruncat o ultimă privire spre răniţi şi, scrîşnind din dinţi, a întors cu toată puterea volanul. Cablul s-a desfăşurat. Pardoseala a coborît brusc, lăsînd să apară o trapă de doi metri lărgime. Pe dată, şapte sau opt răniţi au fost înghiţiţi de hău. Ceilalţi doi, care se mai agăţau de pardoseală, au fost zvîrliţi în mare cu lovituri de cizmă. N-au avut timp decît să strige : „O, cerule !“ că şi ajunseră departe. Ultimul a avut puterea să se menţină o clipă cu degetele. Ofiţerul care se pregătea să i le zdrobească s-a răzgîndit. S-a aplecat să privească cu atenţie cum degetele încleştate cu disperare de marginea trapei pierdeau puţin cîte puţin terenul, înainte de a-şi da definitiv drumul.

La contactul cu apa, răniţii şi-au venit în fire. Apa călduţă a mării le-a trezit ultimele forţe. Şi, în acelaşi timp, i-a ajutat pe aceşti nenorociţi să-şi dea seama că nu mai aveau scăpare. Cînd au înţeles că moartea era de neînlăturat, au început să se agite cu disperare în mijlocul valurilor. Sîngele lor se amesteca încet cu apa mării. Apa sărată le muşcă rănile. Curînd au ajuns la capătul puterilor. Valurile de culoarea plumbului i-au acoperit unul după altul. Pînă la urmă şi cei mai agitaţi s-au dat bătuţi. Astfel, cei patruzeci şi şase de răniţi au ajuns în fundul unei mări dezlănţuite, căreia înserarea şi ploaia îi dădeau un aer şi mai sinistru.

Caporalul Co şi-a golit paharul dintr-o dată. Cei trei soldaţi care-l însoţeau şi care aveau cam aceeaşi vîrstă cu el au făcut la fel.
Apoi au aşezat paharele pe patul de campanie, ca să ia dintr-o farfurie o bucată de sepie prăjită.
Peste crîşma doamnei Ba Ou ploaia cădea tot mai deasă. Adineauri, cînd scrutase cerul şi observase că se apropie un adevărat potop, crîşmăriţa nu-şi putuse ascunde bucuria. Cînd fumul lămpii începuse să se înalţe mai repede şi vîntul devenise rece, îşi spuse : „Dă, Doamne, o ploaie din cele cu găleata, ca să-i sature pe ai noştri din peşteră".
După ce pregătise sepia pentru soldaţii „simpatizanţi", doamna Ba Ou rămase în pragul uşii. Cu mîna în şold urmărise din ochi norii negri. Niciodată nu aşteptase ploaia cu atîta nerăbdare. Cînd picăturile căzură pe acoperiş, dorise să fie cît mai grele.
— Dragii mei prieteni, astăzi timpul se arată prielnic, spuse ea intrînd iarăşi în încăpere.
— Cei din peşteră or să poată strînge apă de ploaie ? întrebă caporalul Co.
— Sigur că da ! răspunse doamna Ba Ou cu glas scăzut.
— Atunci, adio sete !
— Sigur ! Apa se infiltrează în adîncime prin crăpăturile stîncilor.
De obicei, nu plouă deloc în anotimpul ăsta.
Doamna Ba Ou zîmbi şi spuse mai în glumă, mai în serios :
— Anul ăsta nu-i ca ceilalţi ! Nu vi se pare că şi cerul îi ajută pe cei din Viet Cong ?
Unul dintre soldaţi se uită fix la picăturile de ploaie care cădeau de pe acoperiş în rigolele acoperite cu băşici mari de aer. Începu să mormăie :
— Mie unul ploaia îmi dă gînduri negre. Cînd m-au luat la armată, acoperişul de-acasă nu se mai ţinea pe picioare. Frunzele astea de „can dop" trebuiesc schimbate în fiecare an. Dar noi le-am lăsat să stea doi ani, aşa că vă daţi seama cum putrezeau ! Noaptea, cînd ploua, trebuia să-i vedeţi pe nevastă-mea şi pe copii cum plîngeau, pentru că degeaba ai fi cărat rogojinile prin toate colţurile, ploaia tot în cap îţi cădea. Ca şi cum ai fi fost în mijlocul curţii. Pentru mine, ploaia e o nenorocire. Eu stau aici la căldură şi poate că ai mei sînt uzi ca nişte şobolani.
Se opri, luă o bucată de sepie şi continuă :

— Pe la noi frunzele de latanier sînt foarte scumpe. În timp de pace, cînd vin negustorii din Thu, mai merge. Dar de cînd cu războiul ăsta, nu prea mai vin. Şi-apoi, toate încărcăturile sînt vîndute obligatoriu la depozit, ai cărui proprietari se nimereşte că sînt tocmai domnii aceia din Consiliul primăriei. Ei le cumpără cu două mii de piaştri suta şi le revînd cu două mii opt sute sau trei mii. Unde vrei să găseşti atîţia bani ca să-ţi faci rost de ele ? Pe acolo, pe la noi, am cam înţărcat-o cu frunzele de latanier.

— Iertaţi-mă, dar de unde veniţi ? întrebă doamna Ba Ou.

— De la Chac Ca Dao, din „zona prosperităţii".

Doamna Ba Ou îi aruncă o privire scurtă şi continuă :

— Chac Ca Dao, cunosc partea asta ! Dar... coborî ea glasul ca s-o audă doar el ...cînd veţi pleca de-aici vă gîndiţi să vă întoarceţi în „zona prosperităţii" ?

— Deloc ! S-a dus naibii zona asta ! Din septembrie !

— Aşa !

În timp ce ploaia se dezlănţuia, doamna Ba Ou se agita neobosită să-şi servească clienţii, turnîndu-le alcool, pregătindu-le alte sepii prăjite chiar pe flacăra de spirt, fără să uite să aducă oţetul. Se ocupa de toate cu repeziciune şi pricepere. Soldaţii se arătau foarte satisfăcuţi, dar şi puţin stingheriţi. Îşi exprimau mulţumirea prin mormăieli de plăcere, cuprinzîndu-şi o mînă în cealaltă, sau plimbîndu-şi degetele pe genunchi. Păreau copleşiţi ; s-ar fi zis că în viaţa lor amărîtă de mercenari nu prea aveau ocazia să stropească cu alcool sepii prăjite într-o seară ploioasă. Şi-apoi, unde să găseşti o crîşmăriţă atît de binevoitoare ca doamna Ba Ou ? În starea aceasta de satisfacţie amestecată cu respect intră şi multă emoţie. De aproape o săptămînă, de cînd erau aici, veniseră regulat la crîşma doamnei Ba Ou. O descoperise caporalul Co şi-şi aduse prietenii. Cu două zile înainte, Co îi mărturisise doamnei Ba Ou dorinţa lor de a dezerta şi o rugase să-i ajute să treacă rîul An Rang. După asta, vor fi ei în stare să găsească singuri drumul spre Mac Can Dung, Ba Dau, Vinh Hanh şi Chac Ca Dao. Iată pentru ce reveniseră în seara aceasta.

Continuară să bea. După ce îşi trecu îndelung degetele pe marginea farfuriei, semn vizibil de şovăială, doamna Ba Ou le spuse într-un tîrziu :

— Am făgăduit să vă ajut, înduioşată de dorul vostru de casă şi de viaţa de mizerie pe care o duceţi. Dar totul depinde de voi. Sînteţi hotărîţi ? Nu prea sînt aşa de sigură.

— N-ai teamă, doamnă, a întrerupt-o Co. Sîntem hotărîţi. Cu cît mai repede, cu atît mai bine. N-ai văzut încărcătura de răniţi din helicoptere ? Trebuie să ne ajuţi dacă vrei într-adevăr să ne scapi de o soartă asemănătoare.
— Sigur c-o să vă ajut, dar voi înşivă trebuie să vă ţineţi tari.
— Aşa e ! N-ai încredere în cuvîntul nostru ?
Doamna Ba Ou zîmbi satisfăcută. Apoi, luînd mîna de pe marginea farfuriei, se aplecă spre caporalul Co.
— Ei bine ! şopti ea. Mîine, la căderea nopţii, să fiţi la răspîntii. O să mă găsiţi acolo.
— Da, da !
— Să veniţi la timp. N-or să mai fie alte ocazii. Eu am şi...
— Fiţi fără grijă, spuse Co, dînd de mai multe ori din cap.
— Sfătuieşte-i pe camarazii dumitale să păstreze cel mai deplin secret, continuă doamna Ba Ou. Mă încred în dumneata.
— Bine ! Bine !
Caporalul Co mai goli un pahar şi se ridică. Se îndreptă spre uşă. Cînd văzu că ploaia se mai potolise, s-a întors spre camarazii lui :
— Haide ! Goliţi-vă paharele şi să mergem !
Cei trei bărbaţi terminară de băut şi ieşiră fără să se grăbească.
Amintindu-şi de sfaturile doamnei Hai Thep, femeia cea voinică îl trase de haine pe caporal.
— Cît despre arme, spuse ea, va fi cu atît mai bine dacă puteţi să mai aduceţi şi altele. Dar dacă e prea greu, nu trebuie să întîrziaţi din cauza lor. Ajunge şi cîte o puşcă pentru fiecare. Aşadar, pe mîine ! Pe înnoptate, la răspîntie. Am adunat mînă de la mînă ceva bani, ca să aveţi de drum. Să nu vă faceţi griji în privinţa asta.
Auzind aceste cuvinte, Co îşi plecă fruntea bătînd din pleoape.
Mai spuse o dată cu voce gîtuită :
— Bine ! La revedere, doamnă Ba Ou !
Ploaia care la un moment dat se potolise, reîncepu din nou mai tare. Cei patru bărbaţi au fost siliţi s-o ia la fugă pe drum, făcînd tot felul de mişcări pentru a-şi menţine echilibrul.
Ploua din ce în ce mai tare. Caporalul Co le arătă cu degetul un tamarinier stufos de pe drum :

— Acolo, acolo, casa bătrînului orb ! Veniţi să ne adăpostim !

Alergară glonţ spre tamarinier şi înainte de a se năpusti în casa lui Tu Don se scuturară de apă sub frunzişul lui.

Bătrînul muzicant tocmai termina de împletit un coş. Cînd auzi zgomot de paşi, înţelese imediat că erau soldaţi. Oameni din gardă, pentru că aveau încălţăminte din pînză. Nepoţica lui, de doisprezece ani, veni în fugă din bucătărie şi întrebă, ştergîndu-şi mîinile pe pînza pantalonilor :

— Ce doriţi, domnilor ?

— Nimic, nimic ! Nu vrem decît să ne adăpostim, răspunse un soldat întorcîndu-se spre bunic. Ne dai voie, nu-i aşa, unchiule ?

Fără să-şi întrerupă lucrul, Tu Don răspunse scurt :

— Mă rog !

Fetiţa le aruncă o privire piezişă şi se întoarse în bucătărie. Cei patru oameni se aşezară pe jos, în cerc, cu braţele pe după genunchi, uitîndu-se la bătrîn cum întăreşte marginea unui coş.

— Eşti tare îndemînatic, unchiule.

— Mă măguliţi, la împletit nu fac doi bani.

Răspunsul căzu ca un duş rece. Soldatul, puţin descumpănit, încercă să spargă gheaţa :

— Cîte poţi face pe zi ?

— Două, dacă am tot ce-mi trebuie.

Foarte scurte, vorbele bătrînului nu erau decît răspunsuri la întrebări.

— Cîştigi cît să-ţi ajungă să trăieşti cu meseria asta ?

Tu Don îşi ridică ochii apoşi :

— Trebuie să-mi ajungă. Infirm cum sînt, trebuie să trăiesc de pe o zi pe alta. Nici nu poate fi vorba să trăiesc la fel ca ceilalţi...

— Şi noi, ăştia, sîntem în aceeaşi situaţie, unchiule. Află că nu ne scăldăm în aur.

Bătrînul lăsă să-i scape din mînă ramura de palmier.

— Ei asta-i ! Nu vă mai înţeleg ! Eu unul sînt orb, în timp ce voi, voi aveţi doi ochi, sînteţi voinici, aveţi arme, încasaţi o soldă la sfîrşitul lunii, din cînd în cînd vă pică cîte un pui sau o raţă, cum puteţi spune că eu şi cu voi sîntem în aceeaşi oală ? Asta chiar n-o pot înţelege.

— Asta-i adevărul, unchiule, soarta noastră nu-i de invidiat.

— Da, puţin de invidiat, cum spuneţi. Carne de bivol pe-aici, pui pe dincolo...
Caporalul Co îşi pocni limba de cerul gurii :
— Nu năpăstui nişte nenorociţi ca noi, unchiule. Nu sîntem din cei care omoară bivolii şi păsările oamenilor.
Tu Don căută pe pipăite firul de palmier şi-şi reluă lucrul.
— Departe de mine gîndul să vă năpăstuiesc. Şi n-am de unde să ştiu cine şterpeleşte păsările şi cine nu. Tot ce ştiu e că stă în firea armatei voastre să ia cu japca bivolii şi orătăniile altuia. Ieri au venit unii aici să ia cu forţa o găină care făcea ouă. Degeaba s-a împotrivit nepoţica mea.
— Nu sîntem din aceştia, unchiule. Înainte vreme eram toţi ţărani. Mai bine murim de foame, decît să furăm ceva.
— Trebuie să vă cred pe cuvînt, cum pot să ştiu altfel ?
— Păi ăsta-i adevărul !
— Bine, să zicem că-i aşa. Numai că, pînă la urmă, o să ajungeţi şi voi să faceţi ca ceilalţi. Un soldat din „administraţia naţionalistă" care să nu fie hoţ, e de neînchipuit !
Cei patru bărbaţi se priviră ruşinaţi.
Între timp, ploaia se înteţise. Se făcuse întuneric de tot. Bătrînul continuă cu o neaşteptată blîndeţe în glas :
— Plouă foarte tare. S-a şi înnoptat, dragii mei domni ?
— Da, unchiule.
Bătrînul strigă :
— Tim ! Aprinde lampa, copila mea !
Fetiţa tocmai sufla în foc. Curînd şi-a făcut apariţia cu o feştilă aprinsă, muiată într-o farfurie plină cu ulei de peşte, pe care o puse pe un pat mic de bambus. Apoi s-a dus să ia vasele. Auzind zgomotul beţişoarelor, bătrînul muzicant lăsă deoparte coşul şi-i întrebă pe cei patru :
— Aţi şi mîncat de seară ?
— Da, unchiule.
— Dacă nu, mîncaţi cu mine. Am să-i spun nepoatei să fiarbă orez şi pentru voi.
— Îţi mulţumim, unchiule. Dar am mîncat cu-adevărat.
Bătrînul se ridică. Se bătu uşor cu palmele peste spatele încovoiat şi, pe pipăite,

se aşeză pe patul mic de bambus. Tim îi dădu o pereche de beţişoare şi un castron plin cu orez.

El amestecă orezul cu beţişoarele, apoi se adresă soldaţilor :

— Aşadar, eraţi ţărani înainte de a fi soldaţi ?

— Chiar aşa, unchiule, răspunse caporalul Co.

— De ce n-aţi rămas acasă să vă munciţi pămîntul ?

După ce a pus întrebarea, a început să ducă orezul la gură cu ajutorul beţişorului. Tim a pus în castronul bunicului o bucată de peşte scoasă din ciorbă. Ciorba asta o pregătise special pentru bunicul ei, pentru că ea nici n-o atingea ; nu mînca decît peşte fiert cu „nuoc mam". În timp ce Tu Don şi Tim luau masa, un soldat se apropie de monocordul atîrnat pe perete. Ciupi coarda, care scoase un sunet melodios.

— Ce sunet plăcut !

Bătrînul muzicant continuă să mănînce în tăcere. Dar ochii lui stinşi se întoarseră spre instrumentul care încă mai vibra. Rosti cu glas aspru :

— Cîntă, dacă ştii să cînţi ! Dar nu te distra zdrăngănind din coardă !

Soldatul profită de îngăduinţă, luă din cui instrumentul şi veni cu el în pragul uşii. Execută stîngaci cîteva acorduri. Sunetele ba se prelungeau peste măsură, ba se opreau brusc.

Ploaia continuă să cadă cu furie. Odată masa terminată, bătrînul orb căută o scobitoare şi se aşeză pe rogojina aşternută pe jos. Ochii lui goi erau îndreptaţi spre întunecimea nopţii. Asculta cu toată atenţia şoapta ploii, dar nu şi melodia cîntată de soldat. Pînă la urmă, acesta se simţi ruşinat repetînd într-una aceleaşi acorduri.

— Ni s-a spus că dumneata cînţi minunat, unchiule, spuse acesta. Ai vrea să ne cînţi o melodie ?

Bătrînul muzicant tresări, ca şi cum ar fi ieşit dintr-un vis. Îşi holba ochii goi :

— Ce ? Să cînt o melodie ?

— Da ! Hai, unchiule, insistă caporalul Co.

Tu Don tăcu timp îndelungat.

— Ştiţi, am un fel de a cînta care nu-i prea vesel.

— Nu-i adevărat ! Ştim că dumneata cînţi minunat. Cîntă, unchiule, şi fetiţa asta drăgălaşă o să ne desfete cu glasul ei. Plouă cu găleata. Vezi, avem timp berechet.

— Nu v-am mințit. Am dus o viață de mizerie și asta, vedeți dumneavoastră, a influențat felul meu de a cînta. Lumea găsește felul meu de a cînta prea melancolic, prea trist.

În ciuda acestui refuz, caporalul Co luă monocordul din mîinile soldatului și i-l dădu bătrînului muzicant. De teamă să nu cadă, acesta se grăbi să-l apuce cu grijă. Își plimbă îndelung degetele pe monocord, apoi pocni din buze spunînd :

— Noaptea trecută au venit cîțiva soldați, tot ca să-mi ceară să le cînt. Pentru că au insistat la fel de amabil ca și dumneavoastră le-am făcut pe plac. La sfîrșit, casa mea era plină de lume. Se pare că pînă și sentinelele din post au venit să mă asculte. Dar, deodată a năvălit locotenentul înjurînd și blestemînd. I-a gonit pe soldați și m-a luat la rost : „Hei ! Moșule ! Îți interzic ca de-acum înainte să-mi corupi oamenii adunîndu-i aici ca să asculte muzică, s-a înțeles ?“ I-am răspuns : „Domnule, nu-i vina mea că au venit aici. La început am refuzat să cînt, dar ei au stăruit și m-au silit s-o fac pentru plăcerea lor.“ Locotenentul m-a amenințat : „De-acum încolo nu mai ai voie să cînți, dacă nu, îți sparg instrumentul !“ Așa că i-am promis : „Fiți pe pace, n-am să mai cînt pentru soldații dumneavoastră !“

În timp ce povestea această întîmplare neplăcută, bătrînul muzicant continuă să-și mîngîie monocordul, ca și cum ar fi fost o minune că mai era încă întreg.

— Dar acum n-ai de ce să te mai temi, unchiule. Locotenentul a dat ortu popii acum două zile.

— Am auzit vorbindu-se despre asta. Se pare că l-au împușcat în fața peșterii, nu-i așa ?

— Chiar așa, în fața peșterii !

— Dar cel care-l înlocuiește ? N-o să-mi spargă monocordul ?

În întrebarea bătrînului se simțea o umbră de ironie.

— Nici vorbă, unchiule, locotenentul care e în locul lui nu dă nici o atenție unui lucru ca ăsta.

— Dacă-i așa, o să vă cînt o melodie.

Începu să acordeze monocordul, care scîrțîi pînă ce coarda se întinse. Apoi luă bețișorul de bambus, înfipt la capătul instrumentului.

Își strigă nepoțica :

— Tim ! Ai terminat de spălat vasele ?
— Termin îndată, bunicule.
— Bine ! Ai să-ţi speli mîinile şi-ai să vii aici, nu-i aşa ?
Strînse între degete beţişorul de bambus şi aşteptă. Cei patru bărbaţi se apropiară.
După cîteva clipe, Tim ieşi din bucătărie. La auzul paşilor ei, bunicul arătă cu degetul un loc lîngă el :
— Aşază-te aici, copila mea. Ai să cînţi pentru domnii aceştia *Nam Ai* şi eu am să te acompaniez.
Pe chipul fetiţei se ivi limpede un aer de nemulţumire. Îşi aduse coada pe piept şi spuse, încercînd să scape :
— Nu, n-am să cînt !
Bătrînul se adresă rîzînd musafirilor :
— Vedeţi, e încă furioasă că şi-a pierdut găina. Pe urmă, îndulcindu-şi glasul, a încercat s-o îmbuneze pe fetiţă : Cîntă, fata mea ! Domnii aceştia nu sînt ca cei de ieri. Sînt nişte oameni sărmani ca şi noi.
Fără să mai spună nimic, Tim luă de pe umărul bunicului ştergarul cu care îşi şterse mîinile ude. Pe urmă îl puse la loc. Sub lumina pîlpîitoare a opaiţului deschise ochii mari şi-şi atinţi privirea pe coada împletită de pe piept. Din cînd în cînd, se uita la soldaţii care o înconjurau. Încetul cu încetul expresia ochilor ei părea să se îmblînzească. Avea trăsături graţioase, dar pielea îi era ciupită de vărsat.
Bătrînul muzicant era convins că nepoţica o să cînte, aşa că apucă partea flexibilă a instrumentului cu mîna stîngă şi atacă coarda cu beţişorul de bambus din mîna dreaptă. Cînd degetele lui slabe şi uscate îndreptau în sus tija de bambus, firul de aramă începea să vibreze, ca străbătut de suspine. Notele se înşirau una după alta, sfîşietoare. Tim părea hipnotizată. Şi-a ridicat ochii strălucitori ca să privească ploaia şi întunericul. Deodată, mîna ei micuţă a apucat haina spălăcită a bunicului. Preludiul s-a oprit brusc. Bătrînul trase de partea flexibilă, în timp ce mîna dreaptă se ridică uşor.
Atmosfera părea mai puţin apăsătoare. Atunci se înălţă glasul lui Tim :
Decretul regelui v-a chemat sub drapel
Bătrînul muzicant începu imediat cîntecul ca să-şi acompanieze nepoţica.

Şi eu stau aici aşteptînd în van veşti de la tine
Pierdută ca o rîndunică singuratică pe fluviul Han
Care-şi înalţă cîntul tînguitor şi sfîşietor
Îmi las iubirea să se ofilească
Cum se ofilesc obrajii mei trandafirii în aşteptare
Şi pulberea cade, cade
Peste cuibul dragostei noastre.

Glasul gingaş şi mult prea naiv al fetiţei constrasta ciudat cu acordurile pe care bătrînul le scotea cu o mînă de virtuos din monocordul său şi din cei şaizeci de ani de mizerie.
În depărtare flutură drapelele
În depărtare răsună tam-tamurile
O fi oare ordinul regelui
Care-l cheamă pe bărbatul meu ?
O, voi care sînteţi departe, la frontiere
Ştiţi ce durere mă chinuie ?

Glasul lui Tim deveni stăruitor :

De cînd ai plecat la război
Aştept veşti de la tine
Aşa cum peştii aşteaptă lumina
Stelelor...

Nu mai era o singură coardă. Părea multiplicată la infinit. N-ai fi putut spune dacă muzicantul cînta bine sau prost, dacă notele erau vesele sau triste. Accentele ei te răscolesc, îl obligă pe bărbat să se gîndească la soţia lui, pe tată la copii. Trezesc dragostea pentru pămîntul natal, te fac să te gîndeşti la piesaje dragi, la ţarina în care dorm strămoşii.
Soldaţii îşi plecară capul.
Ploaia cădea la nesfîrşit, în timp ce monocordul scotea adevărate suspine de disperare, ce evocau despărţirea şi durerea absenţei. Opaiţul care pîlpîia lumina picăturile de ploaie ce zburau, ireale, în noaptea neagră.

capitolul VI

1

— Apă ! Cade apă !
Vestea cea bună s-a răspîndit de la un capăt la celălalt al peşterii. Chiar şi Tham şi Be s-au ridicat de pe unde zăceau şi au privit spre partea unde erau aprinse lumînările. Apoi s-a auzit glasul băieţilor care anunţau că apa se scurge de-a lungul pereţilor. În interior, Nam Nho îi lumina lui Quyen care strîngea apa în vase, picătură cu picătură. Zgomotul vesel se făcea auzit din ce în ce mai tare. Cînd s-a transformat într-o răpăială surdă, apa curgea în fir continuu şi era mult mai limpede. Quyen ţinea cu grijă vasul şi nu pierdea din ochi şuviţa de apă. Pe stîncile din jur apa se revărsa din toate părţile.
Vasul devenise greu. Cînd s-a uitat în el, Quyen a observat că era pe jumătate plin.
— De data asta n-o să ne mai fie sete, spuse ea.
— Pune vasul jos, de ce-l ţii în braţe ? o întrebă Nam Nho.
Quyen îl aşeză pe pămînt şi se uită cu ochii strălucitori la apa care ţîşnea din stînci.
— Astăzi am cîştigat două victorii fără nici un efort. Adineauri, tentativa de a ne afuma, iar acum ploaia. Cu siguranţă că afară e potop.
— Sigur !
— Cerul ne vine în ajutor. Adio, griji ! Avem orez şi apă. O să vedem dacă ne vor putea scoate de-aici !
— Ai noştri se tem de dinamitare.
— Asta nu duce la nimic. O să intrăm mai adînc în peşteră şi o să ne întoarcem după explozie. O să fie ca şi cu cele o mie de grenade de deunăzi.
Apa din vas dădea pe dinafară. Se scurgeau picături mici. Nam Nho fixă lumînarea pe o piatră şi desfăcu pătratul de nylon pe care-l avea sub braţ. Cele

două fete adunară în el toată apa pe care-o puteau cuprinde. Cît ai clipi din ochi, se și umpluse. În timp ce legau împreună colțurile, Quyen spuse :

— Adu aici toate vasele de bucătărie, Nam Nho !

Dar fata s-a întors după scurt timp s-o anunțe că erau toate pline ; bărbații se și gîndiseră la acest lucru. Quyen se așeză pe vine, uitîndu-se cu părere de rău la toată apa care se pierdea. Apoi se sprijini în mîini, cu genunchii pe pămînt și deschise gura ca să culeagă șuvița de apă. După ce bău pe săturate, își șterse buzele și-i spuse rîzînd lui Nam Nho :

— Hai, e rîndul tău !

Nam Nho se grăbi s-o asculte.

— Stai aici, spuse Quyen, mă duc să-i chem pe ceilalți.

Rămasă singură, după ce-și astîmpără setea, Nam Nho se așeză sub jetul de apă și se spălă. Apa îi curgea șiroaie pe păr și pe obraz, lipea hainele pe trupul ei voinic.

Cînd s-a întors, Quyen exclamă :

— Faci duș ? Bună idee, fac și eu ! Totu-i plin, nu mai există nimic în care să putem pune apă.

Nam Nho se ridică, își mai puse o dată capul sub duș și se trase la o parte. Quyen îi luă locul.

Și-a scos agrafa care-i ținea părul și a pus-o între buze. Apa curgea pe părul ei lucios, atingea ovalul pur la obrazului, pus în valoare de flacăra luminării, îi cobora pe gît, pe umeri, pe piept. Costumul negru i se lipea de trupul zvelt. Se aplecă puțin pe spate ca să-și ridice cîte o șuviță de păr.

În timp ce se spăla pe picioare, izvorul de apă își pierdu din intensitate.

— Va sta ploaia, spuse Nam Nho. Hai să ne schimbăm !

Și Nam Nho plecă. Quyen a mai stat să culeagă pe obraz ultimele picături, apoi s-a ridicat și s-a îndreptat cu lumînarea spre patul ei de piatră. L-a văzut pe Ngan culcat lîngă Thuy, cu brațul îndoit sub cap, drept pernă.

— Ngan ! Dă-mi costumul de mătase !

— Ai făcut baie ? E rece ?

— Tocmai potrivită !

Ngan luă costumul și îl întinse logodnicei lui.

— Schimbă-te repede ! Bagă de seamă să nu răcești.

Quyen se schimbă în tăcere. Stoarse îmbrăcămintea udă şi o puse pe stîncă. După aceea se urcă pe pat alături de Ngan, îşi întinse picioarele şi începu să-şi şteargă părul. Ngan îşi trase braţul de sub cap şi se ridică. Luă pieptenele din mîinile logodnicei lui şi, săltînd-o uşor de umeri, îi pieptănă părul. Tînăra fată stătea complet nemişcată, fixînd cu privirea întunericul. Altădată ar fi zîmbit. Acum, buzele ei stăteau lipite. Ngan îi pieptăna părul cum ar fi făcut-o pentru o soră mai mică. Şi el păstra tăcerea. De la moartea lui Su, avea şi mai multă grijă de logodnica lui, încercînd s-o consoleze cu toată afecţiunea de care era în stare. Odată cu dispariţia lui Su, el trebuia să-i aline lui Quyen durerea. În noaptea trecută, după ce făcuse de gardă, venise să se lungească lîngă ea şi-i mîngîiase umerii pînă cînd fata aţipise. Apoi se duse la tovarăşii lui.

Acum îi pieptăna părul ; plete ude, fără să fie reci, pe care dragostea le încălzea.

— Şi agrafa ta ?

Ascultătoare, Quyen i-a dat-o.

Tocmai termina, cînd Quyen se întoarse spre el şi, plîngînd amarnic, îşi ascunse obrazul la pieptul lui. Umerii fetei erau scuturaţi de suspine. Ngan a lăsat-o să plîngă cîteva minute.

— Hai, nu mai plînge, draga mea, ţi-am spus... Mi se rupe inima... cînd mă gîndesc la Su... Aştepta... îşi aştepta răbdătoare bărbatul. Acum, pentru ei s-a terminat totul ! Azi-dimineaţă m-am uitat la hîrtia pe care o păstrase în buzunar. Închipuieşte-ţi... era scrisoarea pe care o primise de la San. Şi începutul unui răspuns. Avusese timp să scrie doar aceste cuvinte : „Dragul meu, tocmai am primit scrisoarea ta", atîta tot.

— Cel puţin ai păstrat-o ?

Ngan se gîndea la San. Cum va putea să stea pe loc dacă va afla nenorocirea ? Această sfîşietoare împărţire a ţării în două însemna pentru atîtea tinere femei o cufundare într-o furtună de foc. Cîţi ani tineri petrecuţi în aşteptare şi luptă ! An de an alte încercări. La început fusese uşor. În cel de-al treilea an devenise mai greu. Ngan văzuse nenumărate femei ieşind victorioase din aceste încercări. Suferinţele şi timpul le îmbătrîniseră, dar îşi păstraseră tot calmul şi se oţeliseră. Bineînţeles, Ngan cunoscuse şi din cele care nu rezistaseră. Dar Su făcea parte din prima categorie. Atinsese cel de-al şaptelea an, ultimul din viaţa ei.

— Moartea ei a fost eroică, Quyen !

— Da, dar nu mă pot împiedica să n-o plîng.

— Şi eu... Ca şi toată lumea, de altfel. Cît despre tine, e şi firesc să fii mai mîhnită decît ceilalţi. Plîngi acum, draga mea, dar mîine...
— Mîine n-am să mai plîng.
— Aşa e bine. Cînd inamicul e gata să se arunce asupra noastră, trebuie să ne ştergeam lacrimile, să avem ochii limpezi şi să-i dăm riposta. Mă tem ca Thuy să nu afle despre moartea lui Su.
— Mai curînd sau mai tîrziu tot va afla. Dar ar fi mai bine să afle după retragerea duşmanului.
Quyen tăcu şi muşcă uşor umărul lui Ngan. Continuă să vorbească, schimbînd brusc subiectul.
— Îmi faci tot timpul reproşuri.
— Cum aşa, nu-i adevărat !
— Ba da, chiar şi acum !
Ngan începu să rîdă :
— Eşti mezina familiei şi te-ai obişnuit să fii răsfăţată de Ma. Nu ţi-am spus nimic care să semene a reproş.
— Bine ! Bine !
Rîzînd, Ngan continuă :
— Bine ! Acum ai să dormi. Pentru că şi mîine vor fi tot aici. O săptămînă încheiată.
— Mi s-a părut tare lung timpul ăsta !
— E firesc cînd ii aştepţi sfîrşitul.
— Nu-i asta. Dar, vezi tu, s-au întîmplat prea multe lucruri în aceste şapte zile.
— Asta aşa e. Şi n-au fost decît şapte zile. Dar cîte drame n-au avut loc în Vietnamul de Sud în şapte ani ! Sacrificii, ură, eroism, de toate.
— N-am putut dormi în toate nopţile astea.
— Fă-o acum. Eu mă duc să mă întîlnesc cu ceilalţi. Trebuie că a stat ploaia.
Quyen ciuli urechea. N-a mai auzit prin crăpăturile stîncilor căderea picăturilor de ploaie. Ngan şi-a îmbrăţişat logodnica şi a ieşit în clipa în care lumînarea, după o ultimă licărire, s-a stins brusc.
— Dormi, surioară ?
— Ut, tu eşti ?
— Da ! Spune-mi, ştii vestea ? Xam a fost decapitat în sat !
— De unde ştii ? întrebă Quyen uluită.

— Ca My a venit să ne aducă orez, nu ştii ?
— Ca My ? Unde e ?
— Acum s-a întors... A venit cînd ploua cu găleata. A povestit că ai noştri l-au omorît pe Xam şi pe ordonanţa lui. Mama lui a fugit. Şi pe urmă Ca My plîngea într-una, nu ştiu de ce. Se pare că i-au făcut ceva soldaţii.
— Ai văzut-o pe Ca My ?
— Da ! Eram acolo... În plină ploaie, am auzit-o cum striga : „Fraţilor, eu sînt, Ca My !“ Am ieşit şi eu cu ceilalţi. Ca My a adus proviziile înăuntru, a povestit ce s-a întîmplat şi a izbucnit în plîns. Cînd a plecat, am văzut la lumina unui fulger că avea hainele sfîşiate !
Ut vorbea grăbit, gîfîind. Spunea că ăsta-i adevărul. Apoi, a luat-o de mînă pe Quyen.
— Vino, dacă nu mă crezi !
Quyen coborî de pe stîncă şi se luă după băiat. Dădu peste Hai Thep.
— Ca My a fost aici, nu-i aşa, frate ?
— Da, ne-a adus alimente şi tutun. Într-adevăr e o faptă grozavă că l-au lichidat pe Xam !
— E-adevărat ? N-am vrut să-l cred pe Ut.
— E-adevărat ! Cît despre doamna Ca Xoi, a dispărut !
— Trebuie să fie la noi, la pescărie, l-a întrerupt Ut.
— De unde ştii tu ?
— E locul cel mai potrivit ! N-au s-o găsească.
Hai Thep se întoarse spre Quyen :
— Biata fată ! Ca My are în adevăr un suflet de aur. Pentru că plîngea, am stăruit să aflu motivul. S-a mulţumit să-mi spună : „Nu, nu acum, unchiule ! Am să-ţi spun cînd veţi ieşi cu toţi din peşteră“. Pe urmă a plecat în goană. Avea hainele rupte.
— O, cerule !
Quyen nu-şi putu stăpîni această exclamaţie. Dar tăcu imediat şi-şi muşcă degetele. Îi apăru în minte chipul oacheş al lui Ca My, luminat de ochii ei mai umezi decît de obicei. Nişte ochi candizi pînă la naivitate. Quyen îşi aminti de rîsul ei în cascade pe cînd mergeau la pîrîu, de părul cîrlionţat care-i cădea pe frunte, de poemul *Prinţul omorînd balaurul* pe care-l cînta în timp ce împletea sacii de iută. Mergea în fiecare seară la pîrîu, punea vasul jos şi, împreunîndu-şi degetele,

dansa ceva inventat de ea. Într-o clipită, Ca My îi apăru lui Quyen sub toate aceste înfăţişări. Cu cîtă căldură o sărutase zgomotos pe obraz !
Încerca o mare milă pentru Ca My, pe care probabil o dezonoraseră soldaţii. Dar Quyen refuza să creadă pe de-a-ntregul aceasta.
— Nu, îi spuse ea lui Hai Thep, nu-i sigur, nu-i sigur !
Şi totuşi, rămînea cu o îndoială. Presimţea că lui Ca My i se întîmplase o nenorocire.

2

A doua zi, cerul deveni întru totul senin. Copacii spălaţi de ploaie îşi arătau frunzişul strălucitor.
Nici o perspectivă de atac. Aşezaţi în grajdul vechi, care le servea drept cantonament, Co şi cei trei prieteni ai lui numărau cu emoţie fiecare ceas care trecea. Îşi doreau din tot sufletul să nu li se întîmple nimic pînă la ora cînd se vor întîlni cu doamna Ba Ou. Din nefericire, după-masă, Co fu chemat la locotenent.
— Adu-ţi grupul aici ! Adunarea companiei !
Co era cît pe-aici să înceapă să tremure din toate mădularele. Ascultă cu răsuflarea tăiată ordinul şefului :
— Astă seară va fi o reprezentaţie de cinema pentru cei din Viet Cong şi pentru populaţie. S-a hotărît ca voi să ajutaţi la instalarea aparatelor.
— Am înţeles, domnule locotenent !
Caporalul scoase un oftat de uşurare.
— Acum, imediat, domnule locotenent ?
— Da !
Co îşi spuse în sinea lui : „Se-ncurcă treaba. Cum o să ne ducem la întîlnire ?"
Întors la grajd, transmise ordinul grupului său şi-l luă deoparte pe unul din cei trei conspiratori :
— Dă fuga la doamna Ba Ou şi înştiinţeaz-o că sîntem ocupaţi. Întreab-o dacă putem amîna întîlnirea pentru ora şapte sau opt. Pe urmă te întorci şi-mi spui ce-a răspuns.

Cînd comandantul secund al companiei de gardă îi văzu venind pe Co şi grupul lui, întrebă :

— Sînteţi pentru instalarea ecranului ?

— Da, domnule locotenent !

— Bine ! Urmaţi-mă !

Se îndreptară spre plantaţia de meri-scorţişoară unde, sub paza cîtorva soldaţi se aflau nişte femei şi cîţiva bătrîni.

Printre aceşti nenorociţi era şi Tu Rau, tatăl lui Ut, prins şi adus cu forţa pe cînd îşi vindea peştele în sat. Era foarte prost dispus şi bombănea tot timpul.

— E ilegal să fiu luat aşa ! Cine-o să-mi supravegheze undiţele şi plasele ? Şi pe urmă, eu nu pricep o iotă din toată treaba asta !

— O să vă arătăm ce-i de făcut ! Fără văicăreli, pentru că lipsiţi o singură zi de la pescuit ! Nu vă mai gîndiţi atîta să vă-mbogăţiţi, ce dracu ! Nu în interesul vostru ne batem noi cu cei din Viet Cong : e sau nu adevărat ?

— La mine nu se prinde, răspunse calm Tu Rau.

Ofiţerului îi sări muştarul. Se uită fix la răzvrătit, examinîndu-l cu atenţie :

— Tu ăla de colo, cum te cheamă ?

— Mă cheamă Tu.

— Tu şi mai cum ?

— Tu şi-atît !

Ofiţerul îşi repezi pumnul în obrazul lui Tu Rau, dar acesta se feri cu o mişcare rapidă. Femeile se adunară în jurul subşefului companiei.

— Ce înseamnă asta ? De ce brutalizaţi oamenii ? Vă spune cum îl cheamă şi dumneavoastră îl loviţi ?

Un bătrîn interveni :

— N-aveţi dreptate, domnule. Îl cheamă în adevăr Tu, dar i se spune Tu Rau pentru că poartă barbă.

Ofiţerul se întoarse :

— Mama mă-si ! Cu barbă sau nu, la muncă ! Hai, mişcaţi !

Dar femeile protestară :

— Nu mergem ! Să vedem dacă ne puteţi sili !

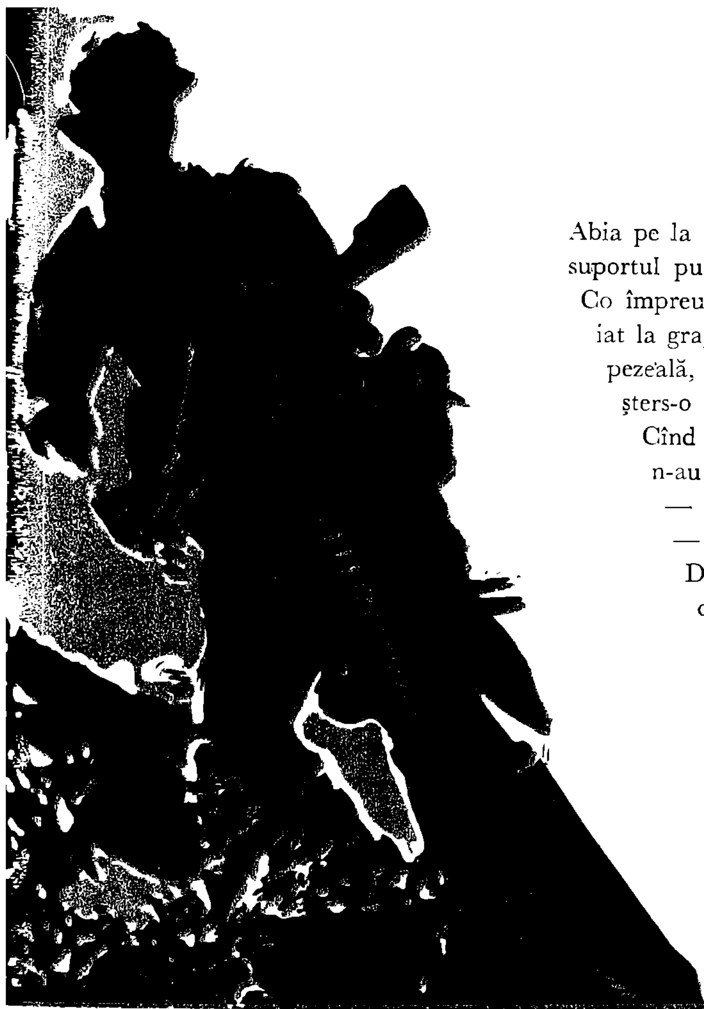
Ca să nu mai mărească încordarea, Tu Rau interveni :

— Haidem, surioarelor ! Mai bine să terminăm cu toate astea.

Se ridică. Cînd trecu prin faţa ofiţerului îi şopti :

— Aveţi noroc că sînteţi totuşi vietnamez .Dacă eraţi yankeu v-aş fi sucit gîtul ! Ofiţerul se uită uluit la bărbatul acesta bărbos, cu muşchi puternici, şi-şi ţinu gura. Porni în marş cu paşi greoi. Ascultînd sfaturile lui Tu Rau, femeile n-au mai protestat. Li s-a dat ordin să aducă în faţa peşterii fie un bambus, fie un ferestrău, o toporişcă sau un cuţit. Soldaţii i-au pus să înalţe chiar în faţa peşterii un suport de bambus pentru ecran. În timp ce-i ajuta pe oameni să sape gropi şi să înfigă stîlpii, Co se uita mereu spre peşteră, spunîndu-şi : „Numai cîteva ore şi trăiască libertatea ! Nu-i momentul să ne lăsăm jupuiţi.“ Într-adevăr, mesagerul trimis la doamna Ba Ou îi adusese răspuns că femeia îi va aştepta oricum în acea seară, chiar tîrziu, căci era peste putinţă să amîne treaba aceasta pe altă zi.

Abia pe la asfințit, după multe necazuri, suportul putu sta în picioare. Caporalul Co împreună cu grupul lui s-au înapoiat la grajd. Oamenii au mîncat la repezeală, și-au luat puștile, apoi au șters-o neobservați.

Cînd au ajuns la răspîntia Si Ly n-au văzut pe nimeni :

— Unde-o fi femeia ?

— Ai înțeles bine ce ți-a spus ?

Dar o voce cunoscută se auzi de pe cealaltă parte a drumului :

— Sînteți aici, prieteni ?

Era doamna Ba Ou. Rămase însă mult timp ascunsă privirilor, înainte de a ieși dintr-un tufiș.

— Iată-mă ! Sînteți toți ?

— Da.

— Dați-mi armele și munițiile !

Cei patru oameni se grăbiră s-o asculte. Doamna Ba Ou luă cîte două puști în fiecare mînă, dispăru în tufișuri și cînd se întoarse dădu fiecăruia cîte o porție de orez ce fumega, învelită într-o foaie de arechier.

— Mîncare pentru voi. Aveți și pui înăuntru.

Bărbații erau foarte emoționați.

Doamna Ba Ou se așeză în fruntea coloanei și începu să meargă repede. Cam la două sute de metri de la răspîntie, o apucă prin orezărie, urmată de cei patru oameni. Pe cînd erau în mijlocul cîmpiei, auziră dinspre sat urletul unei portavoce.

— Ce se întîmplă ? întrebă neliniștită doamna Ba Ou.

— Adună populația ca să asite la un film.

Liniştită, doamna Ba Ou îşi continuă mersul. În faţa lor apăruse deja rîul Vam Rang, alergînd vijelios şi tunător spre mare.
Doamna Ba Ou se îndreptă spre mal. Bătu din palme de mai multe ori. Pe celălalt mal se văzură mişcîndu-se siluetele unor femei, pe care le recunoscură după părul strîns în coc.
— Dumneata eşti, doamnă Ba Ou ?
— Da !
— Rîul poate fi trecut prin vad. Nu e adînc !
Doamna Ba Ou se întoarse spre bărbaţi.
— Vă urez drum bun ! Misiunea mea s-a terminat.
Îi întinse ceva caporalului Co şi-i zise :
— S-a făcut o colectă. Iată trei sute de piaştri pentru drum.
Co îşi retrase mîna, dar femeia îi strecură banii cu forţa.
— O să aveţi nevoie de ei pe drum. Vi-i dăm din toată inima.
Silit să ia banii, Co rămase ţeapăn în faţa doamnei Ba Ou, bolborosind cuvinte de mulţumire. Cei patru bărbaţi îşi luară rămas bun de la inimoasa femeie, se descălţară, şi o apucară prin noroi.
De pe celălalt mal se înălţă o voce :
— Rămîneţi numai în indispensabili ! Scoateţi-vă uniformele şi înfundaţi-le în noroi ! Aveţi aici alte haine !
Oamenii s-au dezbrăcat în mijlocul torentului, au făcut ghem uniformele şi le-au băgat adînc în mîl, apăsînd deasupră-le cu toată greutatea.
Din penumbră, doamna Ba Ou i-a zărit cum urcau pe celălalt mal al rîului. Misiunea fusese îndeplinită ! Se simţi uşurată.
— Asta înseamnă patru oameni cîştigaţi !
Nu se înapoie decît atunci cînd cei patru bărbaţi se întîlniră cu noile lor călăuze. Cînd ajunse aproape de sat auzi o hărmălaie de glasuri. S-ar fi zis că e vorba de un stup în alarmă. Soldaţii vociferau. Înainte de a-şi continua drumul, aşteptă o clipă. La răspîntie, un soldat o apucă brutal de braţ, însoţindu-şi gestul cu un strigăt de izbîndă :
— Încă una ! O ţin bine !
Speriată, doamna Ba Ou încercă să-l împingă pe soldat şi să fugă. Dar apăru un altul care înjura :

— Mama mă-si ! Ca să-i faci să asiste la un spectacol de cinema, trebuie să alergi ca după pui !
Liniştită, doamna Ba Ou se răsuci pentru a scăpa din strînsoare :
— Daţi-mi drumul ! Ce apucături sînt astea ? Eu una merg acolo de bunăvoie !
Soldatul îi eliberă braţul spunînd :
— Mie puţin îmi pasă dacă te duci sau nu ! Nu cîştig nimic din afacerea asta. Doar că e ordinul comandantului, ştii ?
— Hai să mergem ! Ce film joacă şi unde ?
— Cum aşa ? Pe cinstea mea, înseamnă că dumneata dormi de la asfinţitul soarelui ! S-a strigat de zece ori prin portavoce ! Un film american, în faţa peşterii, ai înţeles ?
Socotind că prezenţa ei e necesară în acel loc, doamna Ba Ou se duse fără să protesteze. Pe drum întîlni un grup de consăteni, ultimii din cei prinşi cu arcanul. Cînd au ajuns la peşteră, terenul viran din faţă era plin de lume. Megafoanele, agăţate în vîrful unor prăjini, recomandau populaţiei să nu tulbure ordinea. Dar toţi se agitau şi-şi vorbeau într-un vacarm de nedescris. Sanh, sublocotenentul de la serviciile psihologice, mîndru de rolul lui, se umfla în pene. Era pe deplin satisfăcut că i se luase în seamă propunerea. Generatorul funcţiona, ecranul era la locul lui, se strînsese o asistenţă numeroasă, pe puţin o mie de persoane !
În ciuda gălăgiei, ofiţerul se hotărî să înceapă. Cu cel mai solemn glas se adresă locuitorilor :
— Dragi compatrioţi ! Am onoarea să vă prezint astăzi un film din cele mai palpitante, pus la dispoziţie de maiorul nostru. Vă atrag atenţia asupra următorului fapt : este vorba de bătălia de la Thoung Cam Linh în Coreea... Curajoasele trupe americane au cîştigat acolo o victorie măreaţă.
Se făcu întuneric. Spectacolul începu. Văzură ecranul plin de avioane, apoi de infanterişti. Soldaţii americani, cu căşti de oţel, alergau în urma carelor armate cu tunuri lungi.
Aceste prime imagini avură ca efect potolirea agitaţiei.
Din peşteră, grupul care făcea de gardă putea să vadă tot.
— Acţiune psihologică, spuse Hai Thep. Pentru că n-o scot la capăt cu rezistenţa noastră, încearcă să ne demoralizeze prin film ! Vedem noi !
Cu puşca pregătită, Ngan deschise ochii mari. În ciuda distanţei, văzu pe ecran exploziile obuzelor, jerbe de fum, căşti strălucitoare, apoi picioarele strînse în

moletiere ale trupelor care pătrundeau într-o peşteră adîncă. Se gîndi : „În rolurile principale cu siguranţă sînt soldaţii lui Li Sîn Man şi Cian Kai Şi !"
Coloana era încolţită într-o peşteră de aviaţia, carele de luptă şi infanteria Statelor Unite.
— Fir-ar să fie, înjură Ngan. Denaturează totul. Am văzut un film despre această luptă turnat de tovarăşii chinezi, puţin înainte de pace.
— Şi eu ! spuse Trong.
— Aduceţi-mi o portavoce !
— Imediat.
Pe ecran ciocnirile erau din ce în ce mai îndîrjite. Soldaţii americani încercară de mai multe ori să ia peştera cu asalt. Fură respinşi. Dar încetul cu încetul fură cucerite toate puţurile. Cei asediaţi sufereau de foame şi de sete şi-şi pierdeau curajul. Americanii atacau puternic. Soldaţii cădeau în faţa peşterii, lăsînd să le scape din mîini puştile-mitralieră.
Megafoanele nu încetau să urle comentarii.
Vocea lui Sanh deveni excitată :
— Comuniştii chinezi şi nord-coreeni sînt oameni încăpăţînaţi. Asediaţi, ei refuză să capituleze. Forţele americane sînt obligate să arunce peştera în aer. Iată-i pe americani aducînd explozive !
Pe ecran apărură soldaţi americani ce veneau în fugă, cu cîte o încărcătură de dinamită pe umăr, protejaţi de un tir susţinut. La sfîrşit, muntele sărea în aer proiectînd un nor de praf şi o ploaie de stînci.
Sanh adăuga în chip de concluzie :
— Dragi compatrioţi, aţi văzut cum a sărit în aer un munte atît de mare. Un deal mic ca Hon Dat-ul, nu va putea rezista.
Megafoanele îndreptate spre peşteră şi vocea sublocotenentului căpătă accente şi mai convingătoare.
— Alo ! Alo ! Sînteţi asediaţi ! Vă sfătuim să vă predaţi. Dacă nu, armata republicană va fi obligată să radă acest deal, aşa cum aţi văzut în filmul de adineauri.
Ngan ridică portavocea şi urlă :
— Ascultaţi, compatrioţi, ştiţi ce-a proiectat inamicul pe ecran ? Un film mincinos ! Să nu credeţi o iotă ! Noi cunoaştem bătălia aceasta. Pe muntele acela voluntarii chinezi şi trupele coreene i-au făcut harcea-parcea pe yankei.
Afară izbucni un ropot de aplauze. Ngan continuă :

— Dragi compatrioţi ! Vom lupta pînă la ultimul om, pînă la cea din urmă suflare ! Sîntem cu toţii în viaţă, cu armele în mînă ! Şi voi, ceilalţi, trădători în solda americanilor şi a lui Ngo Dinh Diem, veniţi aici, dacă nu sînteţi laşi ! Veniţi aici şi-o să vă zburăm creierii la toţi ! Deschideţi ochii şi uitaţi-vă !

Aruncînd portavocea, Ngan trase o rafală de Thompson în ecran. Pan ! pan ! pan ! Ecranul fu sfîşiat în întregime. Aplauzele se dezlănţuiră ca o lovitură de trăsnet.

— Ajunge, spuse Hai Thep. Fă economie de muniţii, Ngan !

Cînd s-a tras în direcţia peşterii, toţi erau la adăpost. După ce inamicul a răspuns prin cîteva rafale, Ngan se adresă din nou mulţimii :

— Ascultaţi, fraţi soldaţi ! Dacă, dînd ascultare ofiţerilor voştri, atacaţi din nou peştera, nu faceţi decît să vă lăsaţi omorîţi degeaba. Cel mai bun lucru este să cereţi să vă întoarceţi acasă sau să dezertaţi ! Dacă veţi ataca, vom fi obligaţi să tragem în voi. Şi nu veţi scăpa ! Credeţi-mă ! Poziţiile noastre sînt excelente şi n-o să greşim ţinta.

Mitraliera a început să tragă din nou. Ngan profitase de timpul necesar schimbării încărcătorului, ca să-şi plaseze ultima tiradă.

Astfel, spectacolul de cinema se termină printr-un eşec total. Populaţia aprinse torţele şi porni înapoi spre case, rîzînd şi glumind pe săturate. Sublocotenentul era turbat de furie, dar împotriva maiorului.

— Am spus eu că era mai bine să facem asta fără populaţie. A vrut să prindă doi iepuri deodată ! Fără populaţie, chiar dacă cei din Viet Cong nu sînt demoralizaţi, dezastrul e limitat. Dar acum...

În acest timp, maiorul îşi bea tacticos alcoolul. Ascultînd raportul asupra celor întîmplate, aruncă paharul pe pardoseala de piatră, ţinîndu-se cu mîinile de burtă de rîs :

— S-a dus naibii, da ? Cu un ţîngău ca Sanh, era de aşteptat. Cînd mi-a împărtăşit ideea lui, mi s-a părut îndoielnică. Pentru c-a insistat, l-am lăsat să facă ce vrea. Dacă vreţi să ştiţi ce e Viet Cong-ul, întrebaţi-mă pe mine ! Cînd eram şef de district la Xeo Ro, le fărîmam tigva cu ciocanul fără ca vreunul din ei să se clintească. Se prezenta următorul, impasibil. Chiar şi femeile luptătoare. Odată le-am înfipt ace în vîrfurile degetelor cu intenţia de a bate în ele cu ciocanul. Şi iată că una din ele şi-a împreunat degetele şi mi-a spus : „Uită-te bine !“ A lovit în zid şi, dintr-o lovitură, a făcut ca toate acele să intre în carne ! Asta

înseamnă Viet Cong, fir-ar să fie ! Ce mai, fata de zilele trecute a continuat să ne insulte, chiar şi după ce-a fost lovită cu cuţitul ! Să le prezinţi un film ca să-i convingi să se predea, mama mă-si de treabă ! Daţi-mi voie să rîd !
Maiorul blestema, înjura şi-şi turna să bea. Trînti cu putere sticla de masă, cît pe-aici să răstoarne paharul plin. Deschise palma şi făcu un gest ca şi cum ar fi cîntărit ceva în aer.
— Bine, lăsaţi pe mine !
Apoi, întorcîndu-se pe jumătate, zise :
— Locotenent Tu !
— La ordin, domnule maior !
Un locotenent de vreo patruzeci de ani se desprinse de lîngă peretele de care stătea rezemat şi înaintă.
— Pregăteşte cimentul ! Dă ordin să transporte cărămizile, aşa cum am stabilit.
— Chiar acum, domnule maior ?
— Da, trebuie să ne grăbim. Mîine dimineaţă, voi pune să se zidească intrarea peşterii. Şi cu asta, gata !

3

Tu Rau îi spuse lui Ca My, care venea în urma lui pe plajă :
— Îţi spun drept, nu-mi pare rău c-am fost luat cu forţa la corvoadă. Ai noştri au vorbit grozav de bine.
Ut avusese dreptate : doamna Ca Xoi se refugiase la pescărie. La început populaţia o ascunsese în sat, dar cercetările înmulţindu-se, Tu Rau se hotărîse s-o ducă la el.
— Se simte bine, unchiule ?
— Ca de obicei.
— E tristă ? A leşinat des ?
— Nu ! Doar că mi se pare puţin ciudată.
— Ciudată ?
— Nu ştiu ce are, dar acum face totul cu o repeziciune uimitoare. Şi-a regăsit toată îndemînarea.

— Dar ce poate face ?
— Găteşte, repară plasele. Dar nu-i mai veselă, săraca de ea.
Ca My n-a mai întrebat nimic. Cu o mînă pe inimă, mergea cu paşi mărunţi. În faţa ei, valurile luminate de razele lunii se spărgeau rostogolindu-se pe nisip. Marea şoptea, iar lumina era blîndă ; îşi simţi sufletul răscolit de indignare.
Ieri, casa ei fusese arsă. Zgomotul frunzelor uscate de palmier care-i trosneau sub picioare o speria, pentru că mai mulţi soldaţi o trîntiseră peste ele şi o violaseră, pe cînd ducea provizii la peşteră.
Piroga lui Tu Rau era încă trasă pe uscat. Valurile se aruncau spre ea, fără s-o poată atinge. Ajutat de Ca My, Tu Rau trase barca. Spintecă valurile, lăsînd în urma ei o dîră lungă.
În picioare la pupa, Tu Rau vîslea. În ciuda eforturilor, piroga înainta cu greu pentru că vîntul dinspre larg o arunca mereu către mal. Mergea de-a lungul şirului de stîlpi care se zăreau cu greu în depărtare. Undeva, în faţă, licărea semnalul roşu al pescăriei care părea că dansează pe valuri.
— Uită-te, spuse vesel Tu Rau arătîndu-i lumina cu degetul, înseamnă că mama ta şi-a revenit complet dacă s-a gîndit să aprindă felinarul pentru mine.
Ca My privi fix lumina. Sub razele palide ale lunii văzu apărînd, încetul cu încetul, acoperişul singuratic ce se înălţa ca o hulubărie deasupra apelor.
De pe ţărm se auziră deodată păsările acelea cu pene cafeniu-închis, „bim bip", scoţînd lungi chemări. Ţipetele lor, care anunţau schimbarea mareei, puteau fi confundate cu sunetul unui corn.
— Urcă mareea, spuse Tu Rau.
— Dai o raită pe la taliene ? Lasă-mă să vin cu dumneata !
— Nu, n-avem timp. Mîine dimineaţă, cînd scade mareea.
Piroga trecu de ultimii stîlpi, pentru ca apoi să se oprească lîngă casa pe piloţi. Ca My urcă scara strigînd :
— Mamă ! Mamă !
Doamna Ca Xoi se ridică şi alergă spre fiica ei. S-au întîlnit în mijlocul încăperii. Ca My s-a împiedicat de o scîndură din duşumea şi a strîns-o pe maică-sa în braţe. O rază de lună i-a luminat privirea împînzită de lacrimi, pe care o îndrepta spre mama ei.
În acest timp, Tu Rau căuta să fixeze parîmele. Dar lanţul, mişcat neîncetat de zvîcnitul pirogii, făcea un zgomot continuu de fiare lovite.

După aceasta s-a dus să caute o rogojină pe care a întins-o în mijlocul odăii.
— Culcaţi-vă amîndouă aici.
A venit apoi lîngă focul care mocnea, a suflat în el, şi şi-a răsucit o ţigară.
— Sînt de o săptămînă aici şi nimeni nu-i poate suferi, spuse. Rămîi aici cu Ca My, doamnă Ca Xoi, n-aveţi de ce să vă temeţi. După ce-or să plece, o să vă facem un acoperiş nou. Cînd va fi timpul semănatului, o să vă dăm tot ce trebuie pentru însămînţări...
— Mai am încă două braţe şi pe voi ceilalţi. Nu-mi fac griji. Numai că...
Ezită îndelung înainte de a continua :
— Cînd el era în viaţă, sufeream. Dar, şi acum, cînd e mort, sufăr.
Tu Rau a privit-o pe doamna Ca Xoi şi a înţeles chinurile nenorocitei femei.
— Nu te mai gîndi la asta, doamnă Ca Xoi. Fă ca şi cum n-ai fi avut niciodată un fiu. A fost crescut de Muu şi dresat de americani pentru a deveni un călău. Nu mai era fiul dumitale. Îţi jur că dacă aş fi avut un asemenea fiu, l-aş fi omorît de mult !
Doamna Ca Xoi rămase tăcută. Tu Rau continuă :
— Ştii că plănuiesc să fixeze aici un post ca să ne ia şi pămîntul şi marea ?
— Ştiu.
— Ar fi o mare nenorocire.
— Mi-a spus Xam, chiar în ziua în care a murit...
— Ce anume ?
— Că după ce vor termina cu cei din peşteră, se vor instala aici.
— Ce-ţi spuneam ? Se vor instala aici, ne vor lua pămîntul cu japca şi vor pune impozite ! Şi o să fim obligaţi să cumpărăm lutul pentru olărie cu metru cub, ca altădată !
Se înfierbîntă şi continuă arătînd spre mare :
— Dar îşi fac iluzii. Niciodată nu le vom mai îngădui una ca asta. Feciorul meu cel mare şi-a pierdut un braţ, dar nu zic nimic. Vă făgăduiesc că în ziua în care vor aşeza un post aici, intru printre patrioţi. Chiar dacă toţi ai noştri ar muri în peşteră, Hon Dat-ul va continua rezistenţa. Dar asta nu e decît o presupunere, punînd răul înainte, pentru că ai noştri nu pot să moară, doamnă Ca Xoi !
Ca My aprobă :
— De şapte zile nu pot lua peştera ! S-au rechiziţionat toate hamacele ca să fie evacuaţi morţii şi răniţii lor.

— Dacă lucrurile continuă tot aşa, n-au altceva de făcut decît să-şi ia catrafusele. Toţi soldaţii sînt demoralizaţi. Şi la fiecare întîlnire, populaţia îi ameninţă. Tremură de frică. Mîine o să mă duc să văd...

Ca My se apropie de Tu Rau şi-i şopti :

— Pentru aprovizionarea cu alimente, nu uita să te gîndeşti şi la mine.

Pescarul s-a cutremurat de furie amintindu-şi de nenorocirea care-o lovise pe Ca My. Maica Sau îi povestise că, mărturisindu-i necazul ei, fata adăugase : „Am făcut un sacrificiu ca să aprovizionez peştera, Ma Sau !“

Tu Rau era prea adînc emoţionat ca să primească propunerea lui Ca My.

— Nu, nu ! Nu tu.

A aruncat chiştocul pe podea şi, cu braţele în jurul genunchilor, se cufundă în gînduri. Se ridică într-un tîrziu şi spuse fetei :

— Mama ta a adormit. Du-te şi tu de te culcă !

El se îndreptă spre un colţ şi se băgă într-o rogojină cusută în formă de sac.

— Unchiule, cheamă-mă şi pe mine cînd te duci să controlezi năvoadele, vrei ?

— Bine !

Un minut mai tîrziu, l-a auzit sforăind. Dar Ca My rămase mult timp trează...

Cînd păsările „bim bip“ anunţau cu ţipetele lor că mareea a început să scadă, Tu Rau se trezi, suflă în foc şi aprinse o ţigară. Fumă în tăcere timp îndelungat, apoi, pe întuneric, se duse să-şi caute minciogul de pescuit. Ca My mai dormea încă adînc, aşa că n-a trezit-o.

A desprins parîmele. Era încă noapte neagră. Valurile se agitau, înecate în ceaţă. Tu Rau conducea barca spunîndu-şi : „Am lăsat să treacă o maree, cu siguranţă că s-a prins mult peşte !“

S-a apropiat cu barca de stîlpi, a luat minciogul şi a mers drept înainte. Aproape că nu mai era apă în locul împrejmuit, ci grămadă de peşte. Se strecurau ca nişte săgeţi, săreau în aer. Proptindu-se, Tu Rau a tras din grămadă o plasă plină. Avea braţele frînte de oboseală, cînd văzu mai mulţi peşti mari care încercau cu disperare să scape. Băgă minciogul mai adînc.

În clipa aceea, ceva din afara locului împrejmuit s-a izbit puternic de stîlpi şi a alunecat de-a lungul acestora. Crezînd că e vorba de un peşte rar, Tu Rau trase minciogul ca să-l lase să intre în capcană. Dar nu, obiectul acela s-a agăţat de un stîlp, rotindu-se în jurul lui. Nu era un peşte. Tu Rau a băgat adînc minciogul, la întîmplare. Dar fără folos. Era ceva alunecos şi greu. S-a aşezat în

genunchi şi a tras obiectul spre el. În întuneric a scos un „ah“ de uimire.
În minciog plutea nişte păr încîlcit.
Un cadavru !
Tu Rau şi-a venit în fire şi a tras corpul lîngă stîlpi. Nu mirosea greu. „Trebuie să-l ridic în barcă“, s-a gîndit. Dar din locul unde se afla nu putea. A aruncat minciogul în barcă şi a vîslit, grăbit ca să ajungă pe cealaltă parte.
După cîteva clipe de căutare, a dat din nou peste cadavru. Cînd a atins picioarele cu încălţămintea de pînză, a înţeles că este vorba de un soldat duşman. „Nu merită să te car ! Mai bine te las aici să serveşti drept momeală peştilor !“ Dar s-a răzgîndit : „Cine ştie ? Aş putea găsi la el un pistol sau grenade“.
Încordîndu-şi puterile, a suit cadavrul în barcă. Un soldat. Cizme, uniformă, nu încăpea nici o îndoială. În lumina răsăritului învăluit de ceaţă şi de stropii valurilor purtaţi de vînt, cadavrul ţeapăn privea cerul cu ochi morţi. În jurul lui se zbăteau peştii pe care Tu Rau tocmai îi prinsese. Pescarul s-a spălat pe mîini şi s-a aplecat. Nu simţea nici un miros neplăcut. Doar pielea devenise neagră şi crăpată mai peste tot. Braţele erau puţin îndoite, ca pentru a strînge ceva. Degetele erau crispate. Tu Rau n-a avut curaj să privească mai mult faţa mortului, pentru că i se părea că l-a mai întîlnit undeva. Un obraz cinstit de om muncitor. Un agricultor sau un pescar, sau mai curînd un barcagiu zilier, obişnuit cu greutăţile. Doi ochi ciudaţi, întredeschişi, cu pupile spălăcite, ca presăraţi cu cenuşă, plini de mînie şi de regret.
Tu Rau nu putea suporta spectacolul braţelor ridicate ale cadavrului şi încercă să i le lase în jos. Ele refuzau însă să se îndrepte şi îşi reluau poziţia iniţială, întinse ca pentru a îmbrăţişa ceva. Dar n-aveau ce să prindă. Nimic altceva decît ceaţa, stropii valurilor şi lumina răsăritului.
Tu Rau a mai încercat o dată să lase în jos braţele cadavrului. Fără să vrea, i-a atins o mînă. Şi-a retras brusc mîna, ca şi cum s-ar fi ars. Apoi i-a ridicat mîna şi a examinat-o atent. „Cerule !“, a şoptit. Mîna soldatului era acoperită de bătături, în afara căuşului palmei, şi toate bătăturile erau albe, gata să cadă din cauză că stătuseră mult timp în apă. Tu Rau a dat uşor drumul mîinii. Se simţea vlăguit. „Am spus eu bine... omul ăsta a ţinut coarnele plugului cel puţin zece ani. Cu toate bătăturile astea.“
N-a îndrăznit să pipăie tot trupul mortului decît mult mai tîrziu. N-avea arme. Doar un portofel din imitaţie de piele, de culoare cenuşiu-închis, rupt în mai

multe locuri, pe unde se vedeau hîrtii şi cîteva bilete de bancă cu efigia lui Ngo Dinh Diem, toate îmbibate cu apă. În buzunarele de la pantaloni nu era nimic altceva decît o bucată de miez de nucă de cocos.

Tu Rau a rămas împietrit în faţa cadavrului, fără să se mai gîndească la pescuitul lui, cu toate că în năvoade se prinseseră cîţiva peşti mari. N-a mai dat atenţie nici valurilor care zdruncinau piroga. Suferea de parcă inima i-ar fi fost străpunsă de o mie de ace.

Mii de întrebări îi năvăleau în minte. De unde venea cadavrul ? În ce luptă murise omul ? Şi cînd ? Dubioasă afacere ! Cu siguranţă, moartea survenise cu două zile în urmă, nu mai mult. Trupul era încă bine conservat ; fără îndoială, din cauza apei sărate. Tu Rau se pierdea în presupuneri şi nu ştia dacă trebuia să ia cu el trupul sau să-l arunce la loc în mare.

Deodată şi-a adus aminte de soldaţii cantonaţi în sat. Nu, nu trebuie să-l arunc înapoi în mare, şi-a zis. Mai curînd trebuie s-o anunţ pe doamna Hai Thep prin Ca My.

Cu gîndul acesta s-a repezit la lopeţi şi s-a îndreptat spre casă, continuînd să se gîndească tot timpul :

„Nătărăi, nătărăi care vă lăsaţi orezăriile şi ogoarele pe mîna acaparatorilor şi-i ajutaţi să săvîrşească noi crime în altă parte ! O să vă deschid ochii cu cadavrul ăsta !“

4

Auzind cele trei lovituri de călcîi, consemnul stabilit, Tam Chan deschise chepengul. Doamna Hai Thep s-a aşezat pe vine lîngă el şi i-a spus cu glas stins :

— S-a petrecut ceva ciudat.

— Ce anume ?

— Ca My vine de la Tu Rau şi mă înştiinţează că acesta a pescuit trupul unui soldat înecat.

— Din trupele regulate sau din gardă ?

— Din trupele regulate, în haine de pînză, cu o rană la burtă. Bănuim că e vorba de unul dintre răniţii luaţi cu helicopterul şi aruncaţi în mare.

La aceste cuvinte, Tam Chan a scos capul prin deschiderea chepengului.
— Trupul e încă la Tu Rau ?
— Da.
Înainte de a răspunde, Tam Chan se mai gîndi o clipă :
— E-adevărat că au venit niște helicoptere acum două zile să evacueze răniții. Trebuie să fie unul dintre aceștia. Dar pentru mai multă siguranță, trebuie să ne interesăm printre soldați. Puneți întrebări îndeosebi soldaților din armata regulată. Dacă-i așa, aduceți trupul în sat, cît mai ostentativ cu putință, instigîndu-i astfel pe soldați, ațîțîndu-le mînia. Profitați de asta ca să-i faceți să se alăture populației și să-i demaște pe americani și pe agenții lui Diem. Să ajungă pînă acolo, încît să protesteze energic împotriva comandamentului operațiilor. Cu moralul la pămînt, vor fi nevoiți s-o șteargă.
— Așa e !
— Faceți cum e mai bine. Dar fiți atenți să nu vi-l smulgă din mîini !
— Am eu grijă de asta ! Și fiindcă veni vorba, i-am întîlnit pe drum pregătindu-se să meargă să zidească intrarea peșterii. Se pare că însuși maiorul conduce operația.
— Consacrați-vă cu totul celeilalte probleme. Peștera nu-i ușor de zidit. Și-apoi, dacă lupta izbucnește la momentul oportun, o să fie rechemat în viteză, cît e el de maior.
Înainte de a pleca, doamna Hai Thep trecu pe la bucătărie și îi aduse lui Tam Chan o oală cu orez.
— Iată orezul dumitale, păstrează și oala. Cu toată treaba pe care o am pe cap, nu știu dacă pînă diseară mai trec pe acasă.
— Ai mîncat ?
— Nici nu mă mai gîndesc la așa ceva. La revedere. Fii atent, nu deschizi decît la semnal !
După cum spusese doamna Hai Thep, maiorul Sang conducea de dis-de-dimineață operațiunea de zidire a intrării în peșteră. Avea mare grijă să nu se apropie de intrare, mulțumindu-se să se așeze la vreo zece metri depărtare și să se uite la oamenii lui care începuseră operațiunea printr-un atac cu grenade. Primii doi soldați au fost doborîți de patrioți, mai înainte de a-și fi aruncat grenadele care, explodînd în mîinile lor, au omorît patru soldați ce se găseau prin preajmă. A fost cît pe ce ca ofițerul să primească și el o schijă în cap ; vîrful caschetei cu

„trei perdele“ i-a fost retezat. Soldaţii s-au culcat la pămînt în spatele sacilor de ciment, neîndrăznind să se mai aventureze în faţa peşterii.

Sang şi-a scărpinat capul rămas descoperit. Şi-a revenit, a ordonat oamenilor să reia atacul şi s-a aruncat şi el cu burta la pămînt. De data aceasta, cinci sau şase grenade au putut fi aruncate în peşteră. Profitînd de exploziile care ridicau un nor gros de fum şi de praf, atacul s-a intensificat. Puştile patrioţilor au tăcut. Timp de cîteva minute nu s-au auzit decît exploziile grenadelor.

— La asalt ! a ţipat maiorul ridicîndu-se pe jumătate, cu bastonul îndreptat spre peşteră.

Soldaţii au alergat spre peşteră, jucînd totul pe o carte. Au intrat înăuntru. La urechile ofiţerului n-au mai ajuns decît rafalele armelor Thompson care trăgeau fără întrerupere.

Ca şi data trecută, partizanii se retrăseseră mai în adînc, astfel că primii şase soldaţi au putut ocupa poziţiile părăsite de ei. Stăteau acolo stropind cu proiectile spre adîncul peşterii, fără să poată nici să înainteze, nici să dea înapoi. Pentru că agenţii sîngeroşi stăteau în spatele lor, gata să-i doboare la cea mai mică încercare de retragere.

Sang a ordonat să se sape temelia şi să se aducă cărămizile în faţa intrării. Soldaţii le stivuiau în grabă, unele peste altele, pe trei rînduri. Dar deodată, cei care intraseră în peşteră s-au întors, dărîmînd zidul care se înălţa. Furios, maiorul i-a lovit cu bastonul şi a ordonat să se reia construcţia zidului şi în acelaşi timp să se arunce grenade pentru a-i ţine la distanţă pe patrioţi.

Cît timp au explodat grenadele, cei din peşteră au rămas liniştiţi în locurile unde se adăpostiseră. Pînă la urmă, intrarea a fost zidită. Soldaţii au acoperit zidul cu un strat de ciment. Dar, pentru că la margini rămăseseră nişte găuri, au trebuit să le astupe cu paie amestecate în prealabil cu mortar. În sfîrşit, au lipit de zid, pentru mărirea rezistenţei, cîteva rînduri de cărămizi. Chiar în clipa aceea, Sanh, sublocotenentul de la serviciile psihologice, sosi în goană.

— Domnule maior, spuse gîfîind, soldaţii se răscoală. Situaţia e critică !

— Ce ? Ce ? Ce spui ?

— Domnule maior...

— Dă-i drumu repede !

— Populaţia a scos din mare cadavrul unui soldat !

— Al unui soldat ?

— Da, domnule maior. Din trupele regulate. Acum îl poartă de colo-colo prin sat. Oamenii noştri au venit să-l vadă şi cei din compania a treia au recunoscut mortul în persoana soldatului Sau Hon. Sînt uimiţi că acesta, evacuat alaltăieri cu helicopterul, a fost găsit înecat în mare. Fac o gălăgie nemaipomenită, susţinînd că toţi răniţii au fost aruncaţi cu bună ştiinţă în mare.
Maiorul păli.
— Ai văzut cadavrul ? Este într-adevăr Hon din compania a treia ?
— L-am văzut cu ochii mei. E chiar el.
Sang aruncă o privire furişă în jur.
— Şi urmarea ? întrebă el.
— Urmarea este că mişcarea de protest s-a întins la toate celelalte companii. Fiecare strigă cuvinte de ocară la adresa americanilor pe care-i învinuiesc de aruncarea tuturor răniţilor peste bord, pentru că altfel cadavrul lui Hon n-ar fi avut cum să ajungă în năvoadele de pescuit.
— În năvoadele de pescuit ?
— Da, domnule maior ! Cel care păzeşte talienele l-a găsit. Fiindcă veni vorba, am uitat să vă raportez că patru oameni din gardă au dezertat ieri seară.
— Cum, ce mai e şi povestea asta ?
— Ce vă spun, au dispărut !
— Maica mă-si de treabă !
— Domnule maior, povestea asta cu Hon e o catastrofă. Cîţiva oameni au dat foc corturilor. Alţii aruncă armele în rîu şi manifestă alături de populaţie.
Sublocotenentul îşi înclină obrazul plin de coşuri, ciuli o clipă urechea şi continuă :
— Ascultaţi strigătele ! Ei sînt, domnule maior !
Maiorul se întoarse spre Tu, locotenentul de geniu, şi-i spuse :
— Pune să se întărească zidul !
Apoi, întorcîndu-se spre Sanh, continuă :
— Să mergem să vedem ce se întîmplă !
Sublocotenentul o luă înaintea superiorului.
— Cel care păzeşte talienele l-a adus în sat ?
— Nu, erau mai mulţi cu el.
— Şi dumneata unde erai ? De ce nu i-ai împiedicat ?
— Am aflat prea tîrziu, domnule maior.

— Asta miroase a Viet Cong !
— Da, dar cadavrul există cu-adevărat !
— Trupul şi faţa sînt încă intacte ?
— Sigur că sînt paradite, dar îl recunoşti pe Hon dintr-o singură privire. Apa de mare mai degrabă l-a conservat.
Sang merse în tăcere o bună bucată de drum. Apoi, lovind puternic cu bastonul iarba de pe potecă, ţipă enervat :
— Maica mă-si de treabă ! Pînă şi preşedintele Ngo Dinh Diem ar fi descumpănit în încurcătura asta ! E imposibil să te baţi cu loviturile astea de pumnal date pe la spate ! Şi totuşi, cînd am ajuns aici, am spus cît se poate de clar că trebuie să ne ferim să întărîtăm populaţia !
— Păi şi trupele se răzvrătesc !
— Ai să vezi ! urlă Sang. Îi zbor creierii celui dintîi care-şi aruncă puşca.
Sublocotenentul tăcu. Trecînd prin faţa cocotierului de care mai atîrna încă frînghia care servise la executarea lui Su, urmă :
— Domnule maior, totul a pornit de la tîrfa asta cu păr lung. Ar fi trebuit...
— Ce ?
— ...să mai amînăm uciderea ei, dată fiind popularitatea de care se bucura. Toată lumea o iubea. Poate că nici locotenentul Xam n-ar fi fost ucis.
— Nu-i adevărat, ştii doar că cea care l-a omorît era nebună.
— Cu tot respectul ce vă datorez, domnule maior, femeia asta este la fel de lucidă ca dumneavoastră şi ca mine. S-a ferit să lovească în vecini şi mai ales în cei din Viet Cong.
— Tocmai ! E nebunie curată să bagi cuţitul în propriul tău fiu.
Cu tot aerul lui convins, Sang nu prea ştia exact ce să creadă. Era sigur că Xam fusese omorît de mama lui şi spera c-o făcuse dintr-o simplă nebunie şi nu din alte motive. Refuza să recunoască că fusese vorba de o pedeapsă, cu toate că în sinea lui era convins de acest lucru. Dacă fiecare crimă trebuia pedepsită, nici el nu va scăpa de la moarte. Nu-l nelinişteau prea mult nelegiuirile lui de altădată, pentru că părăsise regiunile pe care le stropise cu sînge. Dar aici, la şcoală, omorîse un rănit şi consimţise ca yankeii să-i arunce pe oameni în mare. Tîrînd după el bastonul, îşi pregătea o explicaţie : „Dacă în ce priveşte întîmplarea de la spital toţi sînt la curent, povestea cu helicopterul este absolut secretă. Va trebui deci să neg totul ! Mai mult, trebuie să mă

prefac indignat : voi protesta odată cu voi, prieteni ! Cu toată energia ! Asťa am să le spun."

Cei doi ofiţeri traversară pîrîul. Corturile mercenarilor erau încă pline, dar cele ale armatei regulate erau complet goale. Mercenarii le-au arătat cîteva grămezi de arme Garant.

— Tocmai le-am pescuit din pîrîu, domnule maior.

La vederea puştilor, şi auzind ţipetele care veneau dinspre sat, Sang îşi spuse că nu era prudent să meargă singur acolo.

— Veniţi cu noi, voi cei de-aici, ordonă mercenarilor. Luaţi-vă puştile-mitralieră.

Cei patru oameni care se găseau acolo s-au grăbit să-l urmeze. Cînd grupul ieşi în drum, soarele era sus. Mulţimea ajunsese vuind la răspîntia Si Ly.

— Jos americanii ! Jos Ngo Dinh Diem !

— Moarte celor care ne-au aruncat răniţii în mare !

Răsunau strigăte de mînie. Paşi nenumăraţi ridicau sub picioare praful de pe drum. Sang se grăbi să se retragă.

— Eu, spuse bîlbîindu-se subalternului său, mă duc la Cartierul general. Dumneata ai să-i îndemni să se întoarcă imediat la cantonamente. Să-mi trimită cererile şi forurile superioare vor lua hotărîrile necesare. Mercenari, rămîneţi aici ! Împiedicaţi-i pe manifestanţi să defileze. La nevoie, trageţi cîteva benzi de cartuşe ca să-i împrăştiaţi ! S-a înţeles ?

S-a întors şi a apucat-o pe o potecă ce tăia prin plantaţii.

Abia avură timp mercenarii să se desfăşoare de-a curmezişul drumului, că mulţimea şi apăru. Sublocotenentul din serviciile psihologice se aşeză în faţa lor, cu braţele ridicate spre cer :

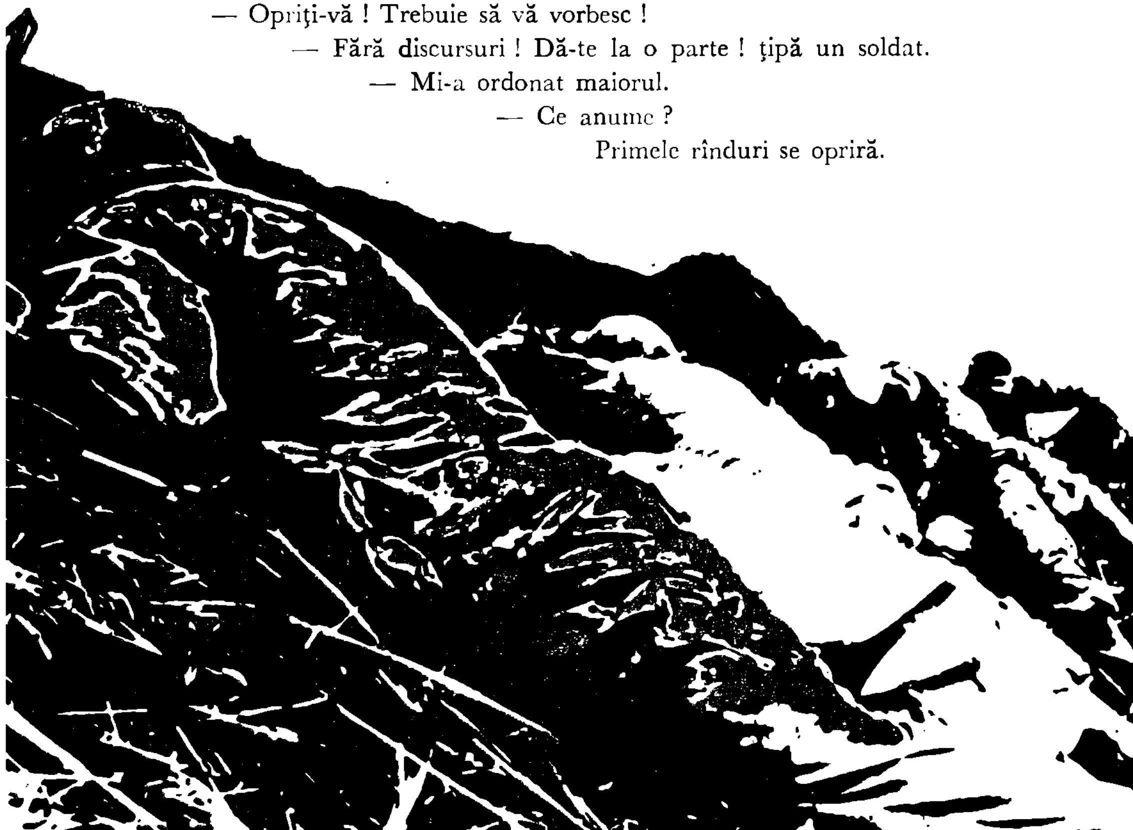
— Opriţi-vă ! Trebuie să vă vorbesc !

— Fără discursuri ! Dă-te la o parte ! ţipă un soldat.

— Mi-a ordonat maiorul.

— Ce anume ?

Primele rînduri se opriră.

— Spune că nu trebuie să manifestaţi şi să faceţi scandal. Cei din Viet Cong vor profita de asta ca să pescuiască în apă tulbure. Dacă populaţia şi trupa au de făcut vreo reclamaţie, maiorul promite că va nota totul şi va transmite toate revendicările forurilor superioare. Oamenii trebuie să se întoarcă la cantonamente, altfel maiorul nu-şi va putea asuma responsabilitatea actelor lor.
— N-avem treabă cu dumneata ! Unde-i maiorul ?
Mai mulţi oameni cu un aer ameninţător ieşiră din rînd. Trăgîndu-se înapoi, ofiţerul bolborosi :
— E la Cartierul general, în casa de cărămidă.
— Haidem acolo, băieţi !
Mulţimea porni avînd în frunte vreo sută de soldaţi răzvrătiţi. Mercenarii aveau armele îndreptate spre manifestanţi. Soldaţii, care nu-i înghiţeau deloc, le strigară :
— Ticăloşilor, trageţi dacă aveţi curaj !
Cei care-şi mai păstraseră puştile le-au încărcat zgomotos şi s-au îndreptat spre mercenari, cu mîna pe trăgaci. De ambele părţi, oamenii se priveau neclintiţi, ţinîndu-şi respiraţia. Doamna Ba Ou îşi făcu drum înainte. Veni liniştită în faţa mercenarilor, făcu un gest împăciuitor şi spuse cu cel mai dulce glas :
— Haide ! De ce să ajungem la situaţia asta încordată cînd n-aveţi să vă reproşaţi absolut nimic ? De ce să vă omorîţi unii pe alţii degeaba ? Hai ! Fiţi buni şi ascultaţi-ne ! Lăsaţi armele jos !
Pentru că nimeni n-o asculta, aplecă ea însuşi puştile a doi infanterişti care erau lîngă ea şi se adresă mercenarilor :
— Ascultaţi, domnilor mercenari, nici unul din noi nu s-a făcut vinovat cu nimic faţă de dumneavoastră. Dacă protestăm, o facem contra yankeilor care au aruncat în mare militarii răniţi. În loc să-i îngrijească, le-au dat drumul în valurile furioase ca să servească drept pradă rechinilor ! Ce-aţi fi făcut în locul lor ?
Tăcere. Doamna Ba Ou îşi continuă discursul :
— Pînă şi animalele se ajută între ele. Dar iată că yankeii sînt mai cruzi decît fiarele. Vedeţi cum îi tratează pe răniţii voştri ! Îi aruncă în mare ! Pe cuvîntul meu ! Şi băgaţi de seamă că pînă acum nu s-a găsit decît un singur cadavru ; celelalte, Dumnezeu ştie pe unde-or fi !

În timp ce vorbea, doamna Ba Ou coborî, rînd pe rînd, puştile ridicate ale soldaţilor. Glasul ei, cînd rugător, cînd indignat făcu minuni. Şeful mercenarilor o privi duşmănos :
— Haide, haide ! Şi nu ne mai socoti aşa de tîmpiţi. Ştim noi bine despre ce e vorba şi fără dumneata !
Femeia zîmbi cu toată faţa :
— Eu nu sînt decît o femeie proastă. Sigur că dumneavoastră ştiţi mai bine decît mine temeiul lucrurilor !
Vorbind, înainta plină de curaj, urmată îndeaproape de soldaţi şi de populaţie. Era şi maica Sau printre ei, cu părul ei alb şi ştergarul pe umăr. Sanh şi oamenii lui s-au înşirat ruşinaţi pe marginea drumului. Doamna Ba Ou i-a auzit zicînd :
— Ce limbă ! Ce limbă are scorpia asta grasă !
S-a ferit să le răspundă. Mercenarii s-au retras sub copaci şi i-au lăsat pe manifestanţi să treacă. Înecatul era purtat de doi soldaţi şi de doi civili pe o brancardă. Tu Rau, care făcea parte din echipa brancardierilor, răsufla greu în urma năsăliei, fiind chiar atunci schimbat de un altul. Corpul nenorocitului păstrase atitudinea în care-l găsise Tu Rau : cu braţele pe jumătate îndoite, întinse înainte, şi cu ochii întredeschişi. Doar pielea căpătase o nuanţă mai închisă şi părul uscat şi plin de praf se ridicase oribil pe cap.
Femeile începură să strige din nou :
— Jos americanii, jos Ngo Dinh Diem, asasinii soldaţilor !
— Daţi-ne soldaţii asasinaţi !
Soldaţii li se alăturară :
— Să înceteze atacul banditesc !
— Nu vrem să ne lăsăm ucişi !
Mulţimea a ajuns în faţa casei din cărămidă în care Sang îşi instalase Cartierul general. Răzvrătiţii strigară sentinelelor :
— Chemaţi-l pe maior aici !
— Păi e la peşteră !
— Mama ta, vrei să ne prosteşti sau ce vrei ? E aici, o ştim !
Cîţiva răzvrătiţi, în timp ce înaintau, îşi aţintiră puştile spre sentinele.
— Staţi puţin, a spus unul din post, ce-aveţi cu noi ? Doar sîntem camarazi !
— Chemaţi-l pe maior, de nu, ne răfuim între noi !

Omul clipi din ochi şi aruncă priviri furişe spre casă.
Coborî glasul şi spuse :
— Chiar acum a intrat... numai că, ne-a ordonat să nu spunem nimic.
— Chemaţi-l !
— Trageţi cîteva gloanţe de intimidare ca să fim acoperiţi, a spus încet o santinelă.
Răzvrătiţii traseră două focuri în aer. Rîzînd, sentinelele se retraseră spre locuinţa maiorului. Cei de afară au aşteptat mult timp pînă să apară cineva. Soldaţii au mai tras vreo cinci, şase focuri. Pînă la urmă l-a văzut pe maior ieşind în faţa casei şi îndreptîndu-se spre poartă, cu bastonul în mînă, învîrtindu-l. S-a oprit în faţa răzvrătiţilor şi i-a fulgerat cu privirea.
Văzînd acestea, doamna Hai Thep a pus să fie strigate lozinci. Ofiţerul s-a tulburat şi şi-a plecat privirea. Trupul înecatului a fost adus în faţa lui. Sang făcu cu amîndouă mîinile un gest de respingere :
— Nu-i nevoie ! Nu-i nevoie ! Ştiu despre ce-i vorba !
Doamna Ba Ou, cu mîinile pe şolduri, izbucni în rîs :
— Sigur că ştiţi ! Yankeii nu puteau s-o facă fără consimţămîntul dumneavoastră !
Speriat, ofiţerul negă energic :
— Ba nu ! Ba nu ! Tocmai adineauri am aflat ! Yankeii nu mi-au spus absolut nimic ! Eu, eu sînt... sînt la fel de indignat ca şi voi ! Îmi voi alătura glasul alături de-al vostru, ca să protestez cu cea mai mare energie ! E vorba de oamenii mei ! Asta îmi zdrobeşte inima !
Din rîndurile răzvrătiţilor se auziră murmure.
— Nu-i adevărat, strigă unul din ei. Cu siguranţă că v-aţi înţeles cu yankeii. Să vorbim puţin despre inima dumneavoastră ! Înainte de a arunca oamenii în mare, chiar dumneavoastră aţi ucis un rănit. Nu ne mai supunem ordinelor ! N-avem deloc poftă să ajungem cadavre ! Plecăm !
— Nu ! Să nu faceţi asta ! Am să semnez o petiţie împreună cu voi !
— Cum vreţi ! Dar după asta, plecăm !
— Doamne ! Nu vă lăsaţi îmbrobodiţi de nişte femei ! Sîntem pe punctul de a-i extermina pe cei din Viet Cong.
— Puţin ne pasă ! E treaba dumneavoastră !

Maiorul Sang ridică brațele spre cer, ca pentru a păstra ceea ce-i scăpa, şi urlă cu disperare :
— Vă spun că cei din Viet Cong sînt pe cale să moară asfixiați ! Am zidit intrarea peşterii !

5

După acțiunea cu grenade, patrioții s-au întors la pozițiile lor. Trebuiau să înainteze pe dibuite, căci dinspre intrare nu mai venea nici o rază de lumină care să-i călăuzească.
— De unde oare acest întuneric subit ? observă Dat.
— Ciudată treabă, adăugară Ngan şi Quyen.
— Voi ceilalți rămîneți pe loc, continuă Dat. Lăsați-mă mai întîi pe mine ; să văd despre ce e vorba.
Dat se ghemui la pămînt. Într-o mînă cu carabina pregătită, Dat înaintă, iar cu cealaltă mînă pipăi pereții. Înainta încet în întunericul dens şi ajunse astfel pînă la zid. Tot pipăind, îşi dădu seama că este vorba de cărămizi stivuite, cu ciment proaspăt între ele. Împinse din toate puterile, fără să poată clinti zidul. Speriat, şopti :
— Ne-au zidit, pe cinstea mea !
Făcu imediat cale întoarsă strigînd :
— Veniți să vedeți !
— Ce se întîmplă ?
— Au zidit intrarea !
— Ce ?
— Au zidit cu cărămizi intrarea în peşteră !
Hai Thep înaintă :
— Aşa e, spuse el. De-aia au aruncat grenade. Cimentul n-a avut încă timp să se întărească, aşa că-i putem uşor veni de hac. Hai să vedem !
— Stai aici, zise Ngan, e treaba noastră.

Ngan, Quyen şi Ba Ren îl însoţiră pe Dat şi se convinseră de adevărul spuselor lui.
— Trebuie să ne apucăm de treabă imediat, fu de părere Ba Ren. Altfel se întăreşte cimentul.
— Aşa e. Dar nu-i nevoie să-l dărîmăm tot. Ajunge cîteva găuri care să ne servească drept creneluri.
— Bravo !
— Lasă-mă pe mine ! spuse Dat.
Scoase cimentul cu degetele şi fără prea mare greutate trase o cărămidă. Ngan făcu şi el acelaşi lucru, după ce văzu cum procedase tovarăşul lui. Dat lucră repede şi curînd termină de scos ultima cărămidă. Îndată, lumina pătrunse în peşteră.
— În sfîrşit ! exclamă Dat.
Se auzi o împuşcătură. Înainte de a se prăbuşi la picioarele lui Ngan, care se grăbi să-l prindă în braţe, Dat n-avu timp decît să ţipe de durere. Strigîndu-l, tînărul îşi trecu mîinile pe obrazul plin de sînge al lui Dat.
— Dat ! Mă auzi ?
Pentru că rănitul nu răspundea, Ngan i-a pus mîna pe inimă : nu mai bătea. Doborît de durere, Ngan rămase cufundat în tăcere. Inamicul continua să tragă prin spărtura pe care Dat o făcuse în zid. În mijlocul vacarmului i se părea că aude vocea celui mort care-i spunea :
— Nimic nu-mi place mai mult ca salata de papaie garnisită cu creveţi. De fiecare dată cînd mă duc s-o văd, bunica îmi dă să mănînc pe săturate.
În acest timp, Quyen stătea amuţită de durere. Apoi, căută pe dibuite carabina lui Dat şi-i examină încărcătorul. Ţinîndu-şi respiraţia, aşteptă ca tirul să înceteze, pentru a arunca o privire rapidă afară. Văzu un soldat care tocmai îşi reîncărca arma Thompson. Quyen ochi şi trase. Afară se auziră ţipete de durere. Quyen se înapoie la locul ei de lîngă spărtura zidului. Pentru că nu mai auzea nimic, îşi spuse :
„Pe ăsta l-am dat gata, un altul o să-i ia locul !" Curînd se auziră focuri de armă Garant. Cărămizile zburau în ţăndări. „După ce-ai să-ţi goleşti încărcătorul, o să fie rîndul meu !" La a opta împuşcătură, Quyen trase un glonţ prin gaura din zid. Se auziră ţipete şi învălmăşeală. Apoi tăcere.
— Bravo, Quyen, spuse Ba Ren. Cu siguranţă că s-a dus pe copcă.

În loc de răspuns, Quyen şi-a pus în linişte carabina în bandulieră şi s-a aplecat deasupra trupului încă cald al lui Dat. I-a netezit părul şi i-a şters sîngele. După aceasta, l-a luat în braţe şi l-a dus în interior.
Ba Ren era înmărmurit :
— Ciudată treabă, împuşcăturile astea ale lui Quyen... îi spuse el lui Ngan. N-aş fi crezut niciodată...
— După părerea ta a mers drept la ţintă ?
— Cu siguranţă ! Dintr-o lovitură ca asta nu scapă nimeni !
Ngan oftă.
— Am fost cu-adevărat orbi de nu ne-am dat seama că erau aici.
— Aşa e, nu există nici o scuză.
— Ce facem acum ?
— N-avem nimic de făcut. O singură spărtură în zid ajunge. Nu mai riscăm să ne sufocăm.
— Dar cum o să mai ieşim ?
— O să vedem asta după ce se vor retrage în plantaţii. O să lărgim spărtura atît cît să poată trece un singur om, nu-i mare lucru.
— Bine ! Să ne întoarcem !
Toată lumea era aşezată în jurul trupului lui Dat, care zăcea pe o bucată de nylon întinsă pe jos. Cu un genunchi pe pămînt, Nam Nho ţinea o lumînare aprinsă. Lîngă ea, Ut îşi trecuse braţul pe după umerii lui Thuy, care privea scena cu ochi mari. Hai Thep, ghemuit, se uita fix la obrazul lui Dat, spălat de sînge. În mijlocul frunţii se căscau, sîngerînde, trei găuri făcute de gloanţe. Quyen se aşezase lîngă mort şi-şi plimba degetele pe picioarele lui.
Hai Thep îşi muşcă buzele.
— Pierderile sînt normale în timp de război, spuse. Dar mă gîndesc la bunica lui. Ce-i poţi spune acestei biete femei care nu-l avea decît pe el ?
— E într-adevăr de plîns, adăugă Tu Nghiep, tuşind uşor. N-am mai văzut pînă acum un băiat atît de bun. Am făcut socoteala : a doborît cel puţin şase duşmani cu mîinile lui. Chiar atunci cînd nu mai avea nimic de băut, n-a încetat să glumească. Nu s-a plîns niciodată !
Hai Thep coborî glasul :
— Osemintele tatălui său sînt tot aici, în peşteră. Morţi amîndoi, tatăl şi fiul.

— În seara asta, spuse Tu Nghiep cu cea mai mare seriozitate, am să fac o rugăciune pentru ca sufletul său să rămînă tot atît de senin ca în viaţă.
— Nu-i nevoie, interveni Ba Ren. Ajunge să-i punem cele mai bune haine pe care le avea şi să-l înfăşurăm într-o bucată rezistentă de nylon.
Cu voce înăbuşită, Quyen adăugă repede :
— Am eu grijă de asta !
— Da ! încuviinţă Hai Thep. Iată sacul lui ! Du-te de-i alege un costum, să-l schimbăm.
Ridicîndu-se, Nam Nho vorbi celor din jur :
— Duceţi-vă la posturi ! Quyen şi cu mine o să ne ocupăm de el.
Cele două fete luară sacul lui Dat. Un sac mic, cenuşiu, din mătase groasă, nu mai mare decît o raniţă. Inima lui Quyen s-a strîns la gîndul că ţesătura cam grosolană fusese, cu siguranţă, lucrată de bunica nefericitului băiat. A găsit în sac un pachet învelit cu grijă în nylon : un costum cenuşiu, o pijama neagră, cîrpită, şi un carneţel pe a cărui primă pagină era lipită fotografia Preşedintelui Ho Şi Min. Sub fotografie, două cuvinte caligrafiate îngrijit : „Unchiul Ho".
Quyen a luat costumul cenuşiu, iar restul l-a pus în sac. La fund de tot a dat cu mîna de ceva tare. A scos o praştie pe care înainte de a o pune la loc a privit-o oftînd.
Quyen şi Nam Nho s-au întors lîngă Dat. Doar Ut şi Thuy mai erau acolo. Quyen le-a spus :
— Duceţi-vă să le ţineţi de urît lui Tham şi lui Be, vreţi, dragii mei ?
— Da, surioară !
Thuy ceru :
— Ut trebuie să mă ducă în cîrcă.
Ut s-a executat fără să protesteze. Căţeluşul negru s-a luat după copii. Nam Nho i-a trecut lumînarea lui Quyen :
— Aşteaptă ! Am să aduc un ştergar ud ca să-i facem toaleta.
Quyen fixă ca hipnotizată găurile din fruntea lui Dat şi puse uşor un deget pe ele. Gîndindu-se la cele două focuri pe care le trăsese, se simţi mai puţin tristă. Îi auzise limpede pe cei doi ţipînd „Cerule". Pe cel care-l omorîse pe Dat, ca şi pe cel ce-i urmase. Abia în clipa aceasta şi-a dat seama cît de primejdioasă fusese fapta sa. Puţin lipsise să aibă aceeaşi soartă ca bietul Dat !

Adineauri nu se gîndise, pentru că în minte n-avusese decît imaginea lui Dat căzînd, pe cea a surorii ei agăţată în vîrful cocotierului şi pe cea a vasului cu oseminte. Nici un alt gînd decît cel de a-i pedepsi pe asasini, de a nu-şi greşi ţinta.

Cînd s-a întors Nam Nho, cele două fete au dezbrăcat mortul. I-au făcut ultima toaletă ca unui frate mult iubit, spălînd urmele de sînge, de praf şi de sudoare, acea sudoare care nu încetase să curgă de o săptămînă. Apoi i-au pus costumul cenuşiu, cel pe care-l preferase cînd era în viaţă. Quyen i-a tras gulerul şi mînecile ca să nu facă nici o cută.

Se pregăteau tocmai să-l înfăşoare în linţoliul de nylon, cînd apăru Ngan. Tînărul îngenunchie şi luă mortul în braţe. Îl privi o clipă, pe urmă îl aşeză uşor pe bucata de nylon roz. Cu multă grijă îl legă cu sfoară, în aşa fel încît să se conserve cît mai mult posibil. La sfîrşit, Ngan îl urcă pe o stîncă plată, şi păstră un minut de tăcere ; apoi îşi ridică ochii înroşiţi spre fete şi le spuse :

— Să mergem la ceilalţi.

Toţi erau ocupaţi cu dărîmarea zidului, atît cît să poată trece un om. Treaba era uşoară. De data aceasta aveau mai multă experienţă aşa că, odată scoasă ultima cărămidă, se opriră cu urechea la pîndă. Ba Ren îşi scoase haina şi spuse :

— Daţi-vă la o parte, băieţi. Nu mai e nevoie de tîrnăcop. Îl dărîm cu piciorul !

— Fii atent, Ba Ren !

— N-aveţi nici o grijă !

Ba Ren trecu prin spărtură. Timp de o clipă îl auziră mişcîndu-se. Cu o lovitură de picior, făcu să cadă tot edificiul şi sări în interior dîndu-i pe toţi la o parte. Inamicul deschise un foc furios care nu atinse pe nimeni. Ba Ren rîdea cu hohote. Afară, tirul încetă.

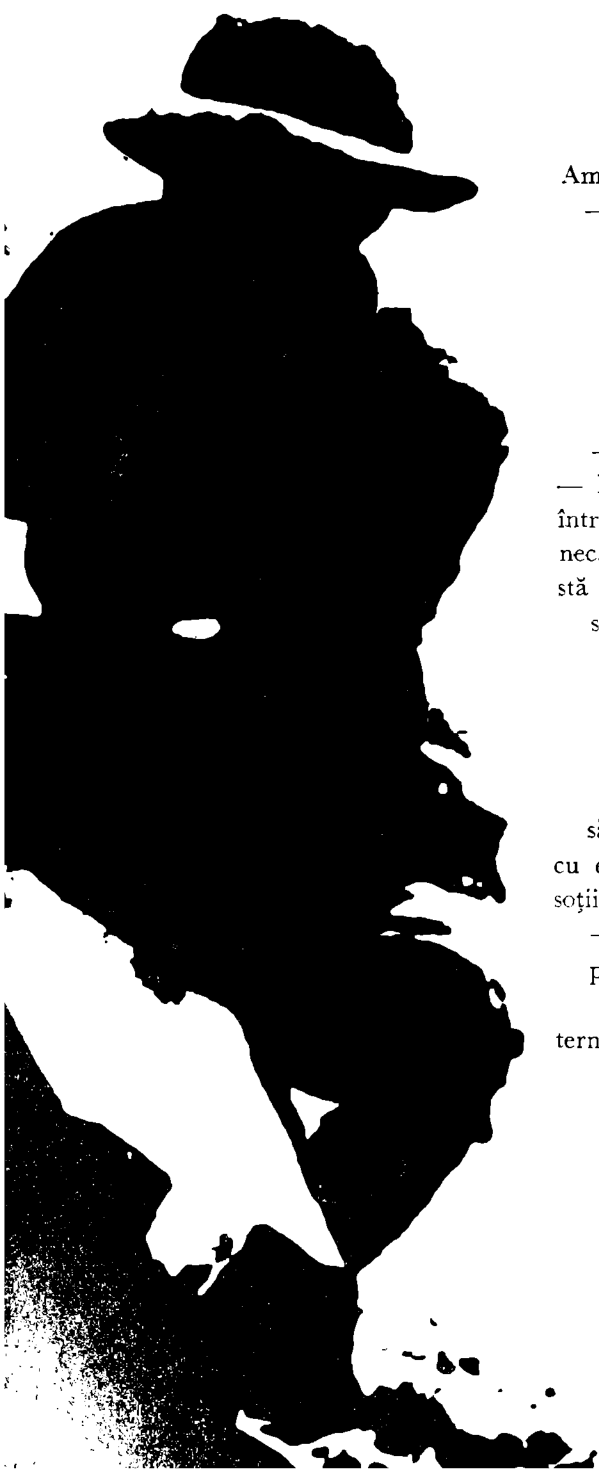
— Asta-i tot, zise Ba Ren. Fiecare rămîne pe vechile poziţii, nici mai mult, nici mai puţin.

— Aşa e, aprobă Hai Thep. Adineauri n-am fost prudenţi. Afacerea asta cu zidul se întoarce împotriva lor.

— Acum nu mai avem nevoie de arme de foc. N-avem decît să ne postăm aici şi primului care se arată îi spargem capul !

— Bravo ! Muniţiile încep să ne lipsească.

Vocea răguşită a lui Tu Nghiep se făcu auzită :
— Nu că sînt superstiţios, dar într-adevăr cerul ne ocroteşte. Ploaia neaşteptată pe cînd suferam de sete, fortificaţia asta excelentă acum cînd gloanţele ni se împuţinează ! Trebuie să-i mulţumim cerului !
Toată lumea izbucni în hohote de rîs. Văzînd că aproape toţi asediaţii erau prezenţi, Hai Thep le spuse :
— Trebuie să dăm dovadă de mai multă vigilenţă. De şapte zile ne-au supus la tot felul de încercări : atac cu grenade, otrăvirea pîrîului, încercarea de a afuma peştera, cinema, zidire. Atenţie la alte figuri şi mai perfide din partea lor : produse toxice, dinamitare, mai ştiu eu ce ? Trebuie să fim vigilenţi. Că doar n-o să ne vină de hac ! Dacă folosesc produse toxice, ne retragem mai în adînc. Dinamitarea n-o să fie mai grozavă decît cele o mie de grenade. Atacurile lor au început de o săptămînă şi n-avem decît doi morţi şi doi răniţi. Pierderile lor se pot număra cu sutele. Fizic sîntem foarte obosiţi, dar moralul ne este bun. Sînt sigur că ei sînt demoralizaţi. Acum ori niciodată trebuie să dăm dovadă de tărie. Ei mai pot sta aici cinci zile, pentru că situaţia din regiune nu le îngăduie să prelungească o operaţie mai mult de cincisprezece zile, mai ales că au îngrămădit aici o mie cinci sute de oameni. Noaptea trecută, radioul lor a vorbit despre atacurile noastre în provincia Thu.
— Bravo ! spuse Tu Nghiep. Nici prin alte părţi nu-i lasă în pace.
— Doar că, interveni Quyen, rezervele noastre au scăzut simţitor. Nu ne-au mai rămas decît cele douăzeci de kilograme de orez pe care ni le-a adus deunăzi Ca My. Propun să reducem raţia zilnică la o cutie.
— Douăzeci de kilograme... pentru nouăsprezece persoane, murmură Hai Thep. Înseamnă trei zile cu cîte o cutie pe zi. E cam puţin, dar în sfîrşit... O să organizăm nişte ieşiri ca să culegem nuci de cocos şi fructe de jachier.
— Nuci mai merge, dar nici vorbă nu poate fi de fructe de jachier, spuse Ngan. Ne-am gîndit şi noi data trecută, dar nu e cu putinţă să pătrundem în plantaţii. Prin partea locului mişună inamicul !
— Bine, o să mai vedem. Trebuie să găsim posibilitatea de a culege ceva ca să nu murim de foame.
Rîzînd, Hai Thep trase aer pe nas :
— Aroma asta de fructe coapte de jachier care ajunge în valuri pînă aici face să-mi lase gura apă !

Amical, Ba Ren îi trase un pumn :

— Exagerezi ! Nu se simte nimic de-aici !

Continuînd să rîdă, Hai Thep întrebă :

— Mai sînt alte întrebări ? Cum le merge răniţilor ?

— Rănile se închid, răspunse Nam Nho, doar că Tham mă sîcîie într-una.

— Cum aşa ?

— Păi nu mai termină cu văitatul. O ţine într-una că n-a apucat să facă nimic, doar necazuri celorlalţi. La fiecare atac, abia stă locului şi mă imploră să-l aduc aici ca să ia parte la luptă. Bineînţeles că refuz, iar el îmi poartă pică.

— Nu te necăji pentru atîta lucru, îi spuse Ngan rîzînd. De alfel, ar putea să ţină o puşcă în mînă. Dar încă nu sîntem constrînşi să mobilizăm răniţii. Lasă, vorbesc eu cu el. Fiindcă veni vorba, Quyen, ce-i cu soţii Ba Phi ?

— Le dau cu regularitate apă şi orez prăjit. Femeia nu încetează cu văicărelile. Ieri a început să plîngă şi să se prosterneze la picioarele mele gîfîind : „Nu

ne omorîţi ! Jur să mă îndrept de-acum încolo !" I-am spus să lase maimuţărelile. A început să se jure pe toţi sfinţii : „O să ne îndreptăm, să mă bată Dumnezeu dacă mint !" M-a implorat s-o dezleg, bineînţeles că n-am făcut-o.

— Ai procedat bine, spuse Hai Thep. Haidem ! Ridic şedinţa, restul îl punem la punct mai tîrziu. În afară de echipa de gardă, toată lumea să meargă să se odihnească.

Cu voce sigură, Ba Ren anunţă :

— Echipa lui Ba Ren asigură garda.

Pe cînd Ngan se pregătea să plece Ba Ren veni spre el cu o bîrnă de grosimea unui braţ :

— Ia spune, nu-i grozavă chestia asta ? Primului care se va arăta pe aici îi sparg scăfîrlia !

Ngan cîntări în mînă bucata de lemn şi clătină din cap :

— Aşa e, straşnică bîtă ! Unde-ai găsit-o ?

Ba Ren rîse pe sub mustaţă, fără să răspundă.

6

— Sîntem în a douăzecea zi a celei de a douăsprezecea luni. Nu mai sînt decît zece zile pînă la Anul nou ! mormăi maiorul Sang, cocoţat în hamacul lui împletit din corzi de paraşută.

Se lăsase seara. Dar tot Hon Dat-ul părea că răsună încă de zgomotul luptei din cursul zilei. Praful nici nu avusese timp să se aştearnă pe pămînt. Ici, colo, se auzea cîte un bivol rătăcit, scoţînd mugete jalnice. Din timp în timp pocneau detunături izolate, ce dominau şoapta valurilor.

Sang era frînt de oboseală şi cu mintea răvăşită. Fusese obligat să-şi pună semnătura pe petiţia care cerea anchetarea morţii a aproape cincizeci de răniţi. Acum, complet descurajat, nu mai avea încredere în nimic. Peştera aceasta unde se retrăseseră doar nouăsprezece persoane se dovedea de necucerit. Vîrful dealului i se înălţa în faţa ochilor ca o sfidare a neputinţei lui. Aproape de prînz, pe cînd tergiversa încă să-şi pună semnătura, locotenentul Tu venise să-l anunţe

că zidul cedase. Descumpănit, semnase petiția. Altfel, i-ar mai fi dus cu vorba. Ieri, speranța lui era mai mare decît azi, și mult mai mică decît acum două zile. Convingerea că va distruge peștera nu încetă să slăbească în el.

Acum era plictisit de moarte. Nu mai avea chef să întreprindă un nou atac. Provincia aceasta mănoasă a Hon Dat-ului nu-i mai spunea nimic. Chiar și Plaja bambușilor, care la sosire i se păruse minunată și unde își propusese să facă baie cel puțin o dată pe zi, i se părea acum lipsită de interes.

Pe cînd privea decepționat dealul, îl auzi pe radio-telegrafistul care răspundea :

— Aici Bravura ! Maiorul ? O clipă, vă rog.

Sang se ridică dintr-un salt. Îl întrebă pe radio-telegrafistul care apăruse în pragul ușii :

— Cine mă cheamă ?

— Gloria, domnule maior.

Sang sări jos, intră în camera aparatelor și luă receptorul.

— Alo ! Gloria ? Vreau Gloria ! Ah ! Gloria e ? Da, da ! Chiar eu. Brusc vocea îi deveni mieroasă. Da, vă ascult... V-am raportat ce s-a întîmplat... Treburile nu se aranjează, e foarte greu. Chipul i se întunecă, apoi, deodată, deveni radios. Da, da, înainte de a se lumina... da, atac, imediat !

Își scoase casca și se ridică vădit mulțumit.

— Domnule maior, întrebă radio-telegrafistul, ne-apucăm iar de treabă ?

— Bineînțeles ! răspunse Sang luînd o poză trufașă.

Dar și-a dus un deget la buze și a șoptit la urechea radio-telegrafistului :

— Îți spun numai ție, băiete : ni s-a dat ordin s-o ștergem de-aici !

Radio-telegrafistul aprobă din cap, evident ușurat.

Maiorul chemă la el un sublocotenent :

— Convoacă la mine toți comandanții de batalioane și companii !

Tînărul ofițer se îndreptă spre telefon și execută ordinul. După aceasta aprinse cele două lămpi cu acetilenă și le puse în mijlocul încăperii, în timp ce maiorul se întoarse la hamacul lui și-și aprinse o țigară. Se lăsase noaptea. În loc să se piardă, dealul îl înfrunta cu masa lui întunecată pe fondul mai deschis al cerului.

Cînd sosiră ofițerii, Sang se ridică.

— S-au potolit trupele ?

— La mine, merge.

— La mine, nu prea. Se cam bombăne.
— O să se molipsească şi compania mea ! Au şi început să se audă murmure.
Maiorul se ridică în picioare :
— Ajunge ! spuse el ca să taie scurt orice comentariu.
S-a aşezat în capul mesei şi le-a comunicat vestea cea bună, bătînd darabana cu degetele. Ofiţerii se stăpîniră cu greu să nu răsufle uşuraţi. Sang coborî mai mult vocea :
— Ordinul este să ajungem la Tri Ton cel mai tîrziu mîine după-amiază. Deci plecarea de aici înainte de ora şase dimineaţa. Doar că, nici o vorbă ! Nu trebuie să transpire nimic. O ştergem pe nesimţite, aţi înţeles ?
Înainte de a continua şi-a scuturat cu un bobîrnac scrumul de la capătul ţigării :
— Asta-i problema numărul unu. Al doilea punct foarte important : în noaptea asta distrugem peştera.
Ofiţerii schimbară între ei priviri întrebătoare. Văzîndu-i nedumeriţi, Sang se grăbi să explice :
— Liniştiţi-vă, n-o să încercăm s-o aruncăm în aer ! Ar trebui o bombă atomică ! Pentru că mai avem puţină dinamită, o să punem pur şi simplu cantitatea aceasta acolo. Locotenent Tu !
— Domnule maior ?
— Pune să fie dusă încărcătura de dinamită la peşteră. Dumneata, Sanh, pregăteşte megafoanele. După explozie, veţi anunţa populaţia că peştera a sărit în aer !
— Oricare ar fi rezultatele, domnule maior ?
— Imposibil să nu obţinem oarecare rezultate cu toată încărcătura asta, ce naiba !
— Domnule maior, interveni Tu, intrarea ar putea fi dărîmată. Dar e de-ajuns ca cei din Viet Cong să se retragă puţin mai în adînc, pentru ca rezultatul să fie o mare decepţie.
Sang bătu în masă cu muchia palmei.
— Oricum, duceţi-vă ! E nevoie să facem zgomot înainte de a o şterge.
— Aveţi dreptate, trebuie să le arătăm că sîntem departe de a fi slabi !
Toată lumea a fost de aceeaşi părere. După ce au mai schimbat cîteva cuvinte, s-au risipit, cu excepţia lui Tu şi a lui Sanh.

— Cînd începem, domnule maior ? întrebă Tu.
— Cînd vrei. Ceva mai tîrziu e mai bine. O să-i fure somnul şi se vor lăsa mai uşor surprinşi.
— Asta e şi părerea mea. Doar că explozivul trebuie dus acolo devreme.
— Fă-o imediat. Să nu atacăm nici prea devreme, nici prea tîrziu. Ridicăm tabăra la ora cinci. Las la aprecierea dumitale alegerea momentului. Spre miezul nopţii, dacă e posibil. La ora aceea cu siguranţă cei de gardă vor dormi din picioare.
— Bine, domnule maior. Va fi la miezul nopţii.
Sang aprobă. Apoi se întoarse spre sublocotenentul Sanh :
— Dumneata, vezi să nu dormi la ora aceea !
— Bineînţeles, domnule maior. Megafoanele mele vor funcţiona la ora fixată. Ştirea va consterna toată populaţia. Încep să cred că proiecţia filmului de ieri seară n-a fost cu totul inutilă.
Sang zîmbi strîmb :
— Nu-mi mai vorbi despre asta, dragul meu !
— Dar, domnule maior, filmul şi detunăturile formidabile din noaptea asta, merg bine împreună !
Sang rîse de-a binelea :
— Ce papă-lapte mai eşti ! Uită-te la părul meu cărunt ! Eu ştiu mai bine decît dumneata ce gîndesc cei din Viet Cong şi populaţia. Nu e uşor să le dictezi ce trebuie să gîndească, dragul meu ! Crezi că or să dea crezare la tot ce-o să le spui dumneata ? Nu-i chiar atît de uşor cum pare ! Am spus că trebuie să facem zgomot înainte de-a o şterge de-aici. Atîta tot.
— Zgomot fără urmări, domnule maior ?
— Cum fără urmări, nu-ţi merge mintea, sau ce ai ?
Spunînd acestea, maiorul se gîndea la raportul frumos pe care avea să-l facă superiorilor săi. Dar, bineînţeles, nu-i spuse nimic despre aceasta lui Sanh.
Locotenentul Tu n-a întîmpinat nici o greutate în transportarea încărcăturilor de exploziv pînă la peşteră, pentru că oamenii lui nu erau prinşi de vîrtejul răzmeriţei. Doar un amănunt supărător : unul din soldaţi s-a împiedicat şi a căzut greoi la pămînt.
Căderea aceasta a fost un semnal de alarmă pentru echipa de pază alcătuită din Trong, Len şi Hai Ca Tren.

Toţi trei au tresărit.
— A căzut ceva, spuse Trong.
— Atenţie !
Trong a aprins o lanternă. În faţa peşterii totul părea normal. Nimic altceva decît resturi de grenade.
— Adineauri nu era nimic, spuse Len cu jumătate de glas.
— Situaţia se poate schimba în fiecare minut, ştii bine. Am auzit clar un zgomot de cădere, zise Trong.
S-a apropiat de intrare cu arma Thompson în mînă.
— Ascultaţi, nu mai am decît zece gloanţe. Odată terminată rafala mea, veţi folosi imediat săbiile, da ? Spintecaţi fără milă pe oricine intră aici !
Cei doi patrioţi strînseră în mîini săbiile şi răspunseră :
— De acord ! Tu ai să te dai la o parte ca să ne faci loc !
Au aşteptat mult timp fără să vadă pe nimeni venind. Zece minute, douăzeci de minute, nimic. În cele din urmă s-au aşezat. După o oră, tot nimic.
— Cu siguranţă c-a fost o vulpe ! spuse Hai Ca Tren.
— După cîte ştiu, pe-aici nu sînt vulpi, răspunse Trong.
„Peşte lat“ rîse cu un aer de superioritate :
— Ba e chiar plin... Tu nu eşti de pe-aici, nu ştii. Avem de toate pe la noi : vulpi, maimuţe, şerpi... cu duiumul. Şi broaşte ţestoase uriaşe, cu carapacea mare cît un coş, şi chiar cît un dîrmon !
— Cînd o să se termine cu toată povestea asta, mi-ar place să gust ceva carne de şarpe.
— Nu prea se găseşte în anotimpul ăsta. Numai de boa. Îţi place carnea de boa ? E destul de searbădă la gust, doar dacă nu le scoţi pielea.
„Peşte lat“ nu mai termina cu vorba :
— Ştiţi cum fac ouă broaştele ţestoase uriaşe ? Extraordinar ! În anotimpul uscat, dispar în mare. Odată cu primele furtuni, le vezi întorcîndu-se la Hon Dat ca să ouă. Nişte ouă mari cît un fruct de papaia, pe care le ascund în nisip, avînd grijă să bătătorească de jur-împrejur cu ajutorul carapacei, pe care o folosesc ca pe un mai. Pe urmă se întorc în mare. Cînd încep ploile, ţestoasele mici ies din ouă şi se reped imediat în apă ca să-şi caute singure hrana.
— Minunat ! exclamă Trong.

„Peşte lat“ clătină din cap şi urmă calm :
— Oh ! Sînt alte lucruri mai minunate. Ariciul, de exemplu, care mişună pe-aici. Ştiţi că e hermafrodit ?
— Vorbeşti serios ?
— Cum îţi spun !
— Asta-i bună !
— Mai avem şi alte animale foarte rare ! După ce o să eliberăm tot Vietnamul de Sud, cu cîţiva băieţi buni şi fără mare efort, o să mă îmbogăţesc doar mergînd din cînd în cînd la vînătoare.
Len interveni :
— Ai să mă iei şi pe mine în afacerea asta a ta ?
— Pe tine ? Aş, prea te ţii de farse. Un vînător trebuie să dea dovadă de fineţe şi de moderaţie.
Len rîse pe sub mustaţă :
— Lasă, Trong ! Tu nu cunoşti încă ce reputaţie are „Peşte lat“. Profită ca să te îmbrobodească. De cînd m-am născut, nu l-am văzut niciodată pe cumătrul ăsta prinzînd nici măcar o veveriţă, darmite vulpi, maimuţe, ţestoase sau şerpi.
Hai Ca Tren îşi pregăti pe îndelete răspunsul.
— Ia spune, Len, zise în cele din urmă, în a cincisprezecea zi a celei de-a şaptea luni, nu ai venit tu la mine să dai pe gît supa mea de şarpe ?
— Ba da ! Numai că Ut era cel care prinsese reptila ! Te-ai lăudat în faţa nevestei tale că tu ai fost autorul faptei. Din delicateţe n-am vrut să-i dezvălui adevărul şi acum îndrăzneşti să mă prosteşti în faţă ?
— Cum Ut ? Care Ut ?
— Puştiul lui Tu Rau. E aici. E uşor de verificat.
„Peşte lat“ preferă să tacă. Trong a fost obligat să intervină ca să risipească momentul de stînjeneală :
— Adevărul este că pe aici sînt multe sălbăticiuni.
— Cine a spus contrariul ? întrebă Len rîzînd.
S-a auzit un zgomot de paşi ce veneau din interior. Hai Ca Tren se ridică şi schimbă subiectul discuţiei.
— E echipa lui Ngan care vine să ne înlocuiască. Hai să-i tragem un pui de somn, eu unul dorm pe picioare.

Ngan sosi cu Quyen şi Tu Nghiep.
— Duceţi-vă la culcare, băieţi ! spuse Ngan. E timpul.
— S-a şi făcut ora zece ? strigă Len. Ce repede trece timpul cu toate poveştile astea ale lui „Peşte lat" !
Trong dădu raportul :
— Nimic de semnalat. Doar că, acum mai bine de-o oră, am auzit afară un zgomot de căzătură.
— Da ?
— De-atunci nu s-a auzit nimic.
— Zgomotul unui om care cade, spui ?
— Ştii, putea la fel de bine să fi fost o vulpe care fuge.
— Bine ! Dă-mi lanterna.
Ngan se aşeză pe vine şi aprinse lanterna. Nimic. Stătea la un metru de intrarea în peşteră ; Quyen în spatele lui, iar Tu Nghiep în spatele lui Quyen. Ngan avea în mînă o armă Thompson. Quyen căpătase carabina lui Dat. Tu Nghiep se mulţumea cu bîta de lemn a lui Ba Ren. Îşi răsuci o ţigară.
— Mai am cîteva firimituri. Am şi ochit muşchiul uscat de pe stînci, cred că s-ar putea fuma aşa ceva !
— Să le fim recunoscători alor noştri că ne-au aprovizionat, şopti Ngan. Fără grija populaţiei n-am fi putut rezista pînă azi. Nici tutun, nici orez ! Cînd am auzit ce i s-a întîmplat lui Ca My, zău dacă nu...
Tînărul tăcu şi nici unul nu mai întrerupse tăcerea. În peşteră pătrunsese un curent de aer proaspăt. Probabil că afară începuse să bată vîntul şi freamătul lui crescînd îi dădea lui Quyen impresia că marea se apropia de ei. Şoapta valurilor se transforma încetul cu încetul într-un bubuit surd.
— Iar o să fie vreme urîtă, se plînse Quyen. Mor de grijă. Ce s-o fi întîmplat cu mama după moartea surorii mele ?
— Da, biata mama... Dar sînt sigur că se ţine tare... Vă iubeşte pe amîndouă, doar că la iubirea pentru Su se adăuga şi un strop de milă. Într-o zi, am auzit-o spunînd : „Zece ani, poate mai mult, Su îşi poate aştepta bărbatul. Mi-e teamă doar să nu fie amîndoi prea bătrîni cînd se vor reîntîlni".
Quyen rămase o clipă pe gînduri.
— E-adevărat. Pe lîngă Su, eu sînt o fetiţă.
L-au auzit rîzînd pe Tu Nghiep care a întrebat direct :

— Ascultă Quyen, spune-mi sincer...

— Ce anume, unchiule ?

Fără să se grăbească, Tu Nghiep mai trase un fum din ţigară. Şi, înainte de a continua, o strivi pe pămînt.

— Sînt tot atît de sigur ca şi mama ta că Su era în stare să aştepte. Acum, să presupunem că Ngan ar fi trimis departe pentru zece ani, pentru douăzeci de ani, ce-ai face ?

— Păi n-o să se întîmple aşa ceva, unchiule !

— Să presupunem !

Quyen ţăcu.

Tu Nghiep o îmboldi :

— Hai, să-ţi auzim răspunsul ! Spune repede !

Rămăsese în întuneric, neştiind ce să răspundă. „E-adevărat că nu m-am gîndit niciodată la aşa ceva !“ îşi spuse în sinea ei. Şi răspunse vioi, pufnind în rîs :

— Nici vorbă să-l aştept !

— Ia ascult-o ! spuse Tu Nghiep. Ai auzit bine, Ngan ?

— Sînt numai urechi, unchiule !

În vocea lui Ngan se simţea dorinţa s-o necăjească :

— De ce ai vrea să mă aştepte ? N-am nimic deosebit...

Quyen îl ciupi de spate, împiedicîndu-l astfel să mai continue. Apoi, continuîndu-şi visarea, îşi puse bărbia pe umărul logodnicului ei şi îl muşcă uşor, fără ca Tu Nghiep, din pricina întunericului, să poată vedea ceva.

Ngan o lăsă în pace. Nu simţea nici o durere, atît era de fericit. Momentele de acest fel erau rare în cursul luptelor. Quyen şi cu el nu aveau niciodată prilejul să fie împreună ziua în amiaza mare ca toată lumea, ci mereu în ascunzători, în locuri de refugiu, în pădure, şi acum în peşteră, în aceste momente de mare tensiune. În clipa aceasta se simţea copleşit, încălzit de dragostea tovarăşilor lui din Partid, a camarazilor de luptă şi a logodnicei lui.

A dat binişor la o parte capul lui Quyen. Auzise un zgomot abia perceptibil, ca un foşnet de frunze măturate de vînt. A aprins lumina. Un sac de pînză cenuşie legat de o prăjină înainta prin deschizătură. Un fitil ardea răspîndind un fum gros. Quyen şi cei doi bărbaţi se uitară fix la pachetul acesta care aluneca spre ei. Văzînd că Ngan era împiedicat de puşca-mitralieră şi de lanternă, Quyen se aruncă asupra încărcăturii de dinamită, o apucă şi o aruncă afară.

Cînd fata se rostogoli în interior, Ngan o prinse în braţe. Se auzi o detunătură foarte puternică. O clipă, Quyen şi tovarăşii ei fură săltaţi în sus, în timp ce bucăţile de pămînt zburau în jurul lor. Datorită sprijinului dat de Ngan, fata n-a avut nimic de suferit. Îşi luă carabina de jos.

— Să ne retragem ! strigă Ngan.

Lumina calea lui Quyen şi Tu Nghiep. La prima bifurcaţie se opriră. Tu Nghiep se ghemui la pămînt şi spuse răsuflînd greu :

— Încă puţin şi am fi fost făcuţi praf toţi trei. Ei drăcie, fitilul ăla era de-a dreptul sinistru !

Hai Thep sosi împreună cu oamenii lui :

— Ngan, unde eşti ? Şi ceilalţi ?

— Sîntem aici, teferi toţi trei. Am descoperit la timp pachetul cu dinamită ce ne era destinat. Quyen l-a aruncat afară.

— Bravo ! Ştiam eu bine că vor recurge la dinamită.

Lumină drumul cu fascicolul strălucitor al lanternei. Nimic nu-i atrase atenţia.

— Staţi aici, dar trebuie să fim gata să interceptăm pe eventualii asaltatori. Ba Ren, eşti acolo ?

— Da !

— Rămîi acolo cu oamenii tăi ca să întăreşti paza.

— Bineînţeles.

Ba Ren înaintă şi pipăi trupul tovarăşului său Tu Nghiep.

— Teafăr şi nevătămat, pe cinstea mea ! Ei bine, e timpul să vă duceţi să vă odihniţi. Dă-mi mie bîta.

S-a auzit o nouă explozie şi suflul ei i-a scuturat pe toţi. Ţăndări de stîncă au lovit pereţii. A urcat un fum negru şi opac. Peştera, puternic zguduită, scotea zgomote ciudate ca şi cum stînca ar fi plesnit.

— Ţin eu lanterna, spuse Hai Thep. Arma la umăr, toţi ! Îl puneţi la pămînt pe primul care se arată !

Ngan îşi sprijini arma Thompson de o stîncă şi-i indică lui Quyen o poziţie alăturată. Quyen îşi fixă patul carabinei pe umăr. Văzu cum fumul dispărea încetul cu încetul. Zidul era pe jumătate dărîmat. Restul zăcea într-un morman de ruine. Lanterna se stinse brusc. Cînd se aprinse, o secundă mai tîrziu, fascicolul de lumină descoperi un duşman care sărea pe grămada de dărămături, cu un pachet de exploziv sub braţ. Patru gloanţe pocniră în acelaşi timp.

Soldatul se opri şi dădu drumul dinamitei. Se prăbuşi imediat, în timp ce fitilul ardea. Quyen nu avu timp decît să scoată un „Ah !" înspăimîntat şi să se ascundă în spatele unei stînci, că explozia se şi produse.

Acelaşi fum negru. Aceleaşi sfărîmături care zburau. Dar nici urmă de soldat. O bucată de stîncă, de pe peretele superior, a căzut la pămînt.

Lanterna a rămas aprinsă şi fiecare aştepta, cu arma îndreptată spre intrare, în speranţa că totul se va repeta. Un minut, cinci minute. Nimic. Ca să economisească bateriile, Hai Thep stinse lanterna. Curînd a aprins-o din nou. Nimic ; făcu de cîteva ori gestul, fără să vadă apărînd nimic.

— S-au retras, spuse Ba Ren.

— Să nu ne grăbim, interveni Tu Nghiep. Ţineţi lanterna aprinsă. Curînd apare luna.

Se auzea clar urletul vîntului şi vuietul valurilor. S-ar fi zis că este duruitul neîntrerupt al unei tobe.

Puştile stăteau gata pregătite să tragă la cea mai mică alarmă. Quyen îşi pierdea răbdarea, stînjenită de această lumină care ba se aprindea, ba se stingea. De nenumărate ori îşi pusese şi-şi luase degetul de pe trăgaci. Ochii ei nu părăseau nici o clipă intrarea în peşteră. La un moment dat, chiar fără lumină, îi apăru destul de limpede. Luna ! În faţa lor nu mai era întuneric ci o penumbră albăstrie, din ce în ce mai luminoasă. Acum Quyen putea să distingă la lumina lunii mormanul de dărîmături. Hai Thep socoti inutil să mai ţină lanterna aprinsă. Hai Thep îi încredinţă paza lui Ba Ren şi îngădui celorlalţi să meargă să se odihnească.

Restul nopţii trecu liniştit. Mai liniştit chiar decît în nopţile precedente. Fără explozii, sau împuşcături în depărtare.

Cînd se apropiară zorii, instalară ca de obicei un post de apărare la intrarea în peşteră. Hai Thep era de pază. A văzut lumina zorilor intrînd prima oară printr-o deschizătură lărgită. „În sfîrşit e ziuă !" strigă el cînd văzu că noaptea păleşte. Şi marea se potolise. Păsările ciripeau. Apoi Hai Thep a desluşit firele de iarbă încărcate de rouă. O lumină blîndă scălda natura. Se vedea pajiştea călcată în picioare, în multe locuri. Tresări violent cînd recunoscu un picior însîngerat.

— Ia uitaţi-vă ce-a rămas din soldatul dinamitat, spuse tovarăşilor lui.

În spatele lui, cineva pufni în rîs. Se întoarse şi se trezi cu micul Ut care-şi mai freca încă ochii somnoroşi. Cu mîinile pe genunchi, puştiul se aplecă ca să se uite la piciorul acela. Făcu o strîmbătură :
— N-am ce zice, asta-i treabă straşnică, aşa-i unchiule ?
— Un pachet întreg de dinamită, ce părere ai ? E o minune că piciorul ăsta mai e încă aici. Dar tu, Ut, te-ai trezit cînd a explodat dinamita ?
În loc să răspundă, Ut fixă cu privireaa ceva de afară şi se apropie de zid ca să vadă mai bine.
— Cu siguranţă dormeai dus, aşa-i, Ut ? stărui Hai Thep.
Dar copilul holbă ochii :
— Iată-i ! Iată-i ! spuse el arătînd spre plantaţia de cocotieri.
— Unde anume ?
Urmărind degetul lui Ut, Hai Thep văzu la liziera plantaţiei o mulţime de oameni.
— La posturi ! strigă el. Fiţi gata !
Luptătorii şi Ut se adăpostiră în spatele stîncilor. Hai Thep îşi încărcă arma Garant şi urmări cu privirea duşmanul. Mulţimea se răspîndi pe pajişte. Ut clipi din ochi şi exclamă :
— Păi... nu sînt soldaţi !
Cei doi patrioţi întăriră :
— Aşa e !... sînt ai noştri. Acolo, în fruntea lor, cu părul alb, cu siguranţă e maica Sau. Chiar aşa e !
Priveau înmărmuriţi, neputînd să-şi creadă ochilor. Ut arătă cu degetul pe cineva :
— Uite-l pe tata, e chiar el !
— Ciudat ! murmură Hai Thep. Îi împing oare pe ai noştri în faţă ca să ne împiedice să tragem ?
— Dar nu-i nici o trupă în spate !
— În orice caz, staţi la adăpost !
Mulţimea se apropia. Acum se vedea bine că nu era urmată de nici o trupă. Hai Thep începu să recunoască fiecare siluetă. Maica Sau, nevasta lui Ba Ren, Tu Rau, Tam Chan, doamna Ba Ou... Dumnezeule, toată lumea în păr ! Nevasta lui, şi doamna Tu Nghiep, şi doamna Len. Ce mai vorbă, tot Hon Dat-ul ! Adulţi, copii, veneau toţi în fuga mare. Unii se împiedicau, dar îşi

continuau îndată cursa. Se opriră la vreo douăzeci de paşi de peşteră şi, cu mîinile făcute pîlnie, strigară :

— Hei ! Au plecat !

Pentru că din peşteră răspunsul se lăsă aşteptat, auziră cum femeile izbucniră în plîns. Tu Rau alergă înainte şi urlă din toate puterile :

— Hei ! Sînteţi în viaţă ?

Hai Thep sări pe mormanul de dărîmături, urmat imediat de Tu şi de doi patrioţi. Cu arma în mînă, alergă spre Tu Rau şi îl strînse în braţe. Rîzînd cu lacrimi, Tam Chan îl luă de umeri pe Hai Thep.

— Doamne, spuse el, am tras o spaimă că nevastă-ta a rămas văduvă...

Într-o clipă, Ut şi cei trei bărbaţi fură înconjuraţi, înghesuiţi, traşi în toate părţile, în mijlocul rîsetelor şi plînsetelor.

Doamna Hai Thep nu zîmbea, ci îşi privea bărbatul cu ochi umezi de lacrimi. I se părea că arată rău la obraz şi are un aer istovit. Hai Thep le spuse că toţi erau sănătoşi, în afară de Dat care murise în ajun.

— Unde sînt copiii ? întrebă el încet pe nevastă-sa.

— I-am lăsat la un vecin.

Ut, scăpat din îmbrăţişări, o şterse în interiorul peşterii, în timp ce Hai Thep o căuta cu privirea pe maica Sau. A văzut-o stînd în picioare, cu ochii uscaţi, privind drept înainte, parcă fără să vadă. S-a dus spre ea. Dar maica Sau mergea cu paşi mărunţi spre peşteră, strîngînd în mîini bucata de pînză cu care-şi ştergea buzele.

Înştiinţaţi de Ut, toţi apărură la intrare. Şi iar ţipete, rîsete şi hohote de plîns. Căţeluşul lui Ut, în culmea bucuriei, lătra sărind în stînga şi-n dreapta. Oamenii se îmbrăţişau pe pajiştea răscolită de gloanţe. Hai Ca Tren ieşi cu Be pe umeri, clătinîndu-se niţel pe picioare. Cu Thuy în cîrcă şi carabina în bandulieră, Quyen urcă pe dărîmături.

Maica Sau alergă spre ea şi le cuprinse pe amîndouă într-o singură îmbrăţişare, izbucnind în plîns. Thuy plînse de bucurie, pe urmă se uită în jur, căutîndu-şi mama. Sute de ochi erau îndreptaţi spre ea.

O auziră ţipînd :

— Bunico, unde e mama ? Unde e mama ?

Pentru că bunica nu-i răspundea, Thuy sări jos şi începu să urle :

— Mamă ! Mamă !

A alergat în toate părțile, de la un grup la altul, căutîndu-și mama. Mulțimea, încremenită, o privea cu îngrijorare. Luptătorii ieșeau unul cîte unul din peșteră, în țipetele sfîșietoare ale lui Thuy.

Nam Nho îl susținea pe Tham, care mergea șchiopătînd. Al șaptesprezecelea și ultimul care a părăsit peștera a fost Ngan, care purta pe brațe trupul lui Dat. Prin nylonul transparent se puteau zări trăsăturile tînărului. Tam Chan veni lîngă Ngan, se opri în fața lui fără glas, apoi ridică în tăcere trupul lui Dat. Îi privi fix obrazul prin învelișul de nylon. Pe fața lui Tam Chan nu se clinti nimic. Privirea îi rămase fixă. Încetul cu încetul văzură cum ochii i se umplură de lacrimi și i se făcură roșii.

Ngan avea chipul împietrit, extenuat, plin de praf. Toți aveau aceeași înfățișare. Nici o haină nu mai era întreagă, toate erau rupte, fie la mîneci, fie la umăr, fie în spinare. Se simțeau vlăguiți. Abia acum, dintr-odată, oboseala îi dobora.

Se îndreptară clătinîndu-se spre pat, sub primele raze ale dimineții. Primele după o săptămînă ! Soarele făcea să strălucească picăturile de rouă pe smocurile de iarbă. Pătrunzînd în plantații, lumina copacii. Frunzele foșneau sub adierea dimineții. Și acolo, departe, în spatele tulpinelor de bambus care se legănau, valurile însorite veneau să moară pe plajă.

Mai 1965

Lector : *Mihaela Ciuncan*
Tehnoredactor : *Elena Babi*

Tiraj : 3.660 ex. broşate
Coli de tipar : 16,25

Tiparul realizat la I. P. „13 Decembrie 1918"

Premiul Nguyen Dinh Chieu de literatură și artă din Vietnamul de Sud 1960-1965

editura univers

